

SZEMLÉR FERENC

UDVARHELYI

ODÜSSZEIA

REGÉNY

KRITERION KÖNYVKIADÓ
BUKAREST 1971

I

A HÁROMPÚPÚ HEGY

1

Egy asszony és egy férfi ment felfelé a déli hőben izzó Szent Imre utcán. A város fölött mozdulatlanul állott a levegő, mint az örökkévalóság. A vakító kék égboltozaton csak a Szarkakő irányában lebegett egy fehér felhőgomoly, de az is szemlátomást zsugorodott. Ezerkilencszáztizennégy nyara volt.

A férfi hátrataszította gyűrött kalapját, s keze fejével végigtörölt barnára sült homlokán. Középtermetűnél csak valamivel alacsonyabb, széles vállú szőke ember volt, különös, ide-oda ringó léptekkel járt. Ha Székelyudvarhely nem esett volna olyan messze az óceánoktól, akkor lakosai rögtön felismerhették volna benne az egykori tengerjárót. Balázs István hét esztendőt töltött Pólában. Először két évig mint matróz a Prinz Eugen csatahaján. Aztán mint hajóács.

Nem voltak könnyű esztendőök... Álmaiban most is fel-felrémlik néha a kiképzés... a fehér egyenruhás tiszturak s különösen egy-egy altiszt... ahogyan a legénységet kezelték... a megalázó büntetések... Egy életre meggyűlölhette volna miattuk a tengert.

Mindennek háttérében azonban mégis mindig ott csillogott az Adria édes-meleg kékje, a ragyogó égboltozat, a fűszeres-sós levegő. Olykor akaratlan vágyakozás fogta el, noha tudta, hogy ha el is jutna még egyszer odáig, emlékein kívül semmi egyebet nem találna már. Hiszen mást sem hozott akkoriban onnét magával, mint egy elbocsátó levelet – és ezt a különös ingó járást. Járását később mindhárom fia örökölte avagy eltanulta, s ezért a Balázsokat az udvarhelyiek már messziről megkülönböztették másoktól.

– Erős meleg van – mondta csak úgy.

– Az! – visszhangozta felesége. Barna szemöldökét rosszallva húzta össze, mert most vette csak észre, hogy férje ismét az ócska kalapját hordja. Arra sem tudja rábeszélni, hogy a városias kabáthoz nadrágot viseljen a fehér székely harisnya helyett. S most még ez a szedett-vedett kalap is! Sötét szeme még jobban elsötétült.

– A tengeren még melegebb van. Pólában néha majd megsültünk. Hát még amikor júliusban kiköttek a főárbochoz, mert a levest végigloccsantottam a fedélzeten! Azt hittem, belepusztulok... Pedig milyen fiatal voltam! Jól van, no! – nevette el magát, amikor a felesége arcán kelletlenséget vélt felfedezni. – Már nem is beszéllek többet. Pedig ha tudnád...

– Hiszen én tudom – vontá össze szemöldökét ismét az asszony. – Még a levelet is láttam, amit tegnap kaptál. Hej, ha engem hívnának!...

Egy ideig szótlanul ballagtak egymás mellett a macskakövekkel kirakott, dombnak tartó szűk utcán. Ember, állat lankadtan pihent a lomha hőben, csak az egyik zöldre festett, boltíves kapu alatt mosdott egy nyúlánk, fekete macska. Most a kapunyitásra megriadt, s nagyot prüszkölve kapaszkodott fel a sötétszürke deszkapalánkon. A kijövő egy pillanatig hunyorgott, aztán felismerte a Balázs házaspárt.

– Na, hogy van Pistike? – kérdezte, s megigazította orrán az aranykeretű szemüveget.

– Köszönöm kérdését, doktor úr, mintha már egy kicsit összeszedte volna magát. Étvágya is van, csak a nap nem akarja megfogni... – felelte az asszony, és kedvesen az orvosra nézett.

– Hm, hm... – mormogott az orvos, és fekete táskáját ide-oda ingatta. – Gyenge a gyermek...

– Hát! – tétovázott a férfi. – Mi mindent megteszünk.

– Igen, igen! – mondotta az orvos kissé türelmetlenül. A nagy melegben az izzadság lassan csurogni kezdett kettős keménygallérja mögött, s a végig begombolt mellény is fojtogatta. – El kellene vinni innét valamerre. Levegőváltás kell neki. Ha tenger mellett ülhetne vagy egy hónapot...

A férfi bosszúsan elnevette magát.

– Tenger mellett!... Hol van nekem ahhoz pénzem?... Nem vagyok én úr.

– Persze, persze – topogott kissé kényelmetlenül az orvos, és jobb kezének mutatóujjával igyekezett tágítani a szörnyű galléron. – Nem is azért mondtam... Csak éppen jó volna!

– Bizony jó volna – avatkozott közbe az asszony –, Pistikének is, meg a másik kettőnek is. Igaz, hogy szegények vagyunk, de ha az uram nem volna olyan macacs, és elfogadná...

– Ugyan hallgass! – kiáltott rá most hirtelen a férje, és arcának barna színén átvillant a pirosság. – Miért ütöd bele az orrod a mások dolgába?

Éppen olyan hirtelen hallgatott el, mint ahogy megszólalt, mert az orvos idegesen rándított egyet a vállán. Néhány pillanatra csönd támadt. Hallani lehetett, amint a palánkon túl egy akna halk huppanással hull a füves talajra. Aztán a férfi kezét nyújtott az orvosnak.

– Köszönöm, hogy szólt a doktor úr – mondotta –, s köszönöm, hogy olyan szíves hozzánk. Hát majd meg gondolom, hogy mit csináljunk...

Az orvos gyorsan megrázta a feléje nyújtott, sötétbarnára égett, durva tapintású, kissé széles kezét, s elindult a város irányában. Úgy érezte, hogy mindjárt szét pattan a hőségtől. Sört, sört akart!

A házaspár némán haladt a domb emelkedőjén, csak a férfi patkós bakancsa csikordult olykor a köveken. Az asszony óvatosan lépdelt emelt sarkú, új fűzős cipőjében, mert kissé szorította parasztosan széles lábfejét. Közeledtek a sárgára meszelt házhoz, amelynek első része lakásul szolgált, míg hátul az ácsműhely húzódott meg. Az asszony megszólalt:

– Én azt mondom, hogy mégis fogadd el azt a helyet – mondta szelíden, de határozottan.

– Butaság! – dohogta a férfi. – Pistikének kell tengerre menni. Mégis engem hívnak, nem őt...

– Hiszen éppen ezt mondom – vágott gyorsan szavába az asszony. – Hátha mi is veled mennénk! – A

férfi meglepetve pillantott rá. – Igen, igen! Kiveszünk egy szobát, én főznék, te dolgoznál, igaz, a kereset talán mind rámenne, de a gyermekek a tenger mellett volnának, mint az urak gyermekei...

A férfi vonásai elkomorultak. Szótlanul haladt tovább, majd nehézkesen megszólalt:

– A szegény ember maradjon odahaza. Az urak mehetnek, ahová akarnak, de mi nem. Én már jártam ott. Az uraknak paradicsom, de a szegénynek pokol. Aki parancsolt, úgy élt, mint Ábrahám kebelében, mi pedig húztuk a kötelet, hogy majd belegebedtünk! Hány szegény gyermek beteg, s mégsem a tenger mellett gyógyul meg. Nem, nem – csapott jobbával a levegőbe –, a szegények ne nyaraljanak!...

Pár lépést tett előre, s lenyomta a kissé nehezen járó kilincset. A nagy barna kapu dallamos nyöszörgéssel nyílt meg, s az emberpár belépett a tágas udvarra. Az árnyékban heverő testes kuvasz lustán mozgatta ide-oda a farkát a porban. Az udvar végében a műhelyből motózás hallatszott. A szürkés-kék szemű, rövidre nyírt hajú Béla rohant elő, s utána Géza, a legkisebb, mindkettő cigányfeketén, mezítláb, egy szál nadrágban. Mögöttük lassan ballagott a barnás arcszínű Pista, a középső.

A férfi nyugtalanul nézett a vékony csontú, törekeny fiúcskára. Csakugyan sápadt, habár az arcszíne barnás is. A másik kettő valóságos ördög, de Pista nehéz időkben született, s azóta sem tud helyrejönni. Akkor akarták elárverezni a műhelyét. Az asszony agyonsírta és agyondolgozta magát. Hamarabb is szülte meg Pistit, mint ahogyan kellett volna. A gyermek gyöngé volt, az is maradt örökké. Hátha a doktornak van igaza?... Feleségére pillantott, s mintha néma vádat látott volna barna szemében.

A gyermekek apjuk körül sürgölődtek, s utánamenetek a műhelybe. Az inaska a sarokban hortyogott, s homlokán lassan mászkáltak a legyek. A férfi végigpillantott a rendbe rakott szerszámokon s a szépen felsepert és felöntözött műhelypadlón. Közben szeme megint megakadt középső fián, aki szótlanul és sápadtan állott az egyik

bak mellett. Hátha mégis el kellene utazni? – gondolta.

– Ma vasárnap, fürdeni megyünk! – mondott ki végül valami egyebet.

A gyermekek vidám kiáltozással fogadták az ígéretet. Még Pista is mutogatta fehér fogait.

A lakásban elbírhatatlan volt a hőség és a sok légy. Az ebédet a kis kertben fogyasztották el, az almafa alatt. Máskor a férfi ilyen időben szundított egyet a bokrok árnyékában. Most hamarosan maga köré gyűjtötte az asszonyt és a három gyermeket, s megindultak a folyó felé. Az inaska inkább a városba kíváncszott, s nem tartott velük.

Elhagyták a vasúti hidat, s a nyílt mezőt beborító rettenetes hőségben elérték a régi malmot, amelynek lapos, homokos partján jól lehetett fürdeni.

A gyermekek sebtén levetköztek, s csakhamar visongva, kiáltozva szaladgáltak a Küküllő iszapos partján. A házaspár elmerengve üldögélt a közelükben. A férfi a lassan áramló vízbe lógatta a lábát. Az orrába csapó iszapos halszagtól nyugtalan vágyakozás támadt benne.

– Hát csakugyan gondolod, hogy elfogadjam? – kérdezte egy idő múltán.

A fekete klott fürdőruhában üldögélő asszony felcsillanó szemmel nézett férjére. Majd arrafelé pillantott, ahol a gyermekek hancúroztak. A széles vállú, kopaszra nyírt, szökés Béla tombolva verdeste az iszapossá kavardott vizet, s Géza, a legkisebb, csodálkozva bámulta bátyja erejét. Pista kissé félre ült tőlük, és egy nedves fűzfaággal simogatta a borzolódó folyót.

Jócskán alkonyodott, mire összeszedelőzködtek. A nyugati ég aranyából élesen vágódott ki a Budvár és a Csicsér dombvonulata. A Segesvár felé tartó esti tehervonat éppen akkor pöfögött ki az állomásból.

Naptól, víztől, széltől bágyadtan ballagtak hazafelé a hosszú Árpád utcán. Mindegyre meg kellett állaniok, hogy a kerekded buksi fejét álmosan lógató Géza kipihenhesse magát. Valamennyiükben megmagyarázhatatlan nyugtalanság terjengett. Férj és feleség alig szóltak egymáshoz, mintha haragban lettek volna. A gyermekek is

valami gonosz megátalkodottsággal tétováztak minden utcaszögletnél.

Pisti hirtelen felkiáltott. Egyszerre fordultak hátra. Az utca végét bezáró, szinte fekete keleti égboltozaton méltóságos lassúsággal ököl nagyságú hullócsillag haladt át. Felszállt a dombok pereméről, nyugodt ívben emelkedett az Ugron család távoli sírboltja fölé, majd röppályájának magasából csöndesen ereszkedett ismét alá s tűnt el a sötét erdők mögött. Utána fénylő gőzcsík maradt az égen.

Balázsék szájtátva bámulták az égi jelenséget.

A csoda már régen eltűnt, de ők még egyre szótlannul álldogáltak. Majd valamennyien egyszerre kezdtek beszélni. Mint a részegek, a beszélő szavába vágtak, kiáltottak, egymás kezét fogdosták – még a barátok két-tornyú templomából odahallatszó kilenc óraiütés sem tudta őket lecsillapítani. Végre is a férfi unta meg a dolgot.

– Ne vicsojgatok már annyit – mondotta. – Meteort láttunk, ennyi az egész. A meteor az hullócsillag, biztosan le is esett valahol messze – válaszolta a legnagyobb kérdésére. – Dehogyan a városban, valahol kinn a mezőn...

– Hátha valami rosszat jelent – jutott az asszony eszébe. – Háború lesz... Nálunk a faluban...

– Ugyan, Böske! – szólt rá a férje.

– Jól van na! Nem mondtam semmit – zsuzsmoltta maga elé az asszony. – Induljunk már hazafelé – tette hozzá hangosabban, s kézen fogta a kis Gézát.

Sűrű beszélgetés közben eredtek ismét útnak. Csak a férfi hallgatott. Nyugtalanul érezte, hogy egy belső kényszer akarata ellenére valami elhatározás felé szorítja. Még küzdött ugyan ellene, de aztán felszabadultan, megnyugodva adta át magát neki. Mikor a kapuhoz értek, megszólalt:

– Gyermek! Mit szólnátok hozzá, ha elutaznánk a tengerre?...

A gyermekek nem nagyon értették, hogy miről van szó, de az asszony kiabálni szeretett volna az örömtől. Minthogy azonban sokat adott a városi illemre, hát inkább csak sírdogált egy kicsit.

Két hét is beletelt persze, amíg útnak indulhattak.

Másnap reggel elment ugyan a sürgöny annak a kikötő-
építő vállalatnak, ahol a Balázs egykori feljebbvalója
volt munkavezető, de harmadnapra a férfi ismét meg-
bánta a dolgot.

– Miféle úri tempó ez a tengeri nyaralás – mor-
gott feleségére, amikor az tűzgyújtóért ment be a mű-
helybe. – Én dolgozni megyek, s ti urak akartok lenni!...

– A Pisti kedvéért megyünk, megmondta a doktor
– válaszolta az asszony.

Biztos talajon érezte most már magát, s egyéb gondja
alig volt, mint az utazás.

Férje ámulva és némi rosszállással vette észre, hogy
ebbe a falusi fehérnépbe mennyi törekedés szorult. Még
egy nap sem telt el, már kikutatta az állomáson, hogy
miféle vonattal kell elmenniök Fiuméig. Nemsokára azt
is megtudta egy ismerősétől, hogy annak gazdái mit vit-
tek magukkal, amikor nyaralni mentek. Attól kezdve régi
vásznakból nadrágokat, ingeket gyártott fiainak, sőt még
férjének is. A család élelmezése sajnálatos módon szű-
kösebb lett, mert minden pénz az utazás előkészítéséhez
kellett. És ha a férje morgott, akkor Böske egyszerre
harcias lett, és Pistikével hozakodott elő.

Végül már Balázs is azt kívánta, hogy jöjjön csak
meg az a választávirat, s döntse el a dolgot így vagy
úgy.

A válasz forró nyári napon érkezett meg egy másik,
nem éppen kellemes hírrel együtt. Ferenc Ferdinánd oszt-
rák trónörökös ellen merényletet követtek el Boszniában.
A lapok sokat írtak az esetről, de az úti készülődés lázá-
ban a család nemigen ért rá ezzel törődni.

A férfinak éppen elég gondot okozott az a kérdés,
hogy vajon milyen szerszámokat vigyen magával. Fele-
sége viszont kétségbeesetten állapította meg, hogy meny-
nyi minden hiányzik még az úthoz. Legfőképpen a pénz,
noha a távirattal együtt útiköltség is jött, persze csak az
embernek.

Az izgalom a gyermekekre is átragadt, s egész nap az ácsműhelyben lábatlankodtak, ahol játékcsonakokat és gőzösöket faragtak, s erőszakkal rávették anyjukat, hogy ezeket is csomagolja be.

Egy este aztán ott ültek mind az öten a szinte üres személyvonatban, s némi szívszorulással nézték, amint a város gyatra lámpasorai eltűnnek a homályban. A mozdony átdohogott a Küküllő fölé vont fahídon, s a középső fiú visszahúzta fejét az ablakból.

– A csillagok éppen olyanok a vízen, mint az, amit a múltkor láttunk – mondotta. De senki sem felelt.

Bátyja és öccse a sarokban szunyókált. Anyja a csomagokat, batyukat, kabátokat vette ismét számba. Apja elgondolkozva bámult maga elé, s szemmel láthatóan rossz kedve volt. A vonat pedig nagyokat visongva rohant el a kollégiumkert mögött. Nemsokára semmi sem látszott Udvarhelyből.

Másnap estefelé érkeztek meg Budapestre kiszikkadva, kifulladásra, lihegve. Fejük sajgott, szemük fájt, s kábultan tereltették magukat egyik pályaudvarról a másikra, egyik váróteremből a másik váróterembe. Ott aztán lerogytak a simára csiszolt fapadra, s olyanok voltak, mint valami elnyomorodott kivándorlók. Egyetlen vágyuk volt csak: inni és aludni. De egyik sem teljesülhetett túlságosan.

A váróterem ablaka roppant térre nézett, ahol egész éjen át visongva keringtek a villamosok. Olykor nagyokat villámlott a vezeték. Az asszony minden fáradsága ellenére is mohón jártatta barna szemét az eléje táruló látványon, s mindegyre enyhe szívdobogást érzett. Úristen, micsoda különös, nagy világ!...

– Tenger kellett neked – szólalt meg mellette a férje. – Most láthatod, milyen az! Az urak gyorsvonaton mennek, puha bársonyon, első osztályon, de nekünk csak fapad jut a személyen. Ha én munkába megyek, akkor jó a személy is, de aki úgy akar nyaralni, mint egy naccsága, annak biza nem jó.

– De jó! – válaszolta makacsul az asszony. – Nekem jó, és a gyermekeknek is jó lesz. – Sötét, állhatatos tekintetét végighordozta a három gyermekén, amint a batyukból megszerkesztett fekvőhelyeken szenderegtek,

s homlokukon lassan gyűlt az izzadság. – Talán sohasem tudták volna meg, mi a tenger. Most megtudják...

A férfi valami érthetlent mormogott maga elé, s felkelt, hogy a vendéglőből italt hozzon. Nemsokára vissza is tért egy nagy üveg jeges vízzel. Böske mohó kortyokban nyelte.

– Lehet, hogy megtudjátok – kezdte ismét a férfi.
– De ha nem lesz elég a kereset...

– Ne félj, majd elég lesz! Úgy látszik, még nem ismeresz engem – mondta az asszony.

A férfi megenyhült. Ismerte a feleségét. Az még a pusztai földből is kertvet tud teremteni. Varázsló volt. Zetelaki székely. Megveregette a vállát, és az ablak felé fordult, ahol éppen kéket szikrázott a közúti vasút.

Hajnalban indultak tovább a Déli Vasúttal. A három gyermek egymáshoz feszülve állt a kocsis szűk ablakánál, s álmos szemmel bámulta a tétován szállongó ködökből lassan előtűnő nagyvárost. Nyugtalan kíváncsiság emésztette mindhármukat. A tegnapi kínzó melegre már egyikük sem emlékezett, a váróteremben eltöltött éjszakát is elfeledték – most csak az újat és az ismeretlent kívánták, ami felé rángatózva, dübörögve és füstöt köpködve ragadta őket a fekete vasút.

Egy négyüléssel részt foglaltak el öten. Kissé szűken voltak. A gyermekek zajongtak, nyugtalankodtak is. De ők mégsem törődtek a többi utas rosszalló pillantásával, ha bugyraikat és csomagjaikat rendezgették, vagy éppen séggel a bőséges hazaiból kezdtek falatozni.

Csak a férfi komorodott el néha. Úgy érezte, hogy mégiscsak ostobaságot követett el, amikor engedett asszonya érthetetlen nagyravágyásának, és családostul indult útnak. De hátha mégis a doktornak van igaza?... – gondolta. De ez sem csökkentette bosszúságát.

Odakinn a délelőttben sebesen rohant visszafelé a barátságosan dombos dunántúli táj, s a gyermekek otthonosan kezdték érezni magukat.

– A tenger olyan, mint a Küküllő, csak szélesebb – mondta Béla. – Csónakok is lesznek rajta, ugye, édesapám?

Apja csak a fejével intett a nyögve rángatózó dübörgésben.

– Hátha ez lesz az Óperenciás-tenger!... – mondotta csöndesen a középső. – Benne volt a János Vitézben... Szép, kék, és benne egy nagy üveghegy...

– Ugyan... – mondta a nagyobbik – Óperenciás-tenger csak a mesében van! Ne higgy Pistának, Géza – fordult a kékszürke szemét tágra nyitó legkisebb felé, ő mindig ilyen szamárságokat mond. A tenger az a tenger, és kész. Azért megyünk oda, hogy jó barnák legyünk...

Pista sértődötten fordult el, és kibámult az ablakon. Hosszú negyedórákon át el tudta nézni a pálya mellett elhúzódnó távbeszélő huzalok emelkedő és ismét süllyedő futását. Különös izgalmat érzett, valahányszor a vonat egy-egy szürke vashídon dübörgött át.

– Miért vannak mindenütt katonák a hidak mellett? – kérdezte egyszer apjától.

– Hogy fel ne robbanthassák őket – válaszolta az apja.

– Kicsodák?

– Hát a rossz emberek – mondta a férfi gondolkodás nélkül. Csak ebben a pillanatban jutott eszébe, hogy amikor elindultak otthonról, a hidakat még nem őrizte senki.

A gyermekek fáradhatatlanul habzsolták a táj látványosságait. Szinte fel sem tűnt nekik, hogy az állomások lassan különös neveket vettek fel, s körülöttük az utasok ismeretlen nyelveken értekeztek egymással.

– Édesapám, mit mondott a kalauz bácsi? – kérdezte egyszer a legnagyobbik.

Apja csak vállat vont.

– Azt hiszem, horvátul beszélt – mondta egy idő múlva. – Én csak olaszul tudok...

Egy pillanatra megint megcsapta az a vágyakozás, amit otthon a Küküllő partján érzett, és amiért tulajdonképpen beleugrott ebbe a kalandba. Most még azt sem bánta, hogy a felesége rábeszélésére levette az otthon viselt székely harisnyát, és városi nadrágot öltött helyette az útra. Oldalt pillantott. Felesége magasan záródó sötét ruhájában, rövid fekete kabátjával és kalaposan csakugyan olyan volt, mint valami polgárasszony.

Balázs István meglepetést és ugyanakkor valami haragos szégyenkezést érzett.

Felesége is a tájat bámulta. A vonat most különös kopár hegyek között haladt, mély vájatokban, olykor nagy völgyhidakon át. Ha megállott a hegylábhoz simuló állomásokon, a mozdonyok nem sípoltak, nem füttyültek, mint odahaza, hanem hosszú, mély huhogással adtak egymásnak távoli jeleket, amelyek sokáig visszhangzottak a végtelen katlanokban.

– Ez a Karszt – mondotta a férfi, s visszaemlékezett a katonaevekre. Szinte idehaza érezte magát, s már-már tetszett is, hogy vezetője lehet ezeknek az új világot felfedezni induló kalandoroknak.

A szemet fájdtotta a napban vadul tündöklő sok kopár szikla. Az agy szédült, ha a hegyoldalba vágott magas pályáról letekintett a mélybe. Böske azonban úgy érezte, hogy minden perccel, a felfelé ziháló két mozdony minden köhentésével közelebb jut ahhoz az álomvilághoz, amely eddig csak mások osztályrésze lehetett.

Semmivel sem érezte magát alacsonyabbrendűnek, amiért némileg divatjamúlt öltözékét a többi asszonyok megbámulták. Egy cseppet sem bántotta, hogy a soknyelvű utasok megszólítására csupán magyarul, éspedig zengzetes udvarhelyszéki tájszólással tudott válaszolni. Nem lehetett megsérteni, mert nem az akadályokat, hanem csak a célt látta. Bár csak István se akarna mindörökké paraszt maradni...

A három gyermek ebben a pillanatban az apa köré csoportosult.

– Most vigyázzatok erősen, fiúk – mondotta. – Azt hiszem, itt következik a tenger. Éppen ezen az oldalon, ahol mi ülünk.

Mindnyájan a leeresztett üvegű ablak mellé állottak. Kívülről meleg légáramlást vert be a vonat irama. Álmatlanságtól és naptól sajtó szemük előtt gyors villanásokban váltakozott a simára csiszolt hegyek fehérje s a hosszabb-rövidebb alagutak sötétje. A vonat most mintha magas hegyélen haladt volna. Az alanti táj egyre jobban lesüllyedt, s távoli hegyek látszottak mindenütt.

– Ugyan hol van már az a tenger?... – türelmet-

lenkedett Béla, és kopaszra nyírt szőke fejét kidugta az ablakon. Két öccsének alig maradt valamicske hely.

A szó még jóformán el sem hangzott, amikor a magas bevágás meredekjét egy bűvész keze hirtelen elkapta a kitekintők szeme előtt, és a harmadik osztályú vasúti kocsi ablakának pizkossárgára fényezett silány keretében hirtelen megjelent a mélyben a tenger.

Ott ragyogott alatt szívszorítóan kéken és elérhetetlenül, mint egy óriási tükör, amely a fent boltozódó azúrszínt veri vissza, tisztán és mozdulatlanul. Itt és ott apró fehér vitorlák álldogáltak látszólag rezzenetlenül a nagy katángsínű mezőn, melyet óvatos lendülettel ölelt körül a távoli földségek íve. Az egész olyan valóságos és megkapó volt, annyira hasonlított levelezőlapok és olcsó olaj nyomatok ábrázolásaira, hogy a nézők, akik éppen ilyen kézzelfogható, egyszerű és közönséges szépségre várokoztak, a csodálkozástól némultan álldogáltak az ablaknál, a rázkódva viháncoló vasúti kocsi padlatán.

A tenger bújócskát játszott velük. El-eltűnt egy domb mögött, hogy a következő fordulónál a maga valóságos kékjével megint előbukkanjon a sivár karszti fehérség keretében. Percekig nem mutatta magát, hogy aztán negyedórának ott tündököljön szinte a lábuk alatt. Talán csak ki kellene nyúlni a vonatablakból, és megmeríthetnék kezüket a ragyogó égszínkében! A látóhatár is valahogy kitágult. Az eleinte tónak tetsző tünemény most egyszerre megnőtt, kiszélesedett, szinte a végtelenbe vészett. Csupán egészen messze, az izzón sütő déli napfény sugárzásában látszott egy furcsa hegy. Egyenesen a tengerből nőtt elő, és olyan volt, mint valami óriási hárompúpú állat.

Az udvarhelyi kalandosok lassan lerázták magukról az első pillanatok meghökkenését.

– Látjátok, ez a tenger! – mondotta a férfi, mintha saját birtokát mutatná be büszkén távoli rokonoknak.

Az asszony semmit sem szólt, de ő érezte a valódi büszkeséget. Ha megkérdezik, nem tudta volna szavakba önteni, de napnál világosabb volt, hogy ez a tenger az ő diadala.

– Hát kékebb, mint a Küküllő – volt kénytelen Béla bevallani. – Ugye, Géza?...

A kérdezett beleegyezően hajtotta meg kerekded buksi fejét. Megszokta, hogy mindig a nagyobbik bátyjának legyen igaza.

– Ez a tenger csakugyan szép – szögezte le a maga részéről Pisti, aki a hosszas utazás után a rendesnél is sápadtabb és kimerültebb volt –, de nem olyan szép, mint a mesében. Az a tenger egészen más. Az sokkal kékebb. – Aztán az apja felé fordult: – Édesapám, mi féle hegy az ott messze?

– Biz’ isten tudtam a nevét, de most nem jut az eszembe – válaszolta apja, s beletúrt sűrű szálú hajába. – Az egy sziget Pólához közel, na, hogy is hívják?

De hiába gondolkozott, csak nem akart az eszébe jutni.

Aztán a vonat hirtelen nagyot kanyarodott jobb felé, s az egész tengeri színjáték eltűnt az utasok szeme elől. Józan szürke tájon szaladt a vonat. Majd síneken, útke-resztesződéseken, váltókon dübörgött át. Végül lassítani kezdett, s megállott.

A szürke és unalmas állomásépületen nagy fekete betűkkel az volt kiírva: Fiume.

3

Egy fa árnyékában telepedtek le, nem messze az állomástól.

– Maradjatok itt, s vigyázz, hogy a gyermekek ne mászkáljanak szanaszéjjel! Én elmegyek, s megkeresem az irodát. Lakás után járni később is ráérünk – mondta Balázs a feleségének, s nekiindult a hőségben ájultan heverő utcáknak.

Katonakorában járt erre egypárszor, s most az alvajáró biztonságával tájékozódott. Nem érzett idegenséget, sőt az innen-onnan elkapott olasz szavak ismerős borzongást ébresztettek benne. Mégsem tudta magát egészen idehaza. Mintha rossz úton indult volna el, s vissza kellene fordulnia – ez nyugtalanította szavakba nem önthetően.

Az irodát már éppen zárni akarták, amikor megérkezett. Csodálatos módon tudtak róla, bár barátja, a Prinz Eugen volt csónakmestere még nem volt ott. Csak várjon, mert rögtön jön. Alig ült le a siváran fehér szobában, amelynek falán Ferenc József apostoli császár és király arcmása lógott, csakugyan be is lépett egykori feljebbvalója.

Rövid tíz perc alatt kiderült, hogy minden rendben van, és semmi sincs rendben. Balázst alig várja már, mert a munka iszonytatóan sürgős! Olyan ember kell, akinek már van gyakorlata az ilyen munkában, de amit építenek, az nem Fiumében van, hanem valamivel tovább, egy kis tengerparti faluban, amelynek neve Moskenice, teljes alakban Moscseniccka Draga.

– Én sem tudtam egész biztosan, hogy mit építünk ott – mondta barátja bizalmasan suttogó magyarrá fordítva a szót, mert addig olaszul tárgyaltak. – Azt hiszem, valami tengeralattjáróknak való kikötőt. De hogy miképpen bújnak be oda a hajók, azt el sem tudom képzelni, hiszen olyan sekély a part...

– A családomat is elhoztam – vallotta be Balázs némi tétova szégyenkezés után.

A bajuszos és keménygalléros munkafelügyelő különös pillantást vetett rá. De aztán vállat vont.

– Hát az sem baj. Legalább lesz, aki főzzen rád. A kölykeid pedig fürödhetnek a tengerben. Csak hát akkor nekik is meg kell váltani a hajójegyet. Persze nincs pénz.

A férfi megkönnyebbülten vallotta be, hogy nincs.

– Na nem baj! Van itt pénz elég. A munka a kincstárnak készül, s az a bitang digó vállalkozó annyi előleget vágott máris zsebre, hogy elég volna egy megyének. De legalább nekünk is jut.

Mikor két óra múlva visszaérkezett a hőségtől már ájuldozó családjához, zsebét a személygőzösre szóló öt hajójegy és zsíros tapintású tízkoronások duzzasztották. A keblét viszont az a liter olasz vörös bor, amelyet a sikerült ügylet öröme barátjával együtt ivott meg éhomra egy kis vendéglőben. Közben a felvett előlegből némi közvetítési jutalékot is leadott. Igaz, hogy fájó szívvel, de barátja megmagyarázta, hogy ez nem megy

másként. A fő az, hogy itt van, s családjának is jó dolga lesz...

Könnyű ködön keresztül hallgatta felesége sorjázó szemrehányásait az ijesztő meleg miatt. Egyáltalán nem értette, miért kell annyira kétségbeesni, hogy Pisti szinte ájultan hever a fa szűkülő árnyékkörébe helyezett bugyrokon, barnás arcán pedig ijesztő sápadtság honol. De aztán összeszedte magát. Talpra támogatta a tétován engedelmeskedő fiút, maga elé terelte a többieket, és a csomagok súlya alatt rogyadozva és izzadva megindult velük a kikötő felé.

A tenger felől fújó aprócska, de állandó szél csakhamar az egész családot magához térítette.

– Most már egészen jól érzem magamat – mondta Pisti, és barna arcába szemlátomást visszatért a pirosság.

– Na, ugye mondtam – örvendezett az apa, akinek fejéből hamarosan kiszállt a gyöngye olasz bor mámor. – Előre, előre, ne ámbolyogj – szólt rá a nagyobbik fiúra. – Ott van a sarkon az a vendéglő a hallal a cég-táblán, odáig kell csak menni...

Az olajozott falú helyiségben meglepően kevesen voltak, és meglepő hűvös fogadta az utasokat. A gyermekek csodálkozva hallgatták apjukat, amint az olasz pincérrel minden fennakadás nélkül értekeznek. Még az aszszony is tiszteletet érzett férje iránt, noha a kocsmaszerű vendéglőt nem találta éppen előkelőnek.

Éhes farkasokként fogyasztották el a szokatlan ételeket. Különösen a hal aratott nagy sikert. Eszükbe sem jutott, hogy olajban sütötték. Böske végül még a vörös boros poharát is kiitta félig, s be kellett vallania, hogy pompásan esik.

A vendéglőcske gyöngyfüggönyből készült ajtaján át egy hosszú úton lehetett végiglátzni. Az utca végét ár-bocok és kémények, kötelek és megmagyarázhatatlan rendeltetésű huzalok összevisszasága zárta le. Anyjuk fáradt is volt, a bor is szokatlanul elkábította, s inkább vállalkozott a csomagok őrzésére. A három fiú apjuk vezetésével elindult a hosszú úton előre.

Az üressége és elhagyatottsága miatt távolinak látszó, de valójában rövid utcán nem sokáig kellett baktatniok a fullasztó fehér hőségben, máris előttük állott a rak-

part. Széles kockakövekből kirakott négyszögű tömbjein túl, még mielőtt a tengert meg lehetett volna pillantani, árbocok és vitorlák magasodtak föl. Közöttük óriási fehér madarak siklottak gyors suhanással. Néha lecsaptak a mélybe, majd megint felíveltek a magasba, s közben különös módon rikoltoztak.

– Sirályok! – mondotta apjuk, – Szeretik a halat, de minden szemetet is megesznek, amit kihalászhatnak a tengerből.

– Nem valami szép ez a tenger – mondotta Béla őszinte csalódással, amikor kissé távolabb, a móló széléről bámultak a lassan hullámzó vízre.

Csakugyan a tenger nem mutatkozott előnyös alakban. Hol volt a ma reggeli meseszerű kékség, az a tükröző csoda, amely elnémította az őt megpillantó halandókat?... A víz most zöldes-tajtékos volt. A parthoz csapódó lusta hullámok felületén kenyérhéj, dugók, döglött tengeri pókok lebegtek. Ha feltisztult a tajték, a mélyben mohos sziklákat, üres konzervdobozokat és ócska vasdarabokat lehetett látni.

– Én mégis szeretem – mondotta Pisti. – Olyan jó hűvös jön belőle, és jó szaga is van.

– Olyan szaga van, mint a Küküllőnek – mondta némileg selypítve a buksi fejű Géza. A legkisebb egyébként nemigen szokott beleavatkozni bátyjai beszédébe, de ezúttal ellenállhatatlan véleménynyilvánítási vágyat érzett.

– Dehogyan olyan! – torkolta le Béla. – Itt minden sószagú, odahaza minden iszapszaggal van tele...

Szinte egy órájuk volt még a gőzös indulásáig. Kisétáltak hát egészen a hullámtörő végéig, ahol szaladva jöttek szembe velük az apró tajtékot verő vízfodrok, és a szél sustorogva lobogtatta ruhadarabjaikat. A gyermekek kissé szédelegve kapaszkodtak apjukba. Az ács mosolyogva biztatta őket, hogy mi ez egy viharhoz képest. És most hozzá még szárazföldön is vannak! De azért a gyermekek csak kapaszkodtak, s nemigen élvezték az eléjük táruló látványt. Pedig a móló végéről ki lehetett már pillantani az öböl hosszán, s a délutáni napban föl lehetett fedezni a messzeségben azt a különös hegyet, amely már a vonatban is feltűnt az érkezőknek.

Sebbel-lobbal tértek vissza a vendéglőbe, ahol anyjuk bosszúsan ült nagy magányosságában, és magyarul utasította vissza a pincér kínálozását, pedig ez csak egy pohár jeges vizet akart felajánlani a fekete ruhájában mereven üldögélő idegen asszonyságnak.

Összekapkodták csomagjaikat, s gyorsan kiloholtak a kikötőbe. Veszedelemesen közeledett az indulás ideje.

A harmadik osztályú utasokkal együtt ők is ott zsúfolódtak valahol a kis parti gőzös közepe táján. Itt azonban az elkülönítést nem vették olyan szigorúan, mint a nagy tengerjárókon. Így történhetett meg, hogy Balázné és a három gyermek a hajó elindulása előtt a hátsó fedélzet sodronykorláttal elkerített úri részében foglalt helyet. Férje a csomagokkal bíbelődött, és a helyén maradt.

– Vigyázzatok, bele ne esetek! – intette anyjuk a három gyermeket, amint azok a fedélzeten körbefutó padra térdelve a korláton át bámulták a hajófar körül csapkodó vizet.

Egyáltalán nem érezte tolakodónak magát. Gyermekai sem voltak rosszabbul öltözve, mint a többiek, ő maga pedig kissé ódon ruházatával inkább a divatot fensőbbsegesen megvetőt, mint a polgárságba most feltörekedni akarót példázta.

Csak férjének nem tetszett a viselkedése. Balázs István úgy érezte, hogy felesége tilosban jár, olyan területen, ahol megütheti a bokáját. Amint ott üldögélt a csomagok közelében, hirtelen ismét bosszúságot érzett. Haragudott erre az egész világra, amelyet most ez a hajó képviselt a maga rézveretes korlátjaival, fényezett padlójával és feldohogó gépeivel együtt. Ezt a tehetetlen haragot érezte hajóács korában is a tiszt urak kajütjeinek láttán – hiszen azokat nekik kellett javíthatniok-fényesítgetniök, vagy ha úgy esett, ragyogóra is sikálniok, ha valami nem tetszett a parancsnok kényes ízlésének.

– Indulunk! Indulunk! – kiabálta Béla, s kopasz szőke fejét apja felé fordította. A korláton keresztül bámultában ő vette elsőnek észre, hogy odalent a vizet valami kavarja. Az a valami fehér tajtékot vert a hajó hátulso része körül, és a gépek bűgása felerősödött. Majd

a kikötő talaja lassan-lassan távolodni kezdett. A gyermekek szájtátva figyelték a különös eseményt.

A part elfordult. A kikötő mentén horgonyzó többi hajó szép sorjában vonult el előttük. A hajók közein keresztül látszó házak és egyéb épületek egyre kisebbdedtek. Az egyenletesen doromboló gőzös most már kifordult az öböl nyílt vizére. Hirtelen minden eddiginél nagyobb, kékesszürkére mázolt hajó kötötte le a gyermekek figyelmét.

– Miféle gőzös ez, édesanyám?... – kérdezte Pisti.

Anyja nem felelt, mert fogalma sem volt róla. Mind a négyen hosszan bámulták a két horgonyon pihenő különös óriást, amelynek mindkét oldalán szabályos rendben álló ágyúk meredtek a levegőbe. Az ágyúk körül tengerészek jártak fel s alá látszólag cél nélkül. Egyszerre azonban két egymás mellett álló szürke csó lassan megmozdult, és sötétlő üregét a nyílt tenger felé fordította. Pisti a kopogó fedélzeten egészen odáig szaladt, ahol apja a poggyászok körül ódöngött.

– Édesapám, micsoda nagy hajó az a szürke?...

Apja lassan megfordult, s nyugodt, diószínű szemét végigjáratta a fodrozódó zöldeskék vízen, egészen addig, ahol a nagy komor hajó ringatózott. Egy ideig összehúzott szemöldökkel vizsgálta.

– Ez a Szent István. A csatahajó – mondta aztán határozottan. – Én is jártam rajta. A kapitány kajütjében raktam föl a mahagóni burkolatot, mert az asztalos megbetegedett.

– Miért áll itt ez a csatahajó? – kérdezte tovább Pisti.

A férfi egy pillanatra elkomolyodott.

– Azt magam is szeretném tudni, fiacskám. De lehet, hogy csak gyakorlatoznak. Szokta azt máskor is.

Pisti visszaügetett a másik kettőhöz, s fölényes bölcsességgel közölte velük az újonnan szerzett ismereteket. Apja a poggyászok mellől hosszasan bámult fia után. Arca lassan elborult.

A gőzös már meglehetősen távol a parttól és gyors siklással sietett célja felé. Orra körül szakadozott tajtékot túrt a mozgás, fent a fedélzeten pedig hűvös-kés sós

szagot lebegtetett a Quarnerón végigsuhanó könnyű délutáni szél.

Balázs István most felállott, s határozott léptekkel megindult az első osztályos fedélzetrész felé. De nem lépte át az elválasztó vonalat, hanem csak jelentősen intett feleségének. Az asszony egy ideig tétovázott, hogy észrevegye-e. Aztán sóhajtott egyet, s felállt, hogy férjéhez menjen. Sajnálta, hogy elrontják az örömét.

Férje előrement a csomagokig, s ott leült. Az asszony egy kicsit álldogált, majd maga is melléje telepedett.

– Azt mondom, Böske, hogy szépen gyertek ide a helyetekre – mondotta egy idő múlva csöndesen a férfi.

Az asszony nem válaszolt. Barna szemét makacsul az erdő borította partvonulatra függesztette, amely a vízen át egyszerre közelinek s távolinak tűnt.

– Nem árt az senkinek, ha mi ott vagyunk – mondta mintegy maga elé.

– Nektek árt, ha ott vagytok! – vágott vissza szinte azonnal a férfi. – Már megint az urat játszod. Ahelyett, hogy markot szednél most odahaza, kalapban ülsz egy hajón, és nyaralni készülsz – tette hozzá komor gúnynyal.

– Te is tudod, hogy nem nyaralni készülünk, hanem Pistikét visszük gyógyulni – mondta lángvörös arccal az asszony.

– De ahhoz nem kell az első osztályra tolakodnod! Vedd eszedbe, hogy ki vagy és hogy kik vagyunk.

– Talán azok különbek? – intett az asszony dacosan a hajófar felé.

– Nem különbek, hanem mások. Értsd meg, hogy semmi közöd hozzájuk. És maradj itt!...

Az asszony makacsul összeszorította vékony ajkát, és nem felelt. Szeme megint csak odatapadt a hegyes, erdős partszakaszra, amely lassan közeledett a hajó felé. A parton álló házak megnagyobbodtak. Most már a kikötő is alakot öltött, s a gőzös lassan odasimult a kőfalhoz. Amíg az utasok ki- és beszálltak, egyikük sem beszélt. Mihelyst azonban újból feldohogtak a gépek, ők is rákezdtek.

Hiába ragyogott körülöttük, fölöttük és mellettük a nap, hiába következtek egymás után Abbázia, Lovrana barátságos kikötői, hiába játszotta nekik az udvarias tenger legkedvesebb játékait, ők komoran vitatkoztak hatalmas bugyraikra telepedve, a hajó ketrecébe zárva, mint valami morcos emberszabású majmok, amelyeket ismeretlen eladók szállítanak egy távoli város állatkertje számára.

Gyermekeikről teljesen megfeledkeztek.

Pisti kezdeti sikerei a Szent Istvánnal gyorsan elhalványultak. A vezetést a szőke Béla vette át. A három egyformán piros csíkos tornaingbe öltözött fiú elfogulatlanul sétálgatott ide-oda egyik korláttól a másikig, s hol a közeli part árnyékos emelkedőit, hol az öböl túlsó oldalának kékes párázatokba burkolózó, szaggatott vonalát bámulta.

Az utasok keveset törődtek velük, még magyar beszédjükre sem lettek különösebben figyelmesek. Csak egy középmagas, tíz-tizenkét éves, csinos ruházatú szőke fiú meg egy ugyancsak csinosan öltözött, hosszú hajfonatos, szintén szőke leányka vetett olykor kutató pillantást feléjük.

Bal kéz felől egyszerre csak szinte egészen közelinek tűnt fel a Fiume előtt megpillantott különös hegy.

– Ni csak, Béla, ennek a hegynek itt is három púpja van! – kiáltott fel Pisti, amint a hajókorláton át az új tüneményre bámult. – Vajon mi lehet a neve?...

– Ez a sziget Cherso – szólalt meg mellette váratlanul a csinos ruhába öltözött szőke fiú. – És csakugyan három púpja van.

A fiúk egy pillanatra félszegen néztek az idegenre.

Aztán Béla bátran megkérdezte:

– Maguk hová utaznak?

– Moscsenicskébe – válaszolta az idegen fiú. – Mindjárt meg is érkezünk. És maguk hová mennek?

– Mi is Moscsenicskébe – hangzott a válasz.

– Hallod, Kuki?... Ezek is Moscsenicskébe mennek! – mondotta az idegen fiú.

– Ugyan, Miki, ne állj te szóba mindenkivel! – mondta a hosszú hajfonatos lány, ezúttal olaszul, hogy a három fiú meg ne értse.

Nem is, értették, bár a hanghordozás sok mindent elárulhatott volna. Ekkor azonban apjuk komoly alakja jelent meg a lépcsőfeljárónál, s magához intette őket. Mentében Pisti visszánézett, s úgy látta, mintha az idegen fiú mosolyogna.

A hajó most lassan odatapadt a kikötő kőgátjához. A csavarok felkavarta víz elcsöndesült. A keskeny hídon át elsőnek az egymást Kukinak és Mikinek szólító idegen fiú és leány sietett át. Utánuk az első osztályú utasok, és csak később a csomagokkal, bugyrokkaival, papírzsákokkal cipelődő Balázsék.

Mire ők is a partra értek, a móló már nagy részben üres volt, csak egy-két hordár álldogált még a jó szerencsét várva. A nap ebben a pillanatban érte el a kikötő fölött magasodó erdős hegylánc élét. A dél heves forróságát enyhe árnyék váltotta fel. A távoli vízen túl azonban, a kikötővel szemben, teljes fényben ragyogott Cherso szigete.

4

Az első három nap a meglepetések sorozatává változott.

A legnagyobb meglepetés Böske számára az az enyhén szólva szennyes szállás volt, amit csak a munkavezető különös barátsága folytán sikerült szerezniök. Lényegében nem volt valami drága egy olyan helyen, ahol a szemfüles háztulajdonosok minden bérbe adható lyukat a fürdővendégek kiuzsorázására igyekeztek felhasználni. Közel is volt István munkahelyéhez. A háziaszszony még azt is megengedte, hogy a konyhának csúfolt góréban főzzön, így hát igazán nem számított, ha a „szoba” csak a szomszédos helyiség üvegajtaján át kapott fényt, s csupán egyetlen ágy volt benne.

Legelső nap Böske még kísérletezett valamiféle panasszal, de férje egy pillantással elhallgattatta. Hát végre az a fontos, hogy a gyermekek egész nap a parton legyenek.

Meglepetés érte Istvánt is, aki munkát várt, de nem ilyen lélegzetelállítót és nem ilyen titokzatosat. Menet és jövet a bejáratnál mindennap megmotozták. Csak jelszóra engedték be. Titoktartást kellett fogadnia, és nem volt szabad saját osztályáról egy másik osztályra átmennie. Úgy kellett dolgozniok, mintha égett volna a kikötő. De az igaz, hogy mindezért alaposan megfizették. Sőt még ebédet is adtak, bőségeset és kitűnőt, úgyhogy Böskére végeredményben csak a gyermekek gondja maradt.

A gyermekek pedig egész nap a parton mászkáltak.

Anyjuk büszkén gondolt arra, hogy igazán nincs különbség az ő fiai és a többi nyaraló gyermek között. Mit tesz az, ha este az egyik szép szállodai szobában, a másik pedig egy nyomorúságos tömegszálláson fekszik le? A tenger, a nap, a szél mindenkié!

A három fiú már az első reggel kirohant a kavicsos, menedékes partra, s nem messze a száradni kiterített, nagy szemű hálókától, gerincükkel felfelé fordított csónakoktól, megkezdte azt a felelőtlen boldog létezést, amelyet csak a gyermekek ismernek, akár nyaralnak, akár nem.

Óraszám heverésztek a reggeli naptól meleg lapos köveken. Szemük a kékeszöld térségen kalandozott, amelynek futó hullámai sustorogva szaladtak a partnak, s habzó pezsgéssel haltak el lábuknál a kavicsok között. Dagály ideje volt. A sós áradás egyre feljebb és feljebb követte őket. Az egész part forrt, forrongott a zszibongó tusakodásban. A három udvarhelyi kölyök nyugtalan, de egyben ujjongó izgalommal figyelte a szokatlan eseményt.

– Én olvastam Jelky Andrásban, hogy ez mindenütt így van a tengeren – fontoskodott Béla. – Van apály is, akkor a tenger visszahúzódik.

– Hova húzódik vissza? – kérdezte lagymatagon Pisti, akit a nap és a pezsgő víz elkábított.

– Mit tudom én, valami barlangba – felelte bátyja.

– És többet nem jön elő?... – selypített közbe a buksi fejű kicsi. – Anyuka olvasott egyszer nekem egy mesét egy nagy rákról, Pau Ammának hítták, az csinálta a dagályt...

– Az csak mese! A dagályt a hold csinálja. Azt mondta édesapám.

– És hogy csinálja? – kérdezte Pisti. De erre Béla sem tudott válaszolni.

A tenger ebben a pillanatban végigöntötte őket. A gyermekek nevetve lubickoltak a pezsgő vízben, majd feljebb húzódtak a parton. Szemben velük az öböl messzi túlsó oldalán Cirkvenica házai csillogtak. A hűs szelvényben borzoló vízben fehér vitorlás bárkák siklottak ismeretlen irányban.

– Én nagyon szeretem itt – mondta egy idő múltán a középső fiú, és barna szemét a hullámokra szögezte. – Sokkal jobban tetszik a tenger, mint a Küküllő. Ugye neked is, Géza? – fordult a kicsihez, aiki buksi fejével komolyan bólintott. – Az egész mégis hasonlít az Óperenciás-tengerhez, és ha oda el tudnék jutni egyszer – intett a hármas halmozódású hegy felé –, akkor még jobban tetszenék minden.

– Neked semmi sem elég jó – vakarta meg rövidre nyírt koponyáját Béla. – Azért is vagy olyan vékony és sápadt. Az első dolog, hogy meghízzál, és olyan fekete légy, mint mi ketten. Nem pedig hogy szigetekre mászkálj.

Pisti szótlánul hanyatt fordult. Hátrafordított fejjel felnézett a part fölött emelkedő hegyhátra, amelynek pereméről messzire csillogtak a falu házai. A szokatlan nézéstől elszédült. A világ egy pillanatra keringeni kezdett körülötte. Hirtelen visszapillantott a kedves tengerre, amely hűséges kutyaként ismét a lábát nyaldosta. Felült, és kezét belemártotta a habzó vízbe, majd engedte, hogy egész törekeny testét körülzsibongja a hirtelen tajték, mígnem az orrába csapott a kesernyés sós íz, és tüszkölni kényszerítette. A másik kettő torkaszakadtából nevetett...

– Ni, ezeket ismerjük a hajóról! – kiáltott valaki a part felső részén levő vendéglő kiugrója mögül. – Gyere, Kuki, ne légy utálatos!...

A következő pillanatban a térdig felhabzó áradásban már mellettük állott a szőke idegen fiú. Nemsokára piros fürdőruhában megjelent leánytestvére is. A hosszú hajfonatos Kuki ezúttal nem volt utálatos, mert azt a megállapítást tette – bár nem fogalmazta meg –, hogy für-

dóruhálban semmi különbség sincs köztük és új ismerőseik között.

– Az én nevem Tötössy Miklós – mutatkozott be a fiú. – A húgomat Ilonának hívják, de mi csak Kuki-nak nevezzük, mert úgy könnyebb. Titeket hogy hívnak?...

A két nagyobb fiú illedelmesen bemutatkozott, még a buksi Géza is elselypítette a nevét. Aztán jó ideig semmi egyéb nem hallatszott, csak a dagály zúgása és a keringő sirályok rikoltozása.

– Mi minden nyáron Moscsenicskében nyaralunk – kezdte újból a beszédet Miki. – Az apám tanár Fiumében, a királyi magyar gimnáziumban – tette hozzá büszkén, s élvezte, hogy a Pisti sötéten sugárzó tekintetében tiszteletet vélt látni. – Itt lakunk a harmadik nyaralóban. Minden évben ugyanazt a szobát adják nekünk. – Majd egy kis szünet után megkérdezte: – Ti hol laktok?...

A három fiú egy pillanatig hallgatott. Aztán Béla nyilatkozott mindhármuk nevében.

– Az én apám főmunkavezető... mérnök – javította ki magát némi habozás után – itt a kikötőépítkezéseknél... az a titkos építkezés, tudod!...

A három testvér feje köré mintegy sugárkoszorút font a Béla merész füllentése. Érdeemes olyanokkal barátkozni, akiknek az apja mérnök, pláne ezen a titkos építkezésen! Miki némi tisztelettel pillantott föl rájuk.

– Itt lakunk nem messze – folytatta Béla –, de másoknak nemigen szabad odamenni... csak... csak jelszóval...

– Persze, csak jelszóval – visszhangozta a szöke Miki, majd bátortalanul hozzátette: – És ti tudjátok a jelszót?...

– Ma még nem. Csak délben izeni meg apám.

– Érdekes – mondta Kuki inkább csípősen, mint csodálkozva.

Nagy hullám szaladt fel a partra, s mind az ötüket végigöntötte, de alig törődtek vele. A napfényből, a sós tengervíz szagából, a pezsgő dagályból, Cherso idepillantó hármás hegyéből és a kiejtett különös szavakból a titkozatosság szívverés-szaporító légköre támadt köréjük, s

mindenkük ezzel az izgató élménnyel volt elfoglalva. Még Géza is, holott az egészről alig értett valamit.

– Jertek, megmutatjuk nektek a telepet! – ajánlotta Miki. – Mi itt mindent ismerünk. Fürdésre úgymint igen erős a dagály.

Felszedelőzködtek, s lassan megindultak azon a kavicsos partsávon, ahová a dagály ereje nem ért el. Négyen mezítláb lépkedtek a lapos, forró köveken, csupán Pisti húzott cipőt. Otthon sem tudott mezítláb járni, hiába csúfolták érte.

– Hogy lehet elmenni Cherso szigetére? – kérdezte egy idő múltán Mikitől.

– Csónakkal, vitorlással, de mégis a legjobb motorcsónakkal – mondta Miki. – Mi már voltunk ott, ugye, Kuki?...

A lány bólintott.

– Nagyon szép hely. Apu megígérte, hogy ezen a nyáron is elvisz.

Pisti szívét nyugtalan és heves vágy feszítette. Visszaszimította barna haját, amelyeit elutazás előtt félrövidre nyíratott meg az anyja a sarki borbélyműhelyben, és most a tenger felől kitaróan fújó szél mindegyre összezorzolta. Kissé tétovázva szólalt meg:

– Ha ti mentek, engem is elvihetnétek-e?...

Miki pár pillanatig mérlegelte a helyzetet, de a kikötőépítkezés és a jelszó szinte azonnal győzött. S még mielőtt Kuki mindent elrontott volna, sebesen felelt:

– Ha akarod, szívesen elviszünk.

Lassan végigkószáltak az erdős dombvonulat alatt elhúzódnó vékony partsávon a fürdőtelep gyér nyaralói előtt. A vendéglő külön álló teraszán egy pincér a szélben elszabadulni akaró fehér asztalterítőket erősítette meg csillogó fémkapcsokkal. A házakból itt is, ott is törülközős, fürdőruhás férfiak és nők ballagtak lassan a part felé, s mindenfajta idegen nyelven beszélgettek. A három udvarhelyi önkéntelenül is összébb húzódnak, amint Kuki és Miki elfogulatlanul köszöngetett jobbra-balra a számukra teljesen érthetetlen idegen nyelveken.

A tenger felől sütő napban gyémántosan csillogtak a száradni kifeszített hatalmas hálók. A szemekben itt-ott különös soklábú lapos állatok kapaszkodtak.

– Azok rákok? – kérdezte Béla.

– Dehogyanis rákok – rázta meg szőke hajfonatait fölényesen Kuki. – Csak döglött tengeri pókok. Annyi van belőlük, mint a szemét. Látszik, hogy most vagytok először tengeren...

Béla a haja tövéig pirult el restelkedésében, s azon gondolkozott, hogyan főzhetné le ezt az utálatos leányt. De semmi sem jutott eszébe.

A parton csónakok heverték, éles gerincű, komoly, hasas bárkák. Feltűnően különböztek a Küküllőn közlekedő lapos fenekű járóművektől. Könnyű ívelésű oldaluk szinte kívánták a hozzájuk simuló lágy hullámokat. A csónaksor előtt a két Tötössy testvér megállott.

– Látjátok? – kérdezte Miki.

A három udvarhelyi kimeresztette a szemét, de nem látott semmit. Béla az előbbi tapasztalaton okulva macacsul ingatta kopaszra nyírt fejét. Végre a buksi Géza szólalt meg a maga selyp hangján.

– Én nem látok semmit, csak egy csomó csónakot. Kuki csúfondárosan nevetett, s Miki is elhúzta a száját.

– Hát éppen a csónakokról van szó – mondotta. – Nézzétek meg ezt az elsőt itt! – intett feléjük.

A partra kihúzott legelső csónak valóban különbözött a többitől. Hosszú és karcsú volt. Oldalain kecses harántvonalak futottak végig, mintha kártyalapokból volna összeállítva. Az orrán világoskék alapon fehér csillag tündökölt, akár valami jelvény.

– Nos? – kérdezte Kuki.

– Szép csónak – ismerte be Béla vonakodva, de szürkéskék szemét konokan a hullámozó vízre meresztette.

– Meghiszem azt – mondta Miki diadalmasan –, mert ez a Titanic egyik mentőcsónakja...

Az első pillanatban semmi hatása sem volt a kinyilatkoztatásnak. Aztán lassan derengeni kezdett a Béla fejében, hogy anyja valamikor felolvasta nekik egy képes újság beszámolóját a nagy tengeri szerencsétlenségről. Képzeletében megjelent az ábrázolat is, amelyen a füstölgő kéményű kivilágított gőzös lassan hanyatlik alá a

hullámos fekete mélységbe, s a háttérben fenyegetően mered fel a hatalmas jéghegy.

– A Titanic mentőcsónakja... persze... – mondta most már Béla is elgondolkozva.

A pazar napfényben féhéren csillogó csónak, orrán a kecses csillaggal, most egyszerre szép is volt meg rettenetes is. Karcsú vonalaival nem ez a partok közé szorított tengeröböl, hanem a nagy, nyílt óceánok üzentek olyan dolgokat, amelyeket nem lehetett megérteni, de érezni annál inkább.

A három udvarhelyi fickó érthetetlenül elszorult szívvel álldogált a világ legnagyobb hajótöréséből megmenekült karcsú csónak előtt, s nemigen tudták, mit szóljanak. Az előttük bodrozódó, apró fehér habtarajos tenger olyan szelíd volt, olyan barátságos, olyan hívogató, hogy semmiképpen sem hasonlított ahhoz a másik tengerhez, amelynek fekete felületén ijesztő jéghegyek rombolják szét a nagyszerű hajókat...

Az egész napi tengerparti kóborlásból csak késő délután kerültek haza fáradtan, napégetten, parázsló szemmel. Anyjuk kétségbeesetten csapta össze a kezét.

– Mit csináltatok magatokkal, hiszen olyan a bőrötök, mint a tüzes pecsenye! Na, lesz itt nemulass az éjjel! Kenhetem rátok a tejfölt, ha kapok itt ebben az istenverte fészekben, ahol mindenki csak olaszul meg horvátul gagyog...

Csak akkor enyhült meg egy kicsit, amikor Béla elmondta, hogy nem voltak egyedül, mert a Tötössy gyermekek...

– Igen, de Béla azt mondta nekik, hogy édesapám mérnök – szolt közbe váratlanul morcosan Pisti.

– Hát ezt talán nem kellett volna – mondta az asszony. – Máskor ne történjék meg! De azért csak barátokozatok velük. Jó, ha nem vagytok egészen magatokra...

Jócskán alkonyodott, mire István hazakerült a munkából. Fáradtan kanalazta a zöldséglevest, s közben elnézegette a földre hevenyészett fekvőhelyen alvó három fiát.

– Nem kellett volna egész napon át kószálniok – mondta. – Most majd ápolhatod őket.

– Nem mehettem utánuk. Különben is barátokat szereztek maguknak, s azokkal voltak.

– Kiket?

– Valami Tötössy nevű tanárnak a gyermekei...

A férfi arca elkomorodott. Letette maga mellé a kanalat, s mikor megszólalt, Böske érezte, hogy ismét baj van.

– Már megint valami úri csemeték!...

Az asszony hátravetette a fejét. Egy barna hajtincse kiszabadult, és a homlokára hullott.

– Ugyan mit beszélsz! Hiszen ezek csak gyermekek, s játszótárs kell nekik... – mondta, és igyekezett helyredugdosni a rendetlen fürtöt.

A férfi nem válaszolt, de arcáról nem akart eltűnni a sötétség.

5

– Édesapám, szeretnék levelet írni Lajinak – mondta egy hajnalban Pisti, miközben apja munkába készülődött.

– Miért éppen Lajinak? – nevette el magát a férfi, és fejébe nyomta székelyesen magasra púpozott kalapját.

– Megígértem neki, hogy írok a tengerről – válaszolta fia.

A férfi pár lépést tett az ajtó felé, majd visszafordult, és így szólt:

– Írj neki levelezőlapot. Bemégy az üzletbe a sarkon, azt mondod, hogy „Postkarte”, erre adnak egy levelezőlapot. Ha nincs rajta bélyeg, még azt mondod, hogy „Briefmarken”, és ezzel kész. A többit aztán magatoktól is tudjátok – s ezzel kifordult az ajtón.

– Csakugyan írni akarsz Lajinak? – kérdezte Béla, miközben még mindig sajtó vállát tapogatta a szakadozott takaró alatt, s egy nagy darab hámló bőrt gyűrgetett ujjai között.

– Miért ne? – kérdezte vissza öccse kissé ellenségesen.

– Csak úgy mondom – vonult vissza Béla –, mert kár egy olyan szép levelezőlapért...

A levelezőlap csakugyan szép volt. Szinte olyan kék eget és kék tengert ábrázolt, mint amilyent a legelső reggel pillantottak meg a magas töltésről. A tükrére rajzolt apró fehér vitorlák mozogni látszottak valami könnyű szélben. A levelezőlapot évekkal később Béla felfedezte a műhely hátsó falán, a Laji volt fekvőhelye fölött, s olyan mondhatatlan vágyakozással kezdett sajogni a szíve, hogy inkább kiszaladt a műhelyből, hátra az elvadt kertbe, és ott sokáig bámult a fakószürke ég iránt.

A levelezőlapot most egy töpörödött osztrák anyóka nyújtotta át a fiúknak, és a maga fogatlan módján váltig csodálkozott, hogy a három egyformán kerek koponyájú s egymástól mégis annyira különböző gyermek ezen a két szón kívül semmit sem tud németül, de még olaszul vagy horvátul sem, pedig az anyóka minden nyelven kísérletezett.

Kifelé menet szerettek volna köszönni, de nem tudták, hogy kezdjenek hozzá. Végre is néma hajlongások közepette hagyták el a szűk, ánizsszagú helyiséget, ahol a fogatlan anyóka még sokáig csodálkozva ingatta a fejét Árpád kis vadmagyarjai után.

– Vetted észre, hogy itt mindenki más nyelven beszél? – kérdezte Pisti komolyan, miközben a levelezőlapot szorosán tartotta jobbjában.

– Csakugyan. Tegnap is kinevettek a mólón a kölykök, mert nem értettem, amit mondtak.

– Én nem is szeretem őket – rázta meg borzas buk-siját a legkisebbik.

– Te csak ne szólj bele mindenbe – torkolta le öcscsét Béla. – Még szerencse, hogy Miki és Kuki itt van. Ők aztán mindenkivel tudnak beszélni...

Lassan haladtak szokott fürdőhelyük felé. Némi kis idegenkedés borzongott a lelkükben, mert hirtelen maguk köré érezték súlyosodni azt az óriási egyéb világot, amelyet otthon, Udvarhelyen el sem tudtak képzelni. Ebben az egész felnőtt, idegen nyelvű világban e pillanatban olyan esendő és gyámoltalan volt a három kis gyermek, hogy nem csoda, ha egy pillanatra meghököltek, és sze-

rettek volna visszaszaladni anyjukhoz... szülőhelyükre... maguk sem tudták hová.

A tenger felől a szokott reggeli hűvös szellőcske lebegette a száradó hálókát. A nap barátságosan ragyogott végig a kisdud hullámokon. Minden a helyén volt, minden rendben volt, még a pincér is a vendéglő nyitott teraszán, de a gyermekek mégis szívesen vették volna, ha barátaik már megjelennek a kövices parton. Ma reggel azonban Kuki és Miki késlekedett.

A gyermekek ledobták piros csíkos tornaingüket. Pisti a levelezőlapot begöngyölte zsebkezdőjébe, és lenyomtatta egy jókora száraz lapos kővel. Aztán leballagtak egészen a víz széléig. A parton csinos, fiatal, fürdőruhás nő üldögélt, és szépen ívelt vállát lassú mozdulatokkal olajjal kenegette. A sekély tocsogóban két meztelen szőke kislány meregette a tengervizet kékre zománczott bádög-vödröcskébe, s nagyokat visított, ha egy-egy fürgébb hullám a popsijáig csapott fel.

– Pálmácska, ne sikítsatok, hanem gyertek ki a partra. – szólt rájuk a szép fiatal nő.

A gyermekek lelkét egyszerre ismét előntötte az ott-honosság meleg érzése. Mert az akkoriban még merésznek tetsző, vadonatúj, világoszöld fürdőtrikót, fülében pedig nehéz arany függőt viselő fiatal nő magyarul beszélt.

Önkéntelenül is közelebb húzódtak. Szerettek volna valami egészen különöset, barátságosat cselekedni, amiből a szép fiatal hölgy észrevegye, hogy ők is jelen vannak.

– Géza, eredj már be a vízbe! – rendelkezett Béla a szokottnál is hangosabban. – Ne félj, itt nem mély a tenger! – tette hozzá bátorítóan a hölgy felé fordulva.

A hölgy azonban nyugodtan tovább kenegette arányosan leburnult vállát, és egyszerűen keresztülnézett a fiúkon.

– Nem hallottátok, mit mondtam?... – ismételte meg előbbi parancsát a hölgy. – Gyertek ide, és hozzátok fel a vedreket is!...

A két kis szőke lassan megindult felfelé a kavicsok között. Az egyik kék zománcú veder azonban ott maradt a tocsogóban. Egy kövérebb hullám máris nekiszaladt, s a hátára kapta. Béla és Pisti versenyt rohant a vízbe,

hogy az elhúzódó habtól visszaszerezze a zsákmányt, és felajánlhassa a tulajdonosnak.

De még jóformán ki sem kapták a vízből, a zöld fürdőruhás hölgy máris mellettük termett, s hangosan rájuk ripakodott:

– Azonnal adjátok Vissza azt a vedret!...

A két gyermek elfulladt csodálkozással bámult a haragos arcba.

– De hiszen... mi csak vissza szeretnénk volna... – dadogott Béla lángvörös arccal.

– Ne hazudozz!... El akartátok lopni!... – tette hozzá leírhatatlan megvetéssel a hangjában. – Idetolakodtok, hogy lophassatok!...

– Mi nem szoktunk lopni! – szólt közbe Pisti szokatlan bátorsággal, bár barna arca egészen elsápadt.

– Hallgass, hiszen a kezekben volt a veder!... Azonnal menjetek vissza a helyetekre! – kiáltott rá a két apró szőkére, akik tágra nyílt szemmel egyre közelebb sompolyogtak. – Ti meg szedjétek a sátorfákat, és eridjétek innét...

A három gyermek lángoló arccal, kétségbeesett szívvel telepedett le az esemény színhelyétől jó messzire. Egy ideig némán bámulták a csöndesen kérődző tengert. Aztán Pistiből egyszerre kitört az elkeseredés.

– Az ember nem mindjárt tolvaj!...

Egy idő múlva Béla elkeseredetten dörzsölte végig kopaszra nyírt fejét, és dühösen mondta:

– Mind ilyenek ezek – és sokáig nézett maga elé sötét nekibúsulással.

Elkeseredésüket még az sem oldotta fel, hogy aznap este apjukat is elfogta egy kicsit a könnyelműség, s miután az egész család ünneplőt öltött, kivonultak a vendéglő teraszára. Balázs István azzal mentegette maga ellőtt ezt a különös ténykedést, hogy az osztály vezetésével megbízott mérnök kifejezetten ide adott neki találkozt a másnapi munkára vonatkozó utasítások megbeszélése céljából. Felesége azonban egészen természetesnek vette, hogy családotul ott üldögéltek a többi „urak” között.

Béla titokban meglökte öccsét az asztal alatt.

– Látod?...

Pisti csak barna szemével intett.

Csakugyan, öt asztallal odább ott ült a fiatal hölgy a két kicsi szőkével, még ragyogóbban, még gögősebben, mint a tengerparton. Olykor hűvös közönnyel pillantott arra a lehetetlenül öltözött családra a három gyermekkel, akik valahonnét ismerősöknek tetszettek.

– Ti miért vagytok olyan pirosak? – kérdezte váratlanul az apjuk. – Már megint igen sokat ültetek a napon – csóválta meg a fejét. De aztán szerencsére nem törődött tovább velük.

A két nagyobb gyermek némán kanalazta a csodálatos ételt, a jégbe hűtött csokoládés rizset, amit apjuk rosszalása ellenére anyjuk rendelt. Szerették volna, ha minél tovább tart a gyönyörűség. Sokáig nyalogatták a kanalat, mielőtt egy falatot véglegesen eltüntettek volna.

– Ne csámcsogjatok – szólt rájuk az asszony. – Hányszor mondtam már, hogy nem illik csámcsogni. És ne fogjátok azt a kanalat a tövénél, hanem feljebb. Sohasem tanultok már meg rendesen enni – tette hozzá sutogó elkeseredéssel.

Általában véve azonban jól érezte magát ebben a könnyed levegőjű, gondtalan környezetben. Mégis óvatosan vigyázott arra, hogy hosszú fekete ruhája minél jobban eltakarja kissé parasztosan széles lábfejét, és hogy házimunkától vörös keze minél kevesebbet mozogjon a fehér aszalterítő fölött.

István azonban a múltó percekkel és negyedórákkal arányosan mind kényelmetlenebb érzésekkel viaskodott. Barnára lesült homloka, amelyen a szőke szemöldök csak úgy világított, ráncba szaladt.

– Nem jön ez a mérnök – dohogta –, pedig pontos időre ígérte – és bosszúsan gyűrögette az asztalon heverő papír-szájkendőt. – A legjobb volna hazamenni...

– Ugyan, István, nyughass már!... A gyermekek jól érzik magukat...

– Mit akarsz mindig a gyermekekkel?... Én nem érzem jól magamat! Szorít a gallér, érted? – tette hozzá suttozva.

– Az isten szerelméért, ne kezd már megint – súgta vissza az asszony, és barna szeme könnyörögve tapadt férjére. – Egyszer megyünk el valahová, s akkor is...

– Nem is kezdem, csak folytatom...
– Egybe veszekszel!...
– Dehogyan veszekszem, hiszen magammal kellene veszekednem! Én hoztalak ide benneteket! Csakhogy mindig beugrom ezeknek a huncutságoknak: egy mérnöknek, vagy neked, vagy a doktornak, vagy a tengernek... Ej – sóhajtott bosszúsan –, szekerce kell az én kezembe, nem fogpiszkáló! – s dühösen törte ketté a széles, lapos fogvájót.

A gyermekek tétovázva hallgatták a fojtott hangon zajló párbeszédet, és nem tudták, hogy kinek adjanak igazat. Olyan nagyszerű volt ez a csokoládés rizs, de ugyanakkor olyan nyugtalanító volt a délelőtti szép, fiatal nő, hogy azt sem tudták, mihez kezdjenek.

Mindehhez még az is hozzájárult, hogy szüleik kíséretében fehér matrózzruhájában, lakkcipősen megérkezett Kuki és Miki, de mindketten csak nagy sokára vették észre játszótársaikat. Pisti valami olyasmit várt, hogy felugranak és odajönnék... Ám Kuki alighogy odanézett, máris összesúgott Mikivel, és Miki is csak távolian, szinte elutasítóan biccentette feléjük szépen fésült szőke fejét.

Pisti oda-odapillantott, ahol Miki és Kuki szüleik társaságában illemtudóan vacsoráztak. Édesapjuk, a fehér porcelánnadrágot és sötétkék lüszterkabátot viselő úr, nem nagyon nyerte meg tetszését. Sápadt homloka fölött gyűrült már a haj, a füle mellett hosszasan meghagyott barkó azonban annál dúsabbnak látszott. Megnyúlt vékony nyakát kettős keménygallér fogta körül, ádámcsutkáján pedig pepita pillangó-nyakkendő mozgott föl és alá. Keskeny vállát, beesett mellét Pisti önkéntelenül is saját apja remekbe szabott alakjával hasonlította össze, és szívét értetlen büszkeség dagasztotta.

Hanem a két gyermek anyja egészen elvakította szépségével és ruházatával. Most jutott csak eszébe Kuki néhány elejtett szava, hogy az ő mamájuk igazi úriasszony. A nagypapáéknak szappangyáruk van odahaza Brassóban, az egész gyár nemsokára a mamáé lesz, s akkor ők mindig csak külföldre mennek nyaralni.

Pisti csodálkozva bámulta az asszony széles karimájú fehér kalapját, melyet tarka virágok díszítettek, a füléből lecsüngő nehéz aranykarikákat és az ujjain szikrázó gyű-

rüket. Most látta csak, hogy édesanyja milyen egyszerű, már-már kopottas a másik asszony mellett... De – dobant meg a szíve örömeiben – azt is látnia kell, hogy az anyja arcán mennyivel melengetőbb az a kedves, szelíd mosoly, amellyel rájuk, apjukra és az egész világra tekint.

Pisti is arra várt – először nyugtalanul, aztán türelmetlenül és végül bosszús haraggal –, hogy vacsorájuk végeztével a szőke fiú és leány hozzájuk siet, vagy legalább egy intésre, egy pillantásra érdekesebbé őket. A két Tötössy testvér azonban csak ült nagy illedelmesen az ismét makulátlanná rendezett asztalnál, mint ahogyan az jól nevelt gyermekeknél szokás. Feléjük sem pillantottak, mintha Balázsék nem is léteztek volna.

Pisti szívét haragos utálat töltötte el.

– Menjünk már haza. Olyan álmos vagyok – nyafogta el magát ebben a pillanatban Géza, s borzas buk-siját karjára hajtotta.

A két nagyobb egyszerre ugrott talpra, s türelmetlenségükben alig várták, hogy apjuk elvégezze sebes olasz megbeszélését a pincérrel.

Még másnap is alig engedett fel közöttük ez az idegenség.

Ott találkoztak a nyaralók sora és a meredeken nekiszaladó erdős emelkedő között levő kopár telken, ahol egy félbenhagyott építkezés betonlapjai alkottak sűrű négyzeteket a siváran burjánzó kemény szálú fűben. A három testvér a simítatlan betonon üldögélt és a lábát lógatta a hűvös ürességbe, amikor a Tötössy gyermekek megérkeztek. Egy ideig szótlanul üldögéltek. A szelet hallgatták, amely egyre erősebben fűjt a tenger felől, s hajlítgatta a bokrokat és a fákat.

– Miért nem maradtatok még tegnap este? – kérdezte aztán Miki. – Később még zene is volt, és táncoltunk.

Pisti összeszorította a fogát, és úgy bámult a telek körül komoran álldogáló tujákra és piniákra. A tegnapi esti mellőzésen érzett harag újból feltámadt benne.

Béla csak kopasz fejét vakargatta, mire Kuki elnevette magát.

– Ugyan, tudnak is ők táncolni! – mondta fölényesen.

Már-már kitört a vita, de Miki hirtelen közbeszólt:

– Itt olyan unalmas. FigyeljeteK ide: jertek el hozzánk. Megmutatom a rajzaimat

– Mikiből festő lesz, tudjátok meg! – robbant ki Kukiból a családi büszkeség, miközben a nagy betongerendákon végigszaladva az előrerohanó négy fiút igyekezett elérni. De most senki sem hallgatott rá. A szél is erősen zúgott. A kavicspartra hatalmas sörényű hullámok gördültek szakadatlanul.

A három testvér némi szorongással lépte át a Tötös-syék küszöbét. Csakhamar kiderült azonban, hogy a szülők a hajnali hajóval bementek Fiuméba, és csak este térnek haza. Erre azonnal visszanyerték biztonságukat, és fesztelenül sétálgattak fel és alá a tengerre néző hatalmas szobában. Ez a lakás egy cseppet sem hasonlított saját keserves szállásukhoz.

Miki egy festetlen ládikóból rajztömböt keresett elő.

– Ezeket mind én rajzoltam – mondotta.

– Ni, tehenek! – kiáltotta el magát Géza, amikor az első ábrázolatra szögezte kékesszürke szemét.

A rajzpapír érdes lapján csakugyan három tehén legelezett az apró fű között. (Ezt a tehénrajzot Béla ajándékba kapta Mikitől. Több mint húsz esztendő múlva, amikor már maga is régóta rajzolgatott, meghökkenve állapította meg, hogy egykori játszópajtása bizony nem közönséges tehetségnek indult.)

– Hogy tudsz te ilyen jól rajzolni? – kérdezte Pisti. Csodálkozva fedezte föl a tengerpart egyik-másik részletét. A vendéglő teraszát a lobogó asztalkendőkkel. A két bosnyák vitorlavászon-sátrát, ahol az előkelő nyaralók törökkávét és cukros mandulát vásároltak. És legutoljára dobogó szívvel Cherso szigetét a jól ismert hárompúpú hegyel, mintha csak a valóságban látta volna. És itt, ha kitekintett az ablakon, akkor valóságban is láthatja...

Miki vállat vont. Tud rajzolni, és kész!

Pisti szívében pedig heves vágyakozás támadt a közeli és mégis oly távoli sziget után. És ragyogó örömmel jött rá, hogy ceruzával és papírral csodát lehet művelni:

meg lehet örökíteni valamit, ami egyébként elérhetetlen. Ebben a pillanatban határozta el, hogy mihelyt hazaérnek, azonnal nekiáll, és ő is lerajzolja a hárompúpú hegyet.

Türelmetlenül sürgette bátyját, hogy menjenek hát haza, mert fürdeni ma úgysem lehet. Béla azonban maga is megbabonázottan bámulta a rajzokat, s a Pistiéhez hasonló gondolataikat forgatott a fejében. Mikor nem sok hajlandóságot mutatott az elmenetelre, Pisti egymagában indult útnak.

A sétányon csak kevesen járták, ment az öböl túlsó partjáról fullasztóan meleg szél kergette errefelé a növekvő hullámokat. Nyomasztó fáradságot érzett minden tagjában, s teste izzadságban fürdött. Odahaza is csak nehezen tudott lecsillapodni.

– A háziasszony azt mondta, hogy ez a sirokkó – közölte vele anyja, aki titokzatos módon máris összekötetést teremtett az olasz vénasszonnyal, és értékes felvilágosításokat szerzett tőle minden délelőtt.

Pisti hamarosan papírt és ceruzát kerített, s leült a nyári konyha széltől védett oldalánál álló ládához. A papírt kisimította, a ceruzát ügyesen kézbe fogta, s neki látott, hogy álmai hegyét megörökítse.

Szívszorító megdöbbenéssel kellett azonban tapasztalnia, hogy a ceruza nem engedelmeskedik akaratának. Az elképzelt és vágyott kép helyett a papiroson csak kusza vonalak fonódtak egymásba.

A kikötő felől idehallatszott a sirokkótól felkorbácsolt tenger mélységes zúgása. A Pisti arcán feltartóztatlanul csorogtak a keserű könnyek.

6

A fullasztó meleg szél egész nap és egész éjjel dühöngött. Az ablaktalan szűk szobába egybezárt család nem értette, hogy mi is a baj a világgal. Miért tör ki váratlan veszekedés férj és feleség között a krumplipaprikás miatt. Vagy hogy lefekvés előtt Béla miért adott hirtelen pofont Géza öccsének.

Reggelre elcsöndesedett a vihar. Csak a tenger hullámzott hevesen. A magasban vattaszerű fehér felhőgomolyok húztak el gyors egymásutánban.

A testvérek nagyokat szippantottak a sós ízű korai levegőből. Felüdülve baktattak a kikötő felé, hogy apjuk utasítására megvárják a reggeli hajót és újságot vásároljanak.

Útjuk a két bosnyák sátra mellett vezetett el – illetve ott, ahol tegnap még a sátrak állottak. A sirokkó az éjszaka felkapta a zöldesszürke vitorlavásznakat, s messze besodorta őket a fák közé. Az elárvult asztalkák most ott álltak csupaszon egymásnak döngetve, míg a gazdák ősz szakállukat meghazudtoló fürgeséggel kúsztak fel a fák törzsén, hogy az értékes vagyontárgyakat lehetőleg sértetlenül visszaszerezzék.

A hajó késett, s a gyermekek sokáig ödöngtek a rakparton. A fehér tajtékos sötétzöld víz még mindig hevesen ostromolta a szárazföldet. A hullámok áttetsző gyöngyfüggönyé szakadozva porlottak szét a kikötő kövein. A fehér, fakókék és narancssárga vitorlájú bárkák azonban vidáman siklottak tova a nyugtalan vízen, s orukat szinte kéjelegve fúrták a szembeszaladó hullámokba.

– Né, deszkából csináltak maguknak vitorlást! – kiáltotta el magát szokott selypítésével Géza.

A másik kettő végigpillantott a víz színéig vezető mohos kőlépcső mentén. Hirtelen feltámadó irigységgel látták, hogy két, velük egykorúnak látszó, feketére égett suhanc látszólag csakugyan deszkából összeeszkábált csónakot kormányoz a lépcső aljához. A zsákból készült vitorla kitűnően működött. A „kapitány” és segédje egy pillanat múlva büszkén álldogált a legelső lépcsőfokra térdig felcsapó vízben, és a hajó szurokkal vízmentesített eresztékeit vizsgálgatta.

A három testvér gondolkodás nélkül lebaktatott a mozzattól csuszamlós fokokon, s leplezetlen érdeklődéssel bámulta a hajóépítés e legújabb remekét. Még kormánylapát is volt rajta – bár gyalumatlan deszkából, de mégis vitathatatlan eredményességgel.

A tulajdonosok egy ideig némán élvezték a feléjük irányuló hódolatot, aztán ismét előkészületeket tettek a

tengerre szállásra. A „kapitány” éppen el akarta oldozni a rozsdás vaskarikába fűzött kötelet, aztán váratlanul visszafordult, s így szólt a testvérekhez:

– Van még egy hely a Libellulán. Egyiketek eljöhet velünk hajózni...

Az udvarhelyiek nem értették, mert a „kapitány” olaszul beszélt. Béla azonban nagyot nyelt izgalomban. Az idegen fiú kézmozdulatát nem lehetett félremagyarázni.

– Nem tudunk olaszul – mondta izgatottan, és megdörzsölte kopasz fejét.

– Gyere csónakba, te! – mondta idegenes hangsúllyal a „kapitány”, és mosolyogva várt. Béla mintegy álomban követte a felszólítást.

– Ti várjatok meg itt a kikötőben – szólt vissza a másik kettőnek –, rögtön jövök.

– Libellula kiköt mindjárt – mondta büszkén a „kapitány”, és eloldotta a hajót.

Pisti kitágult barna szeme nyugtalan tűzben égett.

A gyors szél egyszerre megduzzasztotta a zsákból készült vitorlát, s a hajócska kissé botladozva, mint a járnitanuló gyermek, nekiindult a hullámoknak. Béla némi ijedelemmel kapaszkodott a párkányba, de a „kapitány” csak nevetett.

– Libellula jó hajó! Apja csinált, de én segített... Most próba... Holnap egészen megcsinál...

A deszkákból összeszerkesztett tengerjáró szerkezet csakugyan megállta a helyét. A tömítéseknél ugyan még szivárgott a víz, a zsákvitorla nem mindig arra vitte a hajót, amerre kellett volna, de általában véve megfelelő vízi közlekedési eszköznek bizonyult. Béla büszkén merte ki a vizet a hajófenékből egy fűrészszélű konzervdobozzal. A kikötő közepe táján járhatták, amikor a „kapitány” megint megszólalt.

– Te magyar? – kérdezte.

Béla igent intett.

– Én szerb. Barátja horvát – intett a kormányal bajmoldó fekete fickó felé. – Csak én tud magyar. Nem jól, de tud – nevette el magát, és sötétre sült arcából kivillogtak hófehér fogai. Béla boldogan vele nevetett.

– Apja épít kikötő – folytatta a fekete szerb fiú. – Te apja? – kérdezte, s Béla felé bökött.

– Az én apám is az építkezésnél dolgozik – kiáltotta el magát Béla boldogan, s szinte leharapta a nyelvét, mert a Libellula óriásit billent.

Erre már a „kapitány” is meghökkent, és csak akkor mondott valamit sebes, mássalhangzós beszéddel a másik fiúnak, amikor a csónak újból biztonságosan úszott vissza a kikötő felé. A másik fekete fiú is elnevette magát, s a vitorla ócska kötélzete között odanyújtotta kezét Bélának. Olyan marka volt, mint a vas.

Egy teherhajó kövér oldala egyszerre csak kifogta a szelet az apró jármű vitorlájából. A „kapitány” két rövid nyelű evezőt húzott elő a fenékből, s az egyiket odanyújtotta Bélának. A két fiú nevetve, kiabálva evezett, míg nem kijutottak a szélcsendből. A Libellula itt megint büszke szárnyashajóvá változott, és kissé kutyaszerűen odakapaszkodott a mohos lépcsőfeljárathoz, s túrte, hogy megkössék.

– Apja – mondta egyes számban a fekete szerb fiú, de aztán kijavította magát –, apják... – ez azonban nem tetszett neki, s némi küzdelem után diadalmasan kivágta: – apákja dolgoznak együtt! Mi barátok! – mutatott körbe magukon. – Jöszök velünk mindig Libellulán. Jó?...

Béla lelkesen megígérte, hogy holnap reggel ilyenkor is itt lesznek. Csak Pisti volt morcos. A partról a csónak százszor kívánatosabbnak tetszett, mint belülről, ahol bizony néha meghökölt az utas, ha a hullámok pajzánul viselkedtek.

A hajó érkezéséig eltelt jó negyedórát a Béla kibíratatlan hencegése töltötte ki. Pisti el is határozta, hogy másnap feltétlenül ő száll tengerre a „kapitánnyal”. A kikötőben lassan gyülekezni kezdtek az emberek, s a három gyermek már meg is pillantotta az öreg hordárt, aki itt a legújabb pesti újságokat szokta árusítani. Most már tudták, hogy nemsokára jön hajó. Csakugyan pár perc múlva előbukkant a földnyelv csúcsánál a karcsú, fekete-vörös test. Sötét füstzászlót húzott maga után.

De még a kikötés után is jó sokáig álldogáltak az újságáros szokott helyén, mert a kiszállás nehezen ment. A hajóhíd két oldalán sűrű ruhás szuronyos katonák állottak, s szorgosan vizsgálták az érkezők írásait. A tü-

relmetlen újságvásárlók máris csoportba tömörültek, s élénken nehézményezték a szerintük teljesen fölösleges formásokat. A három testvér csak most látta, hogy mennyien vannak itt, akik mind a pesti lapokra kíváncsiak.

Végre nagy kínosan hozzájutottak egy Népszavához és Az Estihez. Amíg Béla fizetett, Géza fogta hóna alá a lapokat. A többi újságvásárló szorgalmasan küszködve a könnyű újságlapokat hatalmasan lobogtató széllel, még ott a kikötőben tudomást akart szerezni a vastag betűs című cikkek tartalmáról.

– Ugyan mit bámulnak azokon az újságokon! – morogta sötét pillantással Pisti, akit még mindig bántott Béla tengeri útja.

– Biztosan a legújabb híreket. Gyere, olvassuk el mi is! – mondta bátyja könnyedén, s el akarta venni a lapokat a buksitól.

– Hadd csak, majd édesapám elolvassa! Inkább menjünk ki a partra. Mikiék már biztosan ott lesznek – ellenkezett Pisti. Semmiképpen sem akarta, hogy bátyjának legyen igaza.

Így hát a két újságot először megöntözte egy kis tengervíz, megszárogatta a szabályos erővel fújó szél, és felgöndörgette a szabályos erővel sütő nap, mielőtt azok még Balázs István kezébe jutottak volna. Sőt még az a különös végzet is elérte őket, hogy rájuk dőlt az az olajos üveg, amelyből Böske kenegette a karját az erősen tűző nap ellen.

Három napja már délfelé egy-egy órára az asszony leszaladt a partra fürdőzni. Előkaparta az otthonról magával hozott fürdőruhát, s gyorsan alakított rajta egyet-mást, ahogyan az itt időző hölgyeken látta, s egy délben megjelent fiai között a forró kövű menedékes parton.

– Maga a legszebb, édesanyám – mondotta őszinte megalégedéssel Pisti, amikor anyja tengervíztől csepegvé kiült melléje a partra.

– Eridj, te bolond – nevetett Böske. De a dicséretet nem adta volna száz koronáért.

Maga is érzett valami ilyenformát. Nem azt, hogy a legszebb, de hogy nem a legcsúfabb itt az asszonyok között. A keze-lába persze parasztos, az arca sem hasonlít

azokhoz az elfinomult úrinőkhöz, s a haját sem tudja divatosan fésülni, de ha egymás mellé állanak, azért bizony őt is meg lehet nézni, nemcsak azokat. Büszke volt saját magára és a fiaira. Úgy képzelte, hogy ez a tengeri kirándulás élete legnagyobb sikere.

– Bárcsak édesapám is láthatná magát! – folytatta Pisti kedvesen. Anyja azonban a forró napon egyszerre libabőrös lett.

Egyáltalán nem kívánta, hogy István mint fürdőző nagyságát lássa őt. Ugyanakkor arról a különös kielégülésről sem tudott lemondani, hogy gondtalanul és gáttalant belevesse magát a felette és körülötte áramló szebb, nyugodtabb és látszólag boldogabb világba. Ez a vágy erősebb volt akaratánál.

Így hát este azt hazudta Istvánnak, hogy a barátfüle zsírja ömlött végig az újságokon.

István különben is bosszús volt. A petróleumlámpa sárgás fényénél hosszasan és zajosan olvasta a zsíros újságokat. A három gyermek már régen aludt. Ő pedig nagyokat mormogott magában.

– Nem tetszik nekem ez az egész dolog – mondotta végül. A felesége egy pillanatra megriadt, mert azt hitte, hogy leleplezték.

– Mi nem tetszik? – kérdezte kissé remegő hangon.

– Hát ez a dolog a szerbekkel. Az újságok egyre azt írják, hogy a béke nem forog veszélyben, és hogy nem szabad megzavarni a világ nyugalját. De megette a fene, ha valamit ennyire kell védelmezni...

– Hát mi bajunk nekünk a szerbekkel?...

István megsemmisítő pillantást vetett a feleségére.

– A te eszed persze csak a „nyaraláson” jár – nyomta meg gúnyosan a szót. – Hát nem emlékszel a trónörökösre?...

– Aha, a trónörökös miatt.

– Persze! Az újságok mondják, hogy elégtétel kell nekünk. De hát nekem igazán nem kell elégtétel. Sztekics-től vagy Dusántól kérjek-e elégtételt, akikkel együtt dolgozom? Vagy Milostól, aki velem akar jönni Udvarhelyre, ha itt elvégezzük?... Butaság!... De a trónörököst mégsem kellett volna lelőni... – tette hozzá egy kis idő múlva.

A szobára kellemetlen csönd borult. Kintről behallatszott a tenger fölött járó hosszú léptű szél zúgása. A gyermekek nyugodtan aludtak.

7

Ha ma délután szép az idő, elmegyünk a szigetre – mondotta Miki, s felállott a sekély vízben.

Micsoda szigetre? – akarta kérdezni Pisti izgatottan, de elkezdett tikácsolni, mert torkáig csapott le a keserű tengervíz. Végre nagy nehezen kinyögte a kérdést.

– Hát Chersóra – mondotta közömbösen barátja. – Megkértem apukát, s ti is velünk jöhettek.

– De nem motorossal megyünk – mondotta Kuki. – A mi halászunk visz el a csónakján.

Pistit olyan izgalom fogta el, hogy azonnal abbahagyta a már reggel óta tartó úszóleckét. Kikecmergett a partra, és jó ideig didergett a fújdogáló szellőben.

A szelecske még a tenger felületét sem borzolta meg. Az Adria olajosan lebegett az óriási öböl roppant teknőjében. Emberi számítás szerint semmiféle változást sem lehetett várni. Pisti mégis borzongó nyugtalansággal imádkozott magában, hogy jaj, valamiképpen sirokkó ne támadjon, s vágyakozó pillantásokat vetett a délelőtti napfényben oly közelinek tetsző hárompúpú hegy felé.

A gyermekek lassan mind kikapaszkodtak a partra, s a térdüket átölelve bámultak a ragyogó kék tengerre, amelynek felületén hosszan hullámozott egy-egy lagymatagon elhaladó csónak nyoma. Egyszerre a hálók mögül előbukkant a Libellula, amelynek vitorláját most nem feszítette szél, s így a „kapitány” és társa evezett benne keményen.

– Hej hó, hej hó!... – kiáltotta feléjük a „kapitány”.

– Hej hó! – kiáltott neki vissza Béla.

– Magyar fiú! Nem jössz Libellulára? – kiáltotta tovább a „kapitány”.

– Most nem megyek! – kiáltotta Béla, s valami zavart érzett, de nem tudta, mit.

– Majd jössz holnap! – búcsúzott vidáman a fekete fiú, s ismét evezni kezdett. A Libellula lassan távolodott.

– Micsoda nevetséges fickók!... – kacagta el magát gúnyosan Kuki. – Honnét ismered őket? – fordult Bélához.

– Hát csak innét a kikötőből – motyogta zavartan a fiú.

– Nem úrigyermekek! – szögezte le diadalmasan Kuki. – Valami csavargók lesznek. Itt annyi van...

Béla hallgatott, de Pisti váratlanul beleavatkozott a társalgásba.

– Nem csavargók!... Az apja az én édesapámmal egy helyen dolgozik...

– Egyszóval az apád munkása! – szögezte le Kuki. – Én az ilyenekkel nem barátkoznám. Ki tudja, milyen nevelést kaptak!...

– Nagyon kedves fiú – folytatta makacsul Pisti. – Szerb és nagyon kedves...

– Szerb?... Hiszen azok gyilkosok! – kiáltott fel a lány.

– A „kapitány” nem gyilkos! – mondta most már szinte sírva Pisti.

Erre a lányból kitört a kacagás.

– A kapitány, a kapitány... – ismételte percekig, és ide-oda vetette magát a földön. Pisti égő szemmel bámulta, s úgy érezte, hogy meg tudná fojtani.

– Ugyan, Kuki, viselkedj rendesen! – szólt rá Miki, de az csak tovább nevetett. Végre is felugrott, és beszaladt a házba. Hajfonatai csak úgy röpködtek utána a levegőben.

– Ne törődj vele, hiszen csak leány! – mondotta Miki.

Pisti azonban egész délelőtt hallgatagon járkált közöttük. Még az is alig vigasztalta, hogy délután meglátogatják a vágyott szigetet. Minden örömet elrontotta, hogy a kiránduláson Kuki velük tart.

Mindjárt ebéd után azonban Kuki egy óriási érett fügével jelent meg, s könnyed magabiztossággal egyenesen Pistinek adta. A három udvarhelyi csak ritkán látott fügét, azt is csak koszorúba sajtolva s rendszerint kuka-

cosan, így hát a meglepetés nem ismert határt. Lassan ízlelgették a nedves, barna gyümölcsöt. Mire megették, Pisti teljesen elfelejtette délelőtti bánatát.

Miki büszkén vezette a társaságot a kikötőhelyül használt partbeszögelléshez, ahol dereglyeszerű, széles halászcsónak ringatózott. Az öreg halász és segédje még a parton tett-vett, amikor a gyermekek már zajongva ugráltak be a csónakba, s izgatottan helyezkedtek el a sok használatól simára kopott padokon.

– Ez a mi halászkunk – mondotta Kuki –, ez szokott nekünk halat hozni. Tegnap egy akkora asinellót hozott, amilyent erre még nem láttak... Induljunk már, apóka! – kiáltotta oda olaszul az öregnek. – Estére még vissza is akarunk jönni!...

– Ne félj, signorina, kellő időre visszaérsz – felelte az öreg. – Talán még hamarabb, mint ahogy gondolod – tette hozzá csöndesebben. A segédjére nézett, s mindkettő mosolygott.

– Hát akkor menjünk – türelmetlenkedett Kuki.

– Si, si!... – felelte egyszerre a két halász, s bemászott a csónakba.

– Mi az, hogy si-si? – kérdezte Béla.

– Az annyi, hogy igen – felelte Miki, s ügyesen hátrabillegett a kormány mellé. Neki szabad volt kormányoznia.

Pisti hallgatagon szemlélte a körülötte zajló eseményeket. Már reggel óta amúgy is csillogó ködvilágban élt, amelynek nem voltak pontosan körvonalazható tárgyai és szabályszerűen bekövetkező eseményei, hanem csak valamelyes fémszerű villózás az égen, a földön s a levegőben. Ebben az aranyos légkörben az egyetlen szilárd és megfogható pont a sziget volt a maga hárompúpú hegyével. Pisti nem tudta legyőzni azt az érzést, hogy mindannyian az Óperenciás-tenger meseszigetére készülődnek.

A csónak lassan kifordult a beszögellés alkotta öbölből, és maga mögött hagyta a fürdőtelep lapos partszegélyét. Jobboldalt magas sziklák szaladtak fel egyszerre a levegőbe, s a tengerfenék meredeken zuhant alá. Az egyik sziklán szuronyos őr állott.

– Ott van az építkezés – szólt vissza Béla Mikinek.

– Vigyetek el minket is egyszer oda! – kérlelte barátja, s izgatottan markolászta a kormányrudat.

– Mi sem voltunk még ott – volt kénytelen bevallani Béla. – Azt mondja édesapám, hogy mindenkinek szigorúan tilos!

– Ugyan! Egy mérnök fiát csak beengedik!... Béla nagyot nyelt, megsimogatta rövidre nyírt haját, s úgy tett, mint aki a tengert nézi. Pisti szemrehányó pillantást vetett rá. Aztán sötét szemét ő is a vízre szögezte.

Már alaposan elhagyták a partot. A csónak ütemes lüktetéssel siklott a mély víz fölött, amint a két nagy evező csobbanás nélkül merült és emelkedett. A mozdulatlan tenger roppant zöld kristályhoz hasonlított. Minden tárgy tökéletes tisztaságban látszott benne. A nap az ég tetején állott, s merőleges sugarai szokatlan mélységekig világították át a pihenő víztömegeket.

Pisti messzire kihajolt a csónak peremén. Csodálkozó pillantással bámulta a smaragdszínű, bársonyos mélyben bordázódó sziklákat, amint elmerültek, majd megint felszálltak, hogy ismét szétlaposodjanak. A sziklák fölött a tenger alatti napfényben és árnyékban kékes, zölde, ezüstös csillogású nagy halak úsztak el a csónak alatt. Útjukat egyáltalán nem zavarta, hogy a víz színén egy tőlük idegen, esetleg veszedelmes tárgy avagy lény halad át.

Pisti megerőltette szemét. Szerette volna a víz alatt is megpillantani azokat az üvegszerűen áttetsző, vörös szemű medúzákat, amelyek gyöngysorként akadnak fenn a halászok hálóin, s amelyek mindig annyira tetszettek neki. A medúzák azonban beleolvadtak az áttetsző közegebe, és láthatatlanok maradtak.

Már nagyon régen haladt a csónak az aranyos ragyogásban. Pisti csak most látta, hogy a nagy vízmező felületén milyen messze van az áhított sziget. A csónakból az őket elválasztó távolság félelmetesen nagynak látszott, s félelmetesen kicsinek az az út, amit a csónak egy-egy evezőcsapás nyomán megtett.

Pisti mégsem érzett bánatot vagy csalódást. Sőt volt valami édesen boldogító ebben a hosszas utazásban az óhajtott, de késlekedő cél felé. Elegendő volt az a tudat,

hogy elindultak vágyainak tárgya felé, s egyszer meg is érkeznek majd. Nem is fontos, hogy mikor.

A csónak most kifordult egy nagy öbölkanyarulat nyugati csúcsának öleléséből. A bennülők hirtelen azt érezték, hogy a nyílt tengerre jutottak. Csakugyan nyugat felé szinte korlátlan kilátás tárult az Adriára, míg délnek egyedül a Cherso hárompúpú hegye zárta be a szemhatárt.

Az eddig kristályszerűen áttetsző tenger azonban hirtelen megzavarodott, mintha szürke folyadékot öntöttek volna bele. Az ég változatlan kékséggel ragyogott fölötük, a nap kemény hevet sütött, de a csónak alatt lassan lebegni kezdett a víz. Pisti hiába meresztette a szemét, többé nem látott a mélybe. Az ég alján, Póla felé mintha nagy szürke dudor emelkedett volna a levegőbe.

Az öreg halász abbahagyta az evezést, megtörölte izadó homlokát, s kérdezett valamit olaszul Mikitől. Az felállt a kormánytól, előrejött, és szőke fejét Póla irányába fordította.

– Mi az, mi az? – kérdezte izgatottan Pisti, aki egy pillanat alatt felriadt előbbi kellemes kábulatából.

– Azt kérdi az öreg, hogy tudom-e, mi az a „rossz szél”?... Hát hogyan tudnám...

Pisti gonosz ijedelemmel nézett a szürke tengerre, s csak a szemével kérdezett tovább.

– Póla felől szokott jönni, és akkor úgy fúj itt az átjáróban, hogy minden csónakot felborít... Azt mondja az öreg, hogy vissza kell fordulnunk – s ezzel nyugodtan ült le a kormányhoz.

– Hát... hát nem mehetünk a szigetre? – dadogta Pisti, és még a szája széle is elfehéredett.

– Persze hogy nem – rázta meg hajfonatait Kuki. – Csak nem akarod, hogy a kedvedért mind a tengerbe füljünk!?... Na, forduljunk, apóka! – sürgette olaszul az öreget, de az már meg is fordította a csónakot.

Pisti magába roskadva ült a helyén, s egy szót sem hallott a többiek vidám nevetgéléséből.

A fürdő öblében a tenger szokott nyugalmban ringatózott, de mire a kikötőhelyig érkeztek, az egész eget beborította a bánatos szürke fátyol. Szél látszólag nem fújt. A szürkéséget mégis bámulatos gyorsasággal terjesztette

valami láthatatlan kéz. Messze kinn, a chersói átjáró felé mintha forrott volna a víz.

– Látjátok – mondotta Miki –, az ott a „rossz szél”. Milyen jól ismeri a tengert az öreg. Nemde?... – fordult nevetve a halászhoz.

– Si, si – felelte az öreg, aki értett magyarul. – Már elinduláskor tudtam, hogy így lesz. Megmondta a jobb lábam. Az mindig sajog, ha a „rossz szél” közeledik.

Pisti fáradt szomorúsággal hallgatta a beszédet. Aztán a többiekkel együtt felballagott a partra, s közömbösen egyezett bele Kuki indítványába, hogy a cseperegni kezdő eső elől húzódjanak be a vendéglő üres teraszára.

A tenger szürke felületét lassan paskolta a csöndes, meleg eső. A nyaralókból innen is, onnan is fürdőzők ballagtak le a partra, s bújtak be a kellemesen langyos vízbe. Kuki is elszaladt fürdeni Bélával, de Miki, Pisti és Géza tovább bámulta az esőt. Egyszerre mindhárman nevetésben törtek ki.

A nem túlságosan mély vízben egy férfi lubickolt, fején fehér szalmakalappal. Hogy a kalap meg ne ázzék, hatalmas esernyőt tartott maga fölé. Pisti úgy nevetett, hogy a könnyei is csorogtak. Maga sem tudta pontosan, hogy miért.

8

Estére mégis megenyhült körülötte a világ. Apja szokatlan jókedvvel tért haza a munkából. Amíg vacsorára várt, kikérdezte a fiúkat a történetekről, s egy pillanatra térdére vette Pistit is.

– Úgy látszik, csakugyan jót tesz neked a tengeri levegő – mondotta, miközben megtapogatta fia hátát. – Meghíztál, és végre az arcodat is megfogta a nap. Anyádnak ejsze igaza lesz – nevetett a felesége felé, aki paradicsomot és zöldpaprikát készített egy tányérra. Az aszszony vele nevetett.

– A Népszava azt írja, hogy nem lesz világháború – folytatta a férfi elgondolkozva, miközben öntudatlanul si-

mogatta fia sötétbarna nyakát. – Nem lesz, nem is lehet... mi nem fogjuk engedni!... Tudod, anyus, ha a világon minden munkás összefog, akkor nincs az az erő, ami szembeszállhatna velünk...

– Már megint kezdted... Látom, ismét összekerültél azokkal a szociáldemokratákkal...

A férfi harsogva nevette el magát.

– Nem kell azokkal összekerülni... Ezt minden munkásember tudja. Ha hazamegyünk...

– Na, csak hadd él, ha hazamegyünk... Te nem vagy munkás, hanem iparos! Egy kicsit többre tarthatnád magad!...

A férfi megint csak nevetett, s egy ideig nem szólt.

– Jól van na! Majd meglátjuk, ha hazamegyünk... A fő az, hogy nem lesz világháború...

Ezzel aztán az asszony szintén kibékült.

Pisti is ezzel a megnyugvással aludt el, s ezzel is ébredt. Olyan jólesett, hogy a szívéből lekerült az a nyomás, ami teljesen megmagyarázhatatlanul feszült reá már napok óta. Mintha a levegőben lett volna ez a feszültség, az emberek folytonos izgalmában, abban a lázas tevékenységben, amelynek sem okát, sem céljait nem lehetett sejtetni, de mégis észrevehető volt, akár a kikötőben, akár a munkába siető emberek között, sőt olykor még a fürdőzők körében is.

Mihelyt kiment a tengerpartra, első dolga volt, hogy az örömhírt barátjaival is közölje.

– Mégsem lesz világháború – mondotta a jól értesültek könnyed fölényével, miközben a két Tötössy gyermek a reggelitől hozott vajás zsemlet májszolta szorgalmasan.

– Honnan tudod? – kérdezte Kuki tele szájjal, de nem kevésbé bizalmatlanul.

Váratlanul az az érzése támadt, hogy ez a Pisti, ez a három fiú, akit titokban szívből lenézett bárdolatlanságukért, félszegségükért, úri modorban való járatlanságukért, valahogyan mégis erősebb volna, mint ők ketten Mikivel, talán még apjával-anyjával együtt is.

Ha ez a Pisti ennyire bizonyosan mondja, hogy nem tör ki a világháború, akkor talán csakugyan így lesz. Hiszen ezek sok olyasmit tudnak, amihez sem ő, sem Miki nem ért. A tengeri dolgokban nyilván járatlanok. De órá-

kig képesek a parton tűző napban gyalogolni egyetlen panasz-szó nélkül. Csak most tanultak meg evezni, de Béla a legnagyobb hullámverésben is legyőzi valamennyiüket. Ami pedig a hegyen való kóborlást, a fára mászást illeti, hiába próbálnának velük versenyezni...

Szögletesek és erősek – még ez a Pisti is erősebb talán nála... S hárman úgy összetartanak, hogy Kukit néha előnti emiatt a méreg, és mindent elkövet, hogy kellemetlenkedjék nekik.

– Apám olvasta tegnap este az újságban. Tőle tudom – volt a magabiztos válasz. Erre Kuki semmit sem tudott mondani.

– Mégiscsak furcsa, hogy a szüleidet alig ismerjük – mondotta később bosszúsan a leány, akit nyilvánvalóan bántott a vereség.

– Nem emlékszel, hogy édesanyám kétszer is volt kinn velünk fürdeni? – szólt közbe Béla.

– Az igaz – ismerte be Kuki –, de az apád, őt sohasem láttuk.

– Hát, ha egész nap dolgozik... – vetette ellene Béla.

– Egy mérnöknek nagyon sok a dolga – sietett a Balázs fiúk segítségére Miki. – Csak kár, hogy nem megyünk el az építkezésekhez... – Elgondolkozva hallgatott el, majd felderülő arccal szólalt meg ismét:

– Mi volna, ha mi most meglátogatnánk benneteket?... Ti már voltatok nálunk, de mi még nem voltunk nálatok. Gyerünk!... – és várakozóan nézett a testvérekre.

Béla konokul a földet nézte, és hallgatott, Pisti pedig hamuszürke arccal rugdalta maga előtt a kavicsokat.

– Milyen furcsák vagytok... Gyertek már!... – ismételte meg Miki a sürgetést, és megrázta szép szőke ífejét.

– Hozzánk most nem lelhet menni – selypítette közbe váratlanul a buksi Géza. – Édesanyám felment a faluba a piacra, s bezárta az ajtót, édesapám pedig munkában van...

A két idősebb életkedve egyszerre visszatért.

– Nálatok nem a leány megy a piacra bevásárolni? – kérdezte élesen Kuki.

– Nem! – vetette oda Pisti olyan sötét pillantással, hogy Béla összerezett.

– Nagyszerű gondolatom van! – kiáltott fel ismét Miki. – Felmegyünk mi is a faluba, úgyis régen jártunk ott. Megkeressük anyukátokat, és segítünk neki lehozni, amit bevásárolt. És akkor meglátogatunk benneteket – tette hozzá kétségbeejtő makacssággal.

Nem volt mit tenni, el kellett indulniok.

Az út először a fürdőtelepről kifelé vezetett a sziklás partrész iránt, nem messze attól a helytől, ahol a megkezdett építkezések a folytonos sürgetés következtében már jócskán előrehaladtak. A sziklába vágott útdarab lassan emelkedett. A napban csillogó hófehér kövek közül messze ki lehetett látni a tengerre.

A reggeli párákból most bontakozó Cherso szigete kékes színekben csillogott. Idáig lehetett látni, amint partjain hosszú habcsíkokban törnek meg a lustán nekigördülő hullámok. Pisti szívét újra elfogta az érthetetlen vágyakozás. Innét a magasból a sziget százszor szebbnek, százszor kívánatosabbnak tetszett, s olyan közel volt, istenem, olyan közel, hogy talán egy ugrással el lehetett volna érni.

Erőszakkal fordította el pillantását. A hegyes-völgyes partoktól körbefogott óriási öböl tulsó partján Cirkvenica házai most ébredtek rá, hogy milyen nagyszerűen lehet csillogni a napban. A kikötő körül kétkéményes, nagy testű hajó matatott. Füstje kövér gomolyokban oszlott szét a világoskék levegőben.

Az öt gyermek lassan haladt felfelé a kanyargó hegyi úton. Nemigen volt kedvük beszélni. Szélcsend volt, és a nap máris ellankasztotta őket. A tenger felől olykor a partnak lendült egy-egy sós szagú lehelet. Ilyenkor vágyakozva tartották oda arcukat. Aztán megint a nap tüze fojtogatta őket.

– Pihenjünk egy kicsit – mondotta Pisti.

Ma különösen fárasztotta a séta. Jobb szeretett volna lenn heverni a part kavicsain, s nézegetni, amint a kiterített hálókat lassan száradni lengeti a szél, s hallgatni a partnak szökellő hullámok zaját, amint visszafuttkban pezsegve-pozsogva száz és száz apró kövecskét sodornak magukkal.

Az indítvány váratlan sikert aratott. Csakhamar mind az öten ott ültek a sziklautat szegélyező terméskő-párkányzat tövében. Az egyik kiszögellés nagyszerű árnyékot vetett rájuk.

Egy idő múlva Pisti felállott, s a párkányra könyökölt. Első pillanatban elszédült az alatta elterülő mély végtelenségtől. Most látta csak, milyen magasra jutottak, s hogy a tenger milyen mélyen van a lábuk alatt. A zöld víz ölén aranyos árnyékok türemlettek. Úgy tetszett, ismét éppen a fenéig lehet látni.

Nemsokára Kuki is melléje könyökölt. Hajfonatai csillogva csüngtek alá a kőmellvéd külső oldalán.

– Nekem tetszik innét fentről – mondotta a leány.
– Mintha ez az egész a saját birodalmam volna... Legjobban sirály szeretnék lenni, hogy egyenesen lerepülhessek oda – és a lábuk alatt habbá türemelő vízsávra mutatott.

– Nézd csak! – kiáltott fel egyszerre fojtott hangon Pista.

Kuki felkapta a fejét.

A parttól valamivel távolabb, a mély vízben úszó alak tűnt fel. Innét a magasból pompásan ki lehetett venni, amint nyugodt karcsapásokkal halad előre a ragyogóan zöld és áttetsző vízben. Még piros fürdősapkáját és kék trikóján a piros övet is biztosan megkülönböztették.

A vizet szelő nő, mert nő volt, szabályos mellúszó tartásban siklott tova célja felé, amíg csak el nem tűnt egy kiugró sziklafok mögött.

– Ez aztán szépen úszik – mondotta Kuki leplezetlen irigységgel – Vajon ki lehet?... Na, gyerünk már tovább, mert este lesz – fordult a többiekhez.

A faluban a piac már a vége felé járt. Persze szó sem lehetett arról, hogy anyjukat megtalálják. Ha csakugyan fent is volt, amint a buksi Géza ismételten állította, már régen hazaérkezhetett a jóval rövidebb és meredekebb hegyi ösvényen. Ez a körülmény a két nagyobb Balázs fivért olyan kimondhatatlan jókedvre derítette, hogy a rövidere nyírt haját álszent módon dörzsölgető Béla még sajnálkozni is merészelt a véletlen játékan, amely megakadályozta a Miki és Kuki látogatását. De aztán meglátta Pisti sötét pillantását, és elhallgatott.

Unatkozva járták be a hegygerincen épült és egyetlen utcából álló falucska zezzugait. A szemük már szinte fáj a változatlanul fehérre meszelt házfalak fényétől. Egy pillanatra betértek a falusi templomocskáiba, melynek gazdag aranyozása és régiségtől sötét oltárképei meglepték a három kicsi udvarhelyit. Felmásztak a templomtól nem messze húzódó egykori foghíjas várfalra, s még egyszer végigélvezték az alattuk lomhán ringatózó zöld vizű tenger ragyogó látványát.

De még mindig csak délelőtt tíz óra volt. Mit lehessen délig csinálni? Talán fürdeni kellene!

Céltalanul indultak meg ismét a tenger felé vezető országúton. A nap még fullasztóbban sütött, s a levegőben egyetlen szellőcske sem lengedett. Az óriási kékeszöld mélységben most indult meg az apály, s a vizek sebesen húzódtak vissza odvaikba, hogy pőrén hagyják azokat az iszapos, nedves, halszagú partszegélyeket, ahová hat óra múlva zsi bongva és sutorogva ismét vissza fognak térni.

– Mit szólnál hozzá, Kuki, ha elmennénk a csontok barlangjába? – kérdezte Miki, s lusta pillantást vetett a mélységbe, ahonnét egy gőzbárka távoli dudáját lehetett hallani.

– És ha ott fog a dagály?... – kérdezte bizalmatlanul a leány.

– Éppen hogy nem fog ott! Az apály csak most kezdődött. Máskor úgysem igen tudunk elmenni. Most legalább közel vagyunk... Na, megyünk?...

Kuki vállat vont.

– Érdekes?...

– Hogyne volna érdekes!... Ez a legszebb rész egész Moscsenicskében. Olyan titokzatos, mint egy regény... Én akkor is elmegyek, ha ti nem jöttök.

– De én jövök! – mondotta Béla, mert eszébe jutott, hogy másképp talán ismét szőnyegre kerül a szerencsétlen látogatás kérdése. – Mi az a csontok barlangja?...

– A barlangot én fedeztem fel! – büszkélkedett a szőke Miki. – Egyszer eltévedtem a sziklák között, s úgy jutottam oda. Ez nagy üreg, tele csontokkal. Eleinte olyan magas, mint az ember, de aztán egyre kisebb lesz, és odabent olyan különös hangok vannak, hogy még Kuki is fél egészen behatolni, pedig ő bátrabb, mint én.

– De hát miért mész oda, ha félsz? – kérdezte Pisti komolyan.

– Nem tudom – felelte Miki. – De akárhogy is félek, mégis elmegyek. Jöszök-e? – fordult a többiek felé.

– Egye fene, menjünk! – mondotta Kuki. – A ma délelőtti fürdést úgyis elsétáltuk.

Egy darabon visszamentek az országúton, majd Miki útmutatása alapján átmásztak a mellvéden. Itt keskeny ösvény ereszkedett le a part irányában. Pistit egy pillanatra futó szédület fogta el, amint maga alá pillantott a hatalmas mélységbe. Lent mozdulatlanul lobogott az óriási tenger, s mintha valami húzta-vonta volna feléje. Önkéntelenül is a levegőbe kapott, s megmarkolt egy szikár cserjét, amely a sziklás hegyoldalból nyújtózott eléje. Miki hátrapillantott.

– Valami bajod van? – kérdezte a hófehérre változott arcú Pistit.

Az csak a fejét rázta. Valamivel később gyöngye hangon mondotta:

– Úgy elszédültem.

– Csak ne félj! Még tíz lépés, és jó ösvényre kerülünk.

Pisti csak a fejét rázta.

– Nem bírok.

– Ugyan gyere már – kiáltott vissza bosszúsan Kuki. – Ha itt megcsúszol, akkor palacsinta lesz belőled odalenn...

Pisti még jobban elsápadt, s úgy érezte, hogy el kell engednie a biztonságot ígérő cserjét. A gyomra lassan émelyegni kezdett. A tenger méltóságos körtáncba kezdett körülötte. Behunyta a szemét. Egyszerre azt érezte, hogy megfogják a kezét.

– Na most gyere szépen velem, és ne nézz sehová, csak a lábad elé – mondotta Miki, s óvatosan indult meg előtte a görgő kövecsektől iszamos úton.

Pár pillanat múlva csakugyan egyenesebbé vált az ösvény, és fák közé bújtt. A tengert csupán olykor lehetett sejteni, ha megritkult a bokrok szövedéke. Itt valahogy hűvösebb is volt. Pisti csakhamar könnyebben érezte magát. Csupán akkor kezdett a gyomra ismét kavarogni, ha szeme előtt megjelent a kavicsos ösvény és lent a félel-

metesen csábító mélység. Hiszen az kimondhatatlan erővel hívja, vonzza, parancsolja magához az embert, s előbb vagy utóbb engedelmeskedni kell neki...

– Nahát!... nem hittem volna, hogy ilyen gyenge a gyomrod – mondta Kuki útközben. – Mi lesz, ha majd egyszer viharba kerülsz a tengeren?...

– Igazán, Pisti, én sem hittem volna – csatlakozott az ócsárlók karához Béla.

Csak egyedül Géza látszott pártfogásába venni bátyját. Kézen fogta, s úgy baktatott mellette szótlantul. Pisti nem szólt semmit, de igazságtalannak érezte a szemrehányást. Mit tehet ő arról, ha hirtelen felfordult a gyomra?...

Leérkeztek a sziklák alatt végighúzódó kavicsos partszegélyre, s lassan ballagtak tova déli irányban. Egy lélek sem járt erre. Csak a tenger sustorgott mellettük rejtelmesen, s olykor egy-egy fehér madár siklott el sebesen a víz színe fölött.

Talán száz métert ha mehettek, amikor függőlegesen magasba szaladó sziklafal zárta el az utat. A sziklán jól kivehető volt, hogy dagálykor a tenger egészen ideig felhatol. Az apály azonban most keskeny ösvényt engedett a szirt lábánál, s a kavics eléggé száraz volt immár arra, hogy az öt felfedező nyugodtan átmehessen a szikla másik oldalára.

Különös vad vidék tárult eléjük. A tíz négyzetméternyi kavicsos mart körül minden oldalról meredek sziklák emelkedtek a magasba. A falak előredőltek, úgyhogy fentről nem is lehetett sejteni ennek a kis zárt helynek a létezését, de emberi módon meg sem lehetett onnét közelíteni. Az előrehajló falakat csupán egy-két mélyebb harántbevágás metszette át. Bizonyára esővíz vájta őket, s esetleg állatok lejárataul vagy inkább csapdájául szolgálhattak.

Mert a kavicsos kis négyszög, amerre a szem ellátott, sűrűn tele volt szórva fehérre szikkadt csontokkal. Hatalmas állatkoponyák, félig kavicsba fúródott bordázatok, sima kövekhez hasonló lapockák heverték borzongató összevisszaságban a sziklák alatt, és tornyozódtak tétova halmokba itt és ott, ahogy bizonyára a tengerár sodorta egymásra őket.

Pisti megint megborzongott. Érezte, hogy enyhe hányinger kerülgeti.

– Most megmutatom a barlangot – suttogta izgatottan Miki.

Pisti csak ebben a pillanatban vette észre, hogy már megérkezésük óta mindannyian elnémultak. Csupán a tenger fölött ellengő szél finom zúgása hallatszott néha mintegy megsűrűsödve a tölcsérként szűkülő sziklák szájában.

– Vajon nincs benne valami? – suttogta nyugtalanul Béla, és izgatottan dörzsölgette megizzadt, rövid hajú fejét.

– Ugyan mi legyen benne? – mondta mérgesen Kuki, de ő is suttogott.

– Hát valami állat, vagy... Miki mondotta...

Kuki csak legyintett, de azért az ő kemény és kételkedő női lelkébe is beköltözött valami abból a névtelen félelemből, ami az ilyen elhagyott, embertelen tengeri tájakon még a legbátrabbakat is elfogja. Nemcsak gyermekeket, hanem felnőtt, kérges szívű férfiakat is.

A barlang az előreugró sziklák tölcséres összeszűkülésének végében sötétlett. Bejárata – amint Miki mondotta – csakugyan elég magas volt ahhoz, hogy kényelmesen átléphessenek rajta. Kuki ment előre, utána Miki, majd egy csoportba sorakozva, egymástól remélve védelmet, a három udvarhelyi.

Mindenfelé kiszáradt, fehér csontokon lépdeltek. Olykor roppanva tört össze lábuk alatt valami teljesen elmeszesedett darab. Ilyenkor rettegve állottak meg egy pillanatra, mert a zaj robbanásszerűen hangzott vissza a süket csendben. Pisti nyomasztó félelmet érzett. Mintha a mai nap minden különössége most ebbe a barlangba sűrült volna, és körülötte ismeretlen fenyegetések lebegnének. Erősen megszorította öccse kezét, s úgy lépdelt a többiek nyomában, mintha minden pillanatban el akarna rohanni.

– Halljátok?... – suttogta hirtelen Miki.

A barlang háttéréből halk huhogás, majd lassú, mély fütty hallatszott, mintha egy óriás horkolna a félhomályban. Csaknem rögtön ezután locsogó hang érte a hallgatózókat fülét. Valamennyiüknek önkéntelenül is az az érzése támadt, hogy valaki vagy valami feléjük tart a sekély vízben.

Pisti halk kiáltással kapta ki kezét öccse szorításából, s dobogó szívvel rohant vissza a napfénybe. Géza utána.

A bejáratnál csakhamar megjelent Kuki, és most már felszabadultan, hangosan kacagott. Hiszen kikacagott valakit.

– Hé, Pisti, miért szaladtál el? – kiáltotta nevetve. – Gyere vissza. Ne félj semmit. Ez csak a barlang hangja. Ha fúj a szél, mindig így énekel...

De Pisti a fejét rázta, s nagyokat nyelt.

A borzas buksi Géza lassan visszaóvakodott a többiek közé, de bátyja csak kinn maradt. Kikeresett magának egy nagyobb lapos követ, amit tisztára mosott a víz. Leült háttal a barlangnak, ahol a többiek óvatos léptekkel haladtak előre.

A barlang tulajdonképpen nem volt barlang, hanem valami roppant hasadék, s mindenütt csak enyhe félhomály derengett. Néha melegebb lehelet legyintette meg őket, mintha a hegytetőt izzító nap heve titkos utakon hatolt volna el idáig. Ugyanakkor a barlangmély valahol másutt a tengerrel is összeköttetésben volt, mert minél mélyebbre hatoltak, annál tisztábban érezték a zárt hely erősen sós szagát.

Hallgatagon tartottak előre. Itt-ott tócsákba léptek, majd megint meghököltek, ha felhangzott a távoli füttyülés. De semmi különös nem történt.

– Hol van Pisti? – kérdezte öccsétől Béla.

– Kinn maradt a parton – felelte Géza suttogva. – Menjünk vissza érte.

– Majd visszamegyünk – mondta Béla gondtalanul.

Pisti pedig közben a parton ült, s nem tudta legyőzni magában a folyvást feltámadó ideges rettegést. Szemét mereven a zöldes vízre szögezve, maga sem tudta, mennyi ideig üldögélt ott mozdulatlanul. Egyszerre meglepetéssel vette észre, hogy a partszegélyhez csapódó hullámok feljebb nyomulnak a parton. Felugrott, s a barlang bejáratához szaladt.

– Miki, Béla, jön a dagály!... – kiáltotta be a visszhangos folyosóba.

– Jövünk már – hallatszott egészen közélről. Nemsokára elő is bukkantak a többiek a barlang szájánál.

Sietve lépdeltek át a csontokkal borított kavicsos részen, de amikor a szikla lábáig értek, a mohó tenger már csapkodva nyaldosta a partot. Utolsónak Kuki maradt, s mire ő a túlsó oldalra került, a lábát térdig, sőt bizony még hosszú hajfonatait is, megáztatta már a tengervíz.

Ez azonban nem gátolta meg őt abban, hogy hazáig ne gúnyolódják Pistin, amiért nem mert bemenni a barlangba.

Pisti szégyenkezett. De ha arra gondolt, hogy be kellene mennie a hasadékba, a szíve mindegyre összeszorult a tiltakozó borzalomtól.

9

Azon az éjjel Pisti nyugtalanul aludt. Annyira, hogy még anyját is felébresztette, és sokáig nem hagyta ismét elpihenni.

Balászné meggyújtotta a falra akasztott petróleumlámpát, és álomtól nehéz pillantással poloskák után kezdett nézelődni. Poloskát azonban nem talált. Csak akkor ötlött eszébe, hogy fiát talán valami egyéb bánthatja.

Felemelte a takarót, s megtapintotta a gyermek testét. Hálás enyhüléssel érezte, hogy nem forró, s hamar ismét betakarta. Mégis nyugtalanító volt, hogy Pisti egy pillanatil sem feküdt csöndesen. Folyvást ide-oda dobálta magát, mintha láthatatlan ellenséggel hadakoznék.

Balászné körülnézett a szűk szobában, ahol sűrűn egymás mellé szorulva heverték családja tagjai. Ittlétük óta most először fogta el a bátortalanságnak és kilátástalanságnak nyomasztó érzése. Mind a mai napig csak a csillogó napfényt, az új életet, a biztos magasba emelkedés lehetőségeit szemlélte. Ez a sivár szoba, omladozó vakolatával, nagy penészfoltokkal a sarkokban, a falra akasztott két szörnyű olaj nyomattal most egyszerre visszarántotta őt a valóságba és a sötétségbe.

Riasztó nyugtalanság fogta el fia miatt, aki íme itt hánykolódik előtte a földre terített ócska szalmazsákon, s ki tudja micsoda bánatokkal vagy betegségekkel küsz-

ködik. Egyszerre hasogató bűntudatot érzett. Valahányszor a tengeri kirándulásról esett szó, mindig Pistit tartotta férje bosszúsága elé védőpajzsul. De vajon csakugyan Pisti érdekében harcolta ki ezt az utat, ezt az egész nyaralást?... Vagy pedig saját magáért, azért a legyőzhetetlen vágyakozásért, hogy valami szebbet, valami jobbat is megismertessen, mint a maga sivár élete?

Férfjére pillantott, aki szélesen elterülve aludt mellette a szűk ágyban, s olykor percekig úgy horkolt, hogy zengett bele a szűk szoba. Jó ember ez, csak ne volna olyan makacs! De milyen dolgos, milyen szíves. Most egyszerre megint szégyenkezni kezdett, ha azokra a ravaszságokra gondolt, amelyeket az utazás érdekében elkövetett. És mi lesz, ha az út csakugyan eredménytelen marad, ha Pisti igazán beteg?

Hideg félelemmel tekintett ismét a földön fekvő gyermekre. Pisti azonban már nyugodtan aludt. Némi tengeri barnaságot kapott arcocskáján földöntúli nyugalom terjedt el.

– Olyan a szívem, mint egy kicsi angyal – suttogta maga elé az asszony, de aztán babonásan visszakapta a szavát. – Nem, nem vagy angyal! Olyan vagy, mint egy kicsi festett kép! – tette hozzá hirtelen, s odalépett, hogy megigazítsa rajta a takarót.

Reggel Pisti későn ébredt, és arcán apró izzadságcseppek gyöngyöztek.

– Rosszul érzed magad, angyalom? – kérdezte anyja alig titkolt ijedelemmel.

– Semmi bajom sincs – rázta meg fejét Pisti. – Csak egy kicsit fáradt vagyok és álmos – mondotta, s nagyot ásított.

– Már megint igen sokat ugráltál – szólt közbe az apja, aki most nyelte le az utolsó falat szalonnát, s menni készülődött. – Jó is volna, ha egy kicsit megcsendesednétek, s abbahagynátok azt a nagy szaladgálást. Az ilyesmi nem vezet jóra – fordult Béla felé, aki nadrágját húzogatta a félig nyitott ajtóban.

Béla nem szólt, csak félreállott, amint apja kifelé indult. Az asszony rövid tétovázás után megszólalt:

– István!...

– Na mi az?! – fordult meg kissé meglepetve a férfi.

A felesége pár pillanatig tusakodott magával, aztán mégis kibökte, ami a szívéen feküdt:

– Nekem nem tetszik Pisti...

– Mi az, hogy nem tetszik? – hökkent meg a férfi.

– Az éjszaka... – kezdte tétovázva az asszony, majd bátorságot kapva elmondta a történeteket.

Egészen megkönnyebbült tőle. A reggeli józan világosságnál, a vallomástétel megnyugvásával a szívében úgy érezte, hogy minden rendben van. Szinte haragudott is férjére, amikor az megdöbbsent aggodalommal szólalt meg.

– Csak nem beteg az a gyermek? – kérdezte.

Feleségének úgy tetszett, mintha a hangja remegne.

– Én... én azt hiszem, hogy nem... – tétovázott az asszony. – Amikor megkérdeztem, azt felelte, hogy nem érzi rosszul magát.

A férfi egy ideig hallgatott, aztán hosszan Böskére nézett. Az asszony kétségbeesve érezte, hogy mind mélyebb és mélyebb pirosság önti el az arcát.

– Hát ma délelőtt maradjon csak itthon a gyermek... Délután majd meglátjuk, hogy mit csinálunk... Na, isten áldjon, már el is késtem – mondotta, de egy pillanatig még ott állott, s szemét megint mereven az asszonyra szegezte.

Mikor végre megfordult, s nagy, nehéz lépteivel odébb ballagott, Böske megtörölte arcát, mintha izzadság vert volna ki rajta.

Pisti meglehetősen nyugodtan fogadta anyjának indítványát, hogy ma délelőtt ne menjen ki a partra.

– Úgyis fáradt vagyok – mondotta.

Ez az egyszerű megjegyzés újból nyugtalanságot oltott Böske szívébe. Géza egy pillanatig nyafogott, hogy ő is odahaza marad bátyjával. Aztán Béla emlékeztette, hogy ma délelőtt kagylókeresésre indulnak Mikiékkal. Erre lemondott szándékáról.

A két fiú mindjárt reggeli után elment.

Pisti lassan kiballagott, s letelepedett a nyári konyha mellett álló széles levelű, öreg fügefafa árnyékában. Kezében Jelky András kalandjait tartotta, amely eddig elhagyottan hevert anyjának egyik kosara mélyén. De most sem igen olvasott. Kellemes fáradtság zsibbasztotta egész testét.

Nekidőlt a fa vénségtől rovátkos törzsének, és hosszan bámult abba az irányba, ahol a ragyogó égi kékség alatt a tengert lehetett sejteni.

– Valami baja van a kisfiúnak? – kérdezte inkább kézmozdulatokkal és arckifejezéssel, minit szavakkal, a vén olasz háziasszony. Akkor érkezett vissza titokzatos tengerparti kóborlásából, és rozzant kosara mélyén mindenféle utálatos, nyálkás szörnyetegeket cipelt, hogy messze szagló olajban kisüsse magának őket délire.

Böske a fejét rázta, s szintén kézmozdulatokkal mutatta, hogy fia csak pihenni maradt idehaza.

– Pihenni, pihenni – ismételte magyarul, s az olasz aggnő csodálatosképpen meg is értette.

– A tenger... a tenger... – motyogta olaszul maga elé fogatlan szájával. – Borzasztó dolog a tenger annak, aki nem ismeri... Vigyázz rá, te magyar asszony! – zszusmotolta teljesen érthetetlen mormogással, de szerencsére Böske amúgy sem értette. Aztán nehézkesen elbalagott a szűk udvar végébe, s hozzálátott, hogy a hazacipelt, undorító szörnyetegekből ebédet kotyvasszon.

Böske is nekifogott az ebédkészítésnek. Pistitől nem messze az urától tegnap kapott új deszkán laskát kezdett gyúrni. Ma délre káposztás kockát tervezett. Azt mind a három fia nagyon szerette.

– Nem akarsz valamit enni, fiacskám? – szólt egy idő múlva Pistinek. Az ismét csak a fejét rázta, majd szokatlanul élénken hozzátette, hogy egy cseppet sem éhes.

– Miért nem olvasol? – kérdezte tovább az anyja.

– Olyan jólesik itt üldögélni – felelte a kisfiú. – Csak elnézem az eget, s elgondolom, hogy milyen lehet a tenger... Tudja, édesanyám – tette hozzá hirtelen bizalmaskodással –, a tengernél nincs szebb a világon, s mégis félni lehet tőle.

Böske csodálkozva nézett fiára, és az volt az érzése, hogy nem egészen érti, amit mond. Vajon nincs ennek láza? – gondolta ijedten, s hirtelen a deszkára csapta a ragacsos laskatészát, s lisztes keze fejével végigtapogatott a fia arcán. De semmi különöset sem érzett.

A délelőtt lassan baktatott előre. A Böske szívébe apró nyugtalanságok fészkelődtek. Fia csak mozdulatlanul üldögélt a fa tövében, s ha nem kérdezték, meg se mukkant.

Anyja már jó negyedórája nézegette lopva az elme-rengő arcot, amikor egyszerre vidám mosolyt látott rajta megjelenni. Hátrafordult, és a bejárat körül két napégette fekete fiút vett észre. Külsejük nem volt valami bizalmat gerjesztő, de szakadozott ruhájuk nem szegénységet, inkább fölényes nemtörődömséget árult el. Böske vitathatatlanul megérezte, hogy ezek nem „úrigyerekek”. Mégsem tudta eltagadni maga előtt a rokonszenv feltörő érzését, különösen hogy a fia arcán meglátta a derút.

A két fekete fiú szélesen mosolyogva közelebb lépett.

– Én ismer fiút – mondotta a magasabbik. – Nekem barát... – és kinyújtott kézzel közeledett Pisti felé, aki örömmel ugrott fel ültéből.

– Édesanyám, ez a „kapitány” – fordult boldogan anyja felé.

Ebben a pillanatban Böske azt sem bánta volna, ha a széles vállú, nyílt pillantású, egészséges fickó helyett egy tetves koldus áll előtte. Hiszen Pisti egészen megváltozott!

– Béla volt Libellulán. Mondta, vagy gyöngé. Megnéztünk – folytatta mosolyogva a „kapitány”.

Böske fájó irigységgel állapította meg, hogy „a kapitány” fiánál legalább egy fejjel magasabb, és arcán ott ragyog az acélos egészség.

– A csontok barlangjában voltunk tegnap, attól fáradtam el – mondotta Pista felvilágosításul. A „kapitány” egy pillanatig elgondolkozott.

– Csontbarlang... – mondotta aztán – rossz hely, rossz hely. Ismer!... Voltunk ott Libellulán – és a másik fiúhoz fordulva sebesen mondott valami érthetlent. Az komolyan bólintott. – Na, megyek! – és megrázta Pisti kezét. – Te légy nem beteg! – mondta visszafordulva, miközben Pisti a másikkal kezelt. Aztán kifordultak a kapubejáraton.

– Édesapám, ismeri-e maga a „kapitány” apját? – kérdezte délből Pisti az apjától, aki ma kivételesen ebédre is megérkezett.

– Miféle kapitány apját? – nevette el magát Balázs István, miközben maga elé húzta a káposztás kockával megrakott tálat.

– Magával dolgozik együtt az építkezésnél – felelte

Pisti, és hosszas magyarázatokba fogott. A férfi lassan megértette.

– Egyszóval ti „kapitánynak” nevezitek... Én azt hiszem, hogy az a Dusán fia. Dusán csakugyan az én csoportomban dolgozik... Olyan fekete, mint a fia – tette hozzá egy kicsit elgondolkozva –, és ügyes ember...

– A fia is ügyes – mondta gyorsan Béla. – Olyan csónakja van! – s elhallgatott, mert nem tudta kimondani, hogy milyen is az a csónak.

– Hát csak barátkoztatok vele, ha olyan ügyes fiú... – tette hozzá később az apjuk, és hosszasan nézett Böskére. Az asszony elpirult, de azért állotta a pillantást.

– Miért nem eszel, Pisti? – kérdezte aztán, hogy a figyelem mégis elterelődjék róla.

– Köszönöm, jóllaktam – hangzott a válasz.

– Hiszen alig ettél!...

Erre Pisti nem felelt. Apja azonban elgondolkozva nézett végig rajta.

– Este hamarabb jövök ki a munkából – mondta aztán meggondoltan –, és Pistit elvisszük az orvoshoz.

Este, illetve délután csakugyan hamarabb érkezett haza. A még meglehetősen magasán fenn járó nap fényében az egész család útnak indult. A Pisti orvoshoz vitelét a két másik testvér valami törzsi szertartásnak képzelte, s úgy vélte, hogy azon mindannyiuknak meg kell jelenniük. Ezért még a szokott délutáni sétáról is lemondottak, pedig mára a „kapitány” egészen nagyszabású tengerre szállást helyezett kilátásba a most már tökéletesen elkészült Libellulával.

Az öreg osztrák orvosnál nem sokáig kellett várakozniok. A három fiú alig nézegette végig a falon lógó hajóképeket s egy vitorlásnak a sarokban álló kicsinyített mását, mikor kinyílt a rendelő ajtaja, s egy vén tengerészre hasonlító bácsi lépett ki.

Láttukra szemmel láthatóan meghökkent. Az avatag tengeri főka – nyugalmazott hajóorvos az osztrák–magyar hajórajból – azt hitte ugyanis, hogy ez a sok ember mind az ő gyógyító készségére várakozik, s már látta is, hogy menthetetlenül elkésik a szokott délutáni tarokkpartiról. Szinte madarat lehetett vele fogatni, amikor kiderült, hogy csupán egyetlen betegről van szó, s –

amint hamarosan megállapította – annak sincs komolyabb baja.

– Kicsit tyenke a Bub – mondotta barátságosan osztrák–magyarul. – Adni kell neki, wie sagt man? csukamájolaj, és nem kell tenkerben sokat fürödni. Tenkeri levegő jó neki, fürdés nem jó. Tüdőre kell sehr aufpassen. Ki van családban tuberkulotikus? – nézett körül a társaságon, de a családfő csak a fejét rázta, hogy senki. – Also – folytatta –, pihenni kell és enni. És kell csukamájolaj!

Aztán elvette a látogatásért járó öt koronát, és kegyelemben elbocsátotta a Balázsokat.

A nap már nyugodni készült a falusi templom tornya fölött, amikor a család elhagyta az orvos rendelőjét, s lassan megindult a sétányon át hazafelé.

Hallgatagon ballagtak egymás mellett. Az orvos szavai tulajdonképpen megnyugtató zöngével visszhangoztak bennük, mégis mindannyiukat hatalmába kerítette valami alattomos idegesség. A világ szerkezetében meglazult egy csavar, s az egész gép kotyogni kezdett, mert semmiféle eresztek nem illett többé egybe. Valahogyan mind a másikat okolták a törtétekért vagy meg sem törtétekért. Különösen a két felnőtt olyan süket borzongást érzett minden tagjában, hogy legszívesebben visszafordultak volna, hadd vizsgálja meg őket is az orvos!

Ritkás vörösfenyő erdőcskén mentek keresztül. Majd kijutottak a fősétányra, ahol ilyenkor estefelé a fürdőtelep egész „közönsége” összegyülekezett.

Volt valami méltóságos és egyben ódivatú a Balázs család vonulásában. A szokatlanság miatt többen meg is fordultak utánuk. Udvarhely vagy bármely más kisváros főutcáján semmi feltűnést sem keltettek volna, itt azonban élesen elütöttek a többi fürdőző vendégtől. A gyermekeket látásból a legtöbben ismerték már, ha nem másról: különös, ringó, egyforma járásukról és piros csíkos tornaingükről, de a szülők megjelenése újság volt. S minthogy Böske ura jelenlétében nem merte magára venni azokat a könnyű ruhákat, amelyeket már tengeri tartózkodásának tapasztalatai alapján állított össze, és amelyek teljesen a többi úrinőkhöz tették hasonlónak, most minden szembejő-

vő azt kérdezte magától, hogy ugyan ki lehet ez a különös pár?

Szokott módján a férfi meg is érzett valamit ebből a feléjük áramló kíváncsiság-hullámból.

– Mozogjatok egy kissé! – szólt rá a fiúkra. – Este lesz, mire hazaérünk. Márpedig Pistinek ezentúl minden este korán kell lefeküdnie.

A három fiú szaporázni kezdte a lépést. Mikor hallótávolon kívülre kerültek, apjuk még annyit mondott:

– És Pisti máától kezdve az ágyban fog aludni. Nekem a földre csinálsz fekvőhelyet!...

– De... – akart ellenkezni az asszony.

– Nem hallottad?... Nekem a földre vetsz ágyat! Böske elhallgatott.

Már szinte a sétány végén voltak, amikor elől a fiúk megtorpantak. A szülők hamarosan utolérték őket. A férfi már messziről látta, hogy a gyermekek egy fehér hosszúnadrágos és lakkcipős fiúval és egy rózsaszín grenadinruhás leánykával beszélgetnek. A mögöttük álló emberpár valószínűleg a két szülő volt.

A találkozást nem lehetett kikerülni. Böske egy pillanatilag arra gondolt, hogy jó volna talán visszafordulni, de csakhamar belátta a terv kivihetetlen voltát. Ura viszont még jobban összeráncolta a szemöldökét, s olyan komoran nézett maga elé, mint amikor nagyon bosszankodott.

Az előtte álló Tötössynének minden porcikájából jó mód, gazdagság sugárzott feléje. Most látszott csak igazán, hogy ez az asszony valami gazdag ember lánya. Mellette a férje teljesen semmitmondónak tűnt, mintegy szerény bolygónak az önfényű nap vonzásában. Böske a maga paraszti eszével azonnal átlátta, hogy ebben a családban a pénz, mégpedig az asszony pénze beszél. De ez mit sem változtatott hirtelen ámulatán.

Tötössyné előrelépett. Hosszú fehér ruhája megsuhogott a tenger felől idáig lehelő szélben, és kalapján enyhén meglibegtek a strucctollak. Aranykeretű lornyonját érdeklődve emelte a szeméhez. Arcán a következő másodpercben enyhe meglepetés tükröződött, de szinte azonnal el is tűnt.

– A fiam és a leányom már annyit beszélt magukról, hogy igazán örvendek a találkozásnak – mondotta kiszá-

mított kedvességgel, és kecses mozdulattal előrenyújtotta hosszú körmű kezét.

Böskén az a borzalmas vágyakozás futott keresztül, hogy lehajoljon és megcsókolja azt a kezét. Szerencsére az utolsó pillanatban legyőzte az alattomos ösztönt, s csupán kissé mereven megfogta, és egy csöppet megszorította. A nyelve azonban nem akart megfordulni a szájában.

– Most vannak először Moscsenicskében? – csevegett tovább Tötössyné, s magában egyre jobban csodálkozott a másik asszony különös viselkedésén.

– Igen! – mondta ki végre Böske, s ez a szó ismét visszaadta önbizalmát. Izgatottsága elmúlt. Éles szeme már azt is észrevette, hogy az előtte álló nő, bár öltözéke kifogástalanul fiatalos, jóval túl van az első ifjúságon.

Férje bizonyára fiatalabb nála – gondolta, s gyorsan végigpillantott a vékony alakon, aki éppen abban a pillanatban fogott kezét urával. A tanár fehér tenisz nadrágot és vászoncipőt viselt. A derekán mellény helyett széles, piros selyemöv feszült. Sötétkék kabátja felső zsebéből piciny vörös selyemzsebkendő csücske virított. Orrán aranykeretű csíptető ült, és fehér szalmakalapja maga volt a divat.

– Balázs István vagyok – mutatkozott be neki medveszerűen a férje, és alaposan megszorította a tanár kezét. Aztán megállott szótlánul és súlyosan. Egyáltalán nem érezte, hogy itt valakinek most zavarba kell jönnie.

Pedig a zavar mégiscsak közéjük furakodott. A két asszony pillanatokig szótlánul tátogott, mint a partra került hal. A gyermekek látszólag elfogulatlanul társalogtak, de a Kuki éles szeme mégis megpillantott valamit, amit ravasz kis agya egyelőre még nem tudott feldolgozni, de ami úgy megtapadt eszében, mint a bojtörján.

– Hát, igen-igen örvendünk – mondotta végre kényszeredetten a vékony tanár. – Olyan kellemes, amikor a gyermekek annyira összebarátkoznak, és... – De itt már nem tudta, hogy mit mondjon tovább.

– Remélem, hogy még máskor is találkozunk – mosolygott rájuk Tötössyné. – Ez a sétány estefelé olyan kellemes, és nagyszerű társaság szokott itt összegyűlni...

Hát isten velük!... – és finom kezét ismét Böske felé nyújtotta.

– A viszontlátásra, kedves mérnök úr! – búcsúzott a tanár, és hosszasan rázogatta az István kérges kezét.

Aztán a két család megindult kétfelé.

Egy idő múltán Tötössyné élesen felnevetett, s hangja ebben a pillanatban erősen hasonlított a Kukiéra.

– Micsoda furcsa család ez!... Mintha most keltek volna ki a naftalinból... Nahát!... – és megint élesen nevetett.

Ugyanakkor István kérdezte csak úgy bele a sötétedő levegőbe:

– Mi a csudának szólított engem ez a piros mellényes alak „mérnök úrnak”?...

Felesége és a gyermekek mélyen hallgattak, pedig ők meg tudták volna oldani a rejtélyt. Pisti azonban egy kicsit összeborzongott, s önkéntelenül is közelebb húzódott apjához.

10

– Ugyan mit teszed már fel megint azt a magas te-tejű kalapot – szólt rá urára félig bosszúsan, félig feddően Böske. – Mindenki látja rajtad, hogy falusi vagy!...

– Legfeljebb azt látják, hogy székely vagyok – válaszolt a férfi meggondolt lassúsággal. – Nálunk odahaza mindenki így viseli a kalapját, s én is így szoktam meg.

– De a munkában úgysem viselsz kalapot...

– Hát aztán!...

István elmenőben futó pillantást vetett a férfitenyérnél alig nagyobb, alaposan megfakult falitükörbe. Egy kicsit még jobb szemére is igazította a kifogásolt ruházódási kelléket, talán azért, hogy az asszony előtt hangsúlyozza véleményének határozottságát. „Még talán olyan kalapot akar rám nyomni, mint amilyen annak a vörös-mellényesnek volt” – gondolta futólag, s elmosolyodott.

– Mit szólnál hozzá, ha én is bükkfacilindert viselnék? – kérdezte tréfásan Pistitől, aki egy ládából és

konyhazsámolyból szerkesztett fekvőszéken az udvar egy árnyékos pontján hevert.

Pisti zavartan elmosolyodott, majd észrevette az apja szemében bujkáló tréfát, és egészen felderült.

– Ugyan, édesapám... – mondotta vidáman.

– Anyád pedig azt szeretné – kacsintott a férfi az odaérkező Böske felé.

– Mit szeretnék én?... – kérdezte az asszony.

– Bükkfacilindert az édesapám fejére – mondta kun-
cogva Pisti, s apja is vele mosolygott.

– Te mindemből gúnyt üzöl – mondta az asszony
panaszosan. Aztán lassan felderült, amikor a férfi meg-
ölelte, és sokáig fogta a vállát.

– No, isten veletek – szólalt meg István, s nyugod-
tan megindult a kapu felé. – A másik kettő hol van? –
kérdezte visszafordulva.

– A partra mentek a „kapitánnyal” – sietett Pisti
felelni.

Apja csak intett, s kifordult a kapun.

Erősen jókor volt. A parton egy-két halászfleiség mo-
tozott a nagy szemű hálókkal. A fürdőtelep vendégei
ilyenkor még az igazak álmát aludták. Egyetlen ablakban
jelent meg egy hálóinges, hálófőkötős alak, bizonyára nő,
aki István láttára hirtelen visszavonult.

A tenger felől nem heves, de állandó szél fújt. Az
elhagyott parton konok ismétlődésekkel suhintott végig
a borzolt hajú nagy víz. A még alacsonyról sütő nap su-
garaiban hófehéren csillant meg a szabálytalanul bodrozó-
dó hullámok hirtelen habtaraja, amint a part felé rohan-
tak, hogy megostromolják.

István nem volt a hangulatok embere, de a kopár part,
a kihaltnak látszó fürdőtelep most mégis idegenséggel töl-
tötte el. Soha nem tapasztalta ezt a különös érzést. Mintha
a tengerből, a vakítóan kék égből, a távoli sziget hármas
hegycsúcsáról gonosz indulatú lények figyelnék lépteit, s
arra várnának, mikor botlik el, hogy rárohanhassanak.

Pisti jutott eszébe. Az aggodalom megsokszorozódott
elméjében. Arra gondolt, hogy legjobb volna itthagyni az
egészet s hazautazni...

Ilyen elmélkedés közt érkezett el a telep bejáratáig.
A körbefutó hármas szöges sodronyon gerendákból rött

széles kapu nyílt, amelyet feketesárgára mázolt fakö-
pönyeg őrizett. A szuronyos őr egy lépést tett előre.

– Jelszót! – mondta.

– Prinz Eugen – felelte István, mire a katona unot-
tan félreállott.

István felnézett a bejárat part felőli oldalán magasodó
sziklára. Fent is ott álldogált a szuronyos őr, s előtte ug-
rásra készen kushadt a zömök gépfegyver, amelynek hű-
tőköpenyéhez a vizet mindig külön kellett felcipelni.

– Mit bámulsz, kenyeres? – ütött a vállára valaki.

István megfordult. Dusán állott mögötte, a fekete arcú
és fekete hajú, kissé hízásra hajlamos egykori hajóépítő
valahonnét a dalmát tengerpartról, aki éveken át dolgo-
zott egy holland hajózási vállalat javítóműhelyeiben,
majd szintén évekig az óbudai hajógyárban s most már
tavasz óta itt „ezen az elátkozott helyen”, ahogy moso-
lyogva Moscsenicskét szokta nevezni. István elmosolyo-
dott, s kezét nyújtott. Aztán egymás mellett elindultak a
drótsövényektől befogott széles, homokos térségen a tu-
lajdonképpen építkezéshez.

– Azt a gépfegyvert néztem – mondta István egy
idő múlva.

A másik belökte a barakk ajtaját, s mindketten belép-
tek a kipállott testek szagától fülledt helyiségbe. Levetet-
ték magukról a ruhát, s helyette szakadozott kezeslábast
öltöttek fel. Majd ismét kiléptek az ajtón, s megindultak
egy csukott ajtajú lejárathoz, amely egészen a sziklák
alá vezetett.

– Az a gépfegyver nekem se tetszik – szólalt meg
váratlanul Dusán, amint a tengerszagú, hűvös betonbol-
tozat alatt meghajolva haladtak... Egy pillanatra megál-
lott a kanyarodót megvilágító gyöngye villanylámpa alatt,
s vizsgáló tekintettel nézett végig a falon. – Ide lesz az
a padlóburkolás? – kérdezte társát. István csak intett.

– Megmondom őszintén – fűzte hozzá aztán hango-
san István –, hogy nekem az egész nem tetszik. Nem az
építkezés, hanem ez az egész világ... Mintha elment vol-
na az emberek esze...

– Mióta mondom én néked, hogy valami baj van –
folytatta a beszédet csendesen Dusán, amint továbbmen-
tek. – De nem az emberek esze ment el. Az a baj, hogy

egyeseeknek túlságosan is helyén van az eszük, másoknak pedig még nem jött meg, és nem is akar megjönni.

– Nem értem – mondotta némi zavarral István.

– Persze hogy nem érted, ha nem akarod megérteni! – folytatta a fekete szerb. – Ezeknek, ne félj, van eszük! – s akkorát ütött hatalmas öklével a betonboltozatra, hogy az megdöndült. – Ki keres ezen az üzleten?... Nem én és nem te, hanem a pénzes... Neki érdeke, hogy tengeralattjáróknak való búvóhelyeket építsünk, és hogy az ehhez való tengeralattjárókat is megépítsük... És ha majd minden meglesz, akkor puskát nyomnak azok markába, akik mindezt megépítették, és egymás ellen kergetik a népeket...

– Te, vigyázz!... – mondta István, és körülnézett.

– Ugyan! – legyintett bosszusan Dusán. – Amikor Hollandiában jártam, megtanítottak arra, hogy az igazságot nem lehet letagadni. A kapitalisták eszén túl kell járnunk, ha valamit el akarunk érni. De a munkások esze nem akar megjönni. Pedig mi vagyunk többen, és ha összefognánk...

A betonboltozat végére értek. A bejárat itt óriási csarnokba torkollott. A betonfalak magasan emelkedtek kétoldalt, s a talpukhoz épített széles kiugrók között feketén csillant meg a tenger vize. A bejárók felől most mind több és több munkás érkezett. István lehalkította a hangját.

– De látod, hogy itt az olaszok... – mondta, s elhallgatott.

– Nemcsak az olaszok – vágott a szavába Dusán –, hanem ti magyarok és mi szerbek sem értjük meg egymást.

– Gondolod, hogy háború lesz?... – kérdezte némi habozással István.

– Mit tudom én... Az eszem azt mondja, hogy nemhiába építjük mi itt ezt a tenger alatti búvóhelyet olyan lóhalálában. De a szívem!... – mondta szinte elfulladva a nagy indulattól, s kezét önkéntelenül is a melléhez kapta.

– Mégis egy szerb ölte meg a trónörökösöt...

– Nem egy szerb ölte meg! Értsd meg! Egy ember! S ha megölte, mit bánod?... Egy főherceggel kevesebb a világon!... Azt gondolod, ez a háború oka?... Nézz csak

körül! A cár összefogott a franciákkal. Vilmos császár a világot akarná meghódítani. Ezért fogta be saját szekérébe az Osztrák–Magyar Monarchiát is. A háború nem azért tör ki, mert Ferenc Ferdinándot lepuffantották...

Mindketten elhallgattak, mert a csoportvezető mérnök közeledett feléjük.

– Mennyire van az állványozás? – kérdezte odavetőleg. Majd hozzátette: – Sietni kell! Ha a munkát egy héttel hamarabb befejezzük, minden munkavezető külön jutalmat kap... – Aztán továbbindult.

Dusán barátjára nézett.

– Látod – mondotta. – Ez már a harmadik sürgetés. Még külön jutalmat is ígérnek... Legjobban szeretném felrobbantani ezt az átkozott vacakot – nézett a tetőzet felé sűrűdő, homályos magasba.

István nem szólt semmit, csak átment a saját csoportjához, amely egy szokatlan alakú helyiség padlatának burkolatán dolgozott. Déli szünetig nem is találkozott többé Dusánnal. Akkor a kijáratnál élesen villogó napfénytől hunyorogva együtt indultak a nagy nyitott szín felé, amely étkezőhelyiségül szolgált, s együtt fogyasztották el a jó hallevesből álló ebédet. Ami igaz, az igaz, a vállalkozó ezúttal nem akart a munkásai hasán keresni.

– A baj az, hogy katonaköteles vagyok – mondotta István, miután bekanalazta a levest, s eltolta maga elől a bádoggcsajkát.

– Én is az vagyok – mondotta Dusán –, de remélem, hogy már régen megfeledkeztek rólam. Hány esztendeje nem voltam otthon?... Várjunk csak – és elgondolkozott. – Van vagy tíz! De még tizenöt is!...

– Ha itt ér a háború – gondolkozott tovább hangosan István –, akkor az nagyon rossz... Az asszony itt van, az egyik gyermekem beteg...

– Hallottam a fiamtól – szólt közbe csöndesen Dusán. – Az én fiam nagy lóköető – tette hozzá apai büszkeséggel –, de jó fiú.

– A legjobb volna, ha most mindjárt hazautaznék – mondta István a magáét. – Egyedül mégsem küldhetem el őket, ha a gyermek beteg, nem igaz?...

Dusán hallgatagon cigarettát sodort, és rágyújtott.

– Ha háború lesz, mindjárt behívnak – folytatta tovább István –, és nem tudom, hogy mi lesz a családommal. A faluba nem mehetnek vissza, pénzem, vagyonom nincs. .. Tudod, Dusán, néha elfog a kétségbeesés... Nem tudom, hogy mit csináljak... És az a beteg gyermek...

– Hátha nem olyan nagyon beteg... A tenger sokat meggyógyít...

– Ezt mondja a feleségem is... Az orvos biztat... De ma olyan nyugtalan vagyok... Legszívesebben összecsomagolnék és mennék...

– Hát kár volna a béredért meg a jutalomért... Még egy hétig maradsz, s addig kész vagyunk ezzel a vacakkal. És hátha nem lesz háború – fejezte be mondókáját könnyű sóhajjal.

Felálltak, és kimentek a szöges sodronnyal elkerített nagy térre. Elballagtak addig az öreg vadfügefáig, amelynek árnyékában délben pihenni szoktak. Az égen gömbölyű gomolyfelhőket hajtott a nem gyöngülő szél. Dusán összehunyorított szemmel nézett végig az előttük kitáruló óriási öblön.

– Nem tudom, de az az érzésem, hogy meg fog változni az idő – mondotta. – A szél igen sebes. A hullámozás is erős.

István csak mormogott valamit maga elé. A szeme előtt most nem az Adrián át fújó szélben hergelődő hullámok tolongtak, hanem egy kis elárvult műhely jelent meg, ott a távoli Udvarhelyen. Az elárvult műhely gazdáját katonának hívták be, s az asszony és a gyermekek kegyelemkenyérre szorultak...

Hevesen legyintett egyet, hogy elűzze a nyugtalanító képeket. Aztán hunyorgó pillantással nézett el a kéket és zöldet játszó hatalmas vízen, amelyen biztos siklóval suhant szél ellenében egy narancssárga vitorlájú halászbárka.

Munka után egymaga ballagott hazafelé a sétálókkal, halászokkal, gyerkőccel telt parton. Noha a szél ereje egy cseppet sem csillapult, semmi hideget nem lehetett érezni. Csupán a sétáló nagyságák voltak kénytelenek két kézzel kapaszkodni malomkerék nagyságú struccollas kalapjukba.

A hegy már tömör árnyékot vetett a partra és a partszegélyen habzó-hullámzó vízre. Ebből a sötét előtérből ragyogva vált ki a Cherso hárompúpú hegye, s a quarneról öböl túlsó partjának éles gerincvonulata. Ismerős és mégis idegen volt ebben a pillanatban az egész táj. A kékellő tavi békét felváltotta valami ideges háborgás a vizek méheiben. Mintha a kavicsos partra kicsapó hullámok nyomán lassan maga a szárazföld is nyugtalan remegésbe kezdett volna.

Lassan mendegélt a tenger felé lejtő parton, és a kavicsok csikordulását figyelte szöges cipője alatt. Szeme szórakozottan suhant ide-oda a vízen abban az irányban, ahol egészen világos napnyugták alkalmával Fiumét lehetett, ha nem is látni, de mindenesetre sejteni. Most a látóhatárt könnyű kék köd borította. Csupán a hegyek homálylottak sejtelmesen a távoli ég alján.

István egyszerre összerezzen. Első másodpercben képzelődésnek vélte a szeme tükrében megjelenő, oly régen látott, de olyan jól ismert ködalakokat. De aztán lassan tudatába hatolt a valóság. A habzó hullámok keretében a gömbölyded látóhatár mögött félig elrejtőzve először megjelent egy, két, három, négy hosszú füstzászló, utána egy torpedóromboló, majd egy másik, aztán egy kövér cirkáló, és végül egy óriási csatahajó, amely duzzadt mellő részét dühösen előreszegve komor nekiszánással haladt a többiek nyomában.

István könnyű borzongással nézte a kékesszürke égre felrajzolódó kékesszürke hadiszörnyetegeket. A hajóraj lassú méltósággal haladt messze benn a mély vízen, s a nagyobbodó körvonalak nyomán már jól meg lehetett különböztetni a keményen előreszegzett ágyúkat s a mögéjük boltozódó tojásdad páncéltornyokat. „Vajon merre mennék? – gondolta. – Bizonyára Pólába, hisz az a hadikikötő... De mit keresnek errefelé?...”

A partra lassan kigyültek az emberek. Valamennyien tátott szájjal bámulták a békés fürdőtelep előtt elvonuló hajórajt. Ebben a pillanatban érezni lehetett, hogy meghűvösödik a szél. A nyáriasan öltözött emberek borzongva húzták össze magukon ruhájukat.

István továbbment a kikötő felé. Be akarta várni az esteli hajót, hogy megvehesse a lapokat. Valami azt súgta

neki hogy jobb volna hazamenni, és nem törődni semmivel, de ezt a férfiatlan gondolatot hamarosan elhessegette magától. Dusántól már megtanult annyit, hogy a dolgokkal bátran szembe kell nézni.

A kikötőben csak kevés ember ácsorgott, de a parton ott sétált fel s alá az immár elmaradhatatlan szuronyos őr. István leült egy zömök vasoszlopra, s üres tekintettel bámulta az idegesen csapkodó vizet. Közvetlenül a kőpart lábánál döglött patkány felfúvódott hullája lebegett a piszkos víz színén. Istvánnak, bárha vacsora előtti éhség kínozza, egy kicsit mégis felkavarodott a gyomra.

A hajó percnyi pontossággal érkezett meg. Rövididő múlva István már az újságokkal a kezében indult hazafelé. Menés közben végignézte a címeket, s máskor sima vonalú arcába szögletes ráncok vágódtak. Úgy látszik, csakugyan nem az a kérdés, hogy háború lesz-e vagy sem, hanem hogy mekkora lesz ez a háború... Éles fájdalommal gondolt arra, amit Dusántól hallott, s fojtogató tehetetlenség kerítette hatalmába.

Mikor hazaérkezett, a családot már asztalnál találta a kietlen udvar hegy felőli sarkában. A gyermekek viharosan üdvözölték, még a Pisti kissé sápadt arcán is az egészséges öröm pirossága jelent meg.

– Hát te hogy vagy, kisöcsém? – kérdezte tréfásan, miután feleségét is üdvözölte.

– Köszönöm, jól, édesapám – felelt Pisti.

– Hát ti, gazemberek?

– Egész nap a Libellulán hajóztunk – felelte büszkén Béla. – Ha látta volna, édesapám, hogyan bámult a partról Miki! Bezzeg ő is szeretett volna velünk hajózni. De a „kapitány” nem hívta. Azt mondja, hogy sokkal jobban értek a vitorlázáshoz, mint Miki vagy Kuki. Meg aztán bátrabb is vagyok, azt mondja!...

– Te, ebben a szélben!...

– A Libellula akármilyen nagy vihart kibír.

– Az jó – mondta elgondolkozva István. – Na, egyetek, s aztán egykettőre ágyba.

Amíg a gyermekek végeztek a vacsorával, és gyorsan elfoglalták fekvőhelyüket, István alig szólt feleségéhez. Mihelyt azonban az asszony visszatért az udvarra, azonnal

kiöntötte, ami a szívéen feküdt. Az asszony azonban csak morcosan hallgatott.

– Értsd meg, Böske, attól félek, hogy itt fog a háború, s akkor mit csinálunk?...

– Ugyan, te folyton azzal a háborúval ijesztgetsz!... Már szinte egy hónapja egyebet sem hallok, csak „háború” meg ismét „háború”... Ha háború akart volna lenni, már régen kitört volna.

– Ehhez te nem értesz...

– Dehogynem értek... Ha háború készülne, akkor ne félj, nem ülnének itt nyugodtan sem Tötössyék, sem mások... Akkor mindenki futna!...

– Dusán is azon a véleményen van, hogy a háborút nem tudjuk megakadályozni – vetette közbe komoran a férfi.

– Eh mit, a te Dusánod!... Mit ért az a világhoz? Hiszen az csak egy kódorgó hajóács...

– Böske!... – szólt rá nyomatékkal a férfi.

– Jó, jó, nem bántom már... Csak mindig felboszszant, ha a feleséged helyett másokra hallgatsz... Nem mindennap kerülünk mi el a tengerhez, hát nem futhatunk mindjárt haza, ha egy kicsit hűvösebb szél fúj.

– Csak ez a háború ne lenne...

– Ne légy már annyira ijedős... Ha én férfi lennék...

– Hadd el, Böske, néha már így is azt gondolom, hogy te viseled a kalapot és én a fejkendőt...

– A kalapot?... – nevette el magát hirtelen az asszony. – Na várj csak! – mondotta sebesen, s azzal beszaladt a házba.

A férfi meglepetve nézett utána az enyhén leszálló szürkületben. Az asszony hamarosan visszatért, s papírba csomagolt terjedelmes dolgot nyújtott feléje. A férfi megemelte, s érezte, hogy könnyű.

– Mi a csuda ez? – kérdezte gyanakodva.

– Bontsd csak ki, majd meglátod! – volt a válasz.

István óvatosan tekergetni kezdte a zizegő selyempapírt. Egyszer csak a kezében maradt egy szép, tarka szalagos, fehér szalmakalap, amely csodálatosképpen szinte olyan tetővel bírt, mint a székely kalapok odahaza.

– Hát ez micsoda? – kérdezte a férfi bizalmatlanul.

– Tetszik? – kérdezte az asszony felelet helyett.

– Ne játszdj velem, hanem felelj, ha kérdezek – mondta István, és arca egy csöppet elkomorodott. Az asszony jónak látta, ha abba hagyja a tréfát.

– Én vettem neked, na, a megtakarított pénzem-ből!... Délután fenn jártam a bazárban, s megláttam ezt a kalapot. Olyanok a kalapjaid, mintha a szemérről szedted volna őket. Tedd fel, hadd látom, hogy áll!...

– Tiszta bolondot csinálsz belőlem – mondta István, de azért csakugyan megpróbálta a kalapot. Böske megkönnyebbülten sóhajtott fel magában. Nem hitte volna, hogy ilyen simán megússza a kalapvásárt...

– Te, olyan, mintha egyenesen neked csinálták volna!... Holnap reggel már fel is teheted. Hiszen itt mindenki szalmakalapot visel...

– Az igaz – hagyta rá István, s ebben a pillanatban neki is tetszeni kezdett a kalap.

Átölelte felesége vállát, úgy üldögéltek jó ideig a feketedő udvaron. Nagy későre léptek csoszogtak a bejárat felől, és a sűrű homály kárpitjai mögül elébük lépett vén-séges olasz háziasszonyuk.

– Jó estét! – köszöntötte őket különös csámcsogó hanglejtéssel olaszul, mintha valamit forgatott volna a szájában. – Meglátjátok, holnap vihar lesz. Megjön a bóra... – s azzal mit sem törődve a meglepett házaspár csodálkozásával, ismét eltűnt a sötétben. Bizonyára megbújt a nyári konyha mögé elkészített vackában, ahol éjszakáit mostanában tölteni szokta.

Egy ideig némán bámultak még az éjbe, aztán szótlanul szedelőzködtek fel, s megindultak, hogy ők is elfoglalják kényelmetlen pihenőhelyüket. Amint befelé haladtak a kopár udvaron, a nagy csöndben tisztán hallották, hogyan zúg távolban a félelmetes tenger.

A szobában az asszony meggyújtotta a falra akasztott petróleumlámpát, s a férfi körülnézett. Úgy látta, hogy mindhárom fia az igazak álmát alussza. Új kalapját egy szegre akasztotta a lámpa mellé.

Lassan mindketten vetkőzni kezdtek. Mikor István levetette kabátját, keze véletlenül a nadrágja hátulsó zse-

bébe dugott újságokhoz ért. Erről ismét eszébe jutott az egész napi nyugtalan törődés.

– A lapok azt írják, hogy világháború lesz – mondta.

– Félköltöd a gyermekeket! – szólt rá Böske.

– Ugyan. Alusznak azok, mint a tej – s ismét körül nézett a szobában, mert mintha a Pisti ágya felől mozgást hallott volna. De a következő pillanatban teljes csönd volt megint.

– Nézd csak meg, itt van! – mutatta a felesége felé a lapok nagybetűs címeit. „Világháború küszöbén” – olvasta az egyik vastagon nyomott sort, s jelentősen nézett az asszonyra.

– Az újságok egyszer egyet írnak s egyszer mást – mondta a felesége lekicsinylően. – Jobb, ha lefekszünk...

– És ha mégis világháború lesz?... – kérdezte István, miután felesége elfújta a lámpát.

Az asszony bosszúsan hallgatott. Pisti pedig lassan, hogy senki se hallhassa meg, egészen nyakig magára húzta a takarót.

11

Még alig derengett, amikor Pisti már megébredt. Szülei, testvérei aludtak, s nehéz lélegzetvételük betöltötte a szobát. Ő azonban nyitott szemmel hevert az ágyon.

A csöndben tompán hangzott a szélverte tenger szakadatlan zúgása és valami fojtott siránkozás vagy nyöszörgés, amelynek eredetét sehogy sem bírta felfedezni. Nagy későre jött csak rá, hogy az udvaron álló szedett-vedett lombozatú vén fügefafa panaszkodik.

Rossz éjszakája volt. Apja és anyja beszélgetése ijesztő idegességet támasztott egész testében. Maga sem tudta pontosan megmondani, hogy tulajdonképpen mi a baja, mégis nyugtalanul aludt, s a felriadó ébrenlétek gyakori szüneteiben alaktalan jelenségekkel küszködött. Hálóingét csuromvizesre áztatta az izzadás, és hiába takarózott ki, mindegyre kiverte a sűrű verejték.

Csupán a hajnal közeledtére áldottak össze a jelenségek és nyugtalanságok némileg megfogható kísértetté. „Ha világháború lesz – gondolta Pisti az ébrenlét és a félálom határán mozgó eszmélkedéssel –, akkor én már soha többé el nem juthatok a szigetre...” Ez a gondolat olyan éles fájdalommal hasított a szívébe, hogy felnyögött. Egy pillanatra visszafojtotta a lélegzetét, de senki sem mozdult.

Ezen a gondolaton rágódott most már egészen reggelig, amikor a homályos szobában egymás után ébredtek a család tagjai. Pisti azonban nem mozdult. Úgy tett, mint aki mélységes álmából csak jó későn ébred, s hosszasan ásítózott, hogy tökéletessé tegye a hatást. A reggelit is látszólag mohó étvágyal fogyasztotta, holott a nyugtalanságtól alig bírta legyűrni a falatokat. Még nem végeztek a reggelivel, amikor Pisti ravaszul megszólalt:

– Olyan jól érzem magamat, édesanyám...

– Igazán, fiacskám?... Ennek nagyon örvendek – mondta Böske, s megsimogatta fia arcát. Már maga is úgy vélte, hogy az elébb rajta látott különös sápadtság csak a képzelet játéka.

– Szeretnék egy kicsit lemenni a partra Béliáékkal – folytatta szerényen Pisti. – Olyan régen nem voltam... Csak éppen egy kicsit, amíg egyszer megfordulok – tette hozzá sietve, amikor anyja arcán ellenzést vélt felfedezni.

Böske sokáig gondolkozott, mielőtt szóra nyitotta volna száját. Aztán bólintott.

– Hát lemehetsz – mondta. – De csak egy negyed-óra!

Erre az engedélyre Pisti arca csakugyan kipirosodott. Látszólag türelmesen várta ki, amíg Géza öccse befejezi az utolsó morzsák felmajszolását is, holott belül majd megszakadt a nyugtalanságtól. Meg akarta valósítani azt, amit hajnali ébrenlétekor elhatározott. Talán gyermekes képzelődés volt vagy csak egy eléggé meg nem magyarázható szeszély, de annyi bizonyos, hogy Pisti mindenáron el akart jutni a titokzatos vagy titokzatosnak vélt szigetre.

Alig léptek ki az utcára, megcsapta őket a kikötői hal-szagnak, sós ízeknek, füstnek és koromnak összekeveredett nehéz párázata, amely felhőként kavargott az egész kis telep fölött. Az eget áttetsző szürkés-kék felhőréteg borította, mögötte a nap csak élesen metszett fehér ko-

rongnak tetszett. Fent a felhők mozdulatlanul állottak. A tengeren kitartóan süvöltött a szél, bár komoly hullámokat nem vert.

Útközben Pisti egy pillanatra megtorpant.

– Hol vannak a törökkávésok? – kérdezte meglepetve bátyját.

– Ó, már napok óta nincsenek itt – felelte Béla. – Egy reggel összeszedelőzködtek, s hajóra ültek. Azt mondják, hazautaztak.

A parton egy pillanatra megállottak. A tenger ma szürke volt és barátságatlan. A szemben lévő távoli partokat alig lehetett megkülönböztetni a víztől vagy az égtől. Pisti elszoruló szívvel vette észre, hogy az annyira kívánt hárompúpú hegyen is szürke ködfátyol leng.

Hideg kétely szorította össze szívét. Ugyanakkor egyre erősödött benne az oktalan reménykedés, hogy ezt a mondhatatlan feszültségeit fel fogja váltani, fel kell hogy váltsa a csoda! Ma elindulnak, és megérkeznek Cherso szigetére!...

A fürdőtelep mentén most messze elnézhetett a szem. A száradni kiterített hálók mind eltűntek. A partra húzott csónakokból csupán elvétve lehetett látni egy-kettőt. A vendéglő teraszán azonban látszólag a szokott élet folyt. A terített asztalok körül vendégek üldögéltek. Majdnem mindnyájuk kezében újság libegett a szélben.

– Emlékszel, Pisti, a csokoládés rizsre? – kérdezte váratlanul Béla.

Pisti csak bólintott.

– Milyen kár, hogy többet nem ettünk – folytatta a bátyja, s merengve bámult a vendéglő felé, ahonnét tálcával a kezében egy fehér kabátos pincér éppen akkor sietett át a teraszra.

Öccse azonban semmit sem válaszolt. Szeme kutatva járt ide-oda, s arcvonásai egyre jobban elkomorultak, amikor semmiképpen sem találta a keresetteket. Hirtelen azonban az öröm riadalmával kapta fel fejét, mert a buksi Géza szólalt meg mögötte – szokása szerint kissé selypen:

– Ott jön Miki és Kuki! Nem megyünk oda hozzájuk?...

Pisti megfordult. A kikötő felől csakugyan barátaik

közeledtek. Szaladni szeretett volna feléjük, de lába alig engedelmeskedett. Megfogta öccse kezét, s úgy várt, amíg a testvérpár közelükbe ért.

Mindhárom Balázs fivér messziről látta már, hogy barátaikon valami változás esett. Csakhamar felfedezték, hogy a változás oka a Tötössyék újdonság ruhája. A fiún is, a lányon is egyforma vajszínű vászonból készült öltözék feszült, s ez olyan előkelő külsőt kölcsönzött nekik, hogy meg lehetett hökkenni tőle.

Pisti önkéntelenül is végigpillantott a maguk ruházatán, s az volt az érzése, hogy mindhárman rongyosak. Holott egyikük ruháján sem volt még csak egy feslés sem. De persze a napszíta rövidnadrágokat és tornaingeket nem is lehetett egy napon emlegetni barátaik előkelő ruhadarabjaival.

– Szép új ruhátok van – mondotta az üdvözlés után Béla.

– Ó, ez nem új – fitymált végig magán Kuki. – Ott-hon rendszerint ilyenben szoktunk járni – s azzal egy láthatatlan porszemet seper le szoknyájáról.

Egy ideig egyikük sem szólt. Ez a szerencsétlen ruha-kérdés valami nyughatatlan feszültséget teremtett közöttük. Pisti torkát ijedelem szorította. Nem is bírta tovább, és megszólalt:

– Talán készültök valahová?...

– Mi nem – felelte Miki könnyedén, s továbbrúgott egy lapos kavicsot.

Pistiben erre gátat szakított a nyugtalanság. Eddig valami szeméremféle meggátolta, hogy titkos vágyainak hangot adjon, most azonban nyíltan kiobbant belőle a kérdés.

– Nem beszélhetnél-e apáddal... hátha ma elengedne minket a... szigetre? – s izgalmában nagyot nyelt.

A két Tötössy elképedt csodálkozással bámult rá.

– Ma?... A szigetre?... – kérdezte Miki egy kis szünet múltán.

Pista csak bólintott, s nyugtalanul könyörgő barna szemét mereven barátjára szegezte.

Egy másodperc töredék részéig csupán a tenger zúgása hallatszott. Aztán a két Tötössy testvér hangos nevetésben tört ki.

– Nagyszerű!... – kiáltott fel Kuki élesen, és megrázta hosszú hajfonatait. – Te azt hiszed, hogy csak úgy neki lehet indulni a szigetnek?... Létezik, hogy mindig szárazföldön éltél... Minden épeszű ember látja, hogy vihar készül.

Pistit azonban ezúttal nem lehetett olyan könnyen eltéríteni elképzeléseitől.

– Hát csakugyan nem mehetünk el a szigetre? – kérdezte ismét sürgetőleg Mikitől.

– Persze hogy nem – mondta Miki, s ő is megrázta szép szőke fürtjeit. – Rossz az idő.

Hosszú, homályos csend következett. Pisti lehajtotta fejét, s a lába előtt heverő lapos kavicsokat nézegette. Áttetsző, sárgás színeződésű kavicsok voltak ezek, fehér és barna erekkel, és a tenger árja minden szögletet lekoptatott róluk.

– Mit akarsz te folyvást arra a koszos szigetre menni?... – kérdezte Kuki kihívóan. Mikor Pisti csak komor hallgatással válaszolt, még hozzátette: – Ha ma nem, majd elmehetsz máskor...

Pisti tagadólag ingatta a fejét.

– S miért ne mehetnél? – kérdezte Miki.

Reményeinek romlásán Pisti úgy érezte, hogy nincs már mit titkolnia. Ugyanakkor pedig meg akarta büntetni ezeket a szép ruhás, könnyelmű barátokat azzal a szörnyű tudással, ami az ő lelkében fészkelte. Úgy érezte, ha most kimondja az ígét, a többiek megsemmisülve omlanak a porba, és belemar szívükbe az a halálos keserűség, amelyre nincs semmiféle orvosság.

– Mert világháború lesz!... – mondotta szinte kiabálva, s utána egy pillanatra behunyta a szemét. De amikor kinyitotta, a körülötte állók arcán semmi változást sem észlelt. Valamennyien közömbösen bámultak vissza rá, csupán Kuki húzta száját gunyoros mosolyra.

– Hogy te milyen hazudós vagy... – mondta aztán éneklő hangsúllyal.

– Én nem hazudom – pirult vérvörösre Pisti.

– De hazudsz! – csattant a Kuki éles hangja. – Hát nem azt mondtad csak mostanában, hogy nem lesz világháború?...

– Az nem hazugság! – védekezett Pisti kétségbeesetten.

– De hazugság! Az a hazugság, ha egyszer egyet mondasz és máskor mást... Hazudsz, hazudsz!... – kiáltotta Kuki, és diadalmasan elhallgatott.

Pisti megsemmisülten pillantgatott egyikről a másikra. Hogyan magyarázza meg nekik, hogy nem hazugság, amit mond? Hiszen az újságok írták, az apja mondta egyiket is, másikat is. Nem ő találta ki ezt az egész nyugtalanságot a világban, és ő csak a valóságot ismétli, ahogy másoktól hallotta. De a Miki arcán nem látott egyebet, csak közömbös elfordulást. Béla zavartan álldogált egyik lábáról a másikra. Kuki pedig ott rázogatta hajfonatait előtte, azzal a diadalmas gúnymosollyal a szája szélén, mint valami gonosz boszorkány, aki el van szánva arra, hogy tönkreteszi őt. Tehetetlenül vont vállat.

– Te vagy a világ legnagyobb hazugja – folytatta most már gonosz élvezettel Kuki. – Te hazudtad azt, hogy apád mérnök... Mérnök... – húzta el gúnyosan a szót. – A te apád csak munkás. Mert mi ott voltunk, és megkérdeztük, hogy hol van Balázs mérnök úr, de a „mérnök urat” senki sem ismeri... Ugye, hogy hazudós vagy?... – csapott feléje megint a kérdéssel.

Pisti egész testében reszketett. Segélyt kérő és vádló pillantást vetett bátyjára, de Béla gyáván elfordult, és a kavicsokat rugdalta.

– Én... én... nem hazudtam – dadogta Pisti, s úgy lihegett, mint a hajszott állat.

– De hazudtál! – vágta vissza Kuki. – És gyáva kutya vagy! Még a barlangba se mertél velünk bejönni... A „mérnök úr” fia nem mert bejönni a barlangba!... – csúfolódott tovább gonoszul. – Ilyen alakokkal mi nem szoktunk barátkozni. Gyere, Miki, menjünk! Hagyjuk itt ezt a gyáva, hazug alakot!... – s azzal felkapta gógös kis gyermekfejét, s magasra tartott orral megindult a parton fölfelé.

Miki megvonta a vállat, s követte, Béla pedig rövid tétovázás után, mint egy kis kutya, utánuk szaladt.

– Miki... Miki... – mondogatta, de a két vajszínű ruhába öltözött úrigyermek ügyet sem vetett rá.

A parton üres pillantással álldogált Pisti, s mellette a teljesen megzavarodott Géza.

Régen elhangzottak már a gonosz kis boszorkány léptei a part kavicsán. Pisti felemelte fejét, és zavaros szemmel nézett körül. Egyedül volt emésztő bánatával és rettenetes szégyenével. Valahogy tudatában volt annak, hogy buksi borzas öccse is mellette áll, de jelenléte semmi módon sem befolyásolta az őt fojtogató félelmes ürességet.

Az arra járó felnőttek, ha rápillantottak, csupán egy megzavarodott kisiút láttak, amint nyitott szandáljának orrát félszegen furdalja a sima kavicsok közé. Valójában azonban egy szenvedő, megsebzett, talán soha többé meg nem gyógyuló emberi lélek vonaglott előttük a világ és a társadalom közömbös szorításában, készen arra, hogy bármely pillanatban megszűnjék létezni.

– Hallottad, Géza?... – susogta egy kis idő múlva öccse felé.

A kicsi csak borzas fejét ingatta, de az egészből alig értett valamit.

– Azt mondták rólam, hogy hazug vagyok – folytatta Pista halk, kétségbeesett hangon –, hogy gyáva vagyok... – s elfulladt.

Géza egy lépést tett bátyja felé, s bátortalanul megfogta a kezét. A kéz nedves volt és jéghideg. Süket csönd volt. Most még a szél is elállott, s a szürke égboltozat nehezen függött a víz fölött. Aztán Pisti hevesen kitört:

– De én megmutatom nekik... megmutatom nekik!...
– ismételte. – Megmutatom, hogy nem vagyok gyáva!...
– mondta most már hangosabban, és úgy megszorította öccse kezét, hogy az felszisszent.

Lázasan gondolkozott. Érezte, hogy valami nagyot és megrendítőt kell cselekednie. Olyant, amitől megszégyenül Kuki és Miki! Már nem a barátság elveszte fáj, hanem a szégyen, a szégyen, amit a visszájára kell fordítani... Szíve hevesen dobogott, homlokán kivert a verejték, s pattanásig feszült agyában rohanva kergetőztek a gondolatok. Géza megrettenve figyelte.

– Te most menj haza – mondta végre öccsének –,

és ne mondd el senkinek, hogy velem voltál. Édesanyámnak sem. Én most elmegyek...

– Hová? – kérdezte Géza.

– Azt csak neked mondom meg – halkította le hangját Pisti. – Ne mondd el senkinek! Elmegyek a csonatok barlangjába!

– Egyedül? – kérdezte riadtan a kicsi.

– Egyedül! – mondta diadalmasan Pisti.

– Pisti, ne menj!... – kérlelte Géza, de bátyja olyan pillantást vetett rá, hogy azonnal elhallgatott.

– Csak akkor beszélhetsz, ha valami okiból nem térnék vissza – mondta az idősebbik némi hősi hangsúlyal. Ebben a pillanatban csakugyan összeszorította a szívét egy titokzatos borzongás, ami nem volt félelem, de mégis hasonlított ahhoz a megrettenéshez, amit a halál közellétekor érez az ember.

– Hát én most megyek – mondta aztán némi zavarral, s nem tudta, mit csináljon. Végre is megrázta öccse kezét, s gyorsan elfordult. Géza ijedten bámult utána, amint különös módon ringatózó, gyors lépésekkel törtétt előre az üres partszegélyen.

Pista mögött elmaradtak a fürdőtelep házai. Már a sziklás part felé vezető elhagyott ösvényt tapodta, de a fájó izgalom hasogatásai még mindig nem csillapodtak. „Majd megbánják, hogy ennek így kellett történnie – ismételte magában, amíg homlokáról a forró verejtékcseppeket törölgette –, majd megbánják...” De nem tudta volna megmondani, hogy tulajdonképpen kit fenyeget. Kuki és Miki éppen olyan bűnös volt, mint Béla. De csodálatosképpen ugyanúgy neheztelt apjára és anyjára is. Őket is büntetni vélte ezzel az eszeveszett vállalkozással.

A szél a hátába fújt. Olykor szinte jólesett, mert kellemesen hűtögette izzadt testét. A piros csíkos tornaingen átütő verejték csakhamar megszáradt. Pisti meglepetéssel észlelte, hogy a levegő hűvös, szinte hideg.

Egy kis píniaerdőcskén kellett keresztülmennie. Csak most vette észre, milyen hatalmas ereje van a feltámadott szélnek. A fenyők magas koronája suhogva hajladozott a rája zúduló hatalmas erő alatt. Ide-oda pattogó recsegéssel hullott a földre egy-egy elszáradt gally. Mi-

kor a fiúcska kijutott az erdőből, hirtelen elfulladt, olyan vadul kapta szembe a légáramlat. Szinte szaladva tette meg az utat egy kiálló hatalmas szikláig, s annak védelmében nézett le a tenger tükreire.

De hol volt az egykori tágasság és magasság? A szürke és fenyegető égboltozat most közvetlenül a víz fölött lebegett. Fiume felől tömör ködgomolyok törtek előre a vasszínű tengeren. Láttukra összeszorult a Pisti szíve. Szemben sehol sem látszattak Cirkvenica fehér házai. A tenger sötét síkján nem mozdult sem vitorla, sem füst.

Pisti vak nekiszánással folytatta az utat. Nemsokára meg is kezdte leereszkedését az elvadult sziklák között. Szerencséjére a lejtő szélmentes oldalon feküdt. Csak olykor sodort nyaka közé éles szirtdarabkákat a gerincen átsüvöltő szélroham.

Egy pillanatra eszébe jutott, hogy ez lehet a vihar, amelyről Tötössyék beszéltek, de ez a gondolat csak még jobban megacélozta elhatározását. Megmutatja annak a két gonosznak, hogy még a viharban is el mer menni a barlangba... Megcsúszott egy lába alatt elmozduló szikladarabon, de könnyedén szökellt tova, mintha titkos erő hajtaná és védelmezné.

Amihez máskor negyedórák kellettek: a leszállást szinte percek alatt hajtotta végre. Ha valaki végignézi, amint a gyöngécske gyermek a meredek ösvényen, a készülő viharban lefelé halad, talán eltakarja a szemét, s biztosra veszi a kikerülhetetlent. Pistit azonban óvta a szerencséje és az a biztonság, ami csupán a mindenre elszántak sajátja.

Csakhamar leért a sziklák és a víz között húzódó keskeny kavicsos partszegélyre. Egy pillanatra megállt, hogy kipihenje magát. Tüdeje fújtatott. Barna haja csapzottan lógott be izzadt homlokába. Kezét szívére szorítva pillantott végig a komor látványosságon. A kelet felől készülő vihar még a Quarnero túlsó partjai fölött rázta fekete ökleit, de jéghideg lehelete már elért egészen addig, ahol a szinte végtelenbe magasodó roppant sziklák tövében egy pirosas inges, pirosas harisnyás kisfiú borzongott össze egy pillanatra.

A vékony partsáv ijesztően üres és idegen volt ebben a szürke forrongásban. Mintha a támadni készülő tenger előtt összekushadva még keskenyebbre húzta volna magát. Pisti csak most érzett valami meghökkenést. De bánata és bosszúvágya sokkal erősebb volt, semhogy engedhetett volna neki. A gyászos tenger fölött hófehér sirályok visítotak fülsértő folyamatossággal, mintha egyenesen maguk ellen akarták volna kihívni az előrerohanó vihar haragját. A tenger azonban még mindig nem mozgott. Csupán a nehézkesen előrelendülő vizekből lehetett észrevenni, hogy a viharral együtt a dagály is készülődik.

A végtelen keserűségében mindenre elszánt kisfiú gyors léptekkel indult útnak a süketen csikorgó kavicsok között. Nyitott szandáljába bekerült egy-két apró kötörmelék, de eszébe sem jutott, hogy megálljon és kirázza. Csak a cél lebegett szeme előtt. A barlang, amelyet el kell érnie.

Mikor a szűk átjáróhoz érkezett, egy pillanatra megtorpant. A tenger megelőzte őt. Ott, ahol a múltkor még száraz lábbal keltek át, most tajtékos víz himbálózott, s fröccsenve mosdatta az átjárót elzáró szirtet. De ez még csak a dagály első köszöntése volt.

Pisti jól látta, hogy az alacsony vízszint alatt ott van a biztos ösvény, és bátran belegázolt a könnyű tajtékbá. Saruját és harisnyáját azonnal eláztatta a víz, sőt még vászonnadrágjának széle is nedves lett, de szerencsésen átjutott a szoroson, s a következő pillanatban némi büszkeséggel állott meg azon a mintegy tíz négyzetméternyi területen, amely a barlang előterét alkotta.

Szíve hevesen dobogott. Ott ásított előtte az üreg, és csak be kellett mennie, hogy bátorságáról bizonyosságot tegyen mindenki előtt. De érezte, hogy fél.

A sziklaktól bezárt keskeny négyszög a készülődő vihar feketeségében sivár fenyegetéseket rejtegetett. Pisti szorulni érezte a szívét. Most vette észre, hogy mennyire egyedül van az ellenséges természet szörnyű háborgásában. A barlangban pedig borzalom rejtőzik.

Megfordult. Az előtte kitaruló sötét vízszivatag fölött ebben a pillanatban száguldott végig az első hideg zápor, s libabőrösre korbácsolta a nyugtalan vizet. Az öböl közepe felől hirtelen tajtékos hullámok kapták fel fehér fe-

jüket, s hatalmas gördüléssel indultak rohamra a part ellen. A szél visítózva csapott el füle mellett, s elrohant hátra a szárazföld felé.

Kitört a vihar.

Pistit legyőzhetetlen félelem fogta el. A gomolyokban előrerohanó záporfelhők és az elszánt hullámroham látványa minden egyéb érzést elsöpört benne. Tudta, hogy menekülnie kell. Visszarohant a szűk átjáró felé, de ott döbbenetben állott meg. Ahol eddig csak lábbal is átgázolható tajtékos víz ringatózott, most házmagasságra felcsapó dühös hullámok mosták a sziklákat.

Összeszoruló torokkal pillantott ki a nyílt vízre. Ott most kezdte meg féktelen tombolását a bóra. Úgy rázta, söpörte, kavarta a vizet, hogy elkábult belé a szem. Hirtelen hátra kellett szaladnia, mert egy soha nem látott nagyságú hullám egyenesen nekirontott, s ha fel nem menekül a parton, minden bizonnyal magával ragadja. Most vette csak észre, hogy a szűk előteret mindenfelől támadó hullámok ostromolják. A menekülés vad kényszere töltötte el.

A ki tudja mióta összehalmozódott vízmosta csontok között botladozva hátrált egyre feljebb és feljebb a menedékes parton, hogy az üldöző hullámok utol ne érhesék. A nyílt vízen most már összekeveredett tenger és felhő, s ebből a fenyegető szürke kavargásból rohantak előre a jéghideg hullámok s verték tele sós csöppjeikkel az egész teret.

Eddig nem is jutott Pisti eszébe, hogy dagálykor vagy viharkor ezt a kis előteret teljesen megtöltheti a tenger. Most ösztönei azt súgták, hogy megfullad a tomboló vízáradásban. Már nem hátrált, hanem menekült. Hidegtől reszketve és félelemtől kétségbeesetten kapaszkodott fel egészen az üreg bejáratáig. A tomboló hullámok és a visítózó szél pedig lankadatlanul rohantak nyomában.

Bent a barlangban viszonylagos csend fogadta. Kívülről zúgva, zengve hatoltak be a hangok, de a testet ostromló nyomasztó szél egyelőre megtört a bejárat csavaros falain. A hullámverés is elkerülte a keskeny nyílást. Pisti dobogó szívvel támaszkodott a nyirkos sziklának. Érezte, hogy teste csuromvizes, és hogy minden ízében reszket.

Rogyadozó térdel tett előre egy-két lépést a nyugtalan félhomályban, de megtorpant. Valahonnan mély, gurgulázó hang hatolt el hozzá, majd lassan morgó zúgássá növekedett, és sikoltásszerű vad sivításban halt el. Egy ideig csend volt, csupán a kint tomboló vihar zúgása hallatszott. Aztán újból feltört a barlang mélyéről valami nem emberi és nem is állati üvöltés, mintha láncra kötött gonosz lelkek panasználják pokolbéli kínjaikat.

Pisti tágra meredt szemmel bámult az üvöltöző mélységbe. Testét kiverte a hideg verejték, s ajka érthetetlen szavakat tördelt. És amikor a barlangmély a harmadik pokolbéli hangot akarta feléje küldeni, ismét a barlang szája felé támolygott, hogy kimeneküljön a szabadba.

De már néhány lépés után meg kellett torpannia. Megújuló borzalommal vette észre, hogy a kívül tomboló áradás a barlangba is behatol. A barlang talaját mindjobban előntötte a betóduló tajtékos tengervíz. Az ide-oda lengő hordalék fadarabok, döglött tengeri pókok vázai egyre közelebb kerültek a hátráló fiúcska lábához.

A förtelmes üvöltözések szüneteiben világosan hallani lehetett az egész barlangot betöltő alattomos locsogást, amint a könyörtelen víz sima tapogatóival előről is, hátulról is előntötte a keresztül-kasul lyuggatott sziklapartot, s halálos biztonsággal nyúlt ki áldozata után.

Pisti most értette meg, honnét került annyi vízkoptatta állati csont ebbe a szörnyű barlangba. Évtizedek, talán évszázadok során fojtotta itt meg a gonosz víz a csapdába esett vadakat, s mosta, lúgozta csontjaikat fehérre. Akit a vihar itt fogott, annak számára nem volt többé menekülés. A halak lassan lerágták csontjaikról a húst, a csontokat letisztította a tengervíz, s ha a nap ki-sütött, egyik csontvázat már meg sem lehetett különböztetni a másiktól...

Pisti reszketve tántorgott egyre beljebb a barlang mélye felé. Olykor elcsúszott a fenéken gyülemlő vízben. A térdét véresre horzsolta egy kiálló szikla. Fülét megsiketítette a szakadatlan üvöltözés. De ő csak ment-ment, félig öntudatlanul, az állati halálfélelem ösztöneinek engedelmeskedve.

Aztán egyszerre hátulról rácsapott a jeges kezű hullám. Önkéntelen sikollyal fordult meg. Az ár hirtelen

térdéig nőtt. Valami vak parancsnak engedelmességgel kapaszkodott fel a barlangfal egy vékony kiugrására, s visszapillantott a fekete vízre. Úgy érezte, hogy ez a vég. És rettenetes izgalomban elveszítette eszméletét.

Feje a párkány széléhez koppant. Arasznyira tőle egy állati koponya üres szemgödrei bámultak a semmibe.

13

A vihar kitörésének pillanatában Béla és Géza a vendéglő teraszára szorult. Akkor már régóta bóborogtak egyedül az elhagyott parton. A Tötössy testvérpár gögösen elvonult, és semmi hajlandóságot sem mutatott arra, hogy békét kössön velük.

A két fiú alig-alig szólt egymáshoz. Legszívesebben talán mégis hazamentek volna, de ettől visszatartotta őket a teljességgel megmagyarázhatatlan szégyenérzet. Akárha valami rossz fát tettek volna a tűzre!

A vendéglő üres teraszáról borzongva bámulták, amint a vihar megrohamozza a védtelen kikötőt, s gáttalanul söpör végig a nyílt vízben.

– Milyen jó, hogy Pisti már hazament... – mondta váratlanul Béla. – Még meghűlhetne ebben a hidegben – s hevesen dörzsölte nedves, kopasz fejét.

Öccse nem szólt, de kerülte bátyja pillantását.

A szél vadul tépázta a terasz gyöngye lécfalait, s dühödten sodorta a felfordított asztalok között a felfutók letépett leveleit. A sűrűn szakadó zápor jeges permetként hatolt be a nyitott oldalfalakon, s a két gyermeket a terasz viszonylag szárazon maradt közepére kényszerítette.

Itt bukkant rájuk az apjuk.

A telepre törő vihar széjjelrombolta az építkezés új állványozását, s a tenger éppen arra az osztályra hatolt be, ahol István és Dusán csoportjai dolgoztak. A munkások igyekeztek szembeszállni a rombolással, de csakhamar belátták, hogy a vihar csillapultáig nincs mit tenniük. István egy ideig tétlenül üldögélt a védett betonfolyosó nyitott ajtajában. Aztán indokolatlan idegesség-

től hajtva elhatározta, hogy megkísérli a hazajutást. A viharban éppen pillanatnyi szünet állott be. Jól homlokába húzta a tarka szalagos új szalmakalapot, és futva indult hazafelé.

– Hát ti mit kerestek itt? – kiáltott haragosan a két fiúra, amint észrevette őket.

– Nem tudtunk hazamenni a vihar miatt – magyarázta Béla magas hangon, hogy a süvöltöző szelet túlkiabálhassa.

– Egy-kettő, azonnal haza... Pisti hol van?... – nézett körül kutatva.

– Ő már régen hazament – mondotta megkönnyebbültén Béla, amint a terasz betonlapjáról lelépett a nedves kavicsok közé, s megindult apja után.

A szél ebben a pillanatban megint szembetámadta őket. István kénytelen volt két kézzel megragadni a ragadósan nedves szalmakalapot. Fojtott káromkodással szorította, s visszaszólt a két gyermeknek:

– Béla, fogd meg a Géza kezét, és siessetek, hiszen bőrig ázunk!

A vihar most megint teljes erejével kitört. Óriási felhőrongyok húztak el a tenger fölött, mint elszabadult vitorlák. Egy-egy hullám egészen a házakig csapott fel. Az út egy szakaszán mindhármuknak a házak falába kellett kapaszkodniuk, hogy el ne sodorja őket a dühöngő szél.

Végre átverekedték magukat a keskeny bejáraton a csapkodó esőtől csatakos udvarra. Megrendülve látták, hogy a vén fügefa, amelynek rovátkás törzse alatt anynyiszor üldögéltek, most gyökereit magasba rúgva, kicsavartan hever a földön, s ritkás koronája pocsékká zúzta a nyári konyhát. Istvánnak egy pillanatra az az érzése támadt, hogy a vén olasz anyóka maga is tönkrelapítva hever munkahelyének romjai alatt, s már-már indult is megmentésére. De aztán elhessegette ezt a bolond gondolatot, s gyermekeit előreterelve belépett a szobába.

– Csakhogy megjöttetek! – ugrott fel az ágy sarkából Böske. – Amióta kidőlt az a fa, nincs egy perc nyugtom. Folyton arra gondolok, hogy valami baj ért titeket...

– Hát itt vagyunk... – morogta István, miközben elázott szalmakalapját az ágyra vetette, s vizes kabátját igyekezett magáról leráncigálni.

Az ablaktalan szobában szinte esti homályt okozott a külső borulat, s a bennlévők ide-oda botladoztak.

– Ugyan, gyűjtsd meg azt a lámpát, Böske – szólt oda bosszúsan feleségének István. Az asszony kezén azonnal fel is villant a gyújtó lángja.

Az első pillanatokban hunyorogva néztek körül mindannyian. A gyermekek éppen vizes lábbelijük levetéséhez fogtak, amikor Böske izgatottan felkiáltott:

– Hol hagyátok Pistit?...

– Hát nincs idehaza? – viszonzta a férfi.

– Nincs... nincs... Hiszen együtt mentek el hárman még a reggel! – válaszolta hevesen az asszony.

– Béla, te azt mondtad nekem, hogy Pisti idehaza van – mondta erőltetett nyugalommal a férfi.

– Én... én azt hittem, hogy hazajött – dadogta a legnagyobbik.

– Azt hitted?... – riadt rá most nyersen az apja.

– Amikor összevesztünk...

– Miért vesztetek össze? – kiáltott közbe Böske.

– Nem mi vesztünk össze, hanem Kuki azt mondta Pistinek, hogy hazudik, mert világháború lesz – hadarta Béla ijedten, s elbeszéléséből lassan testet öltött az a jelentéktelen és mégis oly mélyreszántó esemény.

– De hol van most Pisti? – kiáltott rá ismét apja a szaggatott mese befejeztével. – Hol hagyta az öcsédet?...

Béla tehetetlenül vont vállat.

– Én azt hittem, hogy hazajött – ismételte. – Mire visszaértem a partra, Pisti már nem volt ott, s azt gondoltam...

– Pisti nem jött haza... Egy percig sem volt itt-hon... – lihegte Böske szörnyű aggodalommal a hangjában.

– Te vagy a hibás! Miért engedted el, amikor az orvos megtiltotta? – reccsent rá iszonyatos haraggal a férfi. – Vajon merre lehet ebben az istenverte időben?... – s kétségbeesetten túrt bele vizes hajába.

A szobában egy pillanatra csönd támadt, s a bennlévők tisztán hallották, amint a rettenetes szélvész a tetőt feszegeti.

– Istenem, istenem, vajon mi történhetett vele? – sírt kétségbeesetten Böske, s belekapaszkodott az ágy szélébe.

– Mit bögsz? – kiáltott rá a férfi. – A te ostobaságod miatt jutottunk ide!... Azon gondolkozzál, hogy mit tegyünk?

– Ó, istenem, hátha a tengerbe fulladt... – zokogott fel egyszerre az asszony, s lerogyott az ágyra.

– Ne beszélj számszavakat! – ordított rá István. – Nem ez a baj, hanem az, hogy meghül, s akkor isten irgalmazzon neked... de nekem is – tette hozzá elfuladva. Majd a fal mellett álló katonaládához lépett, előkereste belőle ünneplőjét, s nedves inge fölé öltve megindult az ajtó irányában.

– Hová mész? – kérdezte könnyei között az asszony.

– Mit tudom én? – mondta a férfi félvállról. – Megindulok a telepnek, s addig nem jövök haza, amíg meg nem találok élve vagy holtan – és kétségbeesetten rántotta fejébe a régi kalapot.

Ebben a pillanatban szólalt meg Géza. Mostanáig az ajtó sarkához húzódott, s a nagy izgalomban senkinek sem tűnt fel, hogy egész testében reszket.

– Édesapám! Én tudom, hogy hol van Pisti! – dadogta alig hallhatóan.

A férfi megtorpant, majd felkapta a csuromvizes gyermeket, s keményen maga elé tartva kérdezte:

– Mit mondasz?...

– Tudom, hogy hol van Pisti... – szaporázta az izgatottságában erősen selypítő Géza. – De azt parancsolta nekem, hogy ne áruljam el. Pisti elment a csontok barlangjába...

– Mi az a csontok barlangja?... Mondd gyorsan!...

– Én meg tudom mutatni – ugrott fel Béla a földről, ahol büntudattól marcangolva üldögélt mostanig.

– Öltözz át azonnal, és indulunk!... Vedd a vastag ruhádat!

Béla a ládához rohant, de anyja már elő is ráncigálta a nadrágot és a kabátot, s reszkető kézzel igyekezett fiára segíteni.

– Siessetek, siessetek!... – sürgette a férfi, s közben elkeseredetten szorította össze az öklét.

Mielőtt kilépett volna az ajtón, István még egy pillantást vetett vissza a szobába. Böske magába roskadva ült az ágy szélén, s keze öntudatlanul turkált a legkisebb fiú borzas hajában. Az pedig reszketett a hidegtől és az izgalomtól.

– Öltöztess át! – mondta komoran.

Az asszony csak bólintott, s azonnal talpra állott.

Mikor kiléptek az épület elé, mindkettőjük lélegzetét elfojtotta a kimondhatatlan erejű szélroham. Tántorogva tapogatóztak a ház faláig, s úgy hozzálapultak, mint a legyek. Lehetetlen volt akár egy lépést is tenni. A szilaj levegőben különös sötét foltok röppentek el szemük előtt, mint baljóslatú óriásmadarak. Az egész környéken ropogó, pattogó hangzavarban robbantak szerte a földre vert cserepek. Csak lassan jöttek rá, hogy az irtózatosszerű szélvész vitorlákat, ágakat, deszkadarabokat és valószínűleg háztetőket is sodor magával, és az elindulás lehetetlen.

Rövid ideig tartó szélcsend következett, s eljutottak a villasor első házáig. Ott megint jó ideig meg kellett bújniuk a dühöngő szél elől. A következő nekiszaladással a vendéglőn is túlhaladtak már, de ott aztán megfeneklettek. Rettenetes lassúsággal teltek a várakozás haszontalan negyedórái.

A férfi szemébe húzta kalapját, s annak karimája alól kémlelt ki a könyörtelen viharba.

– Ugye, hányszor megmondtam – ejtette lassan a szót összeszorított fogai közt –, hogy ne barátkozzatok ezekkel az úri csemetékkal? De ti nem hallgattok rám...

Béla egy falkiugrás védelmébe húzódva hallgatott. Megérezte, hogy a dorgálás valahogy nem neki szól, holott erős büntudat kínozza. Magában folyvást azon imádkozott, hogy épen találják meg öccsét, hiszen voltaképpen őmiatta indult végzetes útjára.

– Mi közünk van hozzájuk?... – hallotta ismét apja hangját a bőra visító zúgásán keresztül. – Mi közöm

van az urakhoz?... Elpusztítják a gyermekemet... De irgalmazzon nekik az isten!...

Béla ijedezve hallgatta.

Tán egy óra is eltelhetett, amíg valamennyit csökkent a szel ereje.

– Na, induljunk! – intett szinte a szemével az apja, s komor arcán megmerevültek a vonások. – Biztosan tudod az utat?...

Béla erősítgette, hogy igen. Bár amaz emlékezetes kirándulás óta egyszer sem járt arrafelé, most a nyugtalan izgalom olyan világosan mutatta számára az ösvényeket és a fordulókat, hogy akár álmokórosan is vállalkozott volna az útra.

A szél a föld színén gyöngült valamicskét. Fenn az égen a felhők változatlan sebességgel rohantak. A felkorbácsolt vízen hatalmas hullámhadseregek tartottak a part felé. Apa és fia némán küzdötte előre magát a csatagos parton. Alig törődtek azzal, hogy egy-egy futó zápor még mindig végigver rajtuk.

– Én nem büntetek meg benneteket – szólalt meg egyszerre a férfi –, de ha öcséd nem kerül meg, vagy csak a holttestét találjuk...

Béla úgy érezte, hogy fojtogató fájdalom szorítja össze a torkát. A könny feltartóztathatatlanul ömlött szeméből, és összekeveredett az arcába hulló esővel.

Elérték a fürdőtelep utolsó házait. Éppen rá akartak térni a sziklához vezető ösvényre, amikor egy elhagyott szerszámosbódé eresze mögül valaki integetni kezdett. Béla könnyein keresztül is felismerte a „kapitányt”. A Libellula kirándulásain viselt viaszos-vászon sapka volt a fején. A „kapitány” pár lépést tett feléjük, s a szelet túl-sívító hangon kiáltott:

– Hová menni ti ketten bórában?...

– Pisti elveszett. Őt keressük – válaszolta félig zokogva Béla.

– Mi az, elveszett?... – csodálkozott a fekete szerb fiú.

– Elment a csontok barlangjába.

– Most?... Viharban?...

Béla csak igent intett, s tovább akart indulni, mert kapja türelmetlenül nógatta.

– Akkor én is jön... Az nagyon rossz hely... Nagyon rossz hely viharban...

Mostantól kezdve hármásban folytatták útjukat az embertelenül kihalt vidéken, a vészesen rohanó felhők alatt, a szél gonosz sikoltozásában. Nemsokára elérték a partszegélyre levezető keskeny ösvényt. A „kapitány” elgondolkozva csóválta meg a fejét. Amióta Pisti lement ezen az ösvényen, számtalan zápor pásztázta végig a partot. A vizes sziklán minden lépés életveszedelmet jelentett.

– Itt lehet leesni könnyen – jelentette ki végül.

– Az nem számít – mondta komoran a férfi. – Gyerünk!

– Akkor én megy elől, utánad Béla, hátul apja – döntötte el a „kapitány”.

István csodálkozva vette észre, hogy elfogadja a döntést.

Béla ezt a leszállást késő öregkorára sem felejtette el. Mélyen alattuk dühödten tombolt a tajtékos tenger. Körülöttük süvöltve szaladgált a kemény kezű szél, hogy letaszítsa őket a magasból. Talpuk mindegyre megcsúszott az izamos sziklán, amelyet a halál keze tett síkossá. Az út közepe táján azonban a „kapitány” egyszer büszkén fordult vissza.

– Én tengerész! – mondotta. – Nem leesni. De ti vigyázz!...

Mire leértek, mégis mindhármuk teste csorgó izzadságban fürdött, holott a bőra lehelete hideg volt, mint a jég.

A keskeny partsávot egyre-másra hullámok mosták végig, de az apa és a két gyermek nem törődött vele. Már a második lépésnél tetőtől talpig vizesen törtettek a barlanghoz vezető úton előre. A sziklagátnál azonban a „kapitány” megtorpant.

– Tovább! Tovább! – sürgette István.

– Nem tovább!... – mutatott a fiú a hatalmas tengerre, amely minden átjutást elzárt. – Víz nagy.

– Hát hol van az a barlang?... – kérdezte kétségbeesetten a férfi. – Nem lehet máshol oda eljutni?...

– Barlang van mindjárt szikla mögött – mondotta

ünnepélyesen a „kapitány”, és viaszosvászon sapkáját hátrataszította –, de nem átmenni lehet.

– Át kell mennünk, érted? Át kell mennünk – kiáltotta most István, s úgy megszorította az előtte álló fiú karját, hogy az feszengeni kezdett.

Egy ideig egyikük sem szólt. A tenger olykor neki-szaladt a sziklának, s felsiklott rajta, mint egy alattomos kígyó, majd ismét visszazuhant fészkére. István tehetetlenül csikorgatta fogát, s érezte, hogy könnyek szöknek a szemébe. A „kapitány” lázasan gondolkozott.

– Én merek hajózni Libellulával – mondotta aztán –, Libellula viharban is megy. Apja evez és én kormányoz. Sziklát megkerüljük...

István az öröm és a kételkedés vegyülékével arcán nézett a fekete szemű fickóra, de az állotta a pillantást.

– Te neki mersz menni ennek a tengernek? – kérdezte hevesen.

– Én merek! – mondotta a fiú egyszerűen.

– És ha parthoz csapódunk?

– Én kormányoz. Libellula nem csapódik – válaszolta a másik büszkén. – Megyünk, Libellula kikötője van nem messze.

Visszafelé törtettek a hullám mosta partsávon, majd megmásztak egy vékony sziklanyelvet, s váratlanul csöndes kis öbölbe jutottak, amely mosdótálnál alig volt nagyobb, s amelyet a sziklák teljesen eltakartak a kíváncsiskodók elől. Itt ringatózott a Libellula hosszú kötélre kötve, mert a kívül tomboló vihar minden erejét elfogta a bejáratnál emelkedő sziklagát.

– Béla marad itt, vigyáz – rendelkezett a „kapitány”. – Mégis lehet hajótörés. Akkor ő megy telepre értesíteni enyém apát, Dusánt.

István beleegyezően intett. Aztán bíráló szemmel nézegette a kis járóművet, és úgy érezte, hogy az első hullámcsapásra deszkáira fog szertebomlani. Megborzongott. A fekete fiú, aki evezőket kotort elő egy kiugró sziklatető mögül, komoly arccal mondotta:

– Libellulát készítette Dusán. Erős, mint vas. Jó hajó!... Beleszállsz?!...

István összeszorította fogát, és óvatosan belépett a kis csónakba. De a Libellula meg sem billent. Kezébe vette

az evezőket, s várt, amíg a másik is beugrik. Aztán vízbe merítette az evezőket, s meglepődve tapasztalta, hogy ilyen kitűnő csónakoskában már régóta nem ült. Hátra-nézett, s elfogta a kormány mellett ülő gyermekember diadalmas mosolyát.

Már a kicsinyke öböl kijáratánál tartottak, mikor eszébe jutott, hogy Bélától el sem búcsúzott. De visszapillantani sem volt ideje. A szemberohanó hullámok ellen keményen kellett húzni az evezőt.

Hiába lett volna azonban minden erőfeszítés, a „kapitány” kitűnő hajózási tudománya, a Libellula ragyogó képességei, menthetetlenül a sziklaparthoz csapódnak, ha a véletlen segítségükre nem jön. Mikor azonban keresztülvergődtek az első hullámtorlaton, a tarajos vízen hirtelen nyugalom állott be. A szél valahol messze süvöltözött, s a megriadt tenger csak annyira dobálta magát, mint a lázas alvó.

– Most evez, apja! – kiáltotta izgatott riadalommal a „kapitány”. – Csak evez, és barlangnál vagy!...

István kétségbeesett igyekezettel húzta az evezőket. Az izzadság a szemébe csorgott, s nem látott maga előtt mást, csak a csónak peremén átporló tajtékos vizet s az ismét fenyegetően emelkedő hullámokat.

– Most állj kicsit! – hallotta a fiú hangját. – Most húzd, húzd! – rikoltotta a „kapitány”, s hangja elfulladt, mert hatalmas zöld fal csapott át rajtuk.

A következő másodpercben azonban a Libellula orra felszaladt az apály következtében ismét szabaddá váló partra, s a fiú előrerohant. Kiugrottak a térden felül csapkodó vízbe, s a csónakot jó magasra felvonszolták. Miután a kötelet egy szikla köré csavarták, István elfulladva kérdezte:

– Hol a barlang?...

A „kapitány” csak a fejével intett. Aztán előreindult, hogy a tocsogó vízben az utat mutassa. De István megelőzte.

Félig vakon lépett be a keskeny nyíláson, s meghajolva haladt tovább. Egy pillanatra meghökkent, amikor a barlang hangjai feléje özönlöttek, de aztán hatalmasan elkiáltotta magát.

– Pistiii... Pistiii...

A kiáltás zengve visszhangzott a zezugos folyosón, de senki sem válaszolt. István szívet kétségbeesett félelem szorította össze. Vad elszántsággal törtetett tovább a barlang fenekét ellepő iszapos vízben, nyomában a fekete szerb fiúval, s minden érzékét megfeszítve figyelt bele a félhomályba.

Hirtelen mintha valami vöröset pillantott volna meg a sziklák szédítő szürkeségében. Torkában dobogó szívvél botladozott arrafelé, s egy párkányon ott látta heverni fiát. Vagy talán csak a holttestét.

– Pisti!... – kiáltotta oly szívszaggatóan, hogy a „kapitány” megrezzent bele.

Odaugrott a mozdulatlan testhez, könnyedén ölbe kapta, s magához szorította. A gyermek arca jéghideg volt.

Ebben a pillanatban kinyílt a nagy dióbarna szem, és meredten bámult a barlang mélye felé. Apját azonban meg sem látta.

14

A hazajutás mintegy álomban történt.

István másnap sem, később sem emlékezett a történetekre. Mintha ismét sziklákon kapaszkodtak volna át, majd mintha Dusán fekete arcát is látta volna bal válla fölött, de minden összefolyt valami ködös kavargássá, amelyből hasogató élességgel emelkedett ki a karjában tartott piros tornainges, mozdulatlan kicsi test.

Az orvos csodálatosképpen szinte azonnal megérkezett. Csak jóval később derült ki, hogy Dusán életveszélyes fenyegetések közepette rángatta ki kártyatársaságából s hozta el még vízben-viharban a Balázsék sanyarú szállására.

– Ez nem van jó lakás fiúnak – dohogott az öreg osztrák, miközben esőcseppektől gyöngyös kalapját egy székre helyezte. – Kellene ablak, levegő... Na lássuk beteget!...

Hosszasan vizsgálta a még mindig önkívületben vergődő apró testet, s ócska csíptetője fölött néha körülpillantott a szobában levőkön. Az ágy mellett néma félkörben állott az egész Balázs család. Böske mindegyre zsebkendőjét szorította szeméhez, és hallhatóan szipogott. Férje komoran és mereven nézett maga elé, s olykor megtapogatta jobb csuklóját, mert fájt és lassan dagadt.

Az orvos fejcsóválva állott fel az ágy mellől. Böske nem bírta tovább a kétségbeejtő feszültséget, s odalépett hozzá.

– Doktor úr kérem, meg fog halni?...

Az orvos mérges pillantást vetett rá.

– Ich weiss nichts!... Felírok orvosságot... Este eljövök...

Az orvos távozása után Dusán lépett be csöndesen a szobába.

– Ha szükséged van valamire, csak küldd el a fiadat hozzám – mondta Istvánnak. – Ne veszítsd el a fejedet! A gyermekek sokat kibírnak...

– De nem ez, Dusán – felelte suttogva a férfi. – Ez a leggyöngébb. Miatta hoztam el őket is ide... És most...

– Csak ne veszítsd el a fejedet!... Én most megyek... Munka csak holnap reggel van.

Dusán elment. Nehéz csend ülte meg a szobát. Az ágy felől kétségbeejtő egyhangúsággal hallatszott a beteg lihegő lélegzetvétele. Az asszony vörös szemmel üldögélt az ágy mellett, s az orvos utasításaira gondolt.

Egy idő múltán megérkezett Géza és Béla az orvossággal. Majd ismét kimentek. A szülők nem is tudták, hová, mert a szélvihar még mindig dühöngött, noha ereje már csökkent. Bizonyára a szomszéd helyiségben húzódtak meg a vén olasz asszony jóvoltából, akit a kidőlt fügefafa mégsem lapított agyon.

Senki sem tudta volna megmondani, hogy mennyi idő telhetett el, amikor István lassan megszólalt:

– Látod-e, Böske, hová vezetett a te nagy akarásod!...

Az asszony nem válaszolt, csak lehajolt, hogy a borogatást megcserélje fia lázas homlokán. De a férfi nem is várt választ.

– Ez lett a te nagy uraskodásodból – folytatta színtelen hangon István. – Azért jöttünk a tengerre, hogy Pisti meggyógyuljon, és most itt van... holnap talán már ki is terítjük...

Az asszony felnyögött, s lassan sírni kezdett. De a férfi nem vett semmit észre belőle.

– Hiába óvtalak, te csak nem hallgattál rám... Mit akartál te csinálni a gyermekekből?... Selyembe-bársonyba öltöztetted volna őket, pedig tudhattad, hogy nem való nekik... Hányszor megmondottam, hogy nincs itt keresnivalónk, de te mégis erőltetted...

Pisti dobálni kezdte magát, s a férfi elhallgatott. Az asszony a beteg fiú fölé hajolt, s kezét annak forró arcára tette. Pisti azonban semmit sem érzett. Ajka valami érthetlent mormogott. Aztán újrakezdte a sebes, ziháló lélegzést. Egy ideig csönd volt megint.

– Én is hibás voltam, hogy engedtem – mondta a férfi rekedt suttogással. – De akkor nem tudtam még, amit most tudok.

Az asszony hosszasan fújta az orrát.

– A gyermekedet ők mérgezték meg... azok a vajszínű úrficskák. Miattuk ment neki a viharok... Miatuk fog elpusztulni...

– Ó, István, István, hogy is beszélhetsz így?... – zokogott fel az asszony.

– Most már ismerem őket – folytatta a férfi ügyet sem vetve rá. – S ennek vége lesz, Böske! Érted: ennek vége lesz hamarosan... Most már tudom... De én is csak akkor tudom, amikor már megölték a fiamat...

Kint a szél ismét feszegetni kezdte a háztetőt. A hevenyészve megvetett betegágyon nyöszörögve vergődött a gyermek a láz fojtogató szorításában. A két ember kétségbeesetten üldögélt a petróleumlámpa sanyarú fényében. Később az asszony ismét felsírt, s aztán elhallgatott.

Az orvos este meglátogatta a gyermeket, de semmit sem akart mondani.

– Ha szervezete elég erős, akkor kibírja – jelentette ki végül, hiszen még valami részvétfélét is érzett a kivörösödött szemű szerencsétlen asszony iránt, aki retentő buzgalommal igyekezett minden előírást teljesíteni, csak hogy gyermekét megmenthesse.

Éjszakára a láz nőtt, s Pisti nem akarta visszanyerni eszméletét. Olykor kinyitotta a szemét s körül is pillantott, de anyja tudta, hogy nem a föléje hajló arcokat, nem a szobát látja, hanem valami ismeretlen álombeli tájékat, talán azt a rettenetes barlangot, mert olykor felnyögött, szinte felsikoltott, s karját védekezően nyújtotta maga elé.

Éjfél tájban az addig szakadatlanul dühögő szélviharban hirtelen szünet állott be. Ez a szünet tovább nyúlt, szélesedett, terjeszkedett, s különös ürességet okozott a fülben. Mikor több mint egy negyedórája nem lehetett már hallani siránkozó bűgását és a szélsodrott kövek patogó röpöngéseit, megszólalt az ember:

– Elállt a vihar...

– El – mondta az asszony csöndesen, de szemét egy pillanatra sem vette le a lihegő betegről.

Ennél több szó nem is esett köztük. Pedig mindketten érezték, hogy mondani kellene valamit, talán valami engesztelőt, valami megbocsátót... De az ágyon lihegve lélegző beteg válaszfalat emelt közéjük, s ezen a falon nem tudtak átpillantani.

Talán hajnali három lehetett, amikor Pisti fulladozó lélegzetvétele egyszerre csak csodálatosképpen megcsendesedett, és egész teste barátságos ernyedéssel nyúlt el. Tágra nyílt szeme visszakapta értelmes pillantását, s gyöngye, de tiszta hangon megszólalt:

– Édesapám!...

– Mi az, fiacskám? – lépett gyorsan az ágy mellé István.

– A szigeten három hegy van, mind a három üveg-ből van... – susogta titokzatosan a gyermek.

– Mit mondasz, fiacskám? – kérdezte az apja nyugtalanul.

A beteg gyermek egy pillanatig hallgatott. Aztán ismét rákezdte:

– A szigeten három hegy... – A többi azonban már értelmetlen hadarásba vészett.

A férfi kétségbeesett arccal emelkedett fel, s keze ökölbe szorult.

A halál azonban ezúttal nagyobb szabású munkára készülődött, s nem volt érkezése arra, hogy a Balázs Pisti jelentéktelen kis életével törődjék. Így a harmadik napon már tudni lehetett, hogy a végzetesnek induló barlangi kirándulás nem az apró moscsenicskei halásztetemen fejeződik be, ahol a tenger kétkézi munkásainak tetemei vagy tetemeinek maradványai nyugszanak. A hét végére pedig Pisti már kikerült abba a három oldalán zárt s csak egyik oldalán nyitott fedett lugasba, amelyet apja és Dusán együttes erővel ácsolt a kidőlt vén fügefahelyén.

Az öreg osztrák orvos annyit morgolódott a Balázs család nyomorú lakásviszonyai miatt, hogy végre is valami megoldást kellett találni. Mikor bemutatták neki az új betegszállást, rögtön elrendelte, hogy Pistit ki kell hozni, s jól betakarva minél többet szabad levegőn tartani. Ő maga naponta kétszer, sőt néha többször is meglátogatta Pistit, bár a betegnek immár nem lett volna szüksége a sűrű orvosi ellenőrzésre. De a vén tengeri főka valami különös szeretetet érzett a kis magyar iránt, akit rendszerint „Du kleiner wilde Ungar”-nak szólított, s hamarosan megnyugtatta az aggódó szülőket, hogy az egész kezelésért nem fogad el egy fityinget sem, sőt még össze is vezett Istvánnal, amikor az erősködni próbált.

Az öreg doktor hamarosan tudomást szerzett a Pisti meglepő rögeszméjéről a hárompúpú hegy iránt, s óvatosan rávette a két férfit, hogy a lugas nyílt oldalát ne arra csinálják, ahonnét Cherso szigetét oly csábítóan lehetett volna látni a kék tengeri ködökön keresztül.

Ebben a lugasban heverészett hát Pisti napokon át legtöbbször anyja felügyelete alatt, de igen sokszor két testvére és a „kapitány” társaságában. Ez utóbbiról végre is kiderült, hogy a történelmien hangzó Alekszandr névre hallgat. De ez már nem segített semmit rajta, mert beszéd közben és egymás között végérvényesen csak a „kapitány” maradt.

A Tötössy testvéreket azonban amaz emlékezetes bóraóta nem lehetett látni. Persze talán csak az utak váltak

el, mert Pisti betegsége óta Béla és Géza leginkább a „kapitány” társaságában tartózkodott. Annyi azonban bizonyos, hogy sem a szőke Miki, sem a hosszú hajfonatos Kuki nem érdeklődött egykori játszópajtása után.

Pisti szemérmesen soha egy szót sem ejtett róluk. Ha Béla olykor kiszalasztotta száján egyikük vagy másikuk nevét, Pisti szemrebbenés nélkül nézett ki a kéklő égboltozatra, ahol egy sirály siklott el, hogy gyors zuhánással láthatatlan zsákmányára csapjon.

Egy délután azonban Béla és a „kapitány” szokatlanul későn érkezett meg valahonnét. Mindkettő ki volt pirulva, izgatottan lihegett, de volt magatartásukban valami meglegedett büszkeség, s mindegyre vicogó nevetésben törtek ki.

– Mi van veletek? – kérdezte végül is Pisti.

– Ó, semmi van velünk – válaszolta szokott kedves nyelvtördelésével a „kapitány”, s azonnal kuncogni kezdett.

Béla versenyt nevetett vele.

– De ha nem mondjátok el, akkor én ideges leszek, és nem alszom – vette elő a jól bevált módszert Pisti, és erre a két barát megszeppent.

– Semmi sincs velünk – mondotta nyugodtan Béla. – Csak éppen találkoztunk Mikivel és Kukival...

A Tötössyek említésére Pisti elpirult, és gyorsabban szedte a lélegzetét.

– Találkoztunk szép sárga ruhás úrfival – szólt közbe a „kapitány” – Libellula kikötőben, hajómnál... enyém hajómnál!... – tette hozzá őszinte felháborodással.

– És egy kicsit belelőktük őket a vízibe – egészítette ki Béla. – Ott úgyis sekély, és ők jól tudnak úszni. Még ruhában is...

A két fickó harsány nevetésben tört ki.

Pistit is rázta a kacagás. Nevetett, nevetett, annyira nevetett, hogy egyszerre csak nagy kövér könnycseppek kezdtek legördülni sápadt, megsoványodott arcán. Bátyja és a „kapitány” megrökönnyödve nézték.

– Pisti, Pisti, miért sírsz?... – kérdezte nyugtalanul Béla.

De Pisti nem felelt, csak hagyta, hogy a könnyek továbbra is áztassák a feje alá tett párnát. Mit is felelhetett volna, mikor maga sem tudta, hogy mit sirat.

Csak Bélának arra a fenyegetésére csillapodott le nagy későre, hogy mindjárt kijön az édesanyjuk az uzsonnával. Akkor megtörölte a szemét, és rámosolygott a „kapitányra”.

– Ugye, te már jártál Cherso szigetén? – kérdezte.

– Már jártam – felelte a fekete szerb fiú, aki mind tisztábban és tisztábban beszélt magyarul.

– A Libellulával?...

– A Libellula gyenge hajó. De jártam nagy csónakkal.

– És ha még egyszer mész, elviszel engem is?...

– Tégedet viszlek el, ha leszel nem beteg...

– Voltál az üveghegyen is?...

A „kapitány” csodálkozva nézett rá.

– Hát azon a hegyen, aminek három púpja van – magyarázta türelmetlenül Pisti.

– Az nem üveghegy, hanem rézhegy – mondotta komolyan a „kapitány”. – Benne föld alatt munkások ásnak rezet. Sok munkás, sok rezet... Én ott voltam apjával. Azok neki barátok...

Pisti elgondolkozott. „Egyszóval rézhegy.. .”

– Oda is el akarok menni veled! – szólt egy idő múlva.

– Lehet! – mondta tárgyilagosan a fekete fiú.

*

Aznap, mikor Pisti anyja támogatásával első ízben járkált egy negyedórát a reggeli félárnyékos udvaron, izgatott lőtás-futás támadt kinn az utcán. Fia könyörgésére Böske kiszaladt, hogy megnézzze, mi történhetett.

– Csak valami hirdetést olvasnak az emberek – mondotta lekicsinylően, amikor visszatért, s megigazította fia lábánál a pokrócot.

Nemsokára azonban váratlanul megérkezett István és Dusán, akik az utóbbi időben elválhatatlanoknak látszottak.

– Mi az, ma már ilyen hamar vége a munkának? – kérdezte az asszony.

– Vége – válaszolta röviden a férje. – Béla és Géza merre mászkál?...

– Valahol a parton a „kap...” Alekszandrral – válaszolta Böske.

– Ha hazajönnek, maradjanak itthon! – mondotta István, és Dusánnal együtt bement a szobába. Az asszony csodálkozva bámult utánuk.

A szobában Dusán cigarettát sodort.

– Egyszóval ez az általános mozgósítás! – mondta István. – Elolvastad?

Dusán bólintott.

– Te is benne vagy?...

– Mindenki benne van... De én nem jelentkezem.

– Mit csinálsz?

– Majd meglátom.

István egy kicsit elgondolkozott.

– És én?

– Te most hazamész, mert haza kell vinned a tieidet. Talán jelentkezni is fogsz. De előbb megkeresed, akiket mondtam.

István szótlanul bólintott.

Odakint felbődült egy hajókürt.

– Még a ma délutáni hajóval indulok – mondta egy idő múlva István. – Csak éppen a Pistivel való utazás aggaszt. Gyöngé még a kölyök.

– Ne aggódj! Nem lesz semmi baj...

– És... – tétovázott István – a fiam életét tulajdonképpen a „kapitány”, vagyis a te fiad mentette meg. Ha nincs a Libellula, és ő nem olyan bátor...

Dusán elnevette magát.

– A Libellula nagyon jó hajó, ezt szokta mondani a fickó... – Felállott, még egy utolsót szívott a cigaretán. – Most megyek. Ha véletlenül többet nem találkoznánk az életben, akkor...

István alig tudta eltitkolni elérékenyülését. Hiába, ő már ilyen volt. Dusán csak mosolygott, de mosolyában volt valami megnyugtató, bátorító és acélos.

Nem volt könnyű dolog megértetni Böskével, hogy ma délután feltétlenül és minden egyéb meggondolást félretéve indulniok kell. Pisti csakugyan gyöngé volt még, és az öreg osztrák orvos hevesen csóválta a fejét, amikor az utazási tervről hallott, de a döntő érv előtt neki is meg kellett hajolnia: „Általános mozgósítás!”

Böske kivörösödött szemmel járt-kelt, s bosszús igyekezettel kísérelte meg ismét csomagokká és bugyrokka szerkeszteni mindazt, ami annyi héten át környezetüket alkotta. A vén olasz anyó egyre ott lábatlankodott körülötte, és szemmel láthatólag valami okot keresett, hogy beleköthessen, miután István minden kétséget kizáróan közölte vele, hogy felmondási időről szó sincsen. Böske azonban minden nyelv iránt süket maradt, még magyar megszólításokra sem felelt, mire a vénség válogatott szitkokat mormolva elvonult.

A hajóhoz a kijutás a legnagyobb nehézségek közepette történt. Egyetlen csomaghordót sem sikerült felfedezniök, mintha a föld nyelte volna el őket. Végre a „kapitány” és horvát barátja segélyével sorra kivitték a kosarakat és bugyrokka. A gyermekek ott maradtak őrizetül, István pedig visszament Pistiért és Böskéért.

Már éppen ölbe akarta venni fiát, amikor eszébe jutott, hogy nincs kalap a fején.

– Böske, hol a kalapom?... – kérdezte.

– Ott lóg a szegen, tedd már a fejedre, mert elkésünk!

István odapillantott, s összeráncolta a homlokát.

– De hiszen ez a szalmakalap...

– Hát persze! A másikat becsomagoltam!...

István bosszúsán fújt egyet, majd fejébe csapta a némileg összement kalapot, s óvatosan magához ölelte Pistit. A gyermek olyan könnyű volt, mint a pehely.

A hajó pontosan érkezett, s a beszállás elég simán ment, noha az utasok szokatlanul nagy számban rohmozták meg a hajóhidat. A csomagok egy része még a

parton volt a „kapitány” felügyelete alatt, amikor szü-leik társaságában megjelent a két Tötössy testvér, s las-san elsétált a beszállók tömege előtt. Egyszer csak Kuki élesen elnevette magát, s hangosan odaszólt a fivérének.

– Nézd csak, Miki! Koldusék most utaznak... Ott vannak, ni, a kémény körül. A „mérnök” úr... hogy viszi azt a kis hazugot... Jaj!...

Sziszegve kapta fel a lábát, amelyen pocsékká lépte valaki a gyönyörű lakkcipőt. Pillantása egy tüzelő fekete szemmel találkozott, s a szó a torkán akadt. A „kapitány” tekintetéből azt lehetett kiolvasni, hogy ő a kikötőben is beletaszít akárkit a vízbe...

Pistinek lehetőleg kényelmes ülőhelyet készítettek a csomagokból, s ő bátran tűrte a hajó lassú ingását, amely enyhe szédületet okozott.

A nyílt víz felől élénk szél fújdogált, és a haragos-zöld vízen hullámoknak is beillő fodrokat vert. Béla a korláthoz szaladt, és hosszan integetett a révparton álló „kapitánynak”. A „kapitány” alakja egyre kisebb lett, majd beleolvadt a parton állók tömegébe. Aztán már a kikötőből sem látszott egyéb, csak egy éles fehér vonal a víz színén, s nemsokára az is eltűnt a partkiugrás mö-gött.

Mosczenicske immár sehol sem volt.

– Hogy érzed magad, Pisti? – kérdezte az apja egy nagy ládán keresztül.

– Köszönöm, nagyon jól... Csak egy kicsit szédü-lök.

– Az a hajótól van. Nem kívánsz valamit?... Pisti hosszú ideig tétovázott, mielőtt válaszolt volna.

Aztán csendesen megszólalt:

– Ha édesapám az ölébe venne, és egy kicsit meg-fordítana, akkor láthatnám még egyszer a szigetet... és a rézhegyet...

A férfi némi szorongással vette karjára a könnyű tes-tet, és jó ideig tartotta magához szorítva. A látóhatáron akkor kezdett lebegő, könnyű ködbe burkolózni Cherso. Alant a sziget lába már szinte egybeolvadt a kék színű tengerrel, de fent a hárompúpú hegy olyan élesen csil-

logott a lenyugvó nap sugaraiban, mint a ragyogóra síkált réz.

Fiumében, az éjszakai személyvonatnál azonban már ízelítőt kaptak abból, hogy mi a háború. A hajóra feltalakodó utasok még figyelmesen segítettek a beteggel a karján nehezen mozgó férfinak, de a vonatot megrohmozó, félig eszét veszített csapat már holttesteken is átázolt volna, csak hogy helyhez jusson. Böske azonban ezúttal a szó szoros értelmében a tíz körmével verekedett, és sikerült mindhárom fiát és a csomagokat is bementeni a fulladásig megtömött vonatba.

Bent a harmadosztályú kocsiban újabb tülekedés folyt a helyért, s végre is Böske győzött. Elfoglalt két szemben álló padot, s annak bejázatát csomagjaikkal torlaszolta el. A torlasz védelmében ágyat vetett a földön Pistinek, akin már az este óta könnyű láz jelei mutatkoztak.

A vonat egyórás késéssel döcögött ki az állomásból, s megkezdte lassú útját hazafelé a csillagos sötét éjszakába burkolózó karszti sziklák között.

István az ablaknál állott, s kibámult a felvillanó fényektől tarkított éjszakába. „Micsoda változás – gondolta –, milyen más ember is vagyok én... pedig csak egy hónapja... és szegény Pistikém...” Lepillantott a földre, ahol az olajlámpa piszkossárga fényében nyugtalanul aludt a gyermek, s érthetetlen szavak szakadtak ki a száján. Böske néha lehajolt, és megtörölte az izzadt homlokot. Istvánnak úgy tetszett, hogy ilyenkor bocsánatkérő pillantást vet rá.

Az egyik éji állomáson egy csapat bevonuló horvát szállott fel. Látszott rajtuk, hogy egy kicsit felöntöttek a garatra. Hangosan tereferéltek egymás között, s egyikük dühösen szónokolt. A többiek éljeneztek.

Valamivel később a szónok megindult a padsorok között, s hol ide, hol oda vetett egy-két mondatot. Amikor hozzájuk ért, egy ideig vizsga szemmel nézegette őket. István éppen el akart fordulni, de a másik nagyot ordított, s kimeresztett jobbával rája mutatott. A többiek botladozva, a rohanó vonatban tántorogva közeledtek, s valamennyien dühösen ordítózva mutogattak István felé.

István egy pillanatra meghökkent, de aztán bátran kérdezte magyarul:

– Mit akartok?

Zavaros ordítózás volt rá a válasz, amiből sem ő, sem az ijedten talpra ugró Böske nem értett egy szótagot sem. A kör azonban egyre fenyegetőbben szűkült, s István lélegzete egy pillanatra elakadt.

– Azt mondják, hogy maga egy gyilkos szerb! – kiáltotta oda neki egy alacsony félszemű ember a kocsik másik feléből.

– Szerb az istennyila! – ordította dühösen István. – Mondja meg nekik, hogy magyar vagyok.

Zavaros ordítózás következett.

– Azt kérdik, hogy ha magyar, akkor miért viseli a kalapján a szerb nemzeti színt?...

István lekapta a fejéről a szalmakalapot, s csak akkor látta, hogy azon bizony valami tarka szalag szalad körül, ami lehetett is, nem is a szerb nemzeti zászló. De hát mit bánta ő, ha az volt! És mit bánják ezek a horvátok... a horvátok?!...

– Ez nem a szerb zászló! – ordította oda a félszeműnek.

A horvátok vezetője most már öklével kezdett hadonászni az orra alatt.

István megdühödött. Még egy pillantást vetett az átkozott kalapra, lerántotta az ablakot, s kivágta szalagos-tul, mindenestül az éjszakába. Aztán olyan pillantást vetett Böskére, hogy az felért egy veréssel.

Hajnaltól kezdve a vonat izgatott állomásokon futott át. Mindenfelé bevonulók tolongtak a feljárókon és várótermekben. Pisti hamarosan felébredt, s egy pokrócba burkolózva üldögélt a nyitott ablaknál. A mezőkről a túl-érett nyár édes szagai áramlottak be az emberi kipárolgástól, dohányfüsttől fülledt kocsiba. Egyszer egy vágóhíd mellett szaladt el a vonat. Éles vérszag s a romló hús fullasztó párái töltötték meg orrikaikat. Aztán megint rétek és erdők és vizek következtek és állomások felvirágozó férfiakkal.

A végelelátatlan hosszúságú vonat most szelíd dom-

bok között kanyargott ismeretlen tájon. A szomszéd kocsi-
ban énekelni kezdtek, és Pisti tisztán kivette a szöveget.

Jaj istenem, hol lesz a sírom?
Szerbiában, én azt jól tudom.
Szerbiának közepén,
a nagy hegyek tetején,
ott lesz az én sírom...

– hangzott a dal a napos délelőtti tájban, és Pisti nem
értette, hogy miért lesz tőle szomorú.

Aztán egyszerre eszébe jutott Cherso, és hasogató vilá-
gossággal érezte, hogy a hárompúpú hegyet soha nem
fogja már látni, mert mindörökre eltűnt az időben és a
történelemben.

II

LIBASORBAN

A férfi konokul leszegett fejjel csak lépegetett a kerti kiskapu irányában az udvar macskakövein. Bakancsszögeinek csikorgó pattogását hallgatta – talán hogy ne kelljen figyelnie feleségére.

– István!... – hallotta mégis a szüntelen szölongatást. – István!...

Ő azonban szemét makacsul a kövek közt éledező füvecskékre szögezte, és vissza sem pillantott.

– Állj meg már egy pillanatra, István!... Hallgass rám egy cseppet!...

– Minek? – kérdezte aztán a férfi, nem bosszúsan, hanem csak bánatosan, anélkül azonban, hogy visszafordult volna.

– Hiszen csak a javadat akarom!

– Mit tudod te azt...

– István, én...

A dombnak szaladó udvar talaja hirtelen vízszintesre változott. A férfi úgy vélte, hogy egérutat vehet. A lécajtó fakilincse azonban megszorult, s mire sikerült kinyitnia, Böske minden sietség nélkül utolérte.

– Legalább ma délután ne menj el, csak arra kérlek – kezdte újra az asszony.

– Nem maradok el sokáig.

– Mindig ezt mondog, aztán...

– Ha egyszer dolgom van!...

– S a családod nem dolog?... Azzal nem kell törődni?...

Balázs István állva maradt – baljával a kiskapu egyik ékben végződő lécén, jobbával pedig a sok használatból simára csiszolódott kallantyún. Nem haragos, inkább csak

komor tekintetét végighordozta a nyirkos tavaszi tájon és az április végi világos kora délutáni égboltozaton.

A fák kopár ágszövedékén át jól látszottak a hótól-esőtől sötét, alacsony zsindely-tetők s a kémények nyílásain itt-ott előbodorodó könnyű füstöcskék. A vidék egyelőre csupa fekete-fehér színeződésből állott. Csak jobb-kéztt, a dombvonulat élén és a katolikus templom mögött a temető és az úgynevezett Papkert növényzetén látszott az a zöldes párázat, amely az érkező tavaszra figyelmeztetett.

E pillanatban azonban a férfi arról sem lehetett egészen bizonyos, vajon csakugyan ezt a kikeleti pihésedést látja-e. Kora reggel óta különös homály borította az eget, mintha a nap valamely közegen hatolt volna le a földre. Böske vette észre először, hogy a lebegő fátyol voltaképpen finom por, amely észrevétlen kitartással rakódik le az ablakpárkányokra, hatol he az ajtóréseken és nyílásokon, és borítja be a több ízben is hiába végigtörölgetett tárgyakat.

A napok óta makacs kitartással süvöltöző északkeleti szél, a Nemere sodorta magával ezt a porfelleget. „Talán valahonnét a nagy orosz pusztaságokról – gondolta Balázs István –, ahol egyre folyik a harc, az őszön és télen át még ezen a tájon is áthömpölygő küzdelem folytatása. Bárha azt beszélnek, hogy Oroszországban kiütött a forradalom, s a harctéren csend van. Akárhogy is, azért éjszakánként mintha a szél távoli morajokkal, mennydörgéssel, esetleg ágyúdörejrel volna terhes. Ez a homály is feltehetőleg valami roppant robbanásoknak felhőkig felhatoló és a szélvihar csillapodásával most mindent betakaró pora!... Nem csoda, ha Böske olyan bosszús és nyugtalan, hiszen az egész szombati takarítás semmibe vesz!...” – fordult most már kissé enyhültebben felesége felé, és maga elé engedte a kertbe.

A rendben felásott és a nemrég elvetett Mauthner-magok tokjaitól tarka ágyásoknál Böske lehajolt, felvett egy kavicsot a porhanyósra gereblyélt rögök közül, és a kerítés tövében lévő kupac tetejére hajította. Majdnem földig érő fekete szoknyája mozgás közben friss földszagot kavart. Aztán férje felé fordult, aki nem tudott miatta továbbmenni a keskeny ösvényen.

– Miért nem hallgatsz rám, István? – szólalt meg csendesen, de bősztító kitartással.

A férfi nem válaszolt, csak arckifejezése komorult el.

– Mióta kérlek, hogy hagyd abba, de mintha a falnak beszélnek! Te csak csinálod a magadét!

A férfi elnézett az asszony mellett, túl a házon, le a völgybe, ahol a porfátyolon keresztül Udvarhely házfödelei fénylettek tompán. Arra gondolt, hogy ma délután, majd valamivel később, le kell mennie a Kossuth utca végéig a Barkóczy-vendéglőbe, mert ott dől el, mi lesz az idén, ezerkilencszáztizenhét május elsején. Kisétálnak-e majálisozni délután a Csicserre és a Budvár oldalába, vagy pedig történik valami egyéb is?...

– Az a Dusán már egy éve nem ír. Gondoltam, ettől észre térsz. De most meg a kocsmát bújod, s ott találkozol ki tudja kikkel...

Balázs István önkéntelenül a feleségére pillantott: ugyan honnét találta ki a gondolatát?... De még mindig nem szólt. Minek is?

– Hát nem látod, hová jutottunk? Furton-furt hadimunkára visznek. Mi pedig közben éhezünk. S ha haza is jössz, nem munka után nézel, hanem ezekkel trafikálsz!...

– De legalább nem jártam a tűzvonalban. És Galíciában sem dugtak a földbe!... – vetette oda Balázs István bosszúsan, s megindult az ösvény végét szegélyező ribizli-bokrok felé.

– Csak szegény Pisti került oda, ugye?... – tört ki váratlanul sírós hangon Böske. – Azt is annak köszönhetjük, hogy a tengert jártuk, s nem ültünk inkább ide-haza...

– Dejszen... – fordult vissza keserű dühvel a férfi, mert vajon ki erőszakoskodott annak idején a Moscse-nicska Draga-i kirándulásért, ő-e vagy az asszony? De azonnal le is csillapodott. Hiszen Böske nem tudja, hogy voltaképpen csak önmagát vádolja!... És torkát összeszorította az a láthatatlan kéz, amelynek markolásából a temetés óta: tizenöt júliusa óta ő sem tud soha egészen szabadulni.

A gondolat csak egy villanásig tartott, mindössze az éles fájdalom maradt meg belőle. Nem látta már a gyorsan kivörösödő szemű Böskét, nem a bokrok mögött meg-

húzódó fiúkat, egyáltalán nem látott semmit, még a szemben lévő dombtető temetőjének utolsó sírdombját sem amely az elébb váratlanul megjelent képzeletében. Nagyot rántott szürke háziszőttesből szabott rövid felsőkabátján, és a még fonnyadt gyepen át bement a kert és az udvar közt álló műhelybe.

Böske feldúltan követte.

Az apró rügyecskékkel feszengő vékony vesszősorok mögül néma meghökkenéssel bámult utánuk a két testvér és Laji.

Már messzebről hallották a szóváltást. Nem is lepődtek meg rajta. Az utóbbi időben többször is voltak cselekvő vagy szenvedő résztvevői. A Pisti halálának nem várt emlegetése azonban felkavarta őket. Még Lajit is, aki félig-meddig családtagnak számított, és akit Pisti nagyon szeretett. A Küküllőn is együtt voltak fürdeni – ki gondolta volna, hogy júniusban a víz még olyan hideg? Ki gondolta volna, hogy pár napra láz, majd szívburok-gyulladás következik? Ki gondolta volna, hogy néhány hétre rá Pistit már el is temetik? Csak úgy véletlenül, észrevétlenül a világháború véres megrendülései közepette, csupán nekik elviselhetetlen fájdalom kíséretében... És hogy annyira megfélekedzenek róla a sok búban, bajban, amely azóta érte és folyvást éri őket – a nyomorúságban, az éhezésben és hozzá még az őszön és a télen egészen idáig ellátogató háborús viszontagságokban!...

– Ejsze mennénk – szólt kényszeredetten Laji, és a műhely deszkafalán átszűrődő beszéd-neszekre figyelt.

– Mehetünk – felelte Béla, és megigazította magán a kopottas és kinőtt, de még jó állapotban lévő sötétkék matrözöltönyt.

Géza ugyanilyen, de jóval bővebb blúzt, hozzá térdig érő kissé lötyögős rövidnadrágot, valamint fekete patentharisnyát viselt. A testvérek kissé különös vasárnapi öltönyének magyarázata a hadieseményekben rejlett. Az őszön itt lezajlott harcok idején sok mindenük odaveszett. Böske aztán megjelent a városházán működő segélybizottságnál s mindhárom fia részére öltönyt igényelt. Ezeket kapta „Gr. M. I.” monogrammal és kilencágú koronával a bélésen. Ezeket hordták a gyermekek, bármennyit is csúfolták őket az utcabeli fiúk. Lajit Böske szintén felöltöztette

volna, mint ahogy a Pisti ruháit is sorjában Gézára adta, csakogy Laji idősebb, csontosabb is volt a két megnyurgult, valaha egészséges tengeri külsejüket réges-rég levettezett és meglehetősen sovány fivérnél.

– Menjünk! – ismételte meg Géza, akire átragadt a kényelmetlenség érzése. De még mielőtt mozdulhattak volna, nyílt a műhelyajtó. Apjuk haladt el sebes léptekkel a kert kijárata felé, és eltűnt a régóta üresen ásító kutyaól mellett. Pillantásra sem méltatta őket. Anyjuk is éppen hogy végighordozta szemét a három némán figyelő gyermekén. Majd előrement az udvarba, ahonnét nemsokára felhangzott a konyhakilincs csattanása.

Béla megfordult, és belépett a műhelybe. A másik kettő követte. A délnyugatnak néző pókhálós-poros ablakon át bőséges fény ömlött végig a gyalupadon, a falra sorjában felaggatott szerszámokon, a jobb időkből megmaradt és a falhoz támasztott néhány szál kétcollos deszkán. A Laji kezét dicsérő kínos rend még csak hangsúlyozta az elhagyottság érzését.

Béla megállt háttal az ablaknak. Tekintetét ismét magához vonta a deszkafalra szögezett levelezőlap égszínkékje. A festék hirtelen mintegy felragyogott a szürke porréteg alatt, és ő már nem is tudta, vajon csakugyan ez a kék szín vakítja el, vagy pedig a már szinte három év messzeségéből visszatükröződő tengerparti emlék. Még az öböl felől fújdogáló könnyű szél üdítő szagát is érezte. Tenyerén, ujjá begyén mintha sós víz sikamlott volna olajosan. És mintha sirályok suhannának a langyos levegőiben...

– Ó!... – sóhajtotta mögötte valaki. Béla megfordult. Öccse nézte hozzá hasonlóan tágult szemmel a Kvarner-öböl régi-régi ábrázolatát.

Laji a sarokban motozott. Ládája fenekéről sárgaréz láncon himbálózó fémnyelű zsebkést húzott elő, s nyitott élét a kézi köszörűkőhöz tartotta. Néhány fordulat után megpróbálta és visszacsattintotta.

– Megyünk-e? – kérdezte. – Menjünk ki a Papkertbe!...– tette hozzá sürgetőleg.

Béla megtapogatta zsebében a saját bicskáját, és némán bólintott. Bezárták a műhely ajtaját. Libasorban ha-

ladtak végig a kerten és az udvaron. Elöl Béla. Már az utcán jártak, amikor Géza megszólalt:

– Nem kéreztünk el édesanyámtól!...

– Ne avatkozz bele mindenbe – intette le bátyja, de magában ő is úgy érezte, mintha valami helytelent követnének el.

És ezért természetesen öccsére neheztelt.

2

Lementek a macskaköves Szent Imre utca meredek lejtőjén, de elkerülték a város főterét, mert Laji valahol följebb akart átkelni a Varga-patakon.

– Ott van a palló, ott süt a nap a legjobban, és a fűzfák már kinőttek – mondotta.

Így aztán a szokottnál valamivel északabbra érték el a tavaszián duzzadt vizekkel telt medret, amelynek kövér kövei és kavicsai elbújtak a rajtuk átbukó magas hab-sörények alatt. Laji és Béla leászott a part enyhe részüjén, le majdnem az agyagos barna vízbe bólogató öreg fűzfáig, és a friss vesszők között síphoz valót kerestek. Géza bosszús türelmetlenséggel tapogott az omladékos peremen – a két nagyobbik szigorúan megtiltotta, hogy ő is lemássék, pedig igazán semmitől sem kellett tartaniuk. Nem olyan ügyetlen ő, hogy beleguruljon a patakba!...

Alig titkolható kárörömmel látta partra kapaszkodó bátyja patentharisnyáján az ágak tépte tátongó lyukat. Szorul majd ezért Béla, hiszen anyjuknak legalább egy estét kell stoppolgatnia rajta!... De óvatosan hallgatott. Oda se nézett, inkább körüljártatta szemét az égboltozaton, melyről a könnyű porfátyol mintha-mintha tünedezőben lett volna.

– Ni, gólyák!... – mutatott fel egyszerre, amint a másik kettő nyomában ő is átlépkedett a pallón, és a dombra vezető keskeny ösvényen készült utánuk indulni.

Béla baljába vette a levágott vesszőket. Jobb tenyerével beárnyékolta szemét, mert a porfátyolon át is fénye-

sen csillogó nap elvakította. Az égboltozat magasán valószínűleg nyugalomban úsztak át a kiterjesztett szárnyú madarak, még csak nem is köröztek, vagy ha igen, olyan óriási ívben, hogy röptük egyenesnek tetszett... Egykettő-három, tizenöt – számolt magában mindhárom fiú.

– Csakugyan gólyák – mondotta Béla. – Csak azt nem értem, hol ültek mostanig... Hiszen már április is eltelt!...

– Lehet, a háború miatt... Nem találták meg a régi fészket, és most... – gondolkozott hangosan Laji.

Könnyedén mászták meg a hirtelen emelkedőt. Nem vették igénybe sem az egyetlen kanyarral felkígyózó utat, sem a templom elejébe vezető száz falépcsőt. Nem izzadtak, mert az évszakhoz képest elég hűvös idő járta. A fehérre meszelt zömök szentegyház tövéből pillantásuk szinte az egész várost magába ölelte keskeny utcáival, vörös cseréppel vagy szürke Eternit-palával fődött házaival, a Székely Támad-varának romjaival, és távolabb a Kükküllő kanyarodóit jelző füzesekkel és égerfa-ligetekkel, amelyek között mintegy a Szombatfalvára vagy a Kollégium-kertbe vezető hidak is sejthetők voltak.

A látványt már nem zavarta a porfelhő. A könnyű tavaszi szelecske, úgy látszik, hirtelen tovasodorta. Béla szépnek és kedvesnek érezte szülőhelyét. Csak azt nem tanulta meg pontosan – mert akkor is ellőgtá a leckeidőt –, hogy hol vannak itt a közelben a római Areopolis romjai – hiszen a név szintén csak „udvarvárost”, azaz „Udvarhelyt” jelent... Majd megkérdi a legközelebbi történelemórán, a tanító úr nem haragszik meg érte, különben is ebben az évben senki sem veszi komolyan az iskolát, csak mostanában kezdődött meg, a csapatok elvonulása után, s úgy zúgatják, hogy hamarosan vége is lesz...

Béla megfordult, és a templomtól jobbkézt vezető mély út árnyékában a másik kettő után sietett. A levegő hűvös, nedves volt és agyagszagú. A martot szegélyező egyenes növésű bükkfák ágai rügyektől duzzadoztak. Május elsején reggel már biztosan zöld ággal lehet díszíteni a lányos házak kapuját. Tengelicék szökdeltek rajtuk, felborzolt színes tollazatuk ragyogott a napfényben. Szorgalmasan csiviteltek, noha nem különösebb hangerővel, a tojók nyilván már fészükön ültek.

A domb élén az út továbbhaladt a temető felé. Ők azonban megkeresték a jól ismert nyílást a bal oldali tuskosövényen, amely mögött a Papkert terült el. Neve szerint valamikor egyházi tulajdon lehetett. Az itt-ott árván álldogáló elvadult gyümölcsfákat azonban emberemlékezet óta senki sem gondozta. A köztük elterülő tág térséget felverte a fű és a gyom. A háború kitörése óta katonai gyakorlótérnek használták, és futóárkok, löállások, rókalyukak, géppuska-fészek szeltek keresztül-kasul. A gyermekek délutánonként szívesen jártak ide, mert a feltúrt agyagos talajon gyakran bukkantak üres rézhüvelyekre, elhullatott felszerelési tárgyra.

A szűrős kökényágak keretezte szűk lyukon Géza bújt át először. Az innenső oldalon a másik kettő jól hallotta, amint meglepetésében felkiált. Egymást megelőzve törtettek utána. Béla azt sem bánta, hogy egy túske a másik harisnyáját is megtépi.

– Mi az? – kérdezte lihegve.

– Oda nézz! – mutatott Géza a tágas rét túlsó felére, ahol az egykori kert egyenletes kopár fennsíkba ment át.

– Hova? – kérdezte most már Laji is.

– Hát oda!... – folytatta türelmetlenül Géza. – Nem látjátok?

– Mit? – szólaltak szinte egyszerre mindketten...

– A repülőgépet!

– Miféle repülőgépet?

– Hát azt, né, ott a földhányás mellett. Egészen jobbkézt. Majdnem a bozótos sarkánál!...

Gézának csakugyan igaza volt, ezt, sajnos, el kellett ismerniük mindkettőjüknek. A földhányás mellett, a bozótos sarkánál valóban egy kicsinek tűnő kétfedelű tartotta magasba légcsavaros orrát. Első pillantásra csak azért nem lehetett észrevenni, mert csukaszürkére festett törzse és szárnya szinte egybeolvadt a környezettel. De kétségtelenül ott volt, és a felfedezés dicsősége mindenképpen Gézát illette. Bosszantó!...

– Hogy kerül ez ide? – csodálkozott Laji. – Ti látatok vagy hallottatok valamit?

– Én nem – bizonygatta Géza fontosságának tudatában, miközben a rangsorban második helyre szorult Béla csak a fejét rázta.

– Hátha lezuhant!

– Akkor összetört volna – jelentette ki az önbizalmát végre visszanyert Béla. – Csakhogy teljesen épnek látszik.

– Gyerünk, nézzük meg! – indítványozta Laji.

– Gyerünk!

A két nagyobb megindult az agyagos terepen. Géza érezte, hogy a kezdeményezés újból kicsúszott a markából, és hogy ezen segíteni nem lehet. Megadón baktatott utánuk, és óvatosan kerülgette nem csupán a kiásott lövészgödörket, de a talaj bárminemű kisebb-nagyobb sérülését is, hiszen tudta, hogy a nedves agyag egy pillanat alatt térdig besározza őket.

Nagy vigyázkodásában Géza észre sem vette, mekkora utat tettek meg. Szinte meghökkent, amidőn felpillantott. A repülőgép közelről hatalmasnak tetszett. Kettős szárnyait kereszt alakban feszülő merevítő sodronyok tartották, az arasznyi széles fakereten ezek húzták feszesre a vásznat. Kerek magas lábakon állott, s mozdulatlansága inkább lomhaságot tükrözött. Körülötte a fémnek, az olajnak, a benzinnek, a bőrnek, a fának különös keverékszága lebegett.

– Vajon van rajta bomba is? – kérdezte Laji megilletődve.

– Biztosan – felelte Béla meggyőződéssel.

– Hol?

– A szárnya alatt vagy a farkánál.

– Ott semmi sem látszik – állapította meg diadalmasan Géza.

– Akkor nincs! Lehet, hogy csak felderítő vagy postagép – mondta bátyja bosszankodva. S már meg is volt győződve a Géza felfedezésének jelentéktelenségéről. – Nem is érdekes. Hagyjuk a fenébe! Gyerünk innét!

Ebben a pillanatban azonban, mint a bibliai úr szava a lángoló csipkebokorból, hang hallatszott a fiuknak jobb-kézt eső sűrűség mögül:

– Hé, fiúk, mit kerestek errefelé?

– Mi semmit... csak éppen meg akartuk nézni... – dadogta Béla zavartan a láthatatlan beszélő irányában.

– No, lépjete erre egy kicsit! – folytatta a hang.

Tétován indultak meg a bozótos felé, és zavartan rakosgatták egyik kezükből a másikba a fűzfavesszőket. Mindjárt az első bokrok mögött azonban alacsony vászonsátor ötlött szemükbe. Előtte hevenyészett padszerúségen két bőrzekés ember üldögélt, éppen olyanok, mint ahogyan a képeslapok ábrázolták a pilótákat még Blériot, Zsélyi Aladár vagy Traian Vuia idejéből.

– Milyen messze van ide a nyolcvankettesek kaszárnyája? – kérdezte egyikük, valószínűleg ugyanaz, aki az előbb is beszélt.

– Itt bé a lejtőn vaj tizenöt perc gyalog – mondta Laji, aki már teljesen összeszedte magát. – Oda szeretnének-e menni? Elvezetem, ha akarják.

– Nem! Nem! – hártotta el a pilóta. – Csak tudni akartuk... De már jönnek is!... – fordult a társa felé, aki talpra ugrott, és a bokros meredek felé vezető ösvényt figyelte.

Az ösvényen fegyveres örvezető bukkant fel, mögötte két hátizsákos baka hosszú rúdon fényes éthordót cipelt.

– Na végre! – kiáltott feléjük az első pilóta. – Már azt hittük, hogy étlen-szomjan szállunk fel.

– Ne tessék neheztelni, százados úr, jelentem alássan, de tányérokot kerestünk, azt is hiába, így hát csak csajkával jöttünk!...

– No, csak frissen, fiam, mert éhen halunk!

A hátizsákot egykettőre lerakták, előkerültek a zöldeszürkére zománcozott csajkák, és a két pilóta nekilátott az éthordó mélyéről felkanalazott párolgó ételnek.

A három fiúval senki sem törődött. Kikerestek hát maguknak egy napsütötte dombocskát, és letelepedtek. Laji is, Béla is gépiesen előkotorászta a bicskát, s miközben sűrű pillantásokat vetettek a közelükben táplálkozó repülősökre, hozzáláttak, hogy a vesszőkből fűzfasípot faragjanak.

Először megfelelő hosszúságú darabot vágtak le, aztán a zsebkés nyelével gyöngéden veregetni kezdték a lemetezett darab zsenge héját. Az lassan elvált a fás belső résztől. Óvatos mozdulatokkal addig lazították, amíg a hófehér sima fáról egyben le lehetett húzni. Persze vigyázni kellett, hogy valami görcs vagy bog végig ne repessze! Egy-két centiméterre az így nyert nyersillatú ruganyos cső végétől

ék alakú nyílást metszettek, majd ezt a nyílás felőli részt egyik oldalán egyenesre vágott fadugóval zárták le. A cső másik végébe szorosán záró fadugót illesztettek. Vékony vesszők héjából dugók és nyílások nélkül is lehetett sípot készíteni. Ezek azonban, az előbbiektől dallamos füttyétől eltérően, csak mélyebben-magasabban rőfögtek.

Síparagás közben fél szemük állandóan a két ebédelő pilótán nyugodott. A szellő feléjük sodorta a kanalak csatogását, a katonák mormogó beszédtröredékeit, legfőként azonban a kitálalt ételből előpárolgó illatokat. Csodálatos ízekre lehetett belőlük következtetni. Laji is, Béla is, de különösen Géza mintegy sorjában megkülönböztette a kockára vagdalt marhahúst a paprikás zsírban pirított vöröshagymától, a finom sólében megfőtt és belekevert pityókától – talán még csipetke is lehetett benne, hogy ízesebb legyen! Mindhármuk szájában összefutott a nyál, és kínzó éhség szorította össze gyomrukat. Csupán most tudatosult bennük, hogy mennyire sovány is volt a mai köménymaglevés-ebéd, noha kenyeret aprítottak bele és bárha utána laska is következett pirított darával.

– Hej, fiúk, jertek csak idebb!... – kiáltott oda nekik, mintha csak megérezte volna gondolataikat, az a pilóta, akit az elébb százados úrnak szólítottak. – Gyorsan kanalazzátok ki, ami még megmaradt! – Azzal az egyik csajkát a Béla, a másikat a Géza kezébe nyomta. Csak Laji állt ott némileg szerencsétlenül, amíg a nagy kanalat meg nem kapta, s a nem éppen örvendező őrzető oda nem ültette az ételhordóhoz.

Mindhárman áhítattal nyelték a fölséges gulyást, amely egyszerre könnyeket csalt a szemükbe, hiszen nem kímélték belőle a jó ízű pirospaprikát sem. Vitézül visszafojtották a tüszkölési ingert, vagy azzal a fehér ropogós tiszti kétszersülttel igyekeztek ellensúlyozni, amelyet a százados keresgélt elő a vállán csüngő legénységi kenyérszak mélyéről. Bélát nem is a paprika csípőssége, inkább az izgatta, hogy a Laji osztályrészeül jutott csillogó ételhordóban nyilván lényegesen több gulyás maradt, mint amennyit az ő és a Géza színig telemert csajkái befogadhattak.

A katonák közben dohányoztak, s csak néha esett egy-két szó.

– A mű ezredünk, a nyolcvankettesek, ahajt Moldvában vannak valahol – mondta az őrzető, és Mannlicherét két térdé közé fogta.

– Ott most a forradalom óta csend van – jegyezte meg a repülőszázados, aki, úgy látszik, nem átalotta légénységi állományiakkal szóba ereszkedni. – Az oroszokkal szinte-szinte jóban vagyunk. Ez a cigaretta is tőlük van! – S mintegy hálából a gulyásért az őrzető felé kínálta: – Vegyen belőle, fiam!

– Köszönöm, nem vagyok dohányos, jelentem alászan a százados úrnak! – szabadkozott az őrzető.

Megszűnt a kanalak kocogása.

– Fiúk, készen vagytok-e? – kérdezte a százados.

– Igenis – felelte Laji, miután illetudóan megtörülte a száját.

– Akkor osztog, vigyázz, és indulás!... De milyen nagyszerű sípokat faragtatok. Ki adja nekem az övét? Hadd küldjek a fiannak Kolozsvárra valami udvarhelyi emléket...

Béla titkos bosszúságára ezúttal is Géza volt a függőbb, noha az ő sípja távolról sem szólott olyan dallamosan, mint a többi. De mit tudja ezt az a bőrkabátos pilóta, aki óvatosan papírba csomagolta a friss növényillatot árasztó zeneszerszámot, és úgy tette el a kenyérszákjába a fehér kétszersültek helyébe.

Majd mindhárman kissé hátrább húzódtak. A bozótos szegélyéről bámulták, mint rakják fel azok ketten a gépbe a dolgaikat, mint húzzák fejükre a bőrsapkát, s mint kapaszkodik fel a százados az ülésbe. A másik repülő ezalatt a sárgára fényezett légcsavar elé állt, és mialatt a bakák jobbról és balról megragadták a gép alsó szárnyfelületét, ő hatalmas lendülettel tekert egyet a légcsavaron, majd megint egyet és újra egyet. Minden egyes tekerésnél nagyot dördült a motor, végezetül pedig fülsiketítő ropogás közepette begyúlt. A farok közelében sűrű füsttel kevert olajszagú légáramlás söpört végig a talajon.

A fiúk ijedten igyekeztek félreugrani. Szinte nem is látták, mikor lépett fel a másik pilóta is a százados háta mögé és mint bocsátotta el a szárnyakat a két közlegény. A gép zúgása hirtelen felerősödött. A kerekek megmoccan-
tak, s kissé nehézkesen gördültek tova az egyenetlen tala-

jon. Majd a gépmadár a levegőbe emelkedett. Mögötte könnyű füstfelhő húzódott, de ez is eloszlott, amikor orrát egyenesen nyugatnak fordította, s a magasban Segesvár felé indult. Egész kicsinek tűnt már.

– Éppen mint a gólyák – mondta Géza, akinek a mai nap eseményeiben mintha főszerep jutott volna.

A három katona messze járt már a város felé vezető lejtős ösvényen. A fiúk összeszedték szerszámaikat, sípjait, megmaradt vesszőiket, és libasorban megindultak ellenkező irányban, ahol a gyalogút a Papkerttel szomszédos temetőn keresztül hazafelé vezetett. Az idő már délutánra járt, de valahonnét délről-délnyugatról, amerre a gépmadár eltávozott, langyos szellő fújdogált, és elvette a tavaszi levegő minden karcosságát. A kökénybokrokon és a temető külső vonalát jelző nagy tölgyfán, ahol majd később szarvasbogarat lehet fogni, mintha máris megsűrült volna az új üde zöld. Valahol a domb tövében egy kakukk szólt – vagy ezt csak képzeltek?

A menetet Béla vezette, s maga előtt sem tisztázott ösztönzés hatására egyenesen arra fordult, ahol a legutolsó sírhantok között is utolsóul a Pistié domborodott. Itt nem voltak már kripták, márványobeliszkek, még kőkeresztek sem. Csupán fából ácsolt egyszerű emlékjelek, rajtuk szűkszavú felírás. A Pistiét még nem szürkíthette el az esővíz, az olvadó hólé, hiszen az első ideiglenes kereszt helyébe ezt az újat csak pár hónappal ezelőtt állította fel apjuk, mikor bujdosásukból véglegesen visszatértek. Sárgára fényezett tölgyfáján már messziről villogott a napfény.

– De rég nem jártunk itt!... – mondta Géza.

– Édesanyám, úgy látszik, volt – jegyezte meg rövid hallgatás után Béla.

Csakugyan, a sírdomb földjét valaki szépen felásta, elegyengette, befőttesüvegekből virágtartókat is helyezett bele. Különös módon ez a szigorú rend valahogyan még fájdalmasabbá tette szívük mélyén a Pisti korai és értelmetlen halálához kapcsolódó bánatos rendetlenséget. Laji öntudatlanul bánni kezdte, amiért erre jöttek. Miért is nem tértek inkább haza a tavaszi égre büszkén felszárnyaló repülőgép emlékével? Miért nem vették arrafelé útjukat, ahol a kakukkszó hangzik?... Miért nem

élvezik a most már teljes fényével ragyogó április végi napot?

Leült egy közeli sírdombra, amelynek déli oldalán nedves frissességében csillogott az új fű. Ha az ember egy kissé közelebb hajolt, megnyugtató nyers illatát is érezhette. Laji egyszerre megbékélt. Ugyanakkor heves vágyakozás is fogta el szülőfaluja, Újszékely után, pedig anyja csak a múlt héten volt ismét bent! Vagy talán éppen azért? Otthon ilyenkor a tavaszi munkát végzik a földeken...

– Eressz már ide minket is! – mondta Béla.

Laji helyet csinált. Keze megakadt a hosszú fűzfásípban, amelyet az előbb maga mellé tett volt a földre. Odább egy sárga virágainak teljében álló aranyesőbokron valami poszátaféle madár kezdett csicseregni. Laji szájához emelte a sípot, s mély hangú halk füttyöngetésekkel válaszolt. A poszáta aztán tovarepült, de Laji csak nem hagyta abba. Béla is elővette a maga sípját, és beléfújta. Nem volt, nem is lehetett összehangolva a Lajiéval, de a fák és bokrok susogása közben, a fel-felcsivitelő madarak hangjával és a városból felhangzó megnevezhetetlen zajokkal együtt a két síp mégis valami természeti zenének tetszett. Néhány perc múlva Géza is bele-belefújta az egyik sípba. Fél ütemnyivel persze mindig elkésett, de ez egyáltalán nem zavarta az önkéntelen harmóniát.

Távolba néző szemüket a csodálatos tavaszi égboltra függesztve így muzsikáltak hárman hosszú ideig a Pisti szépen rendbe hozott sírhantja előtt.

3

Április 30-a hétfőn volt, május elseje tehát keddre esett. Valami izgalom feszengett a házban, a gyermekek kétségtelenül érezték. De azért reggel rendes időben fel kellett kelni, a konyhai nagy mosdótálban hideg esővízzel derékig lemosdani, és iskolába készülni. Ma is végighallgatták édesanyjuk panaszos bánkódását a tavalyi szép tyúkállomány siralmas vesztén. A be- és kivonuló katoná-

ság a gondozás nélkül maradt majorságot rúdra függesztve hordta ki az udvarból – mondták hazatérésük után a szomszédok, akiket Böske bizonyára nem jogtalanul gyanúsított azzal, hogy a gazdátlan jószágok elfogyasztásában nem kis részt vállaltak. Akárhogy is esett, tyúk nemlétében tojás sem akadt, és gyermekeinek sem adhatott tízórait rántottás kenyeret.

– A vasárnapi ruhátokat vegyétek, azt a kéket!... – mondta a mosakodás végeztével apjuk.

– Azt minek? Az iskolába?... – ellenkezett Böske, s ezúttal Béla is egyetértett vele.

– Mondtam már, hogy a felvonulásra is jönnek! Öltözzenek fel tisztességesen!...

– Akkor pedig nézd meg, mit csináltak a ruhájukkal vasárnap! Csupa sár meg agyag az egész. Most majd nekiállhatok kefélni...

– Az én ruhám nem sáros!... – jelentkezett Géza. – Én vigyáztam!...

– Ki kérdezett? – förmedt rá a bátyja.

– Csend legyen! Erről majd később tárgyalunk. A ruhák tiszták legyenek, az iskolában se mocskoljátok össze, úgy lássalak két órákor a barátok temploma előtt a piacon...

– De minek viszed őket?... És egyáltalán miért mész oda te is? Nem elég, hogy két napja se nem eszel, se nem alszol? Mindent előkészítettél, azzal a központi alakkal is találkoztál, senki sem mondhat semmit... De legalább ne vidd vásárra a bőrödet...

– Ne beszélj, Böske! Hát a bőrömet viszem vásárra, ha a többiekkel együtt kivonulunk majálisozni?

– A tavaly sem mentünk.

– De az idén megyünk. Éppen ez a különbség.

– Miféle különbség?

– Azóta Oroszországban kitört a forradalom.

– S annak mi köze ehhez?

– Mi? Hát az, hogy most már egy kis május elsejét nálunk sem lehet eltiltani, ha az embereknek kedvük van hozzá.

– S ha nekem nincs kedvem?

– Akkor honn ülsz.

– Azt már nem!

– No látod? – nevette el magát István, és ezzel eldőlt az öltözködés kérdése.

Bélának az iskolában kínszenvedés volt a kék matrózruha. Mint valami színes veréb a többi szürke között, ugrált, helyesebben ténfergett a domboldalba vágott iskolaudvar mohos Kőfalának árnyékában, és alig várta, hogy a tanítás befejeződjék. Nyugtalanságát a tervezett majális izgalma is növelte, és Gyerkes Mihály igazgató tanító kétszer is rajtacsípte, hogy nem figyel. Bőszen törte a fejét, miként lehetne ezt az átkozott matrózblúzt egyszer véletlenül úgy elszakítani, hogy semmiféle cérnával se lehessen többé összeakasztani, de ha apjára gondolt, lázongó indulatait jótékonyan csillapulni érezte. Mert vele mégsem mert kikezdeni.

A tanítás délben tizenkettőkor nagy nehezen véget ért. A VI. elemi osztály fülhasogató zsvajjal törtetett ki a szűk udvarra, amelyet egyik felől a domb, másik felől a Varga-patak fogott közre. Béla nem sietett, és osztálytársai hamarosan megelőzték. Valahogy egészen magára maradt, amióta kiderült, hogy mindannyiuk közül csupán ő készül a felvonulásra. Persze a többiek is eljönnek délután a majálisra a Kollégium-kertbe, de minek ahhoz felvonulni? Ki hallott még ilyent?

Géza, szintén abban az átkozott kék matrózruhában, már az enyhe meredekben végződő utca elején várakozott. Könyveiket egybecsomagolták, hogy majd felváltva cipelik, s aztán megindultak a régi református templom és a már másfél évszázadot megért kollégium között a találkozó helye felé. A saroknál átkerültek Soha Aladár papírkereskedése felé, s minthogy idejük volt, elbámészkodtak a kirakatba tett füzetek, körzők, ragasztósüvegek és tinták fölött, majd lassan elballagtak a piactérig.

Apjukat egyelőre nem látták. De a már oszladozni kezdő hetipiaci tömegben túl, a Küküllő felőli részen mint ha ismerősöket pillantottak volna meg. Legelsősorban Lajit.

– Anyám nem jött be – közölte velük szomorúan.

– Édesapám láttad-é? – kérdezte Béla közömbösen Laji bánata iránt.

– Már rég itt van. Valami idegenekkel. S az embereket rendez – intett a kissé távolabb álló csoport felé.

Az ott várakozók városi szabású öltözkékének sötét színe elütött a szekereiken immár hazafelé készülődő falusiakétól. Béla itt is, ott is felfedezte apja egy-két szaktársát, mind meglettebb embereket. A Németh családot látta az Árpád utcából, ahol azelőtt laktak. Ott volt mind a három fiú, s köztük osztálytársa, Németh Dede is, pedig azt mondta, hogy nem jön el. Dónáth Pali és Csucsi Karcsi is a rendezkedők közt forgolódott. Főként azonban asszonyok álldogáltak a téren, sötét aljat, zárt fekete blúzt viselő, leginkább hasonló színű vagy sötétkék apró babos kendőt hordó családanyák, kezükben vagy lábuk mellett a földön elemózsiás kosarakkal. Fiatalabb férfi nemigen akadt a gyülekezők között.

A téren trágya és lóverejték illata keveredett a könnyű porszaggal. Mintha tömjént is lehetett volna érezni. Ez nyilván a barátok, vagyis a Ferenc-rendi szerzetesek zömök kéttornyú temploma felől lebegett ki a szabadba. A napfényes levegőben a közeli jegenyeligetekből erre csapongó csókák rikoltoztak, füstifecskék köröztek. A gyülekezőknek mindez alig tűnt fel. Vidáman tereferéltek, és a rendezők noszogatásai ellenére sem voltak hajlandók szabályszerű menetté fejlődni.

– Ni, édesanyám! – mondta egyszerre Géza, s már futott is hozzá.

Böske sebbel-lobbal mellettük termett, néhány gyors mozdulattal megigazította rajtuk a ruhát, lepallotta a mézsfoltokat, egy kicsit még a hajukba is beletúrt.

– Gyertek! – mondta. – Viselkedjetez rendesen. Aztán, ha kiértünk a Kollégium-kertbe, enni is kaptok!...

Béla meglepődve nézte az anyját. Milyen friss, milyen vidám, szemmel láthatólag örvendezik a ráváró mulatságnak! Mintha napok óta nem ő duruzsolta volna a férje fülébe, hogy ebből baj lesz, hogy jobb volna mégis abba hagyni... Szinte meg is fiatalodott. Béla büszkén látta, hogy magas, karcsú – vagy talán sovány! – alakja mennyire elüt a testesebb szomszédasszonyokétól vagy barát-nőkétől. Egy pillanatra eltűnt a lassacskán sűrűdő gyülekezetben, aztán ismét megjelent hóna alatt fehér csomag-

gal. Béla röpke csodálkozással nézte, mint osztogatja anyja egy újság, a Népszava példányait a megjelentek között.

– Édesapám! Édesapáim! – kiáltott fel mögötte Géza de nem tudta magukra vonni a figyelmet.

Apjuk egy tömött bajuszú idegen társaságában – aki ezen a vidéken csak az úri rendhez tartozók fején látott gömbölyű fekete keménykalapot, úgynevezett „colit” és magas kettős állógallért viselt – most már minden igyekezetével rendbe akarta szedni kisdéd gyülekezetét. Fáradozásait csakhamar siker koronázta. Az emberek is unták már a ténfergést a zajos és zűrzavaros piacon. A sötét ruhás, kissé rendetlen, de mégis együvé tartozó menet megindult a tér nyugati oldalával párhuzamosan, majd a sarkon jobbkézt befordult a Kossuth utca felé.

Az élen Balázs István haladt a keménykalapos idegen-
nel és néhány idősebb iparossal, akiket Béla csak látás-
ból ismert. Utánuk összevissza következtek asszonyok, fér-
fiak. Váratlanul felbukkant néhány fiatalabb munkás is
a Szöllősy-féle szeszgyárból vagy talán a bőrfeldolgozó
üzemből. Majd ismét asszonyok lépegettek és gyermekek,
köztük Laji és a két fivér s a megjelent iskolatársak. Itt-
ott beszélgetés hangzott, nevetgéltek, át-átkiáltottak egy-
másnak, általában azonban csendben és rendben haladtak
tova. Nem volt ebben a menetelésben semmi nagyszabású,
semmi fenyegető, talán még magával ragadó sem. Körü-
lötötte inkább a derűs vidámság léghöre lengedezett. Kirán-
duló társaság lett volna, vagy mégis május elsejei mun-
kástüntetés? – ezt senki sem tudta eldönteni. Balázs
István sem, még maga a keménykalapos idegen sem, de
mégis megvolt, itt volt letagadhatatlanul.

Az utca két oldalán meg-megtorpantak a gyér járóke-
lők, kitérültek egy egy zöld ággal felékesített kapubejárat,
kinyíltak az ablakok, amelyekre még nem szerelték fel a
nyári zsalugáttert, az öreg borbély is kiállott egy pillá-
natra az ajtóba, kezében a fenőszíjjal és borotvával. A
menetet általában érdeklődés kísérte, hozzá még nem is
rosszindulatú. Inkább csak azon csodálkoztak, hogyan jut
egyesek eszébe hétköznapi, hetipiac idején kivonulást vagy
majálist rendezni, pláne ilyen szokatlanul hűvös tavasszal?

A menet méltóságát csupán Géza zavarta meg, aki már
a piactéren jelét adta nyughatatlanságának.

– Hallod-e, Béla, nekem muszáj!... – furakodott bátyja mellé.

– Nyughass már! – suttogta vissza Béla.

– De nem bírom tovább!

– Várd meg, amíg a Küküllőhöz érünk!

– Nem lehet!... Én...

Még mielőtt bátyja megakadályozhatta volna, kiszökönt a felvonulók közül, átrohant a bal oldali gyalogjárón egészen a Becsek Aladár-féle nyomda és lapkiadóvállalat madártejszínű zománctéglákkal kirakott épületéig, és annak tövében egy pillanatra hátat fordított a világnak. Béla majd elsüllyedt szégyenletében.

Gyorsan át is pillantott az utca túlsó felére, ahol a főtrafik és a Fernengel-fűszerkereskedés között a városi szálloda és étterem nagy üveglakok csillogtak.

– Emlékszel a mozira? – szólalt meg mellette Laji.

– Persze!

– Jó film volt, nem?

Béla szeme előtt hirtelen felvillant először a nagy plakát, rajta a szöveg: „A jeges halál”, társadalmi dráma, színes... azután a behavazott úttesten botladozó gyászos asszony, amint felbukik, és nyilván odapusztul, miközben a vetítógép szenvtelenül surrog, és a zongorista a divatos dalt játssza... Meglepődésére Laji már dúdolta is, és ő is dudorászni kezdte a szöveget.

Sárika, Sárika, kis szentem,

én magát oly nagyon szeretem.

Száll a madár s azt susogja nekem,

hogy maga is szeret engem, Sárika kis szentem!...

Az egész így együtt olyan ellenállhatatlanul mulatságos volt, hogy Béla hangosan felkacagott. Vele nevetett Laji is. Vidámságukat a menetbe visszafurakodó Géza magára vonatkoztatta, és ő is boldogan kacarászni kezdett. Ebben a hangulatban vonultak el balról a polgári leányiskola ormótlan épülete mellett, ahol anyjuk, mielőtt Balázs István feleségül vette volna, takarítónő volt, jobbról a Barkóczy-vendéglő mellett, ahol apjuk már hetek óta folytatta megbeszéléseit a keménykalapos idegennel és

azokkal a helybeliekkel, akik a mai felvonulásra végül is nem jöttek el. Így érkeztek el a Kossuth utca végéig, amelyet váratlan és értelmetlen akadály torlaszolt el.

A főutat keresztben ugyanis katonai kordon zárta le. A menetelők a szuronyos fegyverek láttán egy pillanatra meghökkentek, noha a bakák fáradt, öreges arcán – talán csak az őrmester kivételével – semmi harciasság nem tükröződött. Béla felismerni vélte a minapi őrzetetőt. Aztán az emberek az előre megállapított menetrend szerint befordultak jobbkézt a szűk Malom utcába, hogy elérjék a Küküllőt.

A felvonulók zsvajva hirtelen megtöltötte a házak árnyékos közét, s mintegy megsokszorozta a tömeget, amely eddig a főutca szélességében elenyészőnek tetszett. De talán valójában is szaporodott a résztvevők száma. Az utca jobb oldalát elfoglaló tímárműhelyekből és a zöld bükkfaágakkal díszített bolthajtásos alacsony kapuk mögül egymás után szökdöstek ki az inasok és a fiatalabb segédek, hogy hozzájuk csatlakozzanak. A folyó fölött átvezető keskeny fahidat már teljes hosszúságában betöltötte a menet. Eleje elérte a Kollégium-kert bejáratát, de a vége még az innenső parton topogott.

– Nem is tudom, hogy engedtek be ma münköt a Kollégium-kertbe... – töprengett félhangosan Laji.

– Miért ne engednének be? – kérdezte Béla harciasan.

– Máig napig csak az urak mehettek oda majálisozni.

– Én már jártam itt.

– De csak az iskolával!... Most is úgy volt, hogy a Csicseren lesz a multság, osztán mégis beleegyeztek.

– Kik?

– A gondnokság... Szép kert... De drágán fizették meg... még én is megfizettem... – nevette el magát Laji, és keresztülköpött a korláton, le a Küküllő vizébe, amely itt a gát alatt sárgás-zavarosan örvénylett nyugat felé.

– Hogyhogy? – kérdezte Béla, és menet közben ő is a vízbe köpött.

– Örökségül hagyta rájuk valami professzor, de azzal,

hogy a verseit is kiadják. S a könyvét mindig a diákok kapták jutalomnak. És szavalni is kellett belőle. Ezt ni:

Küküllő partján vakarni
sok pénzt csinál marhabőr.
Nem kell dolgot nem akarni,
ha német, magyar embőr.

– Érted?

– Érti a fene.

– Azt jelenti, hogy a marhabőr-vakarással sokat keresnek a vargák, s hogy dolgozni kell, akármilyen náció is vagy.

– És te hogy fizettél ezért?

– Mert mielőtt meghalt az apám, egy osztályt náluk is jártam, s én is megtanultam a verseket. Aztán kimaradtam az iskolából... Akkor kerültem hozzátok inasnak...

Béla elgondolkozva pillantott végig a folyó füzesekkel árnyékolt vizén. Belerúgott egy kavicsba, s az csobbanva hullott a hídlábnál forgó aprócska örvénybe. Valami szomorúság volt az egészben.

A tágas kertben a menet egy pillanat alatt alkotó elemeire bomlott. Az alig bimbózó bokrok alatt, a fenyőfák túleveles tövében, a Segesvárra vivő vasútvonalat elkerítő sövény mentén családok, csoportok üldögéltek – ki pokrócon, ki a puszta földön, és máris nekiláttak az elemóziának. Balázs István megkereste az övét. Melléjük telepedett, és szórakozottan figyelte a kipirult és boldog Böskét, mint osztogatja a mostanig dugdosott zsír maradékával megkent ragacsos kenyeret. Neki is nyújtott egy darabot, de ő jó ideig bele sem harapott

– Miért nem eszel? Valami bajod van? – kérdezte a felesége, és keze megállt a levegőben.

Férje hallgatott.

– Nem így képzeltem – mondotta aztán.

– Miért? Az emberek eljöttek. Az utcákon végigvonultunk. Senki belénk nem kötött, hála istennek. Mit akarsz még?

– De hát ez nem május elsejei tüntetés, hanem kerti mulatság! – mutatott körbe az elkeseredett férfi. – Nem ilyesmiről olvastam én. Miből látszik itt, hogy...

– Látszik, nem látszik, kitűnően sikerült. Mindenki jókedvű, együtt vagyunk, jól érezzük magunkat. Elégedett lehetsz te is, meg az a... – és szemével a kissé távolabb falatozó keménykalapos idegen felé vágott.

István legyűrte a zsíros kenyeret, aztán vette a kalapját.

– No, ki tart velem?

– Én! – ugrott fel Béla.

– Mindjárt visszajövünk – mondta apja a csalódott Böskének. – Előre, Béla!...

A délnyugati hegyek fölött még magasan állott a nap. Kellemes tavaszi melegében egyre jobban kivirágzott az emberek vidámsága. Mindenfelől nevetgélés, élénk terefere hangzott. Most már valamennyi résztvevő otthonosan mozgott az eddig tilos kertben. A túlevelű fák árnyékolta sétányokon gyermekek hancúroztak, – kissé távolabb mintha Csucsi Karcsit és Németh Dedét pillantotta volna meg Béla. Néhány öreg szertartásosan köszöntötte Balázs Istvánt. Az igazi élet azonban a földbe ágyazott torna-szereken túl elterülő szabad térségen zajlott. Sör ugyan nem volt, mert a szállítás Brassó felől még mindig akadózott, bor azonban került elég. Bár a tűzrakást a kertben nem engedélyezték, szabad parázs-tűzhelyen a kürtőskalácsos asszonyok mégis szorgalmasan gyakorolták mesteriségüket.

Béla alig várta, hogy odaérjenek. A szellő néha feléjük sodorta a sült kalácstészta és a pörkölődő cukormáz izgató illatát, s ilyenkor nagyokat nyelt. Apját azonban itt is, ott is megállították, szalonnával, kenyérral, legfőként azonban borral kínálták.

– No, Pista, hát egy pohárral csak megiszol velem! – nyújtotta feléje a könnyű Küküllő-menti asztalit a fehér rozmárbajszú Csucsi bácsi, a cipész.

Balázs István megitta.

– Ejnye, csak nem utasítasz éppen engemet vissza! – csodálkozott kezében egy szürke tábori kulaccsal Dónáth bácsi, a tüdőbajos szobafestő és mázoló.

Hogyan lehetett volna a kínálást visszautasítani?

– A munkásünnep tiszteletére! – emelte feléje a poharat Németh bácsi, a félszemű kőművesmester.

Béla aggódva vette észre, hogy a mosolyogva elfogadott kínálások és szívesen viszonzott jókívánságok szünetében apja arca mint komorodik el egyre jobban, és az a jól ismert kettős ránc az orra tövén mint lesz egyre mélyebb, egyre keserűbb. Németh bácsi megjegyzésére apja éppenséggel meg sem állhatta már.

– Nem mondom – szólt –, megtiszteljük mi ezt a munkásünnepet. Csak az a kérdés, hogyan!

– Miért? – emelte rá kissé vérbe borult szemét a kőműves.

– Eszünk, iszunk, jól mulatunk, de senki egy szót nem ejt a háborúról vagy a békéről, vagy arról, hogy mit akarunk.

– S ha, ejt, akkor másképp lesz?

– S ha nem akarjuk, hogy másképp legyen, miért jöttünk ma ide?...

Bélának egy pillanatra a lába is elgyengült, hogy apja mindjárt öltre megy Németh bácsival. Az utóbbi azonban elmosolyodott, s barátságosan nézett rájuk.

– Igazad van, Pista fiam – mondotta. – Le a háborúval, éljen a béke! – de poharát már csak maga ürítette ki.

István szótlánul ment tovább. Bélának úgy tetszett, hogy szemével mindenütt a keménykalapos idegent kerési. Útjuk egyenesen a kürtöskalácsosok körül összeverődött emberek felé vezetett. Béla most már bizonyos volt abban, hogy egy-két perc múlva maga is kezében tartja a foszlós bélű kerek süteményt, szája-orra megtelhetik annak csodálatos ízével-illatával. Apja határozottan lépkedett az egyre tömöttebb és egyre hangosabb csoportok között, Bélának mégis úgy tetszett, mintha szokásánál jobban sietne. A bor!... találta el az okot, de nem nyugtalanította különösebben, hiszen apja nem szokott megmámorosodni.

Annál inkább a többiek. Élénk zshivaj, nótázás hangzott többfelől is. És amikor éppen a kürtöskalácsos nénikhez érkeztek volna, tág körben földre telepedett vidám társaság zárta el teljes szélességében útjukat. Mihelyt Balázs Istvánt megpillantották, vidám kiáltozás szakította félbe a nótát:

– Éljen Balázs!... Szervusz, Pista!... Üljetek ide közibénk! No csak frissen... Adjatok poharat nekik!...

Balázs István elvette a zavaros borral megtöltött poharat, de nem ült le, hanem némán várt egy pillanatig. Aztán felemelte jobbját, és szilárd, de csodálatosképpen kissé mégis remegő hangon megszólalt. Ugyanazt mondta – nem hangosan, éppen csak annyira, hogy a körben üldögélők mind meghallották –, amit az előbb a félszemű Németh bácsi:

– Le a háborúval! Éljen a béke!...

Szavára semmi válasz nem jött. Aztán valahol egy asszony nevetett fel, mint akit csiklandoznak, és neki jól esik. Többen is odafordultak, és kacagni kezdtek. A borízű hangok betöltötték a levegőt, minden más zajt elnyomtak, és valaki váratlanul újból énekelni kezdett:

Hulló falevél

Suttogva beszél.

A szép tavasznak már vége...

Mind többen és többen kapták fel a divatos dalt. Zengett tőle az egész terecske.

Balázs István haragosan öntötte maga mellé a bort, kézen fogta fiát, és miután senki sem törődött vele, megindult visszafelé. Bélát a kétségbeesés környékezte.

– De édesapám!...

– Mi az?

– A kürtőskalács...

– Majd esztek anyáddal. No, gyere!...

Gyorsan haladtak a meleg gyantaillatot lehelő fekete fenyők alatt. Bélát a csalódás szinte megbénította. Ugyanakkor különös meghatódottsággal érezte apja kezének szilárd szorítását, bortól hevesebb, de semmivel sem bizonytalanabb lépésének ütemét. Valamilyen részvétféle támadozott benne, ha az apját hatalmába kerítő rosszkedvre gondolt. Testestül-lelkestül az ő pártján állott. Legszívesebben füvel tömte volna be mindazok száját, akiknek nyúlós énekszavától most keresztül-kasul visszhangzott a Kollégium-kert.

Ezen a napon a dolgok határozottan rosszul mentek. Minden a visszájára fordult, mintha az egész világ, de legalábbis Béla bal lábbal kelt volna föl.

Apjuk már hajnalban bosszús kedvvel indult a ládagyárba. Körülbelül három hete ott dolgozott, mert hadiüzem lévén biztonságosabbnak érezte. A május elsejei felvonulás az utólag észbe kapott polgári és katonai hatóságok megítélése szerint elérte a célját – igyekeztek is mindent elkövetni az „értelmi szerzők” kilétének felderítésére. Béla hajnalonta még most is arra riadt, hogy a konyhaajtóban fegyveres csendőr áll, mert újból apjáért jöttek, hogy elővezessék. Ilyenkor persze többé nem tudott elszundítani, s csak figyelt a szoba felé, hallja-e vagy sem az üzembe készülődő apja motozását. Ő is tudta már, hogy a gyárban apjának hadmentességet ígértek. De a papírok egyelőre késtek, ezért volt apja nyugtalan és anyja még nyugtalanabb. A házban pedig feszült légkör uralkodott, mert Böske természetesen mindenért férjét tette felelőssé.

Laji is elkanászodott. Egész május folyamán egyetlenegyszer sem jelent meg a kötelező tanoncoktatáson. Bélát is folyvást arra unszolta, hogy hagyja már az ördögbe azt a tanulást, inkább vétessék fel magukat a gyárba, ott most lámpással keresik a fiatalokat lőszeresládák gyártásához. A munka könnyű, s jól meg is fizetik. Sőt a maga találékony módján már meg is teremtette a kapcsolatot a műhelyfőnökkel, s ha nincs Böske, egyik napról a másikra beléphettek volna. Balázsné azonban már az első célozgatásokra kereken kijelentette, hogy szó sem lehet róla!... Tessék elvégezni az iskolát! Úgysem tart már sokáig!

Csakugyan azt rebesgették, hogy a hadiesemények miatt szinte háromhónapos késedelemmel megkezdett tanévet a rendesnél jóval hamarabb, talán már néhány nap múlva befejezik. Bizonyára szintén a hadiesemények miatt. Kinek volt kedve ilyen körülmények között magát könyvekkel gyötörni, vagy az iskolai rendtartás szabályaira ügyelni?... Bélának a legkevesbé sem. Haragudott is eléggé az anyjára, amiért nem engedte el a gyárba. S haragjában még kevesebbet tanult.

Mégis a mai nyugtalan napon az nyugtalanította a legkevésbé, hogy földrajzból nem készült, történelemből azt sem tudta, mi van felhagyva! Egyébként is az volt az érzése, hogy Gyerkes igazgató tanító úr ma nem szólítja, nem szólíthatja fel, hiszen.. . Ebben a pillanatban azonban saját nevét hallotta. Vonakodva állott fel, s szemét mereven az igazgató hajzatára meresztette. A csigákba göndörödő őszfürtökre a domboldal fái megtörő napfény különös zöld árnyalatot vetett, s Béla mintegy érezni vélte a nyitott felső ablakok felől beáramló levegőt. A leckét azonban nem tudta. Csak hallgatott makacsul.

Gyerkes tanító úr megtörölte fekete zsinóron lógó csipetűjét, orra nyergére illesztette, és csodálkozva pillantott végig Bélén.

– Mi van veled? – kérdezte. – Hiszen te egyébként tudni szoktál... Na, jó... Akkor beszélj nekünk valamit vitéz csapataink 1915-ös dicsőséges téli hadjáratáról...

Bélát valami legyőzhetetlen gyengeség fogta el. Agyában egyetlen értelmes gondolat sem született. Segítséget kérően pillantott padtársára, Dónáth Palira, annak mereven előretekintő arcáról azonban semmit sem tudott leolvasni.

– Mi... mi ezt nem tanultuk, igazgató úr kérem – nyögte ki végre.

– Nem tanultátok, csakugyan nem? – kérdezte némi gúnnal az igazgató.

– Nem! – vágta rá most már makacsul Béla.

– Németh Dezső! Tanultunk-e mi erről?

– Igenis, tanultunk! – ugrott fel készségesen balkézt a fal mellett Németh Dede. – Tavaly vizsga előtt kaptuk fel!

– No lám!... – mondta Gyerkes igazgató úr. – Hát ehhez mit szólsz, Balázs fiam?

Béla azonban semmit sem szólt. Csak állott vörös arccal és égő füllel az osztálytársak kárörvendő és gúnyos nézésének kereszttüzeiben, és arra gondolt, hogy ennek soha nem lesz vége. És Gyerkes igazgató úr csak hagyta-hagyta állani. Először kikérdezte Németh Dedét, utána Csucsi. Karcsit, még talán másokat is – és Béla még folyton-folyvást ott állott a padban, s nem tudta, mitévő legyen. Végre leült – nem is: lerogyott az ülésre. Senki sem

törődött vele. Ez még a kárörvendő pillantásoknál is gonoszabb volt.

Délben alig várta, hogy hazajusson. Szeretett volna minél hamarabb megfeledezni az egész kínos históriáról. Úgy képzelte, hogy ebéd után azonnal elbújik a kertben, vagy régi kedvenc könyvével, a ronggyá olvasott Rejtelmes szigettel együtt felmászik a műhely padlására, és addig rejtőzködik ott, amíg a megalázottságtól lüktető szívverése el nem csillapul. Tervét azonban nem hajthatta végre. Mindenekelőtt otthon nem várt rá semmiféle ebéd.

Anyja kisírt szemmel, kócosan állott a konyha ajtajában a napon. Béla megtorpant előtte. Orrát a sötét blúz felől megcsapta a porral keveredett könnyecseppek kipárolgása.

– Mindjárt, ahogy elmentetek, hazajött édesapád az üzemből – mondta elkínzott, de egyáltalán nem reszketeg hangon. – Behívót kapott... megint... Most elment, hogy megérdeklődjék. De már reggel óta oda van, s engem megöl a bizonytalanság...

– Hová ment édesapám?

– A kaszárnyába... vagy a hadkiegészítőhöz... nem is tudom...

– S az... izé... a felmentés?...

– A gyár beadta, azt mondja, de nem jött rá válasz... hacsak a hadkiegészítőnél nincs...

Béla úgy érezte, hogy nincs ott. Egy ilyen szerencsétlen napon még a hadmentesség sem érkezhetik meg.

– Nem, nem lesz ott – folytatta anyja mintegy az ő gondolatát. – Megmondtam én jó előre, hogy húzza meg magát, ne keverje a kását, ahol nem föl... Kellott neki május elsejét rendezni!... Ez az eredmény... A behívó...

Nem, nem szűnik már egy percre sem ez a nyomasztó szörnyűség! – Béla tudta jól. Az éjszaka kezdődött, a hajnali felriadással folytatódott, az iskolai megszegyenüléssel fokozódott, és most ezzel az elviselhetetlen néma izgalommal tetőződik, amelynek nincs, nem lesz belátható vége.

– Azt mondta Németh bácsi is – szólalt meg a konyhában Laji, akit eddig a belső homályban észre sem lehetett venni.

– Mit?

– Hogy a szakszervezeteket mind behívják... Még a gyárakból is...

– Ó, istenem! – sóhajtott fel elkínzottan Böske.

– Most aztán legalább minket vegyenek fel, ha Pista bácsit mégis behívják!

– Már megint kezdod, Laji!... – mondta szemrehányóan Balázsné, de hangjából teljességgel hiányzott a szokott harciasság. Hiszen egész idő alatt azon törte a fejét, hogy ha István végleg bevonul, mihez kezd a két fiúval... Szegény Pisti, milyen jó neki, hogy ezt a bajt nem érte meg!... És erre ismét hullani kezdtek a könnyei.

Béla éhes volt, ki is volt hevülve a napon való álldogálástól, az is bántotta, hogy anyja megint csak úgy kapásból ellene mond Lajival kifőzött gyári terveiknek. A könnyek láttán azonban mindent elfelejtett, s csupán egyetlen vágya volt, hogy anyját megvigasztalja. Csodálatosképpen azonban ehhez az egyhez nem tudott hozzáfogni. Tehetlensége felbosszantotta, és ezért valahogyan anyját okolta. Rá haragudott, amiért sírt, és amiért ő nem bírja elállítani a könnyeit. Türelmetlenül topogott.

– Hol van Géza? – kérdezte végül, csakhogy mondjon valamit.

– Átküldtem Dónáthékhoz egy kupa puliszkalisztért, azt főzök majd, ha apád megjön. Ugye, éhesek vagytok?...

Béla bólintott, bár úgy érezte, hogy egy falat se menne le a torkán.

Csikordult az utcai kapu, mindnyájan egyszerre pillantottak oda, de csak Géza jött meg a szitával. Anyja elvette, és bement vele a konyhába. Laji csakhamar kijött, s a három fiú leült a konyha küszöbére. Néha-néha nagyot kordult a gyomruk. De mindhárman némán várokoztak.

Teltek a végeláthatatlan negyedórák és félórák, az átellenben emelkedő dombon a toronyóra mégis mintha sűrű egymásutánban ütötte volna az órákat. A kertajtó felől előjött mind a két kotló, az egyik a már tollasodó csibékkel, a másik a csak néhány napja kibújt sárga kiskacsákkal. Követelőző hangjuk felverte az udvart. A kisírt szemű Balázsné kötelességtudóan megjelent az ajtóban, és

korpakevertet vetett először a mohó rucaivadékoknak, majd a maradékot a csibék elejébe szórta. Végigpillantott a küszöbön mozdulatlanul üldögélő három fiún. Nem volt szíve zargatni őket, mert nemsokára egy-egy cseréptányért nyomott a markukba, s mindegyiknek kimérte a tejpusziskát. Ő maga visszament a konyha mélyébe, és ott próbált meg enni. De hiába.

Késő délutánra járt az idő, amikor apjuk porosan, izzadtan, kimerülten belépett a kapun. A gyermekek már messziről látták, hogy arca gondterhelt, csüggesztően komor. Szívüket elszorította a várt és mégis váratlan bizonyosság, és szokásukkal ellentétben eszükbe sem jutott eléje rohanni. Éppen csak felálltak, és utat engedtek anyjuknak, aki a kapu csikordulására azonnal előszökkent a konyha homályából, de aki a küszöbön szintén megtorpant. Az ő ajkát sem hagyta el kérdés, még egy sóhaj-tásnyi sem. Balázs István megállt előttük.

– Nincs mit csinálni – mondotta Böskének szelíden és barátságosan. – Még az éjjel elindulunk.

– Hová? – kérdezte vagy inkább csak lehelte a felesége.

– Nem kötötték az orrunkra. Németh bácsiéknál az udvaron lakik az a cseh törzsőrmester, azt mondta, hogy Przemyslbe visznek erődítési munkára.

– Ó, istenem! – sóhajtotta Böske.

– Még jó is ez, ne búsulj. Állítólag szakmunkásokra van szükség, s azoknak valamivel jobb... Bár akik velem voltak a kaszárnyában, legfeljebb kapálni-kaszálni ha tudnak – tette hozzá lemondóan.

– S a gyár?...

– Semmi!... – legyintett István. – Lőszeresládát asszonyok is csinálhatnak... Erről jut eszembe, Böske!... Bélát és Lajit szívesen felveszik. Ha nem tudod elintézni a hadisegélyt, vidd el őket oda, de ne te kezdj helyettük dolgozni. Egyelőre vigyázz a házra és rájuk... Most pedig adj valamit ennem, mert fordulok is vissza.

– Máris?... – sírta el magát Böske.

– Nyolckor a kaszárnyában kell lennem. Alig engedtek el így is... a holmikért...

– Akkor elkísérlek... Gyere, egyél, az étel még meleg...

A három fiú szótlánul álldogált a konyhaajtó előtt. Béla emlékezetében ismét felmerült a délelőtti megszenyülés, de mint valami réges-régen, talán évekkel ezelőtt történt esemény, amelynek bántó keserűségét azonban ez a látszólagos távlat nemhogy csökkentette volna, de még fokozta. Szinte megkönnyebbülten gondolt arra, hogy ha bemennek a gyárba, nem kell többé iskolába járnia.

– Én is veletek akarok menni a gyárba! – szólalt meg Géza mintegy feleletként bátyja ki nem mondott gondolatára.

– Te még kicsi vagy ahhoz! Ugye, Laji?

– Mit tudom én? – vont a vállát. – Pista bácsi azt mondta, hogy mi ketten menjünk!.

– Persze, mindig csak ti ketten... Megyek, meg is mondom...

– Édesapám most készül! Hadd békében!

– De én...

A vitának azonban egyszerre vége lett, mert zöldre mázolt katonaládájával apjuk jelent meg a konyhaajtóban.

– Csókoljatok meg, fiaim! – mondotta csendesen és komolyan. Mindhármuknak odatartotta arcát, amelyen a friss mosakodás és a háziszappan szaga érzett. Gyors figyelmeztető pillantást küldött a küszöbön szemét törölgető és szipogó felesége felé, mert nem akarta a búcsúzást könnyekbe fullasztani. – ViselkedjeteK jól, ne kínozzátok édesanyát, amíg távol vagyok. Inkább igyekezzeteK segítségére lenni... Remélem, egy-két hónap múlva idehaza vagyok, hiszen az oroszok most nem támadnak – tette hozzá vigasztalólag inkább Böskének, mint a gyermekeknek.

Ő is tudta azonban, hogy felesége vigasztalhatatlan.

A kapu már rég becsapódott férj és feleség mögött, a fiúk azonban még mindig tétlenül ténferegtek a már homályosodni kezdő udvaron. Bélának eszébe sem jutott, hogy tanulni is kellene holnapra. Géza pedig állítólag megcsinálta már a házi feladatot. Bereteszelték éjszakára a tyúkólat, hogy a görény be ne surranhasson. Megették a délről maradt hideg puliszkát, s miután anyjuk még mindig nem tért vissza, a maguk módján, hallgatag libasorban átmentek egy kicsit Dónáthékhoz.

Béla osztálytársa két leánytestvérével és szüleivel a harmadik szomszédban lakott a Szent Imre utca páros oldalán. Ma este azonban csak Pali volt odahaza, a többiek bevonulókat kísérték ki. Vajon miért nem engedték őket is ki az állomásra? – gondolta egy pillanatig Béla, s közben hálát érzett Pali iránt, amiért a délelőtti esetről látszólag teljesen elfeledkezett.

Leültek négyesben a vadszőlővel befuttatott tornác még meleg kőlépcsőjére. Szótlanul nézték, mint jelennek meg a csillagok a még világosnak tetsző égboltozaton, és mint önti el a homály a talaj tárgyait. Az ágyások felől a dohányvirág sűrű és édes illatát sodorta feléjük a levegő-áramlás. Olyan elmondhatatlanul békésnek tűnt az egész világ, hogy Béla már-már kételkedni kezdett a történetek valóságában.

A kerítés egyetlen árnyéktömbből kifaragott pereme fölött a fényesebb égcsíkon hirtelen zümmögő pont jelent meg, aztán még egy és egyre több. Dónáth Pali fürgén talpra szökkent, felragadta a keze ügyébe eső fuszulykakarót, és hadonászva csapkodta le vele a cserebogarakat. Mindhárman követték példáját. Negyedóra múlva a repülés befejeződött, és ők papírdobozokba gyűjtötték a nyüzsgő zsákmányt.

Csak ebben a pillanatban jutott ismét Béla eszébe, hogy apját behívták, és hogy ma este indul is már.

– Mi Lajival a ládagyárban fogunk dolgozni – mondta egy kicsivel később, mintegy megnyugtatóul saját magának, és büszkén élvezte osztálytársa csodálkozását.

5

– Hányszor mondjam még, hogy nem mész a gyárba?... De az egyik füleden be, a másikon ki...

– De édesanyám, hiszen Laji...

– Ne Lajira hallgass, hanem reám!... Laji más...

Különben mai nappal Laji is kilépett, remélem, tudod!

– Tudom, de miért?...

- Hát nem mondta, hogy szükség van rá odahaza?
- De mondta.
- Hát akkor?... De megvert veled az élet, Béla fiam!... Mintha csak apádat hallanám, amikor az istennek sem akar valamit megérteni!...
- Édesapám meghagyta, hogy a gyárba menjek!...
- No, látod-e, éppen így vitatkozik velem furt ő is!... Meg kell ebbe bolondulni!...
- Édesapám elintézett volt még akkor mindent!
- Csakhogy apád nem tudta hogy az iskola egyketőre befejeződik, hogy Lajit hazahívják, és hogy ti vele mehettek!...
- De én nem kívánok Újszékelyre menni...
- Hát én talán kívánok így élni, ahogy élek?... Apádtól máig csak egy lapot kaptam, azt sem tudom, él-e, hal-e, pénzünk nincs, ennünk nincs mit, s ti akkor itt ülnétek Gézával a nyakamon. Törődtök is azzal, mint teremtem elő a mindennapi betevő falatot!...
- De maga hogy marad itt egyedül?
- Azt csak bízd rám! Egy szájat könnyebb betömni, mint hármat! Őszire aztán minden megváltozhatik. Tán a háborúnak is vége lesz, vagy apád hazajön.
- S mi egész nyáron?...
- Na, most aztán elég!... Aló mars, ki a konyhából!... Anna néni is mindjárt itt van, s még a vasalással sem vagyok meg!... Délig ne is lássalak!...

Béla lógó orral baktatott át az udvaron a szaladgáló aprójóság között. A kerti ösvényt szegélyező alacsony bokrokról letépett néhány nyers egrest, és vitézül megette, noha a száját alaposan összehúzta, s még a foga is elvászott bele. Kiköpte a magokat, még egy pillantást vetett a felhőtlenül kék június délelőtti égre, majd evetszerű gyorsasággal felkúszott a műhelypadlás létráján.

Néhány hete a három fiú ezt a padlásteret választotta magának búvóhelyül. Ez volt a hódító Robur repülőgépe, a várkastély a Kárpátokban, a szikláshegységbeli indián-sátor, Tatrangi Dávid légjárójának belseje, sőt Eger vára is, amelyet a török (aki legtöbbször édesanyjukkal volt azonos) sikertelenül fogott ostromzár alá. A vár jelenlegi védői, vagyis Laji és Géza, kitörő örömmel fogadták az erősítésükre érkező segédcsapatokat, a bosszús Bélának

azonban nem fült a foga a játékhoz. Éppen csak helyet foglalt az egyik keresztgerendán, s elgondolkozva bámulta a homlokzati deszkafal hasadékainak fénykévéjében örvénylő porszemeket.

– Szó sincs a gyárról, a fene essen belé! – mondta végül komoran, és mélyen beszívta a padlás fűrészpor-illatú levegőjét.

– Mondottam, ugye... – szólalt meg Laji.

– S hogy mi is megyünk hozzátok Újszékelyre!... – folytatta Béla.

– Anyám izente, hogy szükség van reám odahaza...

– De ránk mi szüksége van?...

– Á, ez csak olyan szóbeszéd. Majd meglátod, milyen jó lesz. Az a mezei munka, amit velünk akarnának végeztetni, tiszta gyerekjáték. Alig várom, hogy otthon lehessenek!...

– No, én nem!... – szögezte le Béla.

Az elválás gondolata váratlan fájdalommal szorította össze szívét. Ezért az udvarhelyi otthonért nem rajongott különösképpen – a zszindelyfedeles alacsony házban szűkösen értek csak el. Az udvar és a kert sem volt valami híres. És amióta Pisti meghalt, az egész fölött valami megnevezhetetlen szorongás lebegett. De most is, akárcsak majdnem egy évvel ezelőtt azon az éjszakán, amikor a sebesen közeledő front elől hirtelen északnyugatnak kellett menekülniük, s hol szekéren, hol gyalog Farkaslakán át Korondig, onnét pedig a Korond vize mellett Szovátaig, sőt ezen túl is eljutottak, az elhagyott otthoni helyek és tárgyak kivétel nélkül a szépség és kedvesség ragyogásában tündököltek föl előtte. A veszteség pedig, amely akár csak időleges elhagyások folytán is érheti, pótolhatatlannak látszott.

Azzal vigasztalgatta magát, hogy ez csak képzelődés, nincs sok jelentősége. De arra is emlékezett, hogy mindig akkor becsülte meg a dolgokat, amikor azok mindörökké eltűntek vagy kiestek hatalmából. Nem volt-e ez így egy könyvvel, amelyet nyolc- vagy kilencéves korában olvasott, mikor még az Árpád utcában laktak, az volt a címe, hogy Alice a csodák országában, vagy valami hasonló, azóta is hiába keresi-kutatja, pedig de szívesen elolvasná újra! Vagy éppen így történt a tengerrel, Moscsenicska Dragá-

val, amelyet akikor, ott a helyszínen nem tudott kellőképpen szeretni, és most néha még álmaiban is visszavisszajár, s ha a Lajinak küldött képeslapra esik a pillantása, szíve elszorul a fájdalomtól. Vagy itt van Pisti! Amióta ő nincs, mindenhol tanyát ütött a jóvátehetlenség.

– De én igenis várom, hogy Újszékelyen legyünk – avatkozott bele Géza, aki egy sötét dobozzal a térdén a bejárat mellett üldögélt valami rongyoszsákon.

– Persze, hiszen te úgysem mehetnél a gyárba dolgozni.

– Nem is! De a mezőre kijárhatok. Ugye, Laji?

– Kijárni éppen kijárhatsz... Persze hogy kijárhatsz!... – tette sietve hozzá Laji, mert első szavain nem volt túlságosan meggyőző a hangsúly.

Géza bizalmatlan pillantással mérte végig, hiszen Laji a délelőtt folyamán egész másként nyilatkozott. Morcos arccal emelte szeméhez a fekete dobozt, vagyis azt a ki-mustrált kezdetleges fényképezőgépet, amelyet az iskolában cserélt, jobban mondva vásárolt egész heti tízóraija árán, és amelyet itt őrzött a rejtekhelyen. Fényképezni ugyan még nem próbált – talán nem is lehetett – vele, a gyöngye fényerejű lencse azonban így is sejtelmes szépséggel vetítette a hátsó homályos üvegre a külvilág felfordított képét. Odakint, a padlásbejáraton túl ragyogó napfényben, fejjel lefelé csüngtek az ég kékséges tengerébe a lombos gyümölcsfák, a tyúkól teteje, a kerítéslécek hegyes dárdái. Ugyanakkor fejjel lefelé mozgó két sötét ruhás nőalakot is megpillantott, noha elsőre fel sem ismerte őket.

– Vigyázat! Elsőfokú készültség! – adta ki a jelszót, és szeme elől elvette a dobozt, amely végeredményben mégiscsak zavarta.

A gyermekek mozdulatlaná merevedtek, s így figyelték a betóduló Ellenséges Idegenek, vagyis anyjuk és a Laji anyjának tevékenységét. Az Ellenséges Idegenek azonban még csak feléjük sem pillantottak. Tempósan haladtak tova az ágyások közt. A súlyos virágillatot hordó szellő a lombok halk neszezésével, a méhek és bogarak zsongásával együtt minden szavukat egyenesen a padlástér felé sodorta.

– És nem adják a hadisegélyt?... – kérdezte a sötét rokolyát és fodros elejű fehér gyolcsinget viselő Anna néni, s megigazította simára fésült barna haján az anyyi év után is gyászt jelző fekete kendőt.

– Nem! Nem adják! – mondta Böske.

– Mindent megpróbáltál?

– Mindent! Még a polgármesternél is voltam.

– S mit mondanak?

– Semmit. Hazudnak.

– Mégis.

– Hogy a papírok nem jöttek meg az ezredtől.

– De hiszen a behívót ők kézbesítették!

– Hát persze. De valami más papírokról beszélnek.

Hogy az István helyzete nem tiszta, s várják a frontról az értesítést.

– Miféle értesítést?

– Ki tudja?... Elvittem nekik a tábori postai lapot, az egyetlent, amit tőle kaptam... Az csak elég bizonyított. Elvették, s hogy jöjjenek másnap. Ennek már két hete...

– S te?

– Azt kell hogy gondoljam, nem tiszta dolog ez!

– Miért gondolod?

– Valaki megsúgta, hogy a gyanúsaknak nem adnak.

– A gyanúsaknak?

– Istvánra már rég szemet vetettek... S most a május elsejei dolog óta...

– De hát annak semmi köze...

– Mit tudom én?... Csak annyit tudok, hogy mindenért én húzom a rövidebbet, ha itthon van, ha nincs...

Böske lehajolt, s megnézte a szépen fejlődő zöldpaprikát. Aztán sóhajtva egyenesedett fel. Sóhajtását a műhely padlásán is tisztán lehetett hallani.

– Csak ne búsulj, húgom! – nyugtatta Böskét Anna néni, aki a megszólításhoz valódi, noha távoli és laza rokoni kapcsolatok alapján tartott igényt. Annak idején Böske is Újszékelyről indult el, hogy a városban szolgáljon, először mint pesztra egy tanár család gyermekei mellett, majd mint takarítónő a polgári leányiskolában.

– Már búsulni sincs erőm – mondta Böske.

– A fiúkat ma elviszem magammal, ahogy megbeszél-
tük, s őszig sok minden történhetik. Eiszte a háborúnak is
végét szakítják a népek.

– Már én annak se hiszek!

– Erősen mondják, hogy az oroszok békét akarnak.
S éjszakánként Moldva felől már régóta nem hallatszik
az ágyúzás.

– Ajjó!... Mert én másodszor már úgysem tudnék
menekülni... Nem is akarnék.

– Hol vannak a gyermekek?

– Az isten tudja! Mióta kikapták a bizonyítványt,
egész nap tekeregnek hol a Papkertben, hol a Küküllőnél,
nincs aki megkérdezze tőlük, amióta mind csak az irodákat
bújom... Most is elvannak valamerre, pedig össze kellene
rakni az átalvetőket, ha ebéd után indulni akarnak.

– Laji, te!... Hé, Laji, te!... – hangzott végig a
kerten az Anna néni kissé érces, de dallamosan csendülő
hívása. A madarak a két öreg almafán a kert végében egy
pillanatra abbahagyták a csivitelést.

A hívásra nem érkezett válasz. A három fiú mozdu-
latlanul gubbasztott a padlástér homályában. Géza sem
nyikkant meg, noha ösztönösen azonnal jelentkezni akart,
de Bélára gondolt, s ez lakatot tett a szájára.

– Béla!... Géza!... – kiáltotta most már édesany-
juk.

Béla figyelmeztetően oldalba bökte az öccsét, aki csak
nagyot nyelt.

– Úgy látszik, nincsenek idehaza!... Hát csak pakolj
fel nekik, húgom, aztán legyetek a piacon úgy három óra
tájt. Apám ott vár a szekérrel a papírüzlet mellett.

– Majd összeszedem, ami liszt meg zsír van még a
háznál, vigyék el azt is.

– Magadnak is hagyj!

– Velem ne törődjenek!... Itthon elleszek én!

– Akkor hát menjünk!...

Megindultak az udvar felé. Menet közben Anna néni
meglazította fekete fejkendőjét, és letörölte nyakáról a ve-
rejtéket. A padlástérben a három fiú ebben a szempillan-
tásban érezte meg, hogy a felhőtlen égboltozat felől milyen
elviselhetetlen hőség árad. Vagy talán az elviselhetetlen –
gondolta egy pillanatra Béla –, hogy csakugyan elérke-

zett a búcsú, az indulás, a kikerülhetetlen változás pillanata? Mindeddig csupán távoli terv volt, lehetőség, amely megvalósul, de esetleg nem is valósul meg, az ember talán elodázhathja, sőt ki is bújhatik alóla. Most azonban nem volt, ami megakadályozza az idő könnyörtelen gördülését a meredek lejtőn.

Géza megint szeméhez illesztette a fényképeződoboz homályos üvegét. A négyszögű keretben ismét megjelent a fejjel lefelé fordult világ, a fakó zsindeletetejével a semmibe csüngő ház, a lefelé növekvő egresbokrok, és közöttük édesanyja és Anna néni, amint fejjel lefelé keresgélnek a kertből kifelé vezető utat.

6

Böske a városháza árkádjai alatt megálljt parancsolt a libasorban mögötte baktató három fiúnak. Lihegve helyezte a gyalogjáró aszfaltjára a nagy, szürke szöttes átalvetőt, és fejkendője alatt megtörölgette a homlokát. Hiába magyarázta fiainak, hogy csak a legszükségesebbet csomagolják. Béla bizonyára megint könyveket dugdosott a ruhanemű közé. Géza pedig ki tudja mivel nem tömte meg a zsákokat! Hiszen így is csak az utolsó pillanatban és akkor is heves jelenet árán sikerült eltávolítania néhány összeszáradt fűzfasípot, amelyekhez kisebbik fia makacsul ragaszkodott. No és az a doboz döglött cserebogár, amelyet szintén magával akart volna cipelni?

Böske sóhajtva nézett végig a három fiú tarisznyáin, zsákjain. Milyen másképpen indultak valaha útnak a tenger felé!... Nem is a tenger felé, hanem valamilyen világosabb, szebb és vidámabb, mindenesetre azonban magasabb rendű életbe, ahol az ilyen ormótlan poggyászfélék el sem voltak képzelhetők!....

– Már látom a nagytata szekerét! – szólalt meg Laji. – Anyám is ott van...

– Akkor hát menjünk! – sóhajtotta megint Böske, és vállára emelte az átalvetőt.

A piactér olyan volt, mint minden kedden délután bármikor – talán csak valamivel kevésbé népes. A szűkösen felhordott árunak pillanatok alatt gazdája akadt. Az eladók száma is csökkent, hiszen a rekvirálások nyomán alig maradt már ló a falvakban. Sőt utóbb már a vörös cserépkorsókkal megrakott homoródi borvizes szekerek is elmaradtak, mert azt zúgatták a népek, hogy a vontató bihalokat, vagyis a bivalyokat is elrekvirálja a katonaság, így hát azokat is kicsapták a megközelíthetetlen havasi legelőkre.

– Csakhogy már jöttök!... Éjfél lesz, mire hazaurunk!... – fogadta őket Anna néni.

– Nehezek az átalvetők! – mentegetőzött büntudatosan Böske, miközben a fiúk egymás után adogatták fel a poggyászt a szekérbe.

– Sze nincs nagy baj – enyhült meg a másik asszony –, éppen csak hogy apám elunta magát, s még benézett egy féldecire a Koronába!... Eridj, Laji, hívjad már, hogy indulhassunk.

A kocsmá bejárata fölött messzire látszó gyaluforgács-sörény hirdette, hogy ott „bor, sör és pálinka kimérés” van. Laji elcsattogott arrafelé, és eltűnt a zöldre mázolt ajtó mögött. Béla és Géza befészkeltek magukat a szekér derekát kitöltő poros és lószagú szénába, onnan bámulták a piacot, amely délutáni szennyességében, mintegy elhasználtságában nem is hasonlított a május elsejei üde és vidám térhez.

– Hát már sohasem indulunk? – nyugtázódott Géza, akinek ezekben az utolsó órákban hirtelen nagyon megtetszett az új székhelyi nyaralás.

– Elég hamar elindulunk. Olyan hamar, hogy még meg is bánod!... – mordult rá Béla vészjóslón, mert benne, éppen ellenkezőleg, a nyugtalanság és zűrzavar növekedett. Egyáltalán nem értette, minek kell odahagyniuk a megszokott és szűkösségében is kényelmes otthont, idejönni erre a lóganéjjal teleszórt piszkos piacra, s értelmetlen várakozás közben figyelni, amint a két bozontos és éhezettnek látszó lovacska kétségbeesetten hessegeti hosszú lompos farkával a legyeket.

És Mózsi bácsi csak nem akart megjönni. S most már Laji sem volt sehol. A nap áthaladt a Küküllő fölött, s

látszott, hogy lassan a Budvár fölé hajol. Anna néni néma bosszúsággal éppen elhatározta, hogy szégyen ide, szégyen oda, asszonyfejjel maga megy utánuk, amikor Mózsi bácsi Laji kíséretében felbukkant a szekerek között. Szilárd léptekkel, egyenes vonalban közeledett. A folyó felől lengedező szél előtte sodorta a fenyővíz erős illatát. A szekér közelében megigazította magas tetejű kalapját, meghúzta fehér posztóharisnyájának szíját, tömött fehér szemöldöke alatt mélyen ülő kék szemét végigjártatta a várakozókon, aztán felmászott elől az ülésre.

– Tőlem indulhatunk es! – jelentette ki szigorúan.

Bélát hirtelen vakrémület fogta el. Mintha most lenne a legutolsó pillanat valamely jóvátehetetlen esemény meggátlására. Mozdulni, szólni azonban nem tudott. Csupán bénultan tűrte, hogy anyja utoljára arcon csókolja, és teljesen fölösleges, mert meg nem értett utasításokat ismétljen el neki. Láta, noha nem érzékelte, amint Laji és Anna néni felkapaszkodnak a szekérbe, és Laji azonnal Mózsi bácsi mellett foglalt helyet az ülésen. Aztán Mózsi bácsi odaszólt a két kicsi lónak, azok belefeszültek a hámba, és a szekér nagyokat döccenve megindult az egyenetlen kövezeten. Sötét ruhás anyjuk ott maradt egymagában a teleszemetelt piactér közepén. Bélának úgy tetszett, mintha kezét egy pillanatra szeméhez emelte volna. Még el sem értek a Kossuth utca végéig, amikor Mózsi bácsi már mellére ejtett fejjel aludt. Kezén lazán csüngött a gyeplő, de Anna néni egy cseppet sem aggódott.

– Ismeri ez a két csitkó az utat hazafelé, tám még jobban, mint ha apám a zabolát rángatná – mondta.

– Ezek es rég vótak csitkók, édesanyám! – nevetett Laji.

– Én még abból az időből tudom ökö, te nagyokos!

A lovak lába ütemesen huppogott a porban. Elmaradt a kaszárnya, el a vele szemben emelkedő kis domb, amelyet a katonák sétahellyé alakítottak át, már Udvarhely legutolsó házikói is elmaradtak. A Sósfürdön túl a völgy kiszélesedett. Jobbkézt a Csicsér és a Budvár lábánál folyt a Küküllő, túlsó partján vezetett a vasútvonal Segesvár felé, ott indultak el egykor Balázsék tengeri kirándulásukra.

Bélának most az is eszébe jutott, hogy egyszer a háború előtt, még a tengeri kirándulás előtt édesapjával messze elsétált a vasúti töltésen nyugat felé. A vonal mentén a rétek mindenütt tengerként csillogtak a Küküllő kiöntött vizétől. Az egyik kanyar magas töltésoldalában barna kecskeszakállas férfi festette a tájat. Kedvesen kerekded arcú felesége a háta mögött a fűben üldögélt. Egyikük sem zavartatta magát, amiért a két Balázs, különösen Béla, tágra nyílt szemmel bámulta a vásznon megjelenő képet, amely annyira hasonlított az előttük kitaruló valósághoz, és mégis annyira különbözött tőle!... Még a festő neve is végigvillant Béla elméjén. Telek Antalnak hívták, amint később megtudták...

– Hogy fel van túrva a mező! – szólalt meg Géza.

– Lövészárkok! – fordult hátra Laji.

– Erősen harcoltak volt errefelé tavaly ősszel – jegyezte meg Anna néni. – A halottakat essze se lehetett számlálni...

– Mifélek voltak? – így Géza.

– Hát nem mindegy az, fiam? Halott, halott! Akármilyen mundért is visel... Arra nálunk alig bírtuk őket elföldelni, pedig az egész falut kirendelték.

– Biza! – szólalt meg váratlanul Mózsi bácsi, de még a fejét sem mozdította. Azután ismét álomba merült.

Ha most Telek Antal itt volna azzal a szép fiatal feleségével, vajon a kiáradt víz helyett a holttesteket festené a mezőn? – gondolta Béla.

– Miféle telekről beszélsz? – kérdezte Laji.

– Én egy szót sem szóltam!... – védekezett Béla. Úgy látszik, hangosan gondolkozott...

A lovak szorgalmasan ügettek hol a patáik alól felkavarodó puha fehér porban, hol hosszú, rázós kavicsos részeken. Előttük is, mögöttük is lomha porfellegek jeleztek a hazatérő vásárosokat. Mózsi bácsi vagy tán a lovacsákák kellő távolságban maradtak tőlük. A por azonban lassan beborította őket, és mint az útmenti almafák lombján vagy az árokpart fűvén és a keserűlapi bokrain, rajtuk is sűrű rétegben tapadt meg.

– Hajtson eisze sebesebben, édesapám!... – szólalt

meg egy időn túl Anna néni. – Éccaka lesz, mire megérkezünk!...

Mózsai bácsi nem válaszolt, a lovak sem mentek gyorsabban.

– Hallja-e, édesapám?

– Mért ne hallanám?...

– Akkor miért nem hajt?

– Van időnk – mondta Mózsai bácsi, és ismét szunyókálni kezdett.

Így haladtak át Boldogfalván, Bikafalván, Bögözön. Minden faluban akadt egy-két leégett ház, a bikafalvi templom tornyának felső felét pedig egészen elvitte a gránát. Itt-ott megugatták őket a kutyák, gyermekek is álltak a kapuk előtt, általában azonban meglepő csend volt mindenütt. Az emberek, vagyis hát az öregek és az asszonyok (mert a fiatalabb férfiak nagy része a fronton volt) még a mezőn lehettek.

Nagygalambfalvánál átdübörögtek a Küküllő szürke vashídján, amely mintha az Udvarhelyt Szombatfalvával összekötő híd édestestvére lett volna. A levegőben lassú hűvösség kezdett terjedezni. Hazatérő csordákkal is találkoztak, s szinte megfulladtak a felvert porban. Alaposan bealkonyodott, mikor Székelykeresztúr határában a lovak minden irányítás nélkül befordultak egy mezei útra, s rövid vidám ügetés után megálltak a keréknyomokkal felszántott mezőcskén, amelynek bokros északi oldalán vékony csermely csörgedezett.

– Ezt római forrásnak nevezik – mondta Anna néni. – Gyorsan falunk valamit, s aztán megyünk is már. Maga eszik-e, édesapám? – kérdezte.

– Meglássuk! – felelte Mózsai bácsi, miközben kipányvázta és megitta a lovakat, majd szénát vetett eléjük a szekérderékből. De aztán mégsem kívánt enni, inkább leheveredett a zekéjére, s újra csak elaludt.

A gyermekek boldogan nyújtóztatták a hosszú szeke-rezéstől elgémberedett tagjaikat a hűvös és nedves fűvön. Alig várták már az ennivalót. Anna néni az egyik átalvetőből szalonnát és kenyeret vett elő, és egyforma porciókat osztogatott mindannyiuknak.

– No, szeressétek!... Hagyma kinek kell? – kérdezte, s maga is helyet foglalt a fűvön.

Gézát azonban izgatta valami.

– Miért római forrás? – kérdezte tele szájjal.

– Úgy hívják a népek... Valami kövek is voltak mellette, leánkakoromban én es láttam, de elvitték őket a múzeumba... Még a Szejke-víz sem ilyen jó...

Béla feltápászkodott, és odament a forráshoz. A nyugati égről visszasugárzó fényben a kis vízkör mint hatalmas aranypecsét nyugodott a körülötte meggyült avar közepén. Le lehetett látni egészen a homokos fenéig, ahol minden két-három percben hatalmas szénsavbuborék szabadult ki a kövek alól és lebegett fel a csendesen gurgulázó felszínig. A közeli Küküllőnek tartó erecskében folyton csobogott a víz. Béla óvatosan, hogy fel ne kavarja, belemerítette összefogott tenyerét, és nagyot húzott belőle. Csodálatos íze volt. Egészen felüdült utána.

Fél óra múlva – mintha láthatatlan ébresztőóra keltette volna – Mózsi bácsi talpra állt, szóltanul befogta a lovakat, és megvárta, amíg mindenki elhelyezkedik a szekérben. A lovak is mintha csak ezt lestek volna, azonnal kocogni kezdtek. Sűrű homály takart már mindent. A földi tárgyakat meg sem lehetett különböztetni egymástól. Csupán a Küküllő feltételezett vonala fölött kigyózott valamilyen kanyargós ködfátyol. Hűvösödött. Az esti harmat észrevétlenül mindent benedvesített a szekérben. A három fiú önkéntelenül is egymás mellé húzódott. Béla homályosan érezte, hogy nemsokára házak között haladnak el, fenyőforgács gyantás füstje csapódik az orrába, a kerekek mintha kövezett úton gördülnének. Aztán ismét az országút tompább dübörgése hallatszott. Erre mélységes álomba merült.

Arra riadt fel, hogy a szekér áll, áthatolhatatlan sötét veszi körül, s ismeretlen hangok kavarnak meg nem állapítható irányban és távolságban. Érthetetlen rémület fogta el, és ez a rémület akkor is tartott, amikor rájött, hogy Újszékelyen vannak. Géza mindenesetre ott mocorgott mellette a szénában. Talán őt is hasonló ijedelem tartotta hatalmában, mert reszketett, és kezével bátyja után tapogatózott. Lajinak nyoma sem volt.

Béla végre felismerte az Anna néni hangját. A tehénről tudakozódott valakitől, akinek a választ nem értette.

Aztán Mózsi bácsi szólalt meg közvetlen közelében. Még a füle is megcsendült bele.

– Sztekics!... – hallotta a hívást, de nem értette, hogy ez a különösen hangzó szó mit jelent. Valami név volt talán, mert kissé odább mély és meleg hang felelt a sötétből.

– Itt van! – állította magáról harmadik személyben.

– Vezesd a lovakat az istállóba!

– Én vezetem – felelte idegenesen a hang.

Dobogtak a lópaták. A szekér mellett Laji is felbukkant. Béla szeme már hozzászokott a sötéthez, amelyben a tiszta égbolt csillagai és a földi épületek ablakai elegendő fényt szórtak szét ahhoz, hogy ismerős arcokat és tárgyakat meg lehessen különböztetni.

– Mi az, hogy „Sztekics”? – kérdezte.

– Az a szerb hadifogoly, aki nálunk dolgozik! Retentő ügyes ember, majd meglátod!... Gyertek már, bújjatok elő, feküdjetek le hamar, mert reggel korán kelünk... Jaj, de jól érzem itthon magamat!...

Béla kikecmergett a szénából. Amint fájó tagokkal a földre ereszkedett, egyszerre valami változás tudatosodott benne Laji hangjában. Az eddig második, illetve harmadik személyből Laji minden átmenet nélkül első személyé változott. Ők ketten pedig háttérbe szorultak. Laji odahaza volt, ők pedig idegenben. A különbséget fel sem lehetett mérni. Megindultak libasorban a homályos udvaron át. De már Laji ment elől.

7

Béla sokáig forgolódott a kemény fekhelyen – a derékaljat gyaluforgáccsal vagy talán inkább kukoricalapival tölthették meg. Minden moccanásra kísértetiesen zizegett, és szúrta az oldalát. A párnában tyúktoll lehetett, és cihája sem volt. Arca a puszta inlettokot érte. Az álom azonban az idegenség miatt kerülte a szemét. A sötétben egyszer csak bevezették valami alacsony szűk helyiségbe, amelynek szaga nem szobára, inkább csűrre emlékeztette.

A külsőnél sokkal feketébb sötétben kellett a fekvőhelyhez tapogatóznia. A helyiség fala be nem tapasztott gerendákból vagy sövényből lehetett. A levegő átjárt rajta, és mindegyre magával hozta a kutyák hullámszerűen felszerkenő, majd ismét alábbhagyó ugatását, valamint az ismeretlen környezet zajait és zörejeit, amelyeknek megvolt az a kellemetlen tulajdonságuk, hogy szokatlanságuk folyvást foglalkoztatta a képzeletét, és nem engedte eluralkodni a testen a szender édes ernyedését.

Laji persze azonnal elaludt. Géza is, de rövid szunnyadás után felriadt. Úgy látszik, otthon képzelte magát, mert így nyöszörgött:

– Édesanyám, fázom!...

– Aludj csak, Géza, takarózz be! – igyekezett Béla megnyugtatni.

– De fázom – nyűgösködött öccse.

– Várj, na!... – tápázkodott fel Béla, és tapogatózva igyekezett meglelni a másik fekvőhelyét. Kiderült, hogy Géza közvetlenül mellette fekszik, valószínűleg ugyanazon a priccsen. Először ráhalmozta a sötétségben fellelt ruhadarabokat, aztán utolsó kísérletként egészen a közelébe húzódott. A megoldás kitűnőnek bizonyult. Nem csupán Géza csendesedett el, de saját érzékelései is lassan-lassan tompulni kezdtek. Odakint elcsitultak a neszek és szöszmötölések, s ő hirtelen – igaz, hogy jó későre – elaludt.

Mihelyt virradt, máris megébredt. Talán a fokozódó világosság, talán a megváltozott zajok miatt. Az istállóban bőgött a tehén, tyúkok karicsáltak valahol, és lovak dobogtak türelmetlenül. Már beszéd is hallatszott, és Béla csak azon csodálkozott, hogy Laji nem moccan, s őket is békében hagyják. Holott most már felismerte a mezőre való készülődés hangjait. A csordapásztor túlkének egyhangú jeladásai kíséretében a csorda is elvonult, és a kapu nyikorgásából következtetve az Anna néni Bimbó tehene is csatlakozott hozzá. Csak kutya nem ugatott az udvaron. Este sem hallotta a csaholását.

– Tetszik-e a palotánk? – kérdezett rá váratlanul Laji, aki, úgy látszik, egy idő óta figyelte.

– Miért ne tetszenék? – jártatta végig szemét Béla az alvóhelyiségen, amely a reggeli világosságban csak-

ugyan vályoggal tapasztott górénak bizonyult. A kukoricakévéből kötött alacsony ferde tetőt a négy sarokoszlopra fektetett keresztgerendák tartották. A deszkaajtó fakilincsre járt. A vesszőből font falazaton át ki lehetett látni az udvarra, ahol ebben a pillanatban csend honolt.

– Ma békit hagynak nekünk. Csináljunk, ami jólesik! Azt mondta édesanyám.

– Ők hol vannak?

– Kimentek a mezőre... Felkelünk?...

Béla válasz helyett felugrott a kemény fekvőhelyről, és sziszegve nyomogatta a derekát. De a világ valahogyan derűsnek és barátságosnak látszott. Az éjszaka idegen félelmei mintha teljesen a semmibe foszlottak volna. Az agyagpadlós, ablaktalan, szűk góré, amelynek kemény fekvőhelyén hármásban éppen hogy elfértek, csakugyan valamely palotának tetszett, amelyből pompás kalandokra lehet indulni.

– Gyertek hátra a csűrbe! – szólt oda neki Laji, és kifordult a deszkaajtón.

– Géza! Géza! Ébredj már, na! – noszogatta öccsét Béla, miközben az este a sarokba helyezett átalvetőkkel bajlódott. Fekvőhelyükre sorjában kirakta az otthonról hozott ruhaneműt. Egyelőre nem tudott mit kezdeni vele, mert itt sem szekrény, sem láda nem állott rendelkezésükre. Végre mindent felaggatott a vesszőfal kiálló ágaira, s a váltás fehérneműt az átalvetőben melljük akasztotta. A mosdószerket viszont a könyvekkel együtt a deszkaajtó fölött a keresztgerendára helyezte. Közben Géza is kitörölte szeméből az álmat. A Laji példájára öltözetlenül, vagyis ingben és alsónadrágban végigszaladtak az udvaron. Béla meglepődve tapasztalta, hogy milyen jólesik mezítláb lépkednie a tarackos, gyomos udvar keményre szikadt talaján. Szeme azonban hiába kereste, kutatta a testi szükségletek céljából rendszeresített házikót, mert ilyen nem volt. Laji nevetve tanította meg őket, hogy a trágyadomb mögé kell megbújni, és oktatását nagy pironkodások között követték is. Annál könnyebben tudomásul vették azonban, hogy a reggeli tisztálkodásnak itt nincs olyan szertartás-jellege, mint odahaza, s ha egyszer véletlenül mosdatlan maradnak, azért nem dül össze a világ. S a

szellős alsóruhában még valahogy tisztának is érezték magukat.

A csűr háta mögött a kis veteményeskertben vedlett katonanadrágot és különös formájú sapkát viselő óriás toppant eléjük. Géza első pillanatra meg is rettent, és némán igyekezett a másik kettő mögött védelmet keresni. Laji azonban magabiztosan pillantott fel a legalább két méter magas, széles vállú ember csillogó fekete szemébe.

– Jó reggelt, Sztekids!

– Jó napot! – válaszolta mély és meleg basszussal az óriás, s pillantása végigsiklott a három előtte álldogáló apró alakon. Béla azonnal felismerte a tegnap este hallott idegenes hangot.

– Nem mentél ki a mezőre? – kérdezte Laji.

– Mentem. De tehen bébogározott vót pap udvarára... – felelte Sztekids székelyesen.

– S aztán?

– Visszajöttem nézni utánatok. Rendben minden?

– Minden!... Ezek itt a barátaim Udvarhelyről.

– Én tudok! – mondta Sztekids, és kinyújtotta Fanyúvőhöz vagy Kőmorzsolóhoz méltó jobbját. Először Gézával fogott kezét. Csupán azután rázta meg Béla kezét is, de úgy, hogy szeme folytonosan a kisebbik testvéren csüngött. A máskor meglehetősen félnék, sőt morcos Géza mosolygó bizalmassággal pillantott vissza rá, mint mikor valaki régen nem látott ismerőssel akad össze. Laji is észrevett valamit.

– Na, mi van? – kérdezte.

– Nekem van Kragujevac kicsi gyermek – mondta Sztekids izgalomtól megremegő mély hangján. Közelebb lépett, óvatosan maga felé fordította a Géza buksi fejét, aztán csendesen folytatta: – Csakhogy neki a szeme fekete, haja is fekete, mint az apjáé, de éppen ilyen...

Egy pillanatra mintha meg akarta volna ölelni vagy legalább simogatni Gézát, de óvatosan uralkodott magán. A kapcsolat azonban minden fizikai érintkezés nélkül is létrejött. Géza szinte bámulta a napégette arcú, poros, fekete férfi magasságát és szemmel láthatóan hatalmas erejét. Lajiban hirtelen ellenkezés támadt. Mintha egy mostanig hatalmában tartott madarat látott volna akarata és óhaja ellenére szárnyra kapni.

– Akkor hát eridj is anyámékhoz a tagba! – mondta, hogy felsőbbségének érvényt szerezzen.

Sztekics azonban rá sem hederített.

– Mi neked a neve? – kérdezte a legkisebbet.

– Géza.

– Ó, nehéz neve! Nyelvem kitörök – nevette el magát az óriás. – Az enyém kicsi gyermek neve Mirkó. Az nagyon jó...

– Mirkó!... – nevetett vele Géza, és megfogta a Sztekics jobb alsókarját, amelynek izmai csak úgy duzzadoztak.

Így álltak mind a négyen egy villanásnyi ideig, aztán a mellettük elterülő kert végében buffogni kezdett a szomszédok nagy zsemlyeszínű juhászkutyája. Géza egyszeriben eleresztette Sztekics karját, s kíváncsian odarohant a lézsás kerthez, ahonnét a nem dühös, inkább csak a jelenlétről tudósító ugatás hallatszott. Sztekics mosolyogva nézett utána.

– Megyek most – mondotta, és a csűrön keresztül előreindult az udvarba.

– Gyertek frustukolni – mondta Laji, s ő is megindult.

Mikor azonban a nyári konyháig értek, Sztekicsnek már híre-pora sem volt. Leültek hát a három oldalán nyitott helyiség alacsony padkájára, és mohón itták az esti fejésből maradt tejet, s haraptak hozzá nagyokat a barna rozskenyérből. Úgy tetszett, hogy itt minden bővében van – tej is, kenyér is.

– Miért ennyi erre a légy? Megeszik az embert!... – panaszkodott Géza.

– A trágyadomb miatt – oktatta őt Laji, s ezzel az ügy be is fejeződött.

Reggeli után ténferegtek egy keveset az üres udvaron. Laji a tojásain ülő két kotlót mutogatta Gézának a tehénistállóban. Béla néhány percre magára maradt. Az ébredéskor érzett vidám könnyűség valahogy elpárolgott már. A falutól nem messze északi irányban húzódó alacsony dombsor erdőségei – noha teljes erejével záporozott rájuk a június reggeli nap – sötéteknek, szinte komoraknak látszottak. A bogarak szakadatlan zsongásával, a háziállatok alig megkülönböztethető hangjaival át- meg át-

szótt falusi csend ahelyett, hogy megnyugtatta volna, inkább félszeg izgalmat ébresztett benne. Mindezt csak homályosan érezte, mégis megkönnyebbült lelkesedéssel üdvözölte Laji javaslatát, hogy ha már úgyis szabadjára engedték őket, menjenek le a Küküllőre, majd hazajöjnek, amikor a többiek is!...

Laji nem sokat törődött az öltözködéssel, Béla azonban az átalvetők mélyéről előkaparta egykori piros csíkos tornaingüket. A Pistie pompásan illett Gézának. Ő a sajátját alaposan kinötte, mégis városiasan, szinte jól öltözöten hatott benne. Laji kenyeret, sőt, túrót, szalonnát csomagolt az egyik tarisznyába, még egy ütött-kopott tepsit is bedugott melléjük, majd hátraszaladt a konyhakertbe, és jókora kötés zöldhagymával tért vissza.

– Indulhatunk! – mondta diadalmasan.

Újszékely tulajdonképpen egyetlen főutcából, illetve az országút jobb és bal oldalán épült két házsorból állott. Az úgynevezett keresztutcák rövidek voltak, s egyenesen nekiszaladtak vagy a Küküllőnek vagy a szemközt húzódó dombvonulatnak. Az utcákon, a zsindegyel fődött házak között nagy volt a csend.

– Vajon hány óra? – kérdezte Béla.

Laji felnézett a napra.

– Háromnegyed kilenc – mondta.

– Honnét tudod? – csodálkozott Béla.

– Kilenc óra ötkor jön a teher Héjjasfalva felől, az még nem ment el, a nap nincs túl a templom tetején.

Béla felnézett a csillogó rézgömbben végződő keskeny toronyra.

– Itt a tornyon nincs óra?

– Nincs az egész faluban. Tán csak a jegyzőnek van meg a bakternek. De a bakteré sem jár. Ő is a vonatokhoz igazodik.

– Hát ez furcsa! – mondta Béla, aki odahaza megszokta, hogy a szorgalmasan kongató toronyórákhoz mérje magát.

– Miért? Majd belejössz. El se hiszed, milyen jó!

Egy pillanatra megálltak a templommal átellenben lévő, sárgára meszelt, kétablakos ház előtt. Ez volt a kántorék lakása.

– Imre, hé, Sárika!... Idehaza vagytok-é?... Menjünk a Küküllőre!... – kiáltott Laji az út közepéről.

Elsőre a válasz ismerős, mély kutyabuffogás volt. Ugyanaz a zsemlyeszínű kuvasz üdvözölte őket, amely az előbb a kerítésnél ismerkedett az újonnan jöttekkel. Aztán az udvar hosszán végigszaladó gang végében megjelent egy koszorúba font hajú szőszke kislány.

– Hát megjöttél, Laji?

– Gyertek már, no, sebesen!

– Egybe itt vagyunk, csak várjatok.

Pár perc múlva nyílt a kiskapu, és megjelent a sietéstől kipirult Sárika. Bátyja, Imre, a méltatlankodó házörzöt hajkurászta vissza az udvarba. Imre Bélával lehetett egyidős, és szőkeségében roppantul hasonlított nála egymásfél évvel fiatalabb hűgához. Mindketten mezítláb voltak, szalmakalapjukat a kezükben lógázták.

Az idegenek láttán kissé elfogódottan viselkedtek. Géza még náluk is nagyobb zavarban volt, s önkéntelenül bátyja mellé húzódott. Béla sem igen tudta, mit kezdjen a kezében cipelt tarisznyával. Így hát a menet meglehetősen kellemetlen hangulatban folytatta útját a vízpart felé. A két udvarhelyi érezte magát rosszabbul. A három régi pajtás ismeretlen dolgokról beszélt, s őket lassanként körülvette az idegenség. Letértek a rétet átszelő gyalogösvényre. Sárika maga elé bocsátotta bátyját és Lajit, akik eltűntek a jobbkézt eső, bükkal vegyes tölgyerdőcskében, majd megvárta, míg a fivérek beérik őt.

– Megnézik, hogy hátha találnak gombát – mondta csak úgy általában.

A két udvarhelyi nem válaszolt, de követte a kislányt az ösvényen. Szokásuk szerint libasorban.

– Én is voltam már egyszer Udvarhelyt, mégpedig vonattal! – intézte most már egyenesen Gézához a szót Sárika.

Gézát azonban hatalmába kerítette a morcosság, és elrejtőzött a Béla háta mögött.

– Ti vonattal jöttetek? – próbálkozott ismét Sárika.

– Nem, szekérrel – felelte a közvetlen kérdésre Béla.

– Hja!... – fitymálódott a kislány.

– De mi már a tengerparton is jártunk vonattal! – bosszankodott fel erre Béla.

– Olyan messze? – kérdezte Sárika, és ezúttal valódi bámulat csengett a hangjában. – És szép volt?

– Gyönyörű.

– Ha vége lesz a háborúnak, én is szeretnék a tengerre menni... Milyen az, mondd csak?...

És a következő néhány pillanatban már Béla is, Géza is elfeledkeztek a korábbi idegenkedésről, hiszen Sárikában olyan hallgatóságra bukkantak, amilyenek egykor hazaérkezésük után még Laji sem bizonyult.

A vízpart hasonlított az udvarhelyihez. Ez még inkább feloldotta az érthetetlen, de tagadhatatlan feszültséget. Mégis a Nagyküküllő ezen a vidéken kezdte igazolni saját nevét: kiszélesedett, megmélyült, mintegy kedvvel hömpölygette a kisebb-nagyobb patakok beléje ömlő vizét. Ahol Sárika maga mögött a két testvérrel megállott, a fűzfák lelógó gallyai szinte tavacskányi betüremlés fölött hajladoztak, és a zöld felszín alatt váratlan mélységeket lőhetett sejteni.

– Ez a mi fürdőhelyünk – mondta Sárika mintegy bocsánatkérően, amiért nem tud a tengerrel egyenlő értékű látványosságot ajánlani.

– De hát ez nagyon szép! – felelte Béla bizonyos szorongással. Az ismeretlen víztükör meghökkentette. Ez nem volt a régi malom családiasan homokos partja, síkamlós, lapos köveivel és langyos tocsogóival, hanem még tán a harsogó tengerrel is fenyegetőbb, mert alattomos némaságú örvény.

– Vetkőzzetek le ott a bokrok mögött! – folytatta vidáman Sárika. Ő maga sebesen a közeli vén fűzfa göcsörtös törzse mögé ugrott. Szinte azonnal meg is jelent. Mindössze egy térden felül érő gyolcsingecske volt rajta.

Béla és Géza azonban még egyre a parton álldogált.

– Hát még nem vagytok készen? – csodálkozott a kislány.

– Meg kellene várni Lajiékat... – tétovázott Béla, s igyekezett másfelé nézni.

– De minek?... – erősködött Sárika. – Ki tudja...

Ebben a pillanatban azonban sebbel-lobbal megérkezett a másik két fiú is. Tarisznyáikat, ruháikat a fa tövébe rakták, s nemsokára Sárikával együtt vidáman csapkodták a folyó állani látszó vizét. Tovább nem lehetett tétovázni.

Béla a kétségbeesés nemtörődömségével rángatta le magáról a ruhát, s megindult a Küküllő felé. Hátranézett, de senki sem követte. Megtorpant az ijesztően széles folyó láttán. Az agyagos marton megcsuszamlott, és arccal előre teljes hosszában a vízbe zuhant. Orra, füle, szeme záporozó cseppekkel telt meg. Hatalmasat ivott az édeskés folyóvízből. Rémületében vakon csapkodott maga körül. Csak most derült ki az eddig önmaga előtt is gondosan rejtegetett titok, hogy a csodává felfújtt tengeri kirándulás alatt nem sikerült az úszás tudományát elsajátítania. Ezek a falusiak úgy tombolnak a vízben, mintha beleszülettek volna. Ő meg alig bír kikecmeregni a partra, hogy didergő lelke egyensúlyát valahogyan visszaszeresse!...

Végre a többiek is megelégtették a fürdőzést.

– Hát ti mit bódogtalankodtok itt a víz martján? – kérdezte fölényesen Laji.

Béla azonban úgy érezte, hogy Sáríka szelíd pillantása csalánnál is csípősebben érinti. Szerencsére csak keveset törődtek velük, mert mindjárt száraz gallyat kellett gyűjteni a ciheresben a tűzhöz, amelyet Laji gyűjtött meg nagy szakértelemmel.

– Hol a bicskám? – kérdezte hangosan.

Béla alázatosan nyújtotta oda neki a rézláncon lógó szerszámot. Szinte megbabonázottan bámulta, amint Sáríkával együtt ügyesen tisztogatni kezdik az elébb szedett hosszú szárú hófehér keserűgombát. Levágták a szár földes végét, a megmosott kalapot a megmaradt rövid tönkkel felfelé a tepsibe helyezték, és a lemezes termőtestre vékonyan szeletelt szalonnát és túrót szórtak. Sáríka olykor-olykor szájához kapta az ujját.

– Mi a? – kérdezte Imre is, Laji is.

– Megmart a csihány!

– Hát csak szopjad.

Laji a parázs körül két követ helyezett el egymással szemben, azok szélére állította a tepsit. Nemsokára pompás illatok terjedeztek a fűzfák alatt. Imre vágta a kenyeret, Sáríka osztogatta a megsült gombát, és pár perc múlva Géza elégedetten sóhajtott fel:

– Életemben nem ettem ilyen jót!

Azonnal elleste a titkot, amely szerint a tönkben meggyűlt forró, kesernyés levet rá kell csepegtetni a gomba kalapjában egyé sült szalonnára és túróra, mert így az egész sokkal ízesebb lesz. Leghamarább ő végzett az adagjával. A tepsiben maradt két kis darabot Sárika aztán neki is adta. Béla még csak féltékeny sem volt emiatt. Azon örvendezett, hogy úszási balsikeréről mindenki megfeledkezik.

– Hej, de szivaraznám most egyet! – mondta felnőttesen Laji, de ennek a megjegyzésnek gyakorlati értéke sem volt, visszhangot sem vert a jóllakott hallgatóságban.

Egy kicsit heverésztek még a napon, aztán megint megkezdődött a fürdőzés. Sárika magával vitte Gézát, Béla pedig szintén bemerészkedett a vízbe, persze csak a szélén, a sekélybe, és onnét nézte dühösen és egyben bátortalanul a többiek fickándozását.

Most már csakugyan féltékeny volt öccsére, aki nem tudott ugyan úszni, de aki a Sárika vezérlete alatt bátran vetette magát a hűvös hullámokba, s úgy tetszett, mintha egy-két tempót hiba nélkül meg is tett volna. Mit nem adott volna azért, ha most ő fogja a Sárika kezét, ő csapkod mellette a vízben, s ő mutathatná meg, hogy voltaképpen nem alábbvaló a többinél, ha úszni nem is tud tökéletesen!...

Ez a vágy töltötte el egész valóját. Szeme mintegy megbabonázottan követte a mostanra már csapzott hajzatú kislány minden mozdulatát. Furcsa és érthetetlen volt, miért süllyedt körülötte semmibe a Küküllő, a füzek, az egész világ, és miért kellett egyre csak azt a karcsú kis alakot néznie, amelyre szorosán tapadt az átnedvesedett gyolcsing.

Hazafelé az úton zavarodottan igyekezett Sárika mellé kerülni, majd amikor ez sikerült, restelkedve távolodott el tőle. A kántorék házánál még csak el sem búcsúzkodott tőlük. A többiek vidámak voltak s roppantul elégedettek a jól sikerült fürdéssel, nem is törődtek Béla szótlanságával. A nap is elérte már a dombok peremét, a csordát is látták már port verni az úton, és Laji váratlanul sürgetni kezdte őket.

Anna néniék szerencsére még nem érkeztek haza, de Bimbó, a világos ezüstszurke, kajla szarvú kis tehén ott állott a kapu előtt, és nagyokat, keserveseket bögött.

– Szaladj, Béla, merj vizet a vályúba, amíg én a kaput nyitom – rendelkezett Laji.

Béla sietve engedelmeskedett. A simára csiszolódott rúd gyorsan siklott alá a kezében, s a veder hamar megmerült. Nem is volt nehéz kiemelni s a kútkáván megdönteni. De ekkorra már ott volt a vályúnál Bimbó, és szemét Bélára meresztve, széles orrlikaiból hatalmasakat fújva, prüszkölő száját a tiszta vízbe merítette. Béla hátaozottan tartott tőle, s boldog volt, amikor a szelíd állat kajla szarvát az istálló felé fordította.

8

Vasárnap Anna néni már kora reggel köztisztasági munkára mozgósította a családot. Csupán Mózsi bácsi volt kivétel, akinek megengedte, hogy borotválkozzék, meg persze Sztekics, akinek az állatokat kellett ellátnia. A többiek azonban – ki nyírfa seprűvel, ki gereblyével, ki kapával – szorgosan rendbe szedték az udvart, kidaraszolták a kapu előtt a gyomot, az országutat is felseperték úgy-ahogy, s a port is leöntözték egy kicsit. Ezután Mózsi bácsi, Anna néni és Laji ünneplőt öltöttek, s elvonultak a református templomba. Harangozás nem volt, mert a harangokat régen elvitték már ágyúnak.

Odahaza maradt azonban a két Balázs fiú. Róluk Anna néni tudta – némi rosszállással gondolatai háttérében –, hogy az okmányokban katolikusként szerepelnek, ilyen templom pedig nem akadt Újszékelyen. Azt persze Anna néni nem tudta, hogy a gyermekek odahaza katolikus templomba sem járnak. Igaz ugyan, hogy férjhezmenetelkor Böske az egyedül üdvözítő református vallásból római katolikus hitre tért, de nem nagyon törődött a gyermekei templomlátogatásával. Ez viszont istentelen férjének malmára hajtotta a vizet, és megkímélte őt az újabb vitáktól.

Az udvaron olyan csend volt, hogy a konyha felől hallani lehetett a padkára helyezett szitában csipogó kis-szibéket Sztekics a favágóbak körül faragcsált. Géza körülötte lábatlankodott. Béla a küszöbön ült, és ismét kedvenc könyvét, A rejtelmes szigetet olvasgatta.

A számtalanszor újraolvasott szöveg ismert részeinél azonban a szemét foglalkoztató mondatokkal egyidejűleg fülét is hasonló erejű benyomások érték. Ilyenkor a könyvben leírt kalandokkal párhuzamosan érzékelte a Sztekics és Géza között folyó párbeszédet.

– És te hová való vagy, Sztekics bácsi?

– Mondtam már: Kragujevac! Az szép szerb város, mostan csak leégett... Vannak ott dombok, mint itt... Sumadia... nagyon szép...

– Te mi vagy otthon?

– Dolgoztam sokat gyárban... tudod... bumm!... puskapor... Aztán volt robbanás, és félttem, mentem más-hová...

– Te féltél, Sztekics bácsi? Sze mindenkinél erősebb vagy!

– Puskapor még erősebb, és nekem volt baj az idegekkel. Aztán elmúlt, mikor háborúba hívtak, már nem volt.

– Akkor már nem féltél?

– A haláltól mindig félsz.

– Voltál a háborúban is?

– Ohó!... de sokat!... Két év... Először harcoltam otthon Szerbia svábák ellen, magyarok ellen, aztán mentem Macedónia, Albánia... Mindig félttem ágyútól, robbanástól, soha mégsem sebesültem...

– És hogy kerültél ide, Sztekics bácsi?

– Az én hazám, Szerbia vége lett... egészen vége... Mi vonultunk vissza egészen tenger, ott mentünk sok ideig. Aztán értünk Románia. Lettek ők szövetségesek. Jó emberek... mi harcoltunk velük együtt...

– Hát akkor mi előled is futottunk!... – nevette el magát Géza.

– Lehet, futottál... De én estem fogságba. Voltam táborban, nem puskaportól félttem, csak tífusztól. Küldtek dolgozni mezőre mindenfelé, messze innét, Lippán, Radnán utat is építettem sokat, aztán ősszel ástunk lövész-

árkot németeknek Vöröstoronynál, aztán küldtek ide...

– Itt jó?...

– Emberek nem rosszak... Tudok velük beszélni –
Munka jó... Vagyok egészséges...

– És szeretnél hazamenni?

Géza egyszerűen, hangsúlytalanul, a meleg érdeklődés hangján tette fel a kérdést. Béla mégis szerette volna egy hirtelen jeladás segítségével beléfojtani a szót. Maga sem tudta, miért, de valami figyelmeztető érzés azt súgta, hogy ezt a kérdést nem volna szabad Sztekicshez intézni, hogy itt hallgatni kellene. Csakhogy az elhangzott szavakat visszavonni nem lehetett. Sztekics hatalmas teste összerándult, mintha ostor csapott volna rajta végig, sötét arcbőre ijesztően szürke lett, és nehezen lélegzett.

– Haza? – szólalt meg nagy sokára dübörgő hangján. – Nekem nincsen haza... Nekem nincs feleség... Nekem nincs kicsi Mirkó...

Sztekics csuklójának egyetlen könnyed mozdulatával a tőkébe vágta a szekercét, baljával eleresztette a fehérre faragott új baltanyelet, s úgy bámult a semmibe. Béla pedig legszívesebben megfojtotta volna az öccsét, mert az még mindig nem elégelte meg.

– Meghaltak, Sztekics bácsi?

– Nem, nem meghaltak...

– Hát akkor?

– Esztendőnél több nem tudok róluk... Mióta én Radna... Levél nem jön...

– Ó, akkor ne aggódj, Sztekics bácsi!... Az én édesapám is a háborúban van, mi sem kaptunk tőle levelet, és látod, mégis...

– Az más...

– De nem más... Írtam neki tábori lapot, mégsem kapta meg... Hátha neked is írt a fiad... Mirkó... csak nem érkezett meg...

– Ez is lehet igaz... más is lehet igaz... És én írok nekik szerbül, hátha nem viszi el a posta...

– Hát írjunk magyarul, tudod, a Vöröskereszt azt elviszi...

– Akkor az én feleség elolvasni nem tudja.

– Írjuk a felit így, a felit úgy...

– Ó, te okos!... Mintha csak kicsi Mirkó volnál...

– Megírjuk-e, Sztekics bácsi?...

– Jól van, jól van... megpróbáljuk... Most megcsinálok a balta...

Egy ideig még egyengette a nyelet, aztán beleillesztette a balta fokába, éket ütött neki, és kipróbálta. Béla elgondolkozva állott fel a küszöbről és odament hozzájuk. Valahogyan beleavatkozott volna a társalgásba, és pár az előbb Gézával kapcsolatban csupa gyilkos gondolatot forgatott a fejében, maga sem tudta másképpen elkezdni, mint ő.

– Mekkora a fia, Sztekics bácsi?

– Mint ez a Géza... éppen ekkora... Ügyes kicsi fiú... Ír-olvas, nagy lóköttő... egész nap erdön, vízen kószál... Van mellettünk kicsi folyó, mint Küküllő, meszszebb nagy víz is, Morava, ott úszkálnak, fürödnek... Nem most, mikor béke volt, most nem tudom...

– És jól tud úszni?

– Persze tud! Én tanítottam!...

– Maga, Sztekics bácsi?...

– Én, én!... Először neki reszketett a lába, mikor vizet látta, csakhogy én csináltam valamit!...

– Mit, Sztekics bácsi?... – kérdezte kíváncsian Géza.

– Falusiak úsznak nagy kerek növényvel, hogy mondják, no, tökkel, egy van jobbról, másik balról, láttátok, ugye?

– Igen – felelte izgatottan Béla.

– Én jobbat csináltam. Vászomból zsák, felfújod, derekadra kötöd, és úszol, mint a hal.

– De abból kijön a levegő.

– Levegő nem jön, mert fonalak közt kicsi lyukakat betömi víz. Úszhatsz vele sokat.

– Ó, Sztekics bácsi, hátha tudna nekünk is csinálni!...

– Én tudok, de most nagy munkaidő, nincs érkezés.

– Ma vasárnap, Anna néniék a templomban vannak.

– De nincs vászon, ami kell.

– Ott van a párnatok, abból lehetne...

– De, te, Béla, mi lesz, ha Anna néni megtudja? És hogy alszunk?...

– Akarsz-e megtanulni úszni?

– Akarok.

– Akkor majd alszol párna nélkül!... Megyek és hozom a tokot... Jó, Sztekiács bácsi?

– Jó, jó... de kell hozzá olló, cérna... és kell megvarrni masinán...

– Maga, Sztekiács bácsi, tud varrógépen varrni?

– Persze, azt is tudok, voltam inas szabónál.

– Hát akkor ott van az Anna néni varrógépe, azon lehet...

– Nem adja, félti...

– Mondtam már, hogy mindenki a templomban van. Nem jönnek haza egyhamar. Százszor is készen lennénk.

– Nem nyúlok géphez. Mózsi bácsi majd mondja: hadifogoly, lopni mentél, küldelek parancsnokság, tábor... nem nyúlok hozzá.

– Majd én felnyitom... És addig állok ott maga mellett, amíg be nem végzi. Ha kérdeznek, én leszek a hibás...

Meg sem várta a Sztekiács választát. Berohant az alvóhelyükül szolgáló góréba, lekapta a priccsról a két párnát, és lázasan megkereste rajtuk a varrást. Éles zsebkesével már végig is hasította mind a kettőt, és a bennük talált csomós tyúktollal teletömte az egyik szürke-fehér csíkozású átalvetőt. És ha Anna néni csakugyan megtudja?... Megtorpant. A következő másodpercben azonban újból átélte a vízparton elszenvedett megszégyenülés minden keserűségét, és határozott mozdulattal vette hóna alá a két párnátokat. Az átalvetőt pedig begyúrta a tető üres sarkába. Bevágta maga mögött a deszkaajtót, és néhány ugrással Sztekiács mellett termett.

– Itt a vászon!... Menjünk...

– És ha mégis jön haza Mózsi bá?...

– Nem jön... Géza, ide hallgass! Ül ki szépen a kapu elé a sánc martjára, oda, ahol a keserűlapi-bokor van. Onnét éppen a templomig látsz. Mikor észreveszed, hogy az emberek vonulnak ki a templomból s jődögélnek fel az úton, egybe befutsz az udvarra. Mindent helyére tudunk még rakni.

– De akkor nem látom, hogyan csinálja Sztekiács bácsi...

– Akarsz úszni? Igen? Akkor ne láss mindent! Tedd csak, amit mondok!...

– Menj, menj, kicsi Mirkó... – mondta Sztekics félig tréfából, félig komolyan, és sötét szemével barátságosan intett.

Géza kissé vonakodva, kissé morcosan kiment a kapu elé, s mint valami őrszem vagy figyelő, láthatatlanul elhelyezkedett a keserűlapi sötétzöld leveleinek árnyékában. Béla kikukucskált a kisajtón, és meg volt elégedve ellenőrzése eredményével. Jó fiú ez a Géza, csak ne lenne olyan önféjű!... És miért szólította Sztekics Mirkónak? Úgy látszik, elcsúszott a nyelve...

Visszament Sztekicshez, majd némi szívdobogással ő lépett fel elsőnek a gangra vezető homokkő lépcsőre. A pitvarban, a takaréktűzhely alatt a nagy fekete-fehér cica húsolt. A jobbra-balra nyíló ajtók nem voltak bezárva. Béla először rossz helyre lépett be. Csak aztán fordult vissza az utcára néző tiszta szoba felé, ahol a két ablak között Anna néni féltve őrzött kincse, a lábhajtású Pfaff-varrógép állott.

– Itt van a gép, Sztekics bácsi.

– Látom, de nem kinyitom.

– Várjon csak, majd én... Ó, be van zárva... Nem, mégsem... Tessék!

– Jó!... van benne fehér cérna... Add ide gyorsan ollót, vágjam a darabot!...

– Az ollót?... Megvan!... Segítsek még valamit?

– Vedd le asztalterítőt!... Jól van... Fogjad a vászon szélét...

– De, ugye, kettőt csinál, Sztekics bácsi?

– Persze, kettőt... Kicsi Mirkónak is... Ezt tedd oda a gépre... Ezt is... Szaladj udvarra, nem jön-e valaki?...

Béla kifelé siettében hallotta is már a kerekék tompa zúgását. Micsoda ember ez a Sztekics!... – villant át az agyán, amint kifordult a kapun.

– Nem jönnek még? – kérdezte Gézát.

– Nem!... És úgy unom magam! – panaszkodott öccse a keserűlapik tövéből. – Bezzeg te bent ülsz a jó hűvösben és...

– Kinek jutott eszébe a párna, nekem-e vagy neked?... A varrógépet is én tudtam, hogy hol van...

– De igazán, Béla, engedj most engemet!

- Ide figyelj, Géza!...
- Csak egy kicsit!... Mindjárt visszajövök!...
- Hát jó! De öt perc múlva itt légy!...
- Egy perc alatt itt vagyok!

Géza eltűnt a kiskapu mögött. Béla az utat vizsgálta, amely az éles júniusi napfényben teljesen kihaltak látszott. Szellő sem lengett, a füvek mozdulatlanul álltak, a sűrű, duzzadt falevelek lankadtan csüngtek alá. Csak a legyek társadalmában volt nyüzsgő mozgalmasság. Délre-délutánra talán zivatar készülődött. A fecskék is ezért röpködtek olyan alacsonyan. A templom felől tompa énekszó hallatszott. Béla meghökkent. Ez csak nem az istentisztelet vége? Feszülten figyelte az utat, és csak a legutolsó pillanatban világosodott meg tudatában, hogy zajt, elfojtott beszélgetést hall, mégpedig háta mögött, az udvar felől. Mire talpra ugrott, a kiskapuban már meg is jelent a diadalmas Laji és mögötte a kétségbeesett Géza.

– Én igazán nem tehetek róla!... Hátul jött a kertben. S egyenesen be a házba...

– Templomba se mentél?... – kérdezte sötéten Béla.

– Nem hát!... S látom, ti közben...

– Hát aztán!...

– Ne félj, nem árullak be!... De a templomról csend legyen!...

– Nem szoktam járatni a pofám!

– Úgy legyen!... Gyertek, keressünk cérnagurigát, kettő kell Sztekicsnek.

– Minek?

– Azt jobban kéne tudnod... Siessünk, anyám mindjárt idehaza van... Béla, szaladj, szedd rendbe a gépet! Egy cérnaszál se maradjon a földön!...

Akkorra azonban Sztekics már minden nyomot eltüntetett. Béla azt várta, hogy majd neheztel, amiért Laji így rajtakapta a bandát. Sztekics azonban vidáman lebegette meg orra előtt a két fehér zsákot, amelyről senki sem mondta volna, hogy párnatok volt valaha.

Közben Laji is előkerült mindkét kezében egy-egy piros cérnaorsóval. S a három fiú érdeklődéssel figyelte, amint Sztekics a zsákok sarkán hagyott nyílásba illeszti és alaposan körülkötözi őket, majd az orsók tengelyét át-fúró lyukba fúzfaágból dugót farag.

– Kész!... Lehet ezzel úszni a tengerig!... – bevette el magát, és felfújta az egyik zsákot. – Este varrok neki madzag, kötni lehessen kicsi Mirkó hasára...

– Ó, Sztekiács bácsi!... – mondta Géza.

– No, Béla, fuss, dugd el, jönnek a templomból.

Béla futott. A kerítés peremén magas tetejű kalapok, sötét és világos kendők kezdtek elvonulni.

9

A délutáni zivatar lehűtötte a levegőt. Fáztak is a fiúk egész éjszaka a göré likacsos falai közt, és már kora hajnalban talpon teremtek. De a mozgástól sem tudtak felmelegedni.

– Mikor indulunk már, te Laji? – kérdezte Béla dideregve.

– Még vizes a fű!... Nagytata már az este megmondta.

– Géza hol van?

– Sztekiácsnál a tehénistállóban. Bimbó se járt ki még a csordával, akkora a víz.

– Jerünk oda mi is!

Bimbó meleg marhaillattal és kérőző szájának nyugalmas szuszogásával fogadta őket. A sarokban a kotló berzenkedett feléjük, s igyekezett a kiscsirkéket szárnya alá gyűjteni. Sztekiács és Géza a csűrben tett-vett a kapák, gereblyék, kétágú favillák között. Onnét siettek előre mindannyian az Anna néni hívására.

Béla némi szorongással vette át a neki osztott reggelit. Tegnap óta egyetlenegyszer sem tudott nyugalmas lélekkel Anna néni szeme elé kerülni, hátha mégis észrevett valamit a Pfaff-gép körül, vagy pedig eljárt a Laji szája, s akkor szorul a kapca. Anna néni azonban hosszú fekete szoknyájával, fején az elmaradhatatlan fekete kendővel csak sietve, de mégis nyugodtan mozgott a nyári konyha körül.

– Hallj te rám, Annus!... Hol az a csepp fenyővíz?.. – lépett ki a pitvarból Mózsi bácsi...

- Sze megitta volt édesapám még az este!...
- Én-e?...
- Tán biza a szederjesi kántor!...
- Méges kéne innya valamit ebbe a hűvösbe!
- Jöjjön, adok egy csupor meleg tejet. Ajjót tesz!
- Igen, a csecsszopóknak.
- S a vénembereknek es!... Jöjjön csak kijed!

Mózsi bácsi megitta a tejet. Sztekics és a gyermekek elrendezték az állatokat. Amikor a Küküllőből felszállt ködökön keresztültörő nap sugarai megszárogatták az iszálló tövében elterülő homokos részt, Mózsi bácsi parancsot adott az indulásra.

A kaszáló csak itt volt, közel az erdő alatt, egy kis patakon túl, amelyben rendszerint cérnányi vizecske csörgedezett, most azonban a tegnapi záporosó kávészínű áradata sietett a folyó felé. Gyalog mentek, mindenki vállára jutott valami szerszám vagy elemőzsiás tarisznya. Géza is büszkén hordozta a neki juttatott könnyű villát.

Félősen keskeny pallón lépdeltek át, vesszőkerítéseken hágtak keresztül, átkeltek a vasúti sínpáron, s elnyúlt libasorban fordultak be a hosszú gyalogösvényre, amelyet magasra nőtt fű szegélyezett. A nap melegen sütött, de a mező fölött lengő könnyű párák tanúsága szerint a zápor nedvességét még csak éppen hogy szárogatni kezdte. Béla azon vette magát észre, hogy a lába térdig csatakos, sőt a valamivel térden felül végződő vászonnadrág alján is sötét lucsfoltok keletkeznek.

– Nyakig vizes lettem! – panaszkodott Géza, és szavában egyáltalán nem volt túlzás.

– Hát ha csak a fejed látszik ki a fűből!... – ingerkedett az előttük lépkedő Laji.

– Nem is megyek tovább...

– Várj, kicsi Mirkó! – avatkozott közbe Sztekics. – Felülsz nyakamba, és viszlek. Csak vigyázz kaszára!...

A következő pillanatban Géza a földtől mintegy két méternyi magasságból szemlélte az erdőig menedékesen felhúzódó szelíd mezőt. A dús fű közül derékig kiemelkedve itt is, ott is kendős-szalmakalapos alakok mozogtak. A kaszák lapján mind gyakrabban villant meg a felisztult égről alásugárzó nap.

– Emmán igen! – pillantott vissza Gézára Mózsi bácsi, de sem mélyen ülő kék szeme pillantásából, sem dörmögő hangjából nem lehetett megállapítani, vajon egyetért-e vagy sem a Sztekics vállalkozásával.

– Miért nem jöttél mezítláb, kicsi Mirkó? – kérdezte hátrafordított fejjel Sztekics. – Cipellőd mind víz, sár...

– Hogy mondod a szandálomnak? – kérdezte vissza Géza a magasból.

– „Cipela” szerbül teszi cipő – magyarázta Sztekics.

– Mondj még valamit szerbül, Sztekics bácsi.

– Átjöttünk előbb patakon, nálunk mondják „potok”.

– „Potok”! – ismételte diadalmasan Géza. – Mondj még!

– Látod ott faluban „torany”, a crkvánál, a templomnál a torony, az is úgy van...

– „Torany”... de hiszen ez nagyon könnyű!... Meg akarok tanulni szerbül! Megtanítasz-e, Sztekics bácsi?...

– Tanítalak, persze!... De most kapaszkodj, siessünk többiek után.

Géza a Sztekics nyakából valamennyiüknél hamarabb látta meg, hogy az erdő szélén, ahol a mogyoróbokrok szinte a laposig futottak alá, hárman várakoznak rájuk, egy öreg emberpár és egy karcsú fiatalasszony.

– Rétjük van mellettünk, kaszálunk együtt – magyarázta Sztekics, de Gézát mindaddig le nem engedte a földre, amíg szorosán melljük nem értek

– Még vizes a fű, Mózsi!... – fogadta őket az öregember.

– Mire kiverjük a kaszát, megszikkad!

– Akkor fogjunk hozzá!...

Az asszonynépség a bokrok tövébe húzódott, a gyermekek a három férfi tevékenységét figyelték, s néhány perc múlva a rét, az erdő hosszan verte vissza a kaszapengék ütemes csengését. Valahol megszólalt egy kakukk is, de csakhamar elhallgatott, talán a lankadatlan fémes zaj forrasztotta torkára a szót.

– No, Sztekics – szólalt meg az öreg szomszéd –, mi újság a harctéren?

– Nincs... nem tudok...

– Csak ne figurázz!... A faluban mindig te tudod a legtöbbet!

– Csend van... Oroszország forradalom... Nincs cár, csak Kerenszkij... És van egy Uljanov... egy Lenin...

– Az meg ki a csoda?

– Az csinál igazi forradalmat... azért fronton lesz csend...

– Csend, csend!... – zsörtölődött Mózsi bácsi. – Aztán egyszerre csak megint itt vannak a nyakunkon, mint most egy éve...

– Még egy éve sincs, szomszéd!...

– Persze, még esztendeje sincs... Itt jöttek, né, keresztül az erdőn, a sarjút is mind a földbe taposták a lovak meg az ágyúk.

Béla hirtelen pillantást vetett északkelet felé.

– Ott, ott, éppen arról jöttek... Beásták magukat, osztán a falu fölött burungóztak az ágyúgolyók. Mi pedig odaküjvel bujdosunk a hegyen... Emlékszel-é, Laji?

Laji hogyan emlékezett volna. De Bélának is eszébe jutott ez az augusztus végi zűrzavaros menekülés ismeretlen tájakon, olyan falvakon át, ahol még a kútból sem engedtek vizet húzni, hogy legalább a lovakat megittassák.

– Mikor járt arrafelé utoljára, szomszéd?

– Még hó vala az aljban. Fáért menék ki, de hamar bejöttem.

– S métt?

– Nem jó hely az. Csupa árok meg állás, s tele az egész elhajigált puskával, miegymással... Tán még hótak is vannak, eisze a bűzüket is lehet érezni...

Béla és Laji összenéztek. Hiszen a Papkertben is végigkutatták ők az elhagyott lóállásokat.

– No, álljunk bele, Mózsi! Megszikkadt már!...

– Hát álljunk!... Csupa hevet süt a nap... Egy óra múlva lehet is már forgatni...

Még egy órán át a gyermekek a bokrok tövében hallgatták az asszonyok tereferéjét, vagyis hát inkább a szomszéd fiatalasszony panaszait, hogy az ura már több mint két esztendeje a fronton van, még hathetős házasok se voltak, úgy vitték el katonának, tiszta szerencse, amiért nem lett gyerek, így is olyan nehéz, még jó, hogy apja-anya úgy bírja magát, de hát így múlik el a fiatalság, csupa hiába...

Nemsokára Anna néni és az öregasszony visszaindult a faluba ebédért, mert Mózsi báék még ma végezni akartak az egész taggal. A gyermekek a fiatalasszony vezérlésével forgatták a fűvet.

A munka nem volt újdonság – Laji beleszületett, Béla és Géza pedig sokszor segített otthon a kert lekaszálasakor –, az ütem és a mennyiség azonban meglepte őket. A kaszások a menedékes rét dúsán nőtt fűvébe máris végeláthatatlan rendeket vágtak, s a sorok felső része rohamosan száradt.

Legszélről a karcsú fiatalasszony emelte és fordította fáradhatatlanul a kétágú favillát, és sebesen távolodott a fiúktól. Béla úgy érezte, mintha soha utol nem érné, de még Lajit sem. A nap hevesen sütött. Sűrű izzadság folyt végig tagjain. Szentelen legyek igyekeztek hol fülébe, hol szemébe furakodni. A villa látszólag sima nyele néhány fel- és alácsuszamodás után hólyagot tört a tenyerén. Alig ért egy vonalba a kaszájukat fűcsomóval törölgető és ütemes kaszakó-suhintásokkal újra élesre fenő férfiakkal, máris gyilkos fáradtság öntötte el testét. Dühös haraggal valami szökésen-menekülésen ábrándozott, persze reménytelenül. Az az egy vigasztalta, hogy Géza még jobban elmaradt mögötte.

A karcsú fiatalasszony már jött is vissza a következő renden. Béla jól látta kipirult arcát, amelyre a lazán megkötött széles karimájú szalmakalap sárgás visszfényt vetett, kissé megnyílt fehér ingét, de különösen a szorgalmasan mozgó két izmos barna kart, amelynek fáradhatatlanságát annyira irigyelte.

– Nehéz-e a villa? – állott meg Béla mellett nevetve az asszony, és inge kivágása fölött megtörölte izzadó nyakát.

– Hát... – zavarodott meg egy percre Béla.

– Segéljek, eisze, egy cseppet, ugyé?... No, álljon maga az egyik felibe, én a másikba, s egy miccre a végire járunk!...

Béla meglepetéssel látta, hogy kettejük előtt milyen gyorsan fogy a fű. Utánozni próbálta segítőtársa könnyed karmozdulatait, és ez sikerült. Tartotta az ütemet, s majdnem a fiatalasszonnyal egyidőben érkezett a rend végére. Az utolsó villa szénát nagy lendülettel emelte a magasba.

Váratlanul elveszítette egyensúlyát, s egyenesen a vára-
kozó asszonynak esett. Az mosolyogva kapta el, és ő jól
belecsimpaszkodott.

– Nono! Csak maga alá ne húzzon! – mondta a
fiatalasszony természetes kacérsággal, és rögtön el is
eresztette a fiút.

Béla zavarodottan igyekezett megállni a lábán. Orrá-
ban élesen megmaradt a vele érintkező testből kiáradó
verejtékszag, amely elválaszthatatlanul keveredett a szik-
kadó fű illatával. Ujjbegyei pontosan emlékeztek az izmos
karokra és a ruganyos bőrre. Jobb válla valami puhához
és rugalmashoz ért az ing alatt.

Mindez csak egy másodperc töredékéig tartott, mégis
különös, majdnem fájdalmas izgatottságot hagyott vissza
benne, amelynek sem okát, sem magyarázatát nem tudta
adni. Végigtörölte homlokát, amelyen újra kiütött a ve-
rejték, és megindult visszafelé a szomszéd rend mentén.
Szerencséjére a kipirult és szintén verejtékező Géza éppen
akkor érkezett oda.

– Elég volt, Géza! Hagyd abba! Eredj és pihenj le az
árnyékban... – rendelkezett, hogy zavarát leplezze.

– De én...

– Igaza van Bélának! – kiáltotta oda Laji is. – Menj
az árnyékba.

Géza most már nem ellenkezett. Boldogan nyúlt el a
mogyoróbokrok kerekded, apró pihés, csipkézett levelei
alatt, s a következő percben már aludt is. Arra ébredt
tompa kábulatban, hogy körülötte mindenki ebédhez ké-
szülődik. Nemsokára valamennyien jó étvággal kanalaz-
ták a szalonnás fuszulykalevest, és ették hozzá a még
kellemesen langyos puliszkát. Géza azonban inkább csak
jókorákat ivott a csecses agyagkorsó hűvös vizéből.

Ebéd után a két öregebb ember lehevert az árnyékba,
a feleségek hazamentek. A fiúk azonban Sztekids indít-
ványára megindultak a déli illatokat lehelő mezőn át a
Küküllő felé. A fiatalasszony is velük tartott. Bélát az
öröm majdnem szétvetette, ha arra gondolt, hogy valami
ösztönös sürgetés hatására, vagy csupán egyszerűen azért,
mert az új játéktól egy pillanatra sem akart elszakadni, ma
reggel magához vette az úszózsákokat. Most itt vannak a
zsebében, s alig várja, hogy kipróbálják.

Átmentek a vasúti töltésen, s a tegnapi záportól sárgás-iszapos folyó nemsokára előttük kavargatta vizeit. Laji vezette libasorban rövid ideig kanyarogtak még a parti füzesek nedves agyagszagot és állott párákat gőzölgető ösvényein, aztán pontosan ott bukkantak ki, ahol legelső ízben fürödtek. Sőt még Sárikát és Imrét is ott találták. Ők is csak nemrég érkeztek meg.

Béla a vetkőzéssel most már egy percet sem tétovázott. Lajival és Gézával együtt már jóval előbb a homokos partszegélyen topogott, mintsem Sztekics vagy a fiatalasszony megjelenhetett volna.

– Az mi rajtatok? – csodálkozott Imre.

– Majd meglátod! – büszkélkedett Béla, s megigazította derekán a madzagot. – Gyere, Géza!...

– Megvárom Sztekicset.

– Hát csak várjad!...

Béla talán maga is várt volna, hiszen hátha nem működik a zsák, ahogyan azt Sztekics elmagyarázta? Hátha belefulladás, vagy legalábbis jókorát iszik az undorítóan iszapos folyóból!... Csakhogy a fövény és a víz érintkezési vonalán e pillanatban megjelent Sárrika, és habozásnak többé nem volt helye.

Szurkolva, de eltökélten vetette magát a vízbe, és diadalmasan tapasztalta, hogy nem merül el. A zsák fenntartja. Olyan tökéletesen fenntartja, hogy testével is, lábával is nyugodtan végezheti a tempókat, amint azt már a tengerparton megtanulta, de közben szégyenszemre elfelejtette... A partról a többiek pillantása kísérte. Erre még bátrabban csapkodta a vizet, körbeúszta a folyó kiöblösödő részét, s talán mélyebb vízbe is merészkedett volna, de nem akart a Sárrika szeme előtt elkerülni. Hadd lássa, hogy nem olyan tajdak, mint amilyenek a múltkor képzelhette.

A parton megjelent Sztekics és a fiatalasszony. Eleinte ők is az önmagával versenyt úszó Bélát nézegették. Egy idő múlva vidám nevetésben törtek ki, kiabáltak is egymást Béla felé, de a habok csobbanása, a víz zúgása miatt egy hangot sem értett belőle. Pedig mindegyre feléje mutogattak. Tekerte jobbra a nyakát, tekerte balra a nyakát, amíg végre rájött, hogy rajta vagy vele történt valami. Ugyanekkor vette észre, hogy a nagy csapkodásban

a cérnakarika dugója elveszett, a zsákból a levegő már régen elillant, ő pedig minden segítőeszköz nélkül szabadúszóként szeli a Küküllő hullámain.

Holtfáradtan, de új tudományára büszkén kapaszkodott ki a partra, s megerőltetéstől dobogó szívvel nézegette, amint a többiek egymás után vízbe ereszkednek. Nem messze tőle a fiatalasszony mártotta meg magát, majd ismét kiemelkedett a vízből. Nedves inge szorosan tapadt meg karcsú alakján. Bélát ugyanaz a fájó izgatottság kerítette hatalmába, mint a délelőtt. Szeretett volna másfelé nézni, de nem tudta levenni róla a szemét.

10

A falusi élet rendjében lassan-lassan a fiúk is meglették a nekik kijelölt helyet.

Nem fogták őket ugyan mezei munkára, mert Mózsi bával ellentétben Anna néni úgy vélekedett, hogy mégiscsak vendégek. Nem bíztak rájuk állandó és komoly feladatokat, mint mondjuk legeltetés vagy csordaőrzés, amiben a többi falusi gyermek mellett még Imre, de Sárka is kivette a részét. Ám a mezőre való ételhordás vagy a bolti bevásárlás rendszertelen megbízatásán felül sorjában a fiúk hatáskörébe került az állatok otthoni gondozása – természetesen a fejésen kívül, amely az Anna nénié maradt, hiszen Bimbó másnak nem is adta volna le a tejet – és a háztáj rendben tartása. És ez nem is volt kevés.

Persze Sztekics felügyelete alatt és irányításával, de mégis el kellett végezni az etetést, az almozást, a lóvakarást, az istállóseprést – mindezt naponta. Egyszer még a hídlást is felszedték, mert Sztekics szerint a bűdösséget nem lehetett kibírni. Géza teendői közé tartozott a konyhakert és a kotlós immár nagyocska csibéivel. Büszkélkedett is azzal, hogy a huszonegy tojásból kikelt tizenkilenc kiscsirke mind él, egyet sem kapott el ülü vagy kóbor macska.

Jóllehet nem nyomasztotta őket terhével a munka, amelyet tulajdonképpen játékszerűen, szórakozás-formán, sőt legtöbbször mohó kedvvel végeztek, a fáradtságot mindez távolról sem szüntette meg. Alighogy besötétedett a kimerültség valamennyiüket sürgősen aludni kergette, s az eleinte megszokott hancúrozásnak vagy beszélgetésnek nyoma sem volt már.

Egy különösen meleg kora júliusi estén azonban Béla sokáig nem tudott elszenderedni. Talán több volt aznap a munka, talán a Sárikáékkal való alkonyati fürdőzés is kifárasztotta. Talán a falu közt sem akart abbamaradni a nyüzsgés, kutyaugatás, lovak nyerítése, megzavart szárnyasok karicsolása – elég az hozzá, hogy hiába forgolódott a kemény fekvőhelyen, nem jött szemére álom.

– Alszol-e, Laji? – szólalt meg halkán. – Én sehogy sem tudok...

– Tán Sárrika jár az eszedben!...

– Ne marháskodj!...

– Hát akkor?

– Annyi minden gondolatom támad... Apámról nem tudunk semmit.

– Én az enyémről tudok, ládd-é!...

– Értem, Laji, értem. Ne haragudj... Csakhogy az idő telik...

– S azzal mi van?

– Nem tudom, figyelted-e? Elsőre, amikor ide jöttünk, a napok olyan lassan múltak, mintha térdig sárban cammognál. Folyton csodálkoztam, hogy csak tegnap-tegnapelőtt érkeztünk, és mégis mennyi minden történt velünk!... Aztán egyszerre csak, mint a szekér a lőtőn, nekiszökött, s most úgy telik az idő, hogy észre se veszem... S amióta a dolog miatt Anna néni se megy be a hetipiacra, még csak édesanyámról se tudok.

– Én nem es törődöm véle!... A faluban óra nincs, azt se veszem észre, a naptár se kell... Nemsokára aratunk, akkor vége a nyárnak, ezt mindenki tudja...

– Persze. De mégis... – s elhallgatott, mert Géza mozgolódni kezdett.

Nemsokára rá elaludt, de többször felriadt. Először a tehervonat dübörgött el lassan Udvarhely felé, tehát még éjfél sem lehetett. Másodszorra a kakasok kezdtek egy-

másnak felelgetni. Ez éjfél jelezhetett, de valami meg is zavarhatta őket, mint ahogy az utóbbi időben gyakran megesett. Végül harmadszorra félálmban mintha ütemes dübörgést hallott volna messziről. Ezt talán nem a levegő, hanem a talaj közvetítette a priccs visszhangzó deszkáihoz, mert ha fejét felemelte, kevésbé hallotta, ha azonban fülét a derékaljhoz szorította, szinte egészen közletről érzékelni vélte. A távoli dobogás lassan erősödött, s mintegy fémek és vasak csörgése vegyült belé, majd az egészet elnyomta az a szabályszerű brummogás, amelyet az álom és ébrenlét határán ingadozó Béla ilyenformán hallott: Tram-Tram-Trararam, Trararam-Trararam; Tram-Tram-Tram-Tram-Trararam; Trararam-Trararam...

Felült a fekvőhelyén, és meghökkenéssel állapította meg, hogy a porszagú meleg júliusi éjszakában a kutyák éktelen csaholása közepette valamely csapattest vonul át a falun. De mi az istennyila ütött beléjük, hogy az éji sötétségben énekelnek?... Mert a brummogásban most már világosan felismerte a bársonyos énekszót, azt a lassú menetlépést ütemező szomorkás dalt, amelyet annyiszor hallott már ő is a háború kezdete óta.

Megjött a levél fekete pecséttel,
indul az orosz százezer emberrel.
Százezer ember áll a harc mezején,
sírhatz galambom, nem leszel az enyém.

A göré sövényfalának résein át tisztán értette a dal minden egyes szavát – vagy félálmban képzelné így, s a szavak voltaképpen csak saját emlékezései mélyéről visszhangzanának?... De nem! A csapat most éppen a kapu előtt vonul el, és a második szakasz szövege már nem csupán az ő fülében visszhangzik, hanem Sztekciset is felébreszti, hiszen az istálló felől lépdél előre az udvaron hosszú, fehér gatyában és mezítláb.

Jön a kapitány fekete paripán.
Kardja megvillan a jobbik oldalán.
Kardja megvillan, az ágyú eldurran.
Szép piros vérem a földre kiloccsan...

Béla szívét bágyadt nyugtalanság szorította össze. Apjára gondolt, majd anyja jutott eszébe. Várta, hogy a zajra és a különös éji énekszóra a másik kettő is felriad. Akkor majd nem érzi ezt a lélegzetfójtó árvaságot. De azok nyugodtan aludtak tovább, sőt Laji még horkolt is valamelyest.

Aztán az énekszó, ahogyan kezdődött, meg is szűnt. A vonuló csapat ütemes dobogását felitta a puha éjszaka. A kutyák egyszerre hallgattak el, mintha kikapcsolták volna belőlük az áramot. Bélát homályos zavar kerítette hatalmába. Hátha csak képzelte az egészet? Egy pillanat múlva aztán ismét mélységesen aludt.

Reggel csak jó későre jutott eszébe a meglepő esemény, vagy inkább csak álom. Bimbó már réges-rég elment a csordával. Az istállót is rendbe tették Sztekcicsel, miután Mózsi bá Anna nénivel Keresztúrra szekerezett, mert a faluban vagy egy hete nem lehetett már petróleumot kapni. Lajival éppen a reggeli tejet itták, amikor megérkezett Géza, aki gyertyáért járt az üzletben. Milyen koszos!... – ötlött fel Bélának. – Meg kellene már egyszer forró vízben is fürdetni!... De ezt azonnal elfelejtette, mert öccse kezében megpillantotta a levelet.

- Édesanyám írt! – közölte tömören a kisebbik.
- Miért bontottad fel? – támadt rá Béla.
- Miért ne bontottam volna? Nekem is szól!...
- De nekem is!... Add ide!...

Mielőtt olvasni kezdte, egy pillanatra megtorpant, maga sem tudta, miért. Talán mert a maguk valódi élete hirtelenjében távolinak és elidegenültnek tetszett ahhoz az otthonos világhoz képest, amely jelenleg körülvette. Talán mert – bármennyire is vágyott anyja szerető vagy korholó szavai, gondoskodása vagy szigorúsága után – most mintha félt volna azoktól a közlésektől, amellyel a jelen nyugalalmát végzetesen felkavarhatja.

– Édesapámról semmi hír... A hadisegélyt sem adták meg – közölte Géza, miközben a konyha felé indult a gyertyával.

– Ki kérdezett?... Én is tudok olvasni!... – fürmedt utána izzó bosszankodással Béla, s most már habozás nélkül olvasni kezdte a vonalas irkalapra házilig készített gubacstintával rótt sorokat.

– Mit ír még? – kérdezte Laji.

– Egyebet nem is... Csak hogy becsüljük meg magunkat... És hogy mindennap mosakodjunk, de fogat is mossunk...

– Ajjó!... S mentek-é haza hamarosan?

– Erről nem ír! Nem is hiszem, mert még mindegyre a hadisegély után talpal... Nem adják, mert hát édesapám gyanús.

– És István bácsiról?...

– Semmi!... – Bélának most jutott eszébe az éjszaka. – Te Laji, hallottad-e az éjjel a katonákat?

– Én aztán nem!

– Pedig itt mentek el... énekeltek is...

Ebben a pillanatban azonban csak olyan tévetegen csendült meg fülében a dallam, csak oly homályosan hallotta a szavakat: „... Szép piros vérem a földre kiloccsan”, hogy véglegesen meggyőződött az éjszakai esemény álom voltáról. Bizonyára az édesapja sorsán érzett aggodalom sugallta az egészet! Csak képzelte a csapatok vonulását! De ettől a szíve éppen úgy sajgott.

– Hová mész, Géza? – kiáltott fel mellette Laji.

– A kertbe. Hagymáért.

– Azt minek?

– Hát nem megyünk ki fürdeni?...

Béla körülnézett, mintha rossz idő közeledtét jelző borulatot keresgélne, annyira nem kívánt most a Küküllőre menni. Az ég azonban változatlanul kéklott, s a hőség nem volt nyomasztó – ilyenkor esett igazán jól az úszás!...

A csűr felől Géza jött, kezében a gömbölyödő fejű, frissen kihúzott zöldhagymával. Mögötte Sztekics lépte át az istálló magas küszöbét, s trágyahányó vasvilláját a sárpettyes falnak támasztotta. Valamit mondott, és Géza mentében mindjárt válaszolt is. Béla jól hallotta a rövid párbeszédet, de bármennyire hegyezte a fülét, nem értette, hogy azok ketten mit beszélnek.

– Mit mondott?... – kérdezte Gézától.

– Ki?

– Ki, ki!... Hát Sztekics!

– Hogy ne felejtsem el megtisztítani és megmosni a hagymát.

- S te mit mondtál?
- Hogy tudom.
- De én egy szót sem értettem belőle.
- Mert szerbül mondta.
- S te érted, amit mond?
- Értem.
- Nem igaz!
- Miért ne volna igaz?
- Hét hogy mondják, hogy tisztítani?
- Tisztítani? Az „csisztity”.
- És hagyma?
- Az „luk”, „cverni luk”...
- S te honnét tudsz szerbül?
- Nem tudom... De tudok... Amikor ketten vagyunk, Sztekics bácsi mindig szerbül beszél.
- S te felelsz neki?
- Amit tudok, azt igen...

Béla lelkét mardosó irigység járta át. Tulajdonképpen nem azért irigykedett, mert öccse váratlanul és észrevétlenül érteni kezdte a Sztekics nyelvét, erre bizonyos módon még büszke is volt, hanem mert ezt a képességet neki nem sikerült még elsajátítania. De meg a féltékenység is kínozza. Már a „kicsi Mirkó” megszólításból gyanítani lehetett, de ez a kettesben folytatott szerb társalgás véglegesen bebizonyította, hogy Sztekics jobban kedveli nála Gézát! Hirtelen roppant elhagyatottnak érezte magát, s szinte menekülésképpen fordult Laji felé és kezdett vele szokatlanul élénk és szívélyes társalgásba.

A küküllői fürdőhely felé vezető úton is többnyire csak az előtte baktató Lajival váltott szót, és feszülten figyelte, vajon nem tapasztal-e nála is különösebb bizalmasságot Géza irányában. Gyanakvásának azonban semmi sem adott újabb tápot. Sőt egy-egy pillanatban még meg is sajnálta az ösvényen mögötte poroszkáló mezítlábas Gézát, amint árván és magányosan rugdalta a behajló füvet. Az éles déli napfényben még szutykosabbnak, ágrólszakadtabbnak látszott. El is határozta, hogy még a mai nappal alapos szappanos mosakodást rendeznek odahaza, és fehérműt is váltanak!... Mire a vízpartra érkeztek, már mindhárman felszabadultan beszélgettek.

Ebédidő után megérkezett Sárka is Imrével, akkorra azonban a három fiú elfáradt már az úzásban és viháncolásban. Ott heverték a parti homokot határoló fűben, és az újonnan érkezettek makacs unszolására csak Laji és Géza tápázkodott fel. Béla félig lehunyt szemhéjai alól lustán figyelte, mint lépdelnek lassacskán a folyó felé. Aztán egészen lecsukta a szemét, de ismét kinyitotta, ezúttal azonban egészen tágra, mert csóré talpak léptei nyomán puhán dobbant meg füle mellett a föld.

– Visszajöttem – mondta egyszerűen Sárka, és fürdőzéshez használt ócska ingecskéjét szorosan összefogva letelepedett a fűbe.

– Miért?

– Gondoltam, nem hagylak egymagadra.

– Épp aludni akartam.

– Akkor csak aludj!... Megyek fürdeni.

– Most már felébredtem, várhatsz még egy kicsit...

– Várhatok...

– Miért jöttetek ilyen későn?

– Anya nem engedett, amíg apa fel nem ébredt.

– Olyan későre kelt?

– Nem aludt az éjjel... Elhívták a község házára.

– Az éjjel?

– Ühüm!... Katonák mentek át a falun.

– Katonák?... – ült fel fektéből Béla.

– Katonák. Mit vagy olyan révézetes?

– Semmit... csak... És énekeltek is?

– Nem hallottam... Csak a dobogtatásukat... Miért nézel így?

– Semmi... nem... semmi... de azt hittem...

– Nohát, de furcsa vagy!

– És merre menték a katonák?

– Tám Udvarhely felé... Azt beszélnek a falu közt, hogy megint megindult a front...

– Ki beszél?

– Anyámnak is mondták a szomszédokban... A boltban is beszéltek.

– Mit?

– Hogy megint jönnek Románia felől... s a muszkák is...

Bélának még a torka is összeszorult. Megint kezdőd-
nék a menekülés? És mi lesz az anyjával? És mi lesz velük
hiszen se apja, se anyja nincs a közelben, ruhájuk sincs,
pénzük sincs... Aztán egyebet gondolt.

– Annyi sokat zúgatnak az emberek! Ha mind igaz
volna!...

– Bizony! – mondta Sárika engedelmesen.

– Hát ti itt mit csináltok?... – robbant rájuk a
füzesből vizesen, térdig agyagosan Laji.

– Csak beszélgetünk – felelte Béla kelletlenül, még
mindig az előbbi ijedelem tüskéjével a szívében.

– Nem rossz! Párban, mint a galambok... – ka-
csintott Laji...

Sárika elpirosodott.

– S azzal mi bajod? – húzta ki magát Béla.

– Nekem osztán semmi!... – és csúfolódva mosoly-
gott.

Béla haragosan pillantott rá, de Laji állta a tekintetét,
és erre úgy érezte, mintha teljességgel tehetetlen lenne,
sőt ki volna szolgáltatva Lajinak, akihez pedig az előbb
magányosságában menedéért fordult. Most mintegy Laji
is ellenséggé, legalábbis rosszakaróvá változott, mégpedig
olyanná, aki ellen nincs védekezés. Az érkezés éjszaká-
ján tapasztalt idegenség fokozottan tört elő a homályos
mélységekből. Ismét csak azt érezte, hogy Laji idehaza
van, ő pedig idegen, és nincs kihez tanácsért vagy olta-
lomért fordulnia. S mindehhez itt volt még a fülig tűz-
piros Sárika, aki, képzelte Béla, segítséget kérően pillant
feléje. Talpra ugrott, és Laji felé lépett.

– Jobb, ha tartod a szádat!...

– Nocsak!... – nézett vele szembe Laji. – Ne szök-
döss, mert még megtaszítalak, hogy átesel a vízen!

– Vagy te!

– No, lássuk!...

A verekedés s egyben a Béla veresége elkerülhetet-
lennek látszott. Ő volt a gyengébb is, az izgatottabb, a
bizonytalanabb is. Laji azonban megelégedett azzal, hogy
gúnyos nevetéssel elforduljon, s úgy tegyen, mint akit a
dolog nem érdekel többé. Béla viszont, aki megkönnyeb-
bülten vette tudomásul a tetteges mérkőzés elmaradását,
sötét szégyenkezéssel sejtette, hogy ez nem a saját erejé-

nek vagy fölényének, hanem valami előtte ismeretlen egyéb véletlennek köszönhető.

Ezért is telt-múlt meglehetősen komor hangulatban a délután, noha Sárika éppen csak hogy tartózkodóan viselkedett, és a másik három fiú alig volt hajlandó észrevenni a Béla komorságát. A légkör csupán akkor enyhült, amikor a fürdőzéssel és heveréssel eltelve Imre hirtelen felkiáltott:

– Béla, jössz-e rómázni?

– Gyerünk, csakugyan! – sürgette Laji is, aki valahogy szeretne volna helyrehozni az elromlott viszonyt.

– S az mi? – kérdezte gyanakodva Béla.

– Mindjárt meglátod.

Valamennyien, Sárika is, egy magányosan álló fűzfához siettek. Annak tágas odvából Imre több hegyesre faragott rövid cöveket húzott elő, s kiosztotta a jelenlévők között. A bokrok tövében kikerestek egy fél négyzetméternyi sima agyagos területet, és Imre a sajátját teljes erővel a talajba vágta. A szíváj agyagban rezegve állott meg a cövek. Most Laji sújtotta melléje az övét azzal a céllal, hogy az Imréét kidöntse. Sárika is keményen odacsapott. Az egymást keresztben támogató három cövekhez végre Béla suhintotta oda a magáét – csak úgy szemérmekre és bizodalom nélkül, ám a dél óta benne gyülemelő keserűség minden nemtörődömségével. Mindhárom előbbi, cövek egyszerre lazult meg és dőlt jobbra-balra. Csupán az övé állott egyenesen az agyagban.

– Róma! Róma! Róma!... – kiáltoztak diadalmasan a gyermekek.

– Ez igen! – mondta Imre. – Hol tanultad?

– Sose játszottam még ilyent.

– Nocsak...

– Igazán nem! – erősítette meg Laji. – Udvarhelyt mű ezt nem csináltuk...

A siker felvillanyozta Bélát. A többiek mintha elismerően néztek volna rá. Még talán Sárika is.

Amikor a falu közé értek, a nap már nyugodni készült. Imre indítványára megkerülték a sárgára meszelt kántorházat, átkeltek a mögötte elfolyó patakocska szilárd tölgyfa-pallóján, s a sövénykerítés részén át bebújtak a kertbe.

A rövidre kaszált zöld gyep fölött gondozott gyümölcsfák bólogtak. Az egyiken már piroslott is a korai nyári alma. A kert végéhez ócska filagória támaszkodott. Előtte a kecskelábú deszkaasztalnál Béla a szénacsínálásnál megismert öreg szomszédot pillantotta meg. Megrebbenő szeme a karcsú fiatalasszonyt kereste, ő azonban nem volt jelen. Az öregek mellett a kántor bácsi ült jól ismert fekete lüszterkabátjában. A dupla keménygallér magasra emelte kiborotvált, hosszú állát. Ajka fölött jól látszott a bajuszkötővel laposra és két végén visszakunkorodóra kényszerített fekete bajusz. Az idősebbek nem sokat törődtek a gyermekeseggel – a kántor bácsi általában jóindulatú közönnyel kezelte a sajátjait is –, csak éppen tudomásul vették jelenlétüket, amint fáradtan telepedtek a fák alá a fűre.

– S azt mondja, kántor úr, hogy megint készülődnek az oroszok?

– Láta, ugyebár, az éjszaka mi katonaság ment át itt.

– Láttam.

– Nohát!

– Biztos, hogy a frontra mentek?

– Oda! Beszéltem a századossal. S ugyebár, a község-házára is megjött a rendelet.

– Miféle?

– Hogy legyünk készen, ugyebár. Vigyázzunk a falura. Kémek és kóborok járhatnak erre... Nehogy valamit felgyújtsanak... S aztán... ha futni kell, hát fussunk!...

– S kell-é?

– Az isten tudja... S ki tudja, mibe fog ez a Kerevcskij is, ugyebár!...

– Pedig már azt gondoltuk, békét csinálnak a népek...

– Én mondom, szomszéd, – tette csontos öklét az asztal lapjára a kántor –, hogy rossz vége lesz az egésznek. Nincs nagy véleményem a muszka cárról, csak hogy a törvényes uralkodót elkergetni, az mégis más!... Mi lesz az ilyen népből?

– Hát bizony!...

– Mert nézze meg, ezek a szerbek is megölték volt a trónörökös, Ferenc Ferdinándot, és mi lett belőle, ugyebár?...

– Ki is lőtte le? Itt van a nyelvem hegyén, s nem tudom kimondani!...

– Hát az a veszett gyilkos, az a Princip... Princip Gavriilo...

A fák alatt a fűvön váratlanul megszólalt Géza. Gyermekes vékony hangján semmi különösebb izgalom sem érzett.

– Az nem veszett gyilkos... az egy hős ember...

A meglepetéstől megnyúlt arccal tekintettek rá mindannyian. Első pillanatban merőben hihetetlennek tetszett, hogy ez a pöttömnyi gyerek egyáltalában megszólal, és ha meg is szólal, ilyesmit mer a száján kiejteni. A Béla szürkékék szeme meredten tapadt öccse tojásdad, napbarnított, de inkább piszkos arcára, mintha a bőrén, csontján keresztül egészen az agyáig akarna belátni. Legelsőnek a kántor tért magához.

– Mit beszélsz, te, te kófic?...

– Hogy az nem gyilkos...

– S azt te honnan tudod?

Géza makacsul összecukta a száját s nem volt hajlandó újabb felvilágosításokra. Sárrika felállott, s lassan az asztal felé indult. Szemét ő sem vette le Gézáról.

– Mondd meg, no, kitől hallottad? – sürgette Béla.

Csend volt. Messziről hallani lehetett a hazatérő csorda bőgését. Valahol Segesvár irányban egy mozdony sípolt. Csak éppen Géza nem beszélt.,

– Sztekics bácsitól – bökte ki végül összeszorított fogai közt.

– Attól a semmirevaló hadifogolytól? – ámuldozott a kántor bácsi, és közben nagyokat szuszogott.

– Ő nem semmirevaló! – mondta Géza, és már szinte könnyezett.

– Na, majd ellátom a baját!... – forgatta magasra emelt állát a dupla keménygallér fölött a kántor bácsi. – Még hogy nem gyilkos... hogy nem semmirekellő... Azonnal takarodjatok be a házba! – ripakodott saját gyerekeire. – Titeket pedig ne is lássalak! Egy-kettő!...

Béla mintegy könyörögve nézett Sáríkára. A kislány azonban vissza sem pillantott. Sőt úgy látszott, mintha elkerülné a helyet, ahol ő és Géza ült, s egyenesen örömmel engedelmeskednék a szigorú apai parancsnak.

Bélában felsajgott valami. A következő pillanatban azonban teljesen elöntötte az öccsét ért sérelem tudata. Önkéntelenül is melléje húzódott. Majd lassan, dacosan, szinte kihívó nyugalommal ballagott vele az út felé, noha sietniük kellett volna, mert Bimbó már panaszosan bögött az Anna néniék csukott kapuja előtt.

11

– Siessetek már, gyermekek! Mióta felbuzant az a víz, atyám, istenem, és ti még mind csak itt üzitek az eszetek!

– Jövünk már, Anna néni!

– No, csak gyertek! Béla, vedd ezt a szappant, és súrd meg jól az öcséd hátát!... Még erősebben! Még!...

– De fáj, Anna néni!

– Fáj a... mindjárt megmondom micsodád!... Súrd csak, Béla, sze tiszta retkes a kosztól!... Mit szólna anyátok, ha látna!...

– Édesanyámtól tetszett levelet kapni?...

– Te csak dörzsöld, ne hadd abba egy miccre sem!...

Igen, kaptam!...

– S mit ír, megyünk-e haza?

– Mondom, ne hagyd abba!... Már miért mennétek?

– Az úgy volt, hogy bemegyünk a gyárba...

– A gyárba... a gyárba... Mosd meg a füle tövét is... úgy... még jobban!... Erről nem ír semmit... Az a gyár biztosan már nem is dolgozik.

– Dehogynem, Anna néni!... Most fog dolgozni csak igazán, ha ismét megindul a front!...

– Tölts tiszta vizet a tálba!... A front?... S az miért indulna meg?

– Mindenki azt beszéli...

– Ti is, ugye?... Jobb volna, ha nem járatnátok a bagólesőtöket!... No, öblítsed le még egyszer!... S ha megindul a front, akkor nektek jobb otthon?

– Hátha szüksége van ránk édesanyámnak...

– Add oda neki azt a ruhát!... Géza, törölközz meg!... Miért volna szüksége? Sze így is alig él szegény!... Majd az őszi munka után! Addig itt több hasznótokat veszem. Csak ne volna annyi bajom veletek! A kántor urat is felhergeltétek valamivel... Mi volt az, Géza?...

– Nem tudom, Anna néni.

– Nocsak, miért nem tudod?... A vízzel öntsétek fel az udvart... Csak frissen. Ez az egy vasárnapja van az embernek, s ezt is vízmelegítéssel, mosdatással pallja el, mintha biza csecsszopók lennétek!... Hol van az a gazember Laji? Neki sem ártana egy kis meleg víz...

– Az istállóban van Sztekiccsel.

– Sztekiccsel, mindig csak Sztekiccsel!... Egyszer már ráncba kellene szedni mindnyájatokat... Laji, te, Laji!... Hallod-e?...

Laji nem jelentkezett. Anna néni otthagya a két fiút a nyári konyha elé kitett padnál, és megindult az istálló felé. Béla és Géza, mindketten törölközővel a kézben, úgy érezték, mintha Anna néni elégedetlen volna velük. Géza a kántor bácsiéknál lefolyt jelenetre gondolt, ismét csak daccal és tiltakozással. Bélának viszont olyasmi járt az eszében, hogy Anna néninek, noha egy szóval sem említi, nem is céloz rá, ők ketten mégiscsak terhére vannak, a legszívesebben akkor látná őket, mikor a háta közepét. És mivel arra gondolt, hogy haza sem mehetnek, fojtó tehetetlenséget érzett magában.

Lehetett hiba az időjárásban is. Már második napja fújt az észak-északnyugati szél, a Nemere, és a dombok pereméig lecsüngő sűrű szürke felhőgomolyokat hömpölygette maga előtt. Esni ugyan nem esett, de minden percben cseperészett, aztán újra elállt, s ez valahogy nyomasztóan hatott emberre-állatra. Mózsi bácsival meg éppenséggel beszélni sem lehetett, hiszen ki látott még ezen a vidéken július vége felé, a legnagyobb aratási időben efféle időjárást?... A tavalyi bajokhoz meg a rebesgetett új hadjárat lehetőségéhez éppen csak egy rosszul sikerült aratás kell, hogy családotul koldusbotra jussanak, de legalábbis éhezzenek. Nem is titkolta, hogy a két gyermek terhére van, Béla is, Géza is igyekezett minél kevesebbet a szeme előtt lenni.

Talán ez volt a vasárnap délutáni kóborlás közvetlen indítóoka. Másként az esőre hajló szomorkás égibolt alatt, a Nemere kitartó, noha már nem túlságosan heves és hűvös lengedezése közepette sorjában meg sem indultak volna a dombvonulat felé vezető szekércsapáson. Így azonban minden lépés, amely távolabb vitte őket az Anna néniék szürke zszindelyes házától, könnyített egyet a Béla és a Géza szívéen. Az előttük lépegető Lajinak ilyesmire nem volt szüksége, s mire a kaszáló felső végéhez értek, ismét olyan könnyen és felszabadultan fecsegték, mint annak idején Udvarhelyt a Papkertben.

Sárika és Imre az erdőt szegélyező mogyoróbokrok mögöl toppantak eléjük. Senki sem érzett elfogódottságot, mintha a múltkor mi sem történt volna – és valóban vajon történt-e valami egyáltalán? –, Imre vidáman lóbálta feléjük ócska szalmakalapját, amelyet, úgy látszik, az eső ellen hozott magával.

- Hová mentek, te Laji?
- Csak ide ki, a dombra.
- Megyünk veletek!
- Akkor csak frissen!...

A tölgyel kevert bükkösben nem fújt a szél. A mezei széljárás után a levegő langyosnak tűnt. A tavalyi avarral, ághulladékkal tele meredek út agyagosan sárga talaja cseppet sem volt nedves, szinte jólesett rajta mezítláb lépdelni. A legyek, bogarak elrejtőztek a szél elöl.

– Én tudom, merre vannak a lövészárkok. Jártam ott már egyszer apukával! – büszkélkedett Imre.

– Hát akkor mutasd! – szólt rá kissé komoran Laji, akit bosszantott a kántor fiának hengeése.

– Itt csak átalmegyünk a kaptatón, bé a lüttön, keresztül a kicsi hídon, amit az utászok csináltak volt, mert az aljban valami vizecske folyik, s a következő dombon már ott is vagyunk. Nem fáradsz el, ugye, Géza?

– Nálunk sokkal közelebb voltak az árkok a Papkertben.

– De ennyit még nem láttál. S én tudok egy helyet, amit a faluból senki se tud. Még apuka se. Gyertek csak utánam.

- Megyünk mű, ne félj! – mondta baji morcosan.

De Béla és Sárka nem beszélt. Sárka azért, mert a vasárnapi kék szoknyáját féltette az erdőtől, esőtől. Legszívesebben otthon maradt volna, csak az Imre rábeszélésének engedett, akkor is kelletlenül. Bélát pedig titokban mégis zavarta legutóbbi elválásuk tisztázatlansága, sőt bántó emléke, amelynek nyomai mintegy akarata ellenére is megmaradtak eszmélésében. Lassan ballagtak libasorban a többiek után – fel a kaptatóra, bé a lüttön, át a hídon, fel a dombra, pontosan, ahogyan Imre magyarázta az előbb.

Az itt-ott beomlott, mostanra már inkább csak fűvel benőtt suvadásos vízmosásnak tetsző lövészárók valamivel a domb pereme előtt húzódtok északnyugatról délkeletnek – ahogyan azt a kelet-északkelet felől érkező támadó csapatok annak idején megásták. Kitűnő kilátás nyílt belőle az alattuk elterülő falura – ahol a kántorék házáat Béla egy pillanat alatt felismerte, az Anna néniékét azonban eltakarta egy sűrű lombú öreg tölgy. Ugyancsak jól lehetett látni délnyugat felé a Küküllő kanyargó völgyét, amelyet ezúttal mintegy leszűkítettek, összezsúfoltak az alacsonyan gördülő felhők.

– Jaj, de fúj itt fent a szél! – mondta Sárka. Fehér blúzának csuklóig érő ujjain keresztül is látszott, hogy vékony karocskáját kiveri a libabőr.

– Ez az egész, amit mutatni tudsz? – kérdezte Laji Imrétől nem is titkolt megvetéssel.

– Nálunk ilyen száz is van – fűzte hozzá Géza.

– Ez még semmi! Jertek csak tovább!

Megindultak a zegzugos árok omlatag mellvédjén északnyugatnak. Óvatosan kerülgették a beszögelléseket, kiugrókat, az egykori akadályok és csapdák nyomát. Az árok fenekén a sűrű gízgaz között itt-ott papír fehérlett, és mintha tárgyak maradványai villantak volna meg. A sötétszürke ég alatt, a fák állandó zúgása közben egyiküknek sem akaróztok leszállani a mélybe, hogy, mint otthon, felkutassák a rejtezkedő kincseket.

Egy elhagyott géppuska-állásnál azonban Béla nem álltatta meg, hogy némi kutatást ne eszközöljön. Látott már elégszer töltény-hevedereket, amelyek roppantul hasonlítottak a vadnyugati lovasok derekát vagy mellét díszítő övekhez – olyant szeretett volna szerezni. Alaposan fel-

túrta a földet, de egy elrozsdásodott szuronyon és néhány kilótt hüvelyen kívül semmi sem akadt a kezébe.

– Jertek már! – sürgette őket Imre. – Majd ott tovább...

– Hol?

– Csak bújjatok át itt a bokrok közt! Vigyázz a gödörre! Úgy, no!... Ide még senki sem dugta eddig az orrát, a bejáratot csak én ismerem...

– Még nekem se mutattad – mondta libegve Sárika, s az ágaktól összekuszálódott szökés haját igazgatta.

– Hogy eljárjon a szád, és mindent széjjeltúrjanak nekem!... Várjatok csak, hadd húzzam félre az ágakat... Itt van a bejárat...

– S ez mi? – kérdezte Laji.

– Azt gondolom, tisztí fedezék vagy parancsnoki állás... Asztal is van benne, padok is.

– Ó, milyen nedves és bűdös, én be sem megyek – mondta Sárika. – Gyere, Géza, üljünk ide a fa alá, egészen száraz a hely, jó?...

– Jó...

– Hű, de sötét van!... És csakugyan, milyen nehéz a levegő! Te Imre, nincsenek itt hullák?... – kérdezte Laji.

– Borús odakünt, azért ilyen itt. Máskülönben jól lehet látni...

– Dejszen én már látok is – mondta némi fölénnyel Béla. – Mindjárt megszokja a szem... Mit akartál mutatni, Imre?

– Ide nézz!...

– Te, ez valódi fegyver!... És tiszta ép!...

– Olajos rongyba van most is csavarva, azért!

– Golyó van-e hozzá?...

– Van... Ide nézz, mennyi!... Laji te, kipróbáljuk-e? Te már löttél puskával, amikor apád élt.

– Kipróbálhatjuk!... Töröljük le... Van-e valami rongy? Add ide! Meg kell nézni, hogy a csőben nincs-e sár vagy egyéb!... Menjünk csak ki!...

Sárika önkéntelenül is Géza mellé húzódott, amikor a fegyveres csoportot megpillantotta. Azok azonban nem törődtek velük. Felkapaszkodtak a lövészárók peremére, s ott különböző műveletekbe kezdtek. Sárika csupán annyit lá-

tott, hogy tussal felfelé Laji többször is a felhők iránt emeli a puskát, majd baljába és jobb hóna alá szorítja, valami fémesen kattan, mint amikor az otthoni nagy pincekulcs megfordul a zárban, aztán egy kicsit ismét csend lesz. Laji végül arccal a völgy felé foglalt állást, a fegyvert a vállához illesztette, megint a felhők irányába emelte, ezúttal azonban úgy, ahogy a képekben a vadászokat ábrázolják, és mindjárt ezután eldőrdült a lövés.

Nem is dőrdült, inkább csak elcsattant. A nyomott levegőben, az alacsony felhők alatt az erdő alig verte vissza a csó száján kitörő hangot. Sárrika meglepetéssel tapasztalta, hogy tulajdonképpen nem is ijedt meg. Annál jobban csodálkozott, amikor Laji a fegyvert hirtelen az Imre markába nyomta, ő maga pedig arcára szorított tenyérrel szinte csak le nem rogyott a fűre.

– Mi történt? – szaladt oda Gézával együtt.

– Visszarúgott... megcsapta az arcát... – mondta Béla.

– Ugye, megmondtam, Imre? Otthon is mondtam!... S most mi lesz?

– Semmi... Elmúlik... – hősködött a bátyja, de azért gyorsan eltávolította a tárból megmaradt öt gömbölyű végű töltényt, amit Béla azonnal zsebre is vágott.

– Semmi! Persze, neked semmi! – nyögött fel tenyerén keresztül Laji. – Jó, hogy ki nem verte mind a harminckét fogamat!... A fene egye meg a büdös Mannlicherét! Dobjátok el valahová!...

– Azt már nem! Szépen visszatesszük a helyére!... Gyere, Béla!...

A lőporfüsttől szaglós puskát ismét olajos rongyaiba csavargatták, és elhelyezték a falba vájt polcon az egyik padka fölött. A beszűrődő sovány világosságban Béla most már szinte mindent jól látott. Figyelmesen tapogatta végig tekintetével a szűk fedezéket, de az idők folyamán felhalmozódott gizzagban egy pántos ládán kívül mit sem fedezett fel.

– Abban mi van, te Imre?

– Puskapor.

– Miféle puskapor?...

– Hát nem is puskapor, hanem ágyúba való...

– Honnét tudod?

- Egyszer vittem belőle, s egy katona mondta.
- Mutasd!...

Imre eltakarította a gázt a ládafödélről, és felnyitotta.

A bádogbélés védelmében Béla csakugyan megpillantott holmi kör alakú fehér zsákocskákat középen nyílással s mellettük vékonyabb fajta medvecukorra, illetőleg az ő szóhasználatuk szerint „szíjúcukorra” emlékeztető hosszúkás sötétbarna rudakat.

- Hát ez az! – és be akarta ismét csukni.

– Várj csak! – mondta Béla, és gyorsan kimarkolt néhányat a selyemzsákocskák közül. Hozzájuk fogott egy jókora nyaláb „szíjúcukrot” is.

- Azt már nem! Nem engedem! Ezt én találtam!

– S ha igen?... Csak elmondom otthon, s mindjárt összeszednek itt mindent!

- Hát jó! De akkor egy szót se!...
- A többieknek se!... Dugd el az ingedbe!
- Egy szót se!...
- Jó!... Mehetünk is már!...

Libasorban lassan vándoroltak tovább a domb gerincén. Nemigen nyílt szóra a szájuk, legfeljebb Lajit vigasztalták, amikor nyögve panaszkodott dagadozó jobb arcára.

– Azt mondom, hogy a fogam fáj! – határozta el végre.

Ebben mindnyájan megegyeztek.

Már-már elérték az egykori lövészárók-rendszer legészakkeletibb pontját, amikor a Géza csupasz lába fájdalmas akadályba ütközött. Bádogedény pereme állott ki a porhanyós talajból, az sértette fel a nagyujját. Mire a maraton sziszegve végigtapogatta mindkét talpát, Imre és Béla már ki is rángatták a leletet, amelyről az első szempillantásra tudták, hogy acélsisak. Csakhogy még teljesen ki sem fordult a földből, amikor Sárika elsikoltotta magát, és sápadt arccal mutatott feléje. Az acélsisakkal együtt földtől mocskos, csapzott és fojtó szagot árasztó koponya is napvilágra került.

Meghökkenően léptek hátra. Tulajdonképpen egyikük sem félt, hiszen itt a zöld lombok közt, a halkán sustorgó szélben, a némán hömpölygő felhők alatt a látvány nem volt riasztó vagy rettenetes. Inkább csak nyugtalan sajnálkozás tartotta őket hatalmában, amint az egykori ismer-

retlen katona immár mindörökre felismerhetetlen földi maradványait bámulták, és nem tudták, mihez kezdjenek. Végre Sárika szólalt meg valószínűtlenül vékony, mégis határozott hangon:

– Temessük el!...

Némi feszengéssel és szorongással elválasztották hát a koponyát az összevissza rozsdásodott kékesszürke acélsisaktól, melynek hosszanti tengelyén erősítő dudor húzódtott.

– Ez milyen? – kérdezte Géza.

– Román! – mondotta Imre. – Ott van rajta elől a címer is meg a kezdőbetűk...

A koponyát óvatosan visszahelyezték a kiszélesített gödörbe. Földet húztak rá, amíg csak takaros kis sírdomb nem keletkezett. Hosszú keresgélés után felfedeztek egy szabálytalan keresztre hasonlító hullott tölgyfaágat, azt jó erősen beásták a dombocska északkeleti felébe, és ráhelyezték a szokatlan alakú acélsisakot – ahogyan azt többször látták az Érdekes Újság harctéri felvételein. Néhány pillanatig szótlánul álldogáltak, aztán különös módon megkönnyült lélekkel indultak hazafelé.

Csupán este a nyári konyha tűzhelye mellett döbönt rá Béla, hogy ő tulajdonképpen jellemtelen szószegő fráter. Hazaérkezésükkor ugyanis a házat üresen találták. Ebből a boldog Laji – akinek dagadt orcája így senkinek sem tűnt fel – egyszeriben kitalálta, hogy a család az alszegbe mehetett rokonlátogatásra. Béla viszont nem tudott ellenállni a benső sürgetésnek, hogy kincseivel el ne dicsekedjék, holott Imrének megígérte volt a hallgatást.

Kibontotta az egyik zsákocskát, és a másik kettővel együtt érdeklődéssel nézegette a négyszögletes darabokra sajtolt, selymesen szürke ágyúlóport. Csakhamar arra is rájöttek, hogy a begyújtott tűzhely forró lapján a négyszögű darabok hirtelen lángra lobbannak, és mint apró tüzes röppentyűk szállanak a magasba vagy oldalvást, amerre a lapocskákat egyenetlen felületük éppen kormányozza. A medvecukorhoz hasonló üreges rúdlópor egyik végét viszont csak meg kellett gyújtani a tűzhelylapon, hirtelen széttaposni, és az pöfögő sistergés közepette mint a megvadult szüreti béka szökdelt ide-oda, amíg végérvényesen el nem hamvadt.

A három fiú mindaddig ragyogóan szórakozott, amíg Sztekics haza nem érkezett, és elszörnyedten le nem csapott rájuk.

– Ti vagytok mind megbolondulva! Felrobbantjátok a világ! Felgyújtjátok a ház! Abbahagyni!... Béla ideadja a zsákok!...

Béla odaadta. Csak fél szemmel leste, hogy a maradékkal Laji kisurran a nyári konyhából, és eltűnik valamerre a homályban. Alighogy Sztekics békében hagyta őket, azonnal a keresésére indult. A kapu előtt az úton bukkan rá.

– Add vissza a puskaaporomat! – ugrott neki.

– Miért a te puskaporod?

– Mert az enyém!

– Most már az enyém is, mert én lógattam el Sztekics elől.

– Akkor is add elé!

– Hogy Sztekics megint megtalálja?... Hadd el, jó helyre dugtam!...

– Hová?

– Majd megmutatom.

– Most!

– Most nem lehet Sztekics miatt.

– Legalább mondd meg, hol van.

– Ide hallgass... de nem... Sztekics jön... holnap...

És Laji arra gondolt, hogy a zsákmány pompásan rejtőzködik a hálólhelyükül szolgáló góré gerendái között. Jó lesz az még játszani egyszer-kétszer!

12

Szerencsésen túlestek az aratáson is. Az árpa ugyan nem adott jól az idén, de a búza és a rozs meglehetősen asztagait többször is kedvtelve nézegette Mózsai bá a ház mögött.

A behordás jól sikerült. A gyermekek nemcsak láb alatt nem voltak, hanem végre csakugyan segítettek is

valamit a munkában!... És ha holnap elvégzik a cséplést, akkor szekérre rakja őket, s viszi isten hírével Udvarhelyre, ha megkapta eddig Böske a hadisegélyt, ha nem. A levélből előszörre ugyan olyasmit olvasott ki, mintha megkapta volna, de aztán Anna úgy eldugta az írást, hogy az többet elé se került. Nem is baj, ha nem jut a két gyermek kezébe! Nem kell azoknak mindent tudni! Az apjuk, írta volt Böske, csak nem ad magáról életjelt. Jött valaki a harctérről, aki találkozott volna vele Moldvában a Casinhegy körül lefolyt csaták idején. De ez volt minden... Ráérnek ezt megtudni, ha hazamennek. Aminek egyébként már rég itt az ideje, mert sok velük a baj meg a kőccség. Csak éppen Anna ne volna olyan lágyszívű!...

– Sztekics! Hé, Sztekics!... – kiáltotta öreges hangján.

– Itt! – hangzott a csűr felől.

– Este jön a cséplőgép.

– Már tudom.

– Tegyetek mindent rendbe ügyesen!... Hol vannak a gyermekek?

– Kántorkert, azt hiszem.

– Ha a dolgoddal megvagy, hívd haza őket, hogy segítsenek... Furton-furt csak bódorognak, mintha csúfot üznének velem!...

Aztán Mózsi bá bement a házba, mert megszomjazott az augusztus reggeli melegben.

A gyermekek csakugyan a kántorék kertjének végében üldögéltek a nagyra nőtt málnabokrok mögött, ahol senki az égvilágán nem láthatta őket, és így nem is törődött velük. A két Balázs fiú Laji vezetésével éppen az előbb érkezett meg a kukoricásból, ahol a hónap elején lehullott néhány napos eső után a tövek váratlan növekedésnek indultak. A Laji lába alatt egy még nem egészen érett, de máris szokatlanul nagy disznótök dagadozott, amelyet haza semmiképpen sem vihettek, mert nemcsak Mózsi bácsi, de Sztekics is letörte volna a derekukat az értelmetlen pazarlásért.

Laji azonban mindenáron töklámpást akart faragni – az elsőt az idén a faluban.

– A száránál alább szépen levágjuk – mondta. – Nem is olyan éretlen, könnyű lesz kivájni. Béla, te csináld

meg a tetejét, amíg én a többivel végzek. Így ni!... – és zsebkésével gyakorlattan távolította el a nedves fehér belsőrészt, amelyben a magok még nem fejlődtek ki teljesen.

Sárika és Imre elmélázva nézték a szorgos tevékenységet. Néha fel-felfigyeltek a cséplőgép bűgására, amely itt dolgozott nem messze, talán ha négy szomszédnyi távolságban, és hangosan fel-felmordult, valahányszor torka új kévét nyelt el. Munka közben Laji elmélyülten füttyörészett. Valamennyien ismerték a népszerű műdalt, amelyet odahaza Böske szokott énekelgetni ebédfőzés közben, de itt csak Sárikának jutott eszébe, hogy a szakadozott füttyöszt a maga vékonyka énekével kísérje.

Káka tövén költ a ruca.
Jó földben terem a búza.
De ahol a hú lány terem,
azt a földet nem ismerem,
sehol sem

– hangzott a málnabokrok tövében, és a Béla szívét elszorította a honvágy.

Tulajdonképpen nem is Udvarhelyre vágyott, legalábbis nem arra az Udvarhelyre, ahonnét apját ismeretlen harc-terekre hurcolták, és ahol most anyja fekete ruhában, izzadtan-porosan szaladgál a hadisegély egyre foszlékonyabb árnyképe után. Hanem abba a másik városba, amelyet még nem érintett meg a háború, és olyan fénylő és ragyogó volt, mint a földi paradicsom. Valami vigasztalót kívánt, valami anyásat – és szemét hosszasan Sárikán felejtette, aki most éppen azt dalolja, amit édesanyja is szokott.

Bicskája talán emiatt szaladt bele mélyen a töklámpás fedőjébe.

– No, ezt aztán jól megcsináltad! – förmedt rá Laji.

– Én... én igazán nem akartam.

– Hát ugyan biza mit akartál? Az ember még ennyit sem bízhat rád!... Add már ide, te szerencsétlen!... Ugyan mit kezdjek most ezzel?... Biz' isten bamba vagy!

– Bocsáss meg, kérlek! Igazán...

– Mit bocsássak meg? Hogy tönkretetted a lámpáso-
mat?... Te, bamba Béla, te!... Mert az vagy: bamba
Béla!... Bam-ba... Bé-la... bam-ba... Bé-la... – foly-
tatta ütemes szótagolással, és hangjában végtelen gúny
rezgett.

Béla elpirult, aztán segílyt kérően pillantott Sáríkára.
A kislány hirtelen félbeszakította az éneket, és tüntetően
elfordította tekintetét. Géza és Imre pedig nyíltan kun-
cogni kezdett, ezt Béla nem csupán látta, de hallotta is.
Jobb tenyerével annyira megszorította zsebkése nyelét,
hogy a vas mélyen a húsába vésődött. Már-már talpra is
ugrott, amidőn közvetlen közelükben a kerítés mögött ne-
héz bakancsos léptek dobbantak meg, és hangok hallat-
szottak. Valamennyien megbűvölten bámulták, amint a
deszkaperem fölött két kakastollas csendőrcsákó halad a
fal felé s mögöttük csillog a feltűzött szurony. Ez a csil-
lámlás árulta el a gyermekeknek a málnabokrok levél-
résein keresztül, hogy a két csendőr néhány pillanat múlva
befordul a kántorék kapuján, és eltűnik a konyhaajtóban.

Megesett ez egyébkor is, nem is tulajdonítottak volna
különösebb jelentőséget neki, ha érzelmeiket nem csigázza
fel a korábbi összekoccanás. Így azonban valamennyien
feltették magukban azt a néma kérdést, amelynek végre
is Géza adott hangot:

– Hallod-e, Imre! Mit keresnek a csendőrök?

– Mit keressenek? Honnan tudhassam?

– Előremegyek, s megnézem – ajánlkozott Sáríka.

– Te csak ne menj sehová! – torkolta le Laji. –
Akkor mindjárt megtudják, hol vagyunk, s kezdődik, hogy
ide menjünk, oda menjünk, ezt csináljuk és azt csinál-
juk!...

– Az már igaz! – csatlakozott Imre.

– Legalább fejezzem be ezt a lámpást... Már csak a
szája helyét kell kivágni... Ügyes lámpa, mit szólsz hozzá,
Imre?

– Az!... S a fedele se hasadt kettőbe.

– Nem, csakugyan... Béla jobban megcsinálta, mint
ahogy gondoltam.

– Én mégis előremennék... – próbálkozott ismét
Sáríka.

– Mi az isten csudáját akarsz te folyton odamenni?
– csodálkozott bosszúsan a bátyja. – Ha egyszer felfedezik ezt a jó helyünket, akkor...

Csakhogy a jelek szerint ezt a jó búvóhelyet máris felfedezték. Mert alighogy a két csendőr eltávozott, kicsapódott a konyha ajtaja, s a küszöbön a kántor néni szikár, alacsony alakja jelent meg. Liszttől fehér kezét szemöldöke fölé ernyőzte, és kutatva nézett körül az udvaron. Aztán aprózó sebes lépésekkel egyenesen a kerti bejáratnak vette útját.

A gyermekek lélegzet-visszafojtva hallgattak, talán abban a képtelen reményben, hogy ezzel elterelik magukról a figyelmet, és elhárítják a vést. Hallották fejük fölött a lombok sustorgását, a málna szőrös levelein napozó legyek és bogarak zümmögését, még a madarak csivogását is, amint fiókáiknak táplálékot fogdostak a rovarvilág könnyelműbb egyedeiből. A napsütötte bokrok és füvek hevesen párologtak. A tüdőt szinte-szinte fojtogatta a teljes érésig jutott nyár augusztusi súlyos illata.

És közben a kántor néni egyre csak feléjük tartott.

A kert közepén gázolt már a sarjává növekedett fűben, a sok hullott alma között, amikor Sárrika egyszerre kiugrott a bokrok óvó sátorából, és mintegy önfeláldozóan elébe szaladt.

– Engem keres, édesanyám?...

– S az almát miért nem szedtétek össze már két napja? – ripakodott rá a kántor néni eredeti szándékától némileg eltérően. – Azt is én csináljam már ebben a házban? Nem elég, hogy főzök, mosok, vasalok, majorságot etetek, most már a disznóknak is én adjam az almát?

– Mindjárt összeszedjük...

– Persze, mindjárt összeszeditek, csak éppen hogy egész nap csavarogtok. Amióta ezek itt vannak Udvarhelyről... S Imre hol van?

– Csak itt, édesanyám.

– Mi az, hogy csak itt?... Azonnal kerítsd elő nekem! S a többieket is. Úgyis tudom, hogy valahol itt bujkáltok. Mit állasz, mint egy faszent? Egy-kettő, egyik lábad itt, a másik ott...

– De...

– Mit de?... Ide gyűjtitek a nyakamra a csendőröket, s még azokkal is én törődjem!... Imrus, hé, merre bujkálsz? Azonnal ide gyere, ha jót akarsz!... Te pedig ne bámulj úgy rám, mint ahogy apád szokott, amikor rossz fát tesz a tűzre!... Hát nem te mesélted-e nekem, hogy Imrusék odaki a tetőn lövöldöztek? No, végre, hogy te is előbújtál!... S gyertek csak ti is, drágalátosok, akikről nincs nyugta egész nap az embernek!... Vagytok-e még? Hát te ki vagy, ugyanbiza?

– Balázs Béla vagyok, néni kérem. Ez pedig az öcsém, Géza.

– Úgy?... Hallottam már rólad. Te mondtad, ugye, hogy az a Princip Gavriilo... No de most másról van szó!... Hol van az a puska, Laji?

– Miféle puska, kántor néni?

– Miféle puska!... Hát az, amivel lövöldözni szoktál a hegyen!

– Én-e? Itt folyjon ki a szemem, kántor néni, ha láttam valamiféle puskát!...

– Nocsak!... Hát nem ő lőtt a puskával, Sárika?... Hiszen te mondtad volt!...

– Én nem mondtam semmit! Én csak azt mondtam, hogy...

– Ugye, most bőgsz? De a csendőrök az én nyakamra jönnek, mert apád ki tudja hol kóricál ebben a dologidőben ahelyett, hogy a rekvirálással törődnék!... Imrus, mi van azzal a puskával?

– Miféle puskával, édesanyám?

– Te, ki ne hozz a béketűrésből, mert laskasírtó nélkül is elverlek, mint a kétfenekű dobot.

– Nem láttam én semmiféle puskát!

– A csendőrök persze csak álmodták, hogy valaki lövöldözik odakinn az erdőn!... Az igaz, hogy puskát nem találtak...

– No, tetszik látni, kántor néni...

– Te csak hallgass, Laji, csak hallgass!... Mert a csendőrök megtalálták a sírt, de meg ám! És most azt kérdezzetik, kinek jut eszébe ilyen nehéz időkben az ellenség sírját díszítgetni? Nem elég, hogy a rekvirálás miatt annyi a baj, nem elég, hogy a fronton ismét áll a harc, idehaza

meg kitesszük a román acélsisakot, hadd lássák a népek!...

– Kántor néni, én nem ...,

– Te nem, te nem!... de tán az udvarhelyi barátaid itt né, azok tán igen!... Halljuk, te nagy vitéz, te Béla, mit mondasz?...

– Én igazán, csak...

– Mondjad csak, mondjad!... Nem csodálkozom én, akármit mondanál. A te apád, ugye, az a Balázs István, aki odafel Udvarhelyt izgatja a népeket?... No, hát vedd tudomásul, itt nem fogtok sírokat és hasonlókat csinálni. Itt...

– Én mondtam azt a sírt, édesanyám!

– Te? Éppen te, Sárika? Hát elment a szép eszed? Miért? Minek?

– Ott volt szegény... sajnáltam...

– Meg vagy bolondulva!... Nem is igaz!... Ilyesmi csak azoknak jut eszébe, akik az ellenséggel cimborálnak, mint... És éppen most, amikor az egész falu megbolydult, mert be kell adni a gabonát... De elég ebből!... Imrus, Sárika, szedjétek fel az almát! Ti pedig induljatok haza, s ha még egyszer ilyent csináltok, hátrakötöm a sarkatokat.

Ezzel a kántorné aprózó gyors lépéseivel visszasietett a konyhába, mert eszébe jutott, hogy elkél a déli lapótya-tészta.

Béla megilletődött és kelletlen idegenkedéssel bámult utána. Tompa ijedelem is nyomasztotta. Nemcsak hogy rájöttek tehát a lövészárkognál tett sétájukra, de még csendőrök is érdeklődnek utánuk! És ha rájönnek, hogy puskaport meg töltényeket hoztak el onnét?... De hiszen ő nem hibás – a puskaport Laji még azóta sem adta elő!... Aztán Sárikára nézett, és hirtelen még jobban elszomorodott.

– Hát akkor mi megyünk. Gyere, Géza!

– Ugyan miért mennétek? – vágott máris közbe Imre.

– A kántor néni...

– Ne is törődj vele! Édesanyám ilyen! Aztán egy perc alatt elfelejti az egészet. Gyertek vissza a bokrok mögé!

– Azt már nem! Szedjük össze az almát! – mondta sebesen Sárika.

– Hát akkor mi megyünk. Gyere, Géza! – ismételte önmagát Béla makacsul.

– És nem akarnál nekünk segíteni?...

– Nézd csak... Sárika... én... mi... Hát jó, akkor maradunk! – egyezett bele Béla vitézül, de azért kerülte a kislány pillantását.

– Hozom a zsákot – rikkantott Imre, és elvágatott.

A gyermekeknek váratlanul jókedvük kerekedett. Versenyezve keresgéltek a sötétzöld fűből sárgán előkandikáló, de legtöbbször alattomosan megbújó almákat, és hamarosan apró kupacok mutatták az eredményt. Béla többször is rajtakapta Sárikát, hogy saját almáinak egy részét az ő csomójához hányja. Kérdőre vont a miatt, és a kislány szégyenlősen nevetett. Béla csak homályosan sejtette, mintha a kislány ezzel akarná jóvátenni, amit a lövöldözésről való fecsegésével vétett. De még ez a gondolat se tudta teljesen felvidítani. Merengő arckifejezése nem is kerülte el Laji figyelmét.

– Látom, erőst begyulladtál, mi? – kérdezte alattomosan.

– Mitől gyulladtam volna be?

– A csendőröktől.

– Én-e?

– Hát ki?

– S ugyan miért?

– A puskaporért.

– Azt se tudom, hol van.

– De mégis te hoztad le a lövészárokból.

– S máig is te dugdosod... Inkább te félnél!...

– Hát akkor miért ijedtél meg a kántor nénitől?

– Nem ijedtem én meg senkitől.

– Biz' isten, megnézem a gatyád.

– Az orrod is beleütheted.

– Eiszre, most is tőle félsz. Azért lóg az orrod.

– Hadd békiben az orromat!

– Vagy csak azért lóg, mert olyan bamba vagy?...

– Már megint kezdted?

– Bam... ba... Bé... la! Bam... ba... Bé... la...

– nyújtotta meg ismét gunyorosan a szótagokat Laji, és szétvetett lábbal megállt az almakupac fölött.

Béla az első pillanatban nem tudta, mihez kezdjen. Szégyenkezett Sáríka előtt, és támogatást, legalább részvétet vágyott volna leolvasni Géza és Imrus arcáról. De azok valamennyien közömbösen várakoztak a saját almakupacaik mellett. Béla egyszerre elveszítette józanságát. Felkapott egy almát, és Lajihoz vágta. Illetve csak akarta, mert az lehajolt, és így az éretlen gyümölcs az Imrus felsőkarját érte.

– Jaj! – kiáltotta el magát, és a karjához kapott.

– Nocsak, no! – nevetett fel nyerítve Laji, s az almafa törzse mögé ugrott. Onnét vette célba barátját.

Imre a másik almafa mögött foglalt állást, és ő is bombázni kezdte Bélát.

– Bam... ba... Bé... la!... Bam... ba... Bé... la!... – kiabálta közben dühösen, mert a karja igen-igen sajgott.

A kert levegőjét egy pillanat alatt telerajzolták az almalövedékek sárga röppályái. A csatamezőn egyedül Béla maradt fedetlen, mert Sáríka is, Géza is kellő időben pajzsot kerestek a taláalomra szállongó bingyók elől. Nem csoda hát, ha haragos ellenfelei több ízben is eltalálták. Első dühében észre sem vette a fájdalmat. Laji egyik dobása azonban arcon találta, s erre kibuggyant szeméből a könny. Közben pedig a két fa mögül folyvást visszhangzott a gúnyos csatakiáltás, hogy „Bam... ba Bé... la... Bam... ba... Bé... la...”

Béla kezéből kihullott az alma. Szívéből elpárolgott a félelmes harag, csupán a mérhetetlen keserűség maradt meg. Sejtette, hogy Sáríka is látja, mégsem tudott parancsolni előtörő könnyeinek. Úgy érezte, hogy föld alá kell süllyednie elhagyatottságában és megalázottságában.

Laji és Imrus abbahagyta a bombázást. Erre Géza kiszökkent a védelméül szolgáló fa mögül, és bátyja mellé ugrott.

– Nagyon megütöttek, Béla?... Fáj?... – kérdezte őszinte aggodalommal.

– Eredj a fenébe te is! Hagyj békén! – mordult rá bátyja.

Géza vérig volt sértve.

Mikor újból hozzáláttak az almaszedéshez, tüntetőleg el is kerülte Bélát, akinek legnagyobb keserűségére Sárrika sem törődött vele. Gyűlölettel gondolt egykori pajtására, Lajira, akinek mindezt a megaláztatást köszönhette. Valami rettenetes bosszún törte a fejét, amellyel megcsúfolhatná azt a gúnyos ajkat, letörölhetné a mosolygást arról a napbarnított kerek arcáról, megsemmisíthetné ezt a vidáman ide-oda szökdelő izmos alakot, aki látszólag nem is vesz tudomást az ő szenvedéseiről.

Kényszeredetten követte őket a kerten kívül, ahol a Küküllő felé siető kis patak és a kerítés közt a menedékes földszáv fűvében szintén megbújt egy csomó alma. A patakot lejjebb elrekesztették, s a megduzzadt vízben kacsák és libák úszkáltak. Csend volt és napsütés és béke. Csupán Béla volt bánatos. És mélységesen gyűlölte Lajit.

Már éppen megvoltak, amikor Géza megcsuszamodott a fűvön, és fejjel előre a patakba zuhant. Megütötte-e magát, vagy a váratlan esés miatt zavarodott-e meg, elég az hozzá, hogy úszási tudományára nem is gondolva, tehetetlenül mászott a patak méteresnél is mélyebb közepe felé. A szárnyasok riadt gágogással rebbentek széjjel. Béla iszonyodva látta az áttetsző víztükör alatt öccse behunyt szemét, öntudatlan arcát, de a meglepetéstől moccanni sem tudott.

Laji azonban nem veszítette el a fejét. Egyetlen gyors mozdulattal felső combig ugrott a patakba. Megragadta a makacsul befelé törtető Gézát, és a következő pillanatban máris a partra rántotta. Géza kinyitotta szemét. Körülnézett, és nagyot tüszentett.

Mind köréje gyűltek. Sárrika még nevetett is.

Béla Lajihoz lépett, és nem tudta, mivel kezdje.

– Meg is fulladhatott volna – mondta végül.

– Meg.

– De te kihúztad.

– Én ki.

– Hát köszönöm!

– Nincs mit.

Egymásra nevettek. A délelőtti sok keserűség ezzel a vízszagú, lombszagú augusztusi levegőbe foszlott.

Eleinte arról volt szó, hogy a cséplőgépet Anna néniék telkén állítják fel. A felnőttek izgatott tanácskozásaiból még az orrát mindenbe beleütő Laji sem értette meg pontosan, hogy miért lett volna ez fontos. A Mózsi bácsi zsörtölődő dörmögéseiből, az édesanyja és a szomszéd-asszonyok zúgásából-búgásából és a Sztekics ezúttal nem egészen világos megjegyzéseiből azonban rájött, hogy ez a rekvirálással függ össze. Közben nagy megkönnyebbülésére azt is kitalálta, hogy a csendőrök jelenléte a faluban nem az ő lövöldözésükkel, hanem éppen a rekvirálásokkal kapcsolatos. Felfedezéseit azonban nem tartotta szükségesnek játszópajtásával is közölni.

Csak hogy a cséplőgép, de leginkább a lokomobil számára nem volt elegendő hely sem az udvaron, sem a csűr háta mögött. Különben is a kántor bácsi már napokkal előbb tiltakozott, hogy ezt a tűzveszélyes gépezetet a házakhoz, helyesebben az ő házához annyira közel működtessék. Egy szikra elegendő, s leég a fél falu. Állítsák fel inkább a két kert mögött a patak menti kopár libalegelőn, ahova ökrökkel kitűnően be lehet hajtani, és ahol ők, a kántorék is szívesen csépelltetnének. A gépész és Sztekics tehát napközben a gyermekek kíséretében alaposan megvizsgálta a helyszínt, és a kántor bácsi javaslatát helyesnek ismerték el.

– No, kicsi Mirkó, mit szólsz hozzá? – kérdezte Sztekics mosolyogva szerbül a morcos Gézától

– Én semmit szólok – válaszolta hibásan, de mégis szerbül Géza, akinek már napok óta nyomta a szívét, hogy az aratási és behordási munkák zűrzavarában Sztekics mintegy megfeledkezett róla.

– Este idehúzatjuk a cséplőszekekrényt és a masinát, s ha hajnalban nekiállunk, délre meg is vagyunk. Mit szólsz hozzá?

– Én semmit szólok – ismételte makacsul Géza.

– Akkor aztán több időm lesz veletek foglalkozni... Remélem, még nem indultok haza!...

– Anya nem ír, apa nem. Nem tudom...

– Nekem sem írnak. Csakhogy én már megszoktam... Nos, fel a fejjel, kicsi Mirkó! Mikor majd a kukoricát törjük, olyan töklámpást csinálok neked, hogy szégyenletében Laji a sajátját mindjárt a disznóknak veti!

– Igen, Sztekics bácsi! Az övének a teteje úgyis behasadt, mindig kicsap belőle a láng!...

– Hát akkor ne búslakodj!... Azt hadd reám! Jó?...

A házbeliek néma ellenkezéssel vették tudomásul Sztekics közlését, amely szerint a gépész is egyetért a kántorék javaslatával.

– S aztán mü csak hordjuk a kévét meg a zsákot, amíg belészakadunk!... – mordult fel mérgesen Mózsi bácsi.

– Most már hagyja el, édesapám, ha egyszer nem lehet segíteni! Úgyis kalákában végezzük!

– Kaláka vagy nem kaláka, én már csak abban hiszek, amit a két kezem elbír. És hagyjam, ugye, hogy a jegyző minden zsák gabonát felírjon, amikor elvisszük a géptől?

– Nem lesz mindig ott a jegyző sem.

– Akkor ott lesz az esküdt. Vagy a kántor. Vagy éppen a csendőrök, hogy a rosseb esne beléjük! Te, Sztekics!... Máshol vettek-e el gabonát?

– Nem voltam ott. Gépész mondja, hogy igen. Nem mindenkéül, leginkább keveset felszegben.

– Persze! A nagyobb gazdáknál! A jegyző barátainál! Meglássátok, a kántoréktól se vesznek el, csak éppen szemkiszúrásnak. Aztán ami hiányzik, a miénkből pótolják.

– Ó, már ne kuvikoljon, édesapám!

– Métt ne kuvikoljak, amikor a hóttetem már úgyis a házban van.

– Miféle hóttetem? Maga egybe csak ijeszteget.

– Hát csak úgy mondom... példázatnak... De ha arra gondolok, hogy mi lesz a télen, már ebbe a helybe megfagy a belsőrézem!...

A cséplőgép késő éjszaka érkezett meg a kijelölt helyre.

Géza már az első lótás-futásra felébredt. Először csukott szemmel hallgatta a feltámadó, elcsituló, ismét meginduló kutyaugatást, tengelycsikorgást, emberi hangokat. A góré sövényfalán beható enyhe porszag csiklandozta az orrát, a torkát, és tüszentenie kellett. Álmosan pis-

logó szeme most már látta a falnyílásokon behatoló lámpavillanásokat is. A góré mennyezetének sarkába gyömöszölt átalvető alatt kísértetiesen csüngött a tóklámpás. Ha most Laji meggyújtaná benne a gyertyavéget, egészen jól világítana!... Szólni kellene neki – gondolta Géza, de akkor vette észre, hogy mellette a priccsen senki sem fekszik. Béla és Laji már korábban megébredhettek.

Félálomban heverészett tovább a kemény deszka-fekhelyen. Otthoni ágyára gondolt, amely valaha a Pistié volt, mégis milyen pihentetően bele lehetett fészkelődni. milyen nyugodalmasan el lehetett benne szunnyadni! Az is milyen jó lenne, ha anyja valahol a közelben volna, ha hallaná egyenletes lélegzetvételét, talán enyhe horkolását is! Az otthon illatait érezné, amelyek persze szintén nem szagosvízből, de ételek gőzéből, enyvszagból, testi kipárolgásból állanak össze, csak hogy megszokottak, barátságosak és bizalomgerjesztők – az ember egyszerre megnyugszik tőlük!... És vajon mi van édesanyjával, aki nem ír, nem üzen, és itthagya őket idegenben, sötétben, kemény deszka-fekhelyeken.

Ilyen kedélyállapotban ténfergett egész nap a szerű környékén, holott a cséplés erősen érdekelte.

Sztekics egyiküket sem engedte közel a porfelhőbe burkolózó vörös cséplőszekrényhez. Így is jól látták a gép körül szorgoskodó szomszédságot, különösen a kántorékat, mert Mózsi bácsi nagy haragjára az ő gabonájukat kezdték kora reggel csépelni és nem a Mózsi báét. De voltak ott sokan mások is, és az etető-nyílás körül hajladozó karcsú nőalakban az elpiruló Béla felismerni vélte a kaszálás óta egyszer sem látott fiatalasszonyt.

Nagy zavarában szinte észre sem vette Sáríkat.

– A tiétek mikor kerül sorra? – kérdezte a kislány a zaj miatt vékonyra emelt hangon.

– Azt hiszem, frustuk után, vagy még később is – felélte Béla, de szemét nem tudta elvenni az etető-nyílás mellett hajladozó karcsú alakról.

– S készen lehetek-e estélig?

– Nekünk nincs sok. Hamar megleszünk, akárhogy vettétek el a helyet előttünk!... – válaszolta éllel Laji.

– A jegyző úr mondotta volt így... én magam hallottam... Ugye, Imrus? – bizonygatta Sáríka.

– Uhum!...

– Gyere, mert édesanya biztosan keres már. Meg kell tőteni a légelyt, szomjasak az etetők – fejezte be a beszédet fontosságának tudatában Sárika, és már indult is.

Béla szinte megkönnyebbült.

– Gyertek csak! – szólt titokzatosan Laji.

– Hová? – kérdezte kelleetlenül Géza. Neki tetszett az egy helyben álló és mégis annyira mozgalmas kép.

– Hozzánk a kertbe. Mutatok valamit.

– Ha nem akarsz, nem jössz! – jelentette ki türelmetlenül Béla. Ő viszont örvendett, hogy elhagyhatja ezt a zavarbaejtő környezetet Sárikával és a karcsú fiatalasszonnyal egyetemben.

– Ki mondta, hogy nem akarok?

– Akkor menjünk!

A kert a csűr háta mögött kiszélesedett. Ezt a részt a környező házak és fák miatt kívülről nem lehetett látni. A kerítés tövében megálló három fiút itt különös látvány fogadta. Kalásszal fölfelé állított kévékből alakított sárga kör közepén ostorral a kezében Sztekids állt, és hosszú kantárra eresztett lovat hajtott karikába.

– Mi ez? – kérdezte Géza.

– Nyomtatunk idehaza, amíg a cséplés kezdődik.

– Miért?

– Mert erről nem tud senki. Nem vihetik el a gabonát.

Ebben a pillanatban a ló megállt. Mózsi bácsi némán kijött a csürből, és favillával sietve megforgatta az ágyást. Sztekids is vele dolgozott. De egy szót nem szólt. Még a türelmetlenül topogó lóra sem.

– Segítsünk mi is, te Laji!

– Azt már nem! Nagytata letöri a derekunkat, ha meglát.

– Eredj már!

– Persze! Azt mondta, legyünk csak szem előtt a cséplésnél, nehogy gyanút fogjon valaki. Itt majd ők ketten végeznek, amennyit tudnak.

– S ha valaki elmondja a csendőröknek?

– Akkor elveszik a gabonát. Még nagytatát is bezárhatják.

– Sztekicset is? – kérdezte Géza.

– Őt is... Vagy visszaküldik a fogolytáborba.

- Minket is bezárhatnak?
- Még münköt es.
- Menjünk innét! – borzongott össze Géza.

A patakparti szérű felé Bélát hol öröm, hol félelem nyugtalanította, hogy újból találkozik a karcsú fiatalasszonnyal. Dobogó szívvel közeledett a gépet ködfényként körülölelő por- és pelyvafelhőhöz. Annál nagyobb volt a csalódása, amikor a szérű minden zegének-zugának bebarangolása után sem őt, sem pedig az öregeket nem látta.

A sürgő-forgó emberek között ők hárman mintha teljesen fölöslegesek lettek volna. A kántor és felesége nem törődött velük, még kevésbé a gépész vagy segédje. S a legkevésbé a vasvillás adogatók, a késes etetők vagy a csuklyás zsákhordók. Tétlenül, de egyben zavartalanul bámulhatták tehát a megállás nélkül forgó korongokat, a hintázó széles hajtósíjait, a szüntelenül táncoló rostákat, de különösen a nyílások szájánál elhelyezett zsákok folytonos telését. Egyiket a másik után segítették vállra a zsákhordók, és vitték nagyokat fújtatva, szennyes verejtékben úszó ábrázattal egyenesen a kántor bácsiék csűrje vagy hombárja felé.

– Mitőlünk egyetlen zsákot sem rekviráltak el! – büszkélkedett Sárka, mikor délfelé összetalálkoztak.

- Még elvihetnek – mondta Laji.
- Már nem. Ugye, Imrus?
- Nem hát. A csendörök itt se voltak.

Az jó, gondolta Béla. Akkor Mózsi bá és Sztekcics nyugodtan befejezhetik a megkezdett nyomtatást ott a kertben.

- Hát hol? – kérdezte a csendörökről Laji.
- Még a reggel átmentek Héjjasfalvára, és nem is jönnek ma vissza.
- Honnét tudod?
- Édesapa mondta.

Ezzel a hírral örvendeztette meg Laji a déli ebédszünet idején anyját és nagyapját. A hatalmas kondér zöld-fuszulykalevest a csodálatosan megpirított szalonnadarábokkal vidám hangulatban kanalazták ki fenéig.

– Emmá igen! – mondta Mózsi bá, s megtörölte a száját. – No, Sztekcics, igyál te is egyet ebből a fenyővízből!

– Nem! Nem!... Még van délután sok munka.

– Hát vanni van. Igaz, a nyomtatást befejeztük, a zsákok már a padláson, de a valódi cséplés csak most kezdődik.

– Maga is jobban tenné, édesapám, ha békit hagyna annak az üvegnek! – mondta Anna néni.

– Én békét es hagynék, ha ő es békit hagyna nekem – nevetett Mózsi bácsi. – De meg aztán az én koromban erőre van szüksége az embernek.

– S ezt az üvegből szíja?

– De még a kulacsból es, hallod-e!... No, készülőd-jünk, mert eltőtt az idő! Ide hallgassatok, gyermekek! A tük dolgotok ma délután az lesz, hogy vigyázzátok a környéket. A patakon túl nem kell, arra messziről ide látszik a kakastoll vagy a szurony. A másik három felől annál jobban kell ügyelni – az egyik szemetek itt, a másik ott, s hacsak valami katonafélét vagy nadrágos embert lát-tok, de már messziről, futtok, s megmondjátok anyátok-nak vagy nekem. Értitek?

– Értjük, nagytata – mondta Laji.

– Te vagy a legidősebb, téged teszek a falu felől. De jól ügyelj!...

– A gépész nem árulja be nagytatát?

– Szervezett munkás, azt mondja! Csak nem árulja be a szegény embert! Még apátokat is ismeri régebről – fordult a Balázs fivérekhez. – Tü ismeritek-e őt?

– Nem – rázta meg a fejét Béla.

– Nem baj, azért az éppen annyi! Tü es vigyázzatok majd jól, hadd legyen ezen a nyáron legalább valami hasznom belőletek!

A tréfának szánt célzásra Béla elpirult. Géza is nyugta-lanul mozdult meg a helyén. Mózsi bácsi változatlan arc-cal nézte őket, és lánya rosszálló pillantásával sem törődött.

Hamarosan felcihelődött, és miközben a háziak Szte-kics vezetésével az utolsó nyomokat tüntették el a kert-ből, Mózsi bá sebesen körbejárta a falut, hogy személye-sen győződjék meg a csendörök távollétéről. Tüskés ősz szemöldöke alatt mélyen ülő szeme örömtől ragyogott, amikor belépett a kapun. A Laji híre igaznak bizonyult.

A cséplés megkezdéséhez Anna nénit és Sztekicset küldte el egyelőre. Az őt libasorban követő három fiút,

mint valami őrszolgálatos tizedes, saját maga vezette el a gondolatban már jóval azelőtt kijelölt helyekig.

Béla a képzelt háromszög nyugati sarkába került az erdő felé. Őrhelyéről jó darabon belátta a Héjjasfalva felé vezető poros országutat és a Küküllőn átvezető fahíd in-nenső felét. Sőt ha felcsipeszkedett a föléje árnyékot vető vadalmafa repedezett mézgás törzsére, még a Laji hátát is megpillantotta messze maga alatt a háromszög csúcsán, majdnem a falu közvetlen közelében. A háromszög keleti sarkában lévő Gézát azonban eltakarta előle egy földhul-lám. Eleget is aggódott, vajon mit csinál öccse, teljesíteni tudja-e a reábízott feladatot, miután ma egész áldott nap olyan álmatag és rosszkedvű, egyenesen kiállhatatlan volt!... Csak nincs valami baja, mint Pistinek? – vil-lant át agyán a szívszorító gondolat.

Kár is lett volna gonosz tépelődésekkel elrontani ezt a részéül jutott csodálatos pihenő délutánt. Az erdő felől fújó szellő csendesen motozott a sok zöld vackort rejte-gető zöld lombok között. A délelőtti hőtől átforrósodott erei, idegei és izmai kellemesen ernyedtek el az árnyék-ban. Füle máris felejtette a gépzúgást, kutyaugatást, az emberi hangok zürzavarát. Szeme csak távolról látta, eset-leg csupán képzelte a szérű porfellegét. Fel-felnézett a fakókék égboltozaton dudorodó mozdulatlan felhőkre, ame-lyeknek pufók domborulatain vakítóan tükröződött a dele-lőn túljutott nap, és mélyen-mélyen tüdejébe szívta az éres súlyos illataival telt augusztusi levegőt.

Ezek voltak újszékelyi időzésének legcsöndesebb órái.

A nap már nyugatnak hajolt, sugarai lassan közeled-tek a vízszinteshez. Béla azzal szórakozott, hogy egymás után fedezte fel a föld felszínén eddig láthatatlan tárgya-kat: egy-egy távoli ház fehér falát és piros cseréptetejét, a legelészve hazainduló csordát, közte bizonyára a Bimbó tehénnel, egy-egy magányos fát, amely aranyzöld fel-kiáltójelként lobbant fel a Küküllőn túl elterülő keskeny lapályon.

Egyszerre összerezzen. Először egy, aztán még egy éles villanás csapott a szemébe. Nem kaszaél volt, tudta azonnal, hanem feltűzött csendőrszurony. És nem is a számára kijelölt körzetben, hanem messze balra, ahol Lajinak kell örködnie – és látnia is kell már az egyene-

sen feléje tartókat, hiszen mennivel közelebb esnek hozzá! De vajon észreveszi-e őket kellő időben, ha nem Keresztúr, hanem csak Héjjasfalva felé figyel?...

– Hé, Laji!... Hahó, Laji!... Hé!... – próbált meg kiáltani neki, de úgy érezte, mintha torka elfulladna, és hangját felitatná a lombokkal, cserjékkel, füvekkel ki-párnázott táj.

Nem, nem sikerült odáig kiáltania, mert Laji moccnás nélkül mutogatja neki a hátát. És mégis! Úgy látszik, a szél felkapta a gyenge hangot, és a Laji dobhártyájáig sodorta, mert íme megfordul, felnéz, kiált is vissza valamit, de azt a szél miatt ő nem hallja.

– Balra nézz!... Balra!... – üvöltötte teljes erejéből.

Laji azonban vagy nem értette meg a kiáltást, vagy csak későn érkezett el hozzá, mert csak integet valamit a jobb kezével. Béla erre kétségbeesetten mutogatott a már eltűnt villogások irányába, és meg sem várva, hogy Laji megérti-e végre vagy sem, árkon-bokron át rohanni kezdett a szérú felé.

A por, a zűr, a sokaság ellenére is egy szempillantás alatt felismerte Mózsi bácsit.

– Jönnek... Keresztúrról... jönnek... – lihegte.

– Honnét, te? Keresztúrról? Nem lehet a, sze Laji nem jött...

– Én láttam... a szuronyaikat... Jönnek...

– Híj, a kirelejzumát!... Anna, Sztekics, gyorsan a zsákokat!...

Most rohant be a falu felől a vérvörösre gyulladt arcú Laji.

– Jönnek, nagytata!

– Tudom, te istenátká! Mindjárt béhasítom a fejed. Métt nem jöttél hamarabb?... Nocsak, gyorsan te is a zsákokhoz!...

– Nem lehet, nagytata!

– Mit nem lehet?... Vagy ezt a villát ereszem beléd?

– Itt vannak ebben a helyben... A jegyző úr is, és a...

A kerítés sarkánál feltűnt a városi ruhát és a kántorhoz hasonlóan keményített duplagallért viselő köpcös, ala-

csony ember, akinek tekintélyét iszonyú módon fokozta a háta mögött lépkedő két kakastollas. A cséplés látszólag minden fennakadás nélkül folyt tovább, csupán Mózsi bácsi állt föld felé támasztott villával mozdulatlanul a két kifáradt és még mindig libegő gyermek között. A jegyző egyenesen feléje tartott.

– Jó napot, Mózsi bá. Hát megy a munka, megy?

– Megy, jegyző úr!

– Azt is tudja, ugye, amiért idejöttem.

– Már azt én honnét tudhassam?

– Mégiscsak tudni fogja kijed!

– Én igen, ha a jegyző úr megmondja.

– Hát a rekvirálás...

– S métt nem jött a jegyző úr két esküdttel, ahogy a törvényben áll?...

– Már látom, hogy jól tudja kijed is a törvényt. De azt is tudhatja, hogy szükség törvényt bont. S ha nincs esküdt, elég vagyok én magam is.

– Meg a csendér urak.

– Azok...

– Azt javallanám, jegyző úr, hagyjuk holnapra. Hadd végezzük be a munkát.

– Nem lehet. Itt a gépnél vesszük számba, ami lett.

– S ha nem adom?...

– Hagyja azt a villát, Mózsi bá! Tudja, hogy az nem vezet jóra... Aztán itt vannak a csendőr urak is.

– Itt... No, tessék számba venni!

– Akkor jöjjön maga is!

– Én nem! Én megvárom itt a jegyző urat. Eridjetek tük, gyerekek, a jegyző úrral!...

– Úgy is jó, Mózsi bácsi!... A csendőr urak addig itt maradnak.

A jegyző a két megszeppent botladozó fiú kíséretében hátrament a szérű szélén rendben egymásra fektetett zsákokhoz. Megszámolta őket, aztán szemügyre vette a már szinte földig fogyatkozott asztagot. Leült egy szalmacsomóra, számíttatott a zsebkönyvében, valamit felírt egy kitépelt lapra, majd visszament a még mindig villájára támaszkodó Mózsi bácsihoz.

– Itt van, Mózsi bá! Ennyit kell holnap beszállítani a községházára, vagyis az iskolába. Tessék!

– De a jóistenit, jegyző úr, ez több mint a gabonám fele! Nem adtam volna én ezt bé Ferenc Jóskának se...

Csak csendesen, Mózsi bá, csendesen! Ne keverjük belé ebbe a mai dolgunkba a felséges uralkodóházat!

– Keveri az isten, aki megverte!... S ha kell a gabonám, vegyék el erőszakkal, mert a saját fuvarommal nem viszem oda, azt tudja meg!

– A törvény törvény, Mózsi bácsi!... Holnapig kijed is meggondolja még. No, urak, itt végeztünk, mehetünk is.

Mózsi bácsi vérrel aláfutott szemmel bámult a lebegve távolodó kakastollak után. Mikor eltűntek a kerítés sarkánál, tompa hörgés tört fel a torkából, felemelte a vasvillát, és egyenesen unokájának ugrott.

– Megöllek, te istenátka, te alamuszi, te csipás szemű! Hát minek tettelek oda a faluvégre, bálványnak? Vagy pléhkrisztusnak? Métt nem mondtad, hogy jönnek!...

Ha Sztekics oda nem ugrik, és el nem kapja a karját, talán csakugyan Lajiba döfi a villát. Alig lehetett kicsavarni a kezéből.

– Mózsi bácsi, nem szabad!... Idead a villa!... Nem szabad!... Kérem...

– Megölöm ezt a gazembert!... S a jegyzőt is!...

– Nem megöl!... Jönnek sok csendőr és bezár... Nem lehet urakkal kikezdeni könnyen!...

– Jól van, Sztekics, jól van... S ti mit álltok itt? Takarodjatok mind a fenébe!... Úgy sincs mit őrizni!... Téged, Laji, ne lássalak, mert van még villa otthon, s keresztülverem rajtad... Te, Sztekics, hozz egy kicsi vizet!...

A fiúk rémülten menekültek a ház felé. Mögöttük morogva-zúgva dolgozott tovább a gép.

14

A cséplést még a teljes besötétedés előtt bevégezték. Szótlanul meg is vacsoráztak. Mózsi bácsi nem volt jelen. Valahol a falu közt járt. Anna néni azt gyanította, hogy bánatában leitta magát. Lajit sem lehetett látni. Hiába

szólongatta édesanyja, még arra a biztatásra sem jelent meg, hogy nagyapja nincs otthon. Béla tudta, hogy először a szénaodorban lappangott, majd a homálykor belopakodott a góréba, és ott hevert sokáig mozdulatlanul.

Idegen létükre a két Balázs fivér még mélyebben át-érezte a családot sújtó csapást, amely mintha az Anna néni mindedig megmutakozó türelmét is próbára tette volna. Most hallottak első ízben tőle olyasmire magyarázható célzást, hogy ilyen nehéz bajban legjobb, ha az ember magára marad az övéivel. Persze ezt lehetett másként is értelmezni vagy egyáltalán meg se hallani.

Béla mégis azon tépelődött, hogy az igaztalan sérelem után – mert hiszen ki jelentette elsőnek a csendőrök megérkezését, ha nem éppen ő? – hogyan kerülhetnének már végre Udvarhelyre. Többször is megírta már édesanyjának, hogy jó lenne hazamenniük, válasz azonban nem érkezett. Arról is szó volt, hogy cséplés után mindhárman megpróbálkoznak a ládagyárral, de a mai délután óta miként merje a dolgot megpendíteni Mózsai bácsi előtt? Titokban érlelődni kezdett benne valamiféle terv. Az átalvető fenekén rongyba kötve ott rejtőzik némi pénz, amelyet még édesanyjuk dugott nekik ki tudja milyen végső szükség esetére. Ez a végső szükség, úgy érezte, most elérkezett. Volt ő már kinn a vasútállomáson, és kiderítette, hogy az a pénz kettejüknek nem elég vonat-költségre. De megváltja a két harmadosztályú jegyet Bögözsig, s onnét már valahogy, akár gyalog is hazajutnak. Igen, így fognak tenni! Még holnap!...

Amint az evés végeztével Sztekics és Géza társaságában töprenkedve ült az istálló előtt, és hallgatta bentről a paták lomha dobaját s olykor a Bimbó mély szusszanását, mégis a haladéktalan menekülés rémülete kerítette hatalmába. Alig-alig nyugtatta meg a fölējük boruló augusztusi égboltozat sűrű csillaglobogása és az otthonos meleg istállószag, amely az éjszakai hűvösségben mint valami szelíd Golf-áram hömpölygött tova mellettük.

Különös módon a legmegnyugtatóbbnak a góré sövényfalának résein kiáramló gyöngénél is gyöngébb fényt érezte. Már kezdettől fogva tudta, hogy mi ez a világosság. Laji nyilván megunt a sötétet és a magányt, talán a böjtölést is, és meggyújtotta az átalvető alatt csüngő

töklámpás gyertyáját. Úgy kell-e ezt értelmeznie, mint valami hívó jelt, Béla nem tudta teljes bizonyossággal eldönteni, de váratlanul vágyakozni kezdett a göré kemény ágya, a hármásban eltöltött éjszakák nyugodalma után. Talpra állani azonban mégsem akarózott.

Mellette már hosszabb ideje folyt Sztekics és Géza között a kisebb-nagyobb szünetekkel tarkázott szerb társalgás. Egy árva szavukat sem értette. Ezúttal azonban nem bántotta, sőt inkább megnyugtatta a beszéd lassú folyama. Látta a derengő csillagfényben, hogy Sztekics keze szorgalmasan jár, kenderkötélből ostort vagy istrángot fonogat – ezt nem tudta pontosan megállapítani. Jobban odafigyelt, mert Sztekics váratlanul magyarra fordította a szót.

– Mózsi bá nem jó... ő mindig haragos rám... nem szeretem.

– Hát kit szeret, Sztekics bácsi? – kérdezte Géza álmosan.

– Téged, kicsi Mirkó... és Anna néni... Majd vége a háborúnak, elmegyek Kragujevác, megkeresem az én kicsi Mirkó, és visszajövök látogatni. Három hintóval jövök. Elsőben az én kalap, másodikban a sétabot, a harmadikban én. Aztán elviszlek téged is, Anna néni is Kragujevác, de Mózsi bá nem...

– Igen, Sztekics bácsi...

Majd újra kezdődött a szerb duruzsolás.

Egy idő múlva elhallgattak. Sztekics letette a megfont kenderkötélet és mély, dörmögő hangon halkán énekelni kezdett.

Crna garova, otvorími vrata.

Kupiteti bačika, samotan na vrata.

Op šalaj, pa salaj, cura ne varaj.

Opet šalaj, pa šalaj, cura ne varaj...

– Mi az, amit Sztekics bácsi énekel, te Géza?

– Egy fekete kutyáról, hogy nyissa ki a kaput, és... nem is tudom... Sztekics bácsi, énekeld el még egyszer!

Sztekics újból elénekelte a lány ütemekben lebegve szökellő dallamot, amelynek második és negyedik sora a

Béla képzeletében befejezéskor mintegy felfelé kunkorodott, majd megint kiegyenesedett, és ott hosszan megállt a levegőben. Alatta és felette kavarogtak az est különféle zajai: a távoli kutyák makacs csaholása, egy-egy elnyújtott tehénbögés, láncok csörrenése, s valahol messze-messze, talán Héjjasfalván tolató mozdony füttyentései, de ezt az egyenesre kinyílt hangzatot egyikük sem tudta helyéből kimozdítani.

A csillagos augusztusi égbolt derengésében már-már tökéletesen tájékozódó Béla látta, amint a góré deszkaajtaja megnyílik. A tőklámpásból áradó sárgás gyenge gyertyafény keresztülfékdött az udvaron. Aztán Laji állt meg az ajtófélfá mellett. Béla várta, hogy talán hozzájuk csatlakozik, és ezzel minden rendbe jön. Laji azonban nem mozdult. Csupán arcát fordította feléjük, és úgy tetszett, mintha teljesen elmerülne Sztekics énekének hallgatásában.

Ebben a pillanatban sistergő zúgással hosszú kékes lángnyelv csapott fel a góré tetején egyenesen az északi sarkcsillag felé. Ezt a lángnyelvet azonban egyedül csak Béla látta, aki éppen odanézett, mert mindjárt ezután szemvakító fehéres-sárga fénnel robbant fel a góré gerendázatába rejtett és többé elő nem szedett puska.

A fülsiketítő hang iszonyatos volt. Erejét talán az okozta, hogy Laji a felfedezéstől való féltében a tyúktollal töltött átalvető üregének mélyére nyomkodta volt a fehér, kerekded selyemzacskókat és a szíjúcukorhoz hasonlító barnásfekete rudakat, s az átalvető fölé még rongyokat, ruhadarabokat halmozott szorosán.

Az első robbanást rögtön egy második követte, amely szétvetette a góré oldalfalait, a tető lángoló maradványait pedig körbe röpítette a levegőben. Így néhány másodperc leforgása alatt a ház, a csűr, az istálló, a pajta teteje egyszerre kezdett égni.

Sztekics iszonyodva ugrott talpra. Eszméletének mélyeiből nemcsak a harctér lappangó emlékezései támadtak hirtelen életre, de fenyegetően rémlett fel annak a régi-régi kragujeváci löpörgyári robbanásnak kísértete is, amelyet pedig már mióta elfeledni vélt. Az emlékezés rettegése annál erősebben fojtogatta, mert a góré üszkei és lángoló maradványai között egymás után süttek el, az át-

forrószódt töltények. Sztekiés tapasztalt füle az egyre növekvő zúrben és zajban még a golyók fütüülő sziszegését is hallotta. Önkéntelenül meggörnyedt, már-már földre vetette magát, a szeme fedezéket keresett a tűzfénytől megvilágított udvar talaján.

Pillantása azonban megakadt a lángoló görétől nem messze heverő alakon. Lajit talán a légnyomás kábította el talán a szanaszét repülő gerendák egyike döntötte földre, halálra is sebezhetette egy feléje röpülő golyó. Sztekiés két ugrással mellette termett. Szemét le kellett hunyia a vakító és perzselő lángok előtt. Találomra mégis magához ölelte a mozdulatlan testet, és ösztönösen cipelte arra, ahol a kút és a kapu között az udvar egyetlen vész-től mentes sarka terület el. Ott lefektette a földre, s a vederben maradt vízzel végigöntötte. Kezében az üres vödörrel egy pillanatig tétovázott. A két megrettent Balázs fiú is már mellette állott. Körülöttük valamennyi épületbe belekapott a tűz.

– Kicsi Mirkó... Géza... szalad gyorsan házba, hívja Anna néni!... Béla velem állatokat kiereszteni – lihegte.

– A víz... Laji... – dadogta Béla.

– Nincs idő... gyorsan állatokat...

Hátraszaladtak a lángoktól megvilágított udvaron az istállóig. Odabent nyugtalan nyihogás és dobogás hangzott, Bimbó azonban egyelőre még nem adott magáról életjelt. Felrántották az ajtókat, berohantak, vagy inkább bebuktak a meleg sötétbe, s néhány végtelennek tetsző perc után kötőfékjüknél fogva biztatták kifelé a riadt állatokat. Béla el sem tudta képzelni, hogy Sztekiés miként birkózik meg a fűjtató, vonakodó, mindegyre a kert felé hátráló két lóval, mert magának iszonyatos erőfeszítésébe került a makacs Bimbót mozgásra kényszerítenie. Mintegy önkívületben ért vele a kapuig, amelyet eddig már kitárt valaki, s a megkönnyebbülés boldogsága ömlött el egész testén, amidőn a keservesen bőgő állat végre nehezkesen kidübörgött az országútra.

Ekkorra már az udvar is, az utca is, a szomszédos telkek is benépesültek fejszés, vedres, vasvillás alakokkal, akiknek fehér alsó öltönyén vörösen csillogott a tűzvész fellángoló-apadó lobogása. Éles szag, a felrobbant lópor illata fojtogatta a Béla torkát. Szemét a szalma és fa

füstje csípte. Fülében összekeveredett a zaj. Hallotta egyre az éles „Tűz van! Tűz van!” kiáltásokat, s egy-egy pillanatra mintha az Anna néni kétségbeesett hangját is felismerte volna, de voltaképpen nem tudta, hogy mit hall, és nem látta, mit lát. Laji... Géza... Anna néni... suhant át az agyán. Majd az, hogy Mócsi bácsit sehol sem sikerült megpillantania... Ám egyetlen tiszta és öntudatos gondolatának parancsára önkéntelenül is csak Sztekics után indult, és az ő példáját akarta követni.

Így rohant tehát a még viszonylag épen álló és csak éppen füstölgő tetejű csűrhez, amelybe a délután folyamán feltöltött gabonászsákokat hordták be ideiglenesen. Csak éppen átvillant a fején, hogy hova is rejthették Mócsi bácsiék a délelőtti nyomtatáskor kicsépelte gabonát, mert máris odaugrott, hogy Sztekics vállára felbillentse az első zsákot.

Jó ideig senki sem sietett segítségükre. Béla úgy érezte, hogy verejtékében úszó teste megszakad a borzasztó súlyok emelgetésétől. De az óriás termetű Sztekics lihegve és fújtatva csak hordta ki a zsákokat a kertbe. Valahányszor szabad ég alá jutottak, mindegyre szemükbe világított a messze vöröslő tűzláng és fülükbe csapott a jajveszékelés, a kiáltások, a parancsszavak, az állati hangok idegtépő zavara. És amikor egyszer felpillantott, Béla borzadva vette észre, hogy a szénaodor felől vastag füst csavarodik elő a vörös-fekete éjszakában.

Most érkezett a csűrhez a kántor bácsi, hosszú fehér alsóruhája fölé hevenyében felrántott nadrággal, amelyből kicsüngtek a meg nem kötött madzagok. Két-három asszony s egy öregember jött vele, s hordták is már a maradék gabonát a minden percben lángra lobbanással fenyegető csűrből. Sztekics megállt, kiegyenesítette sajtó derekát. Látta, hogy itt nélküle is elvégzik a munkát, a lassan füsttel megtelő csűrön keresztül ismét visszaroht az udvarba. Béla utána.

Kint kétségbeejtő látvány fogadta. Az egész falut felverő, sőt az egész határt fenyegető tűzvész hírére minden épkézláb ember összegyűlt, de a szerencsétlenséget megakadályozni nem lehetett. A falubeliek jó része asszonyokból vagy idősebb férfiakból állott – a fiatalokat régen felszívták, megőrlték, széjjelmorzszolták a harcterek!

Persze az évszázados hagyomány és az évtizedes gyakorlat régóta megtanított mindenkit a szekerce, a csákány, a lapát használatára üszkös gerendák szétverésében, víz és homok alkalmazására, ha lángot kellett elfojtani, valamint a mentés különböző módozataira, akár emberekről, akár állatokról, akár vagyonról volt szó. Ezúttal azonban tudásuk és ügyességük nem mérkőzhetett a pusztulás nagyságával.

A kútból egykettőre kifogyott a víz. A patakocska azonban ott folyt el a kántorék kertje mögött. A kidöntött sövénykerítésen át pillanatok alatt odáig nyúlt ki az eleven lánc, amely sebesen adta tova a vízzel telt itatóvedreket és visszafelé az üreseket. Béla lélegzet-visszafojtva figyelte tevékenységüket, és az a meggyőződés töltötte el, hogy a munkának feltétlenül eredménye lesz. Hiszen mintha a tűz ereje csökkent volna! Már nem látzott a fekete éjszakában magasra csapó és pernyét, töreket, szikrát lebegtető egyenes lángoszlop. De mihelyt jobban odafigyelt, látta, hogy mekkorát tévedett. Alant az épületek már mind tövig parázslottak. Az egykori góré helyét simára taposott fekete folt jelezte.

Kivétel még csak a lakóház volt. A zszindelytető égett ugyan, de az emberek még ki- és bejártak, hordták kifelé a holmit. Béla mintha Anna néni holtsápadt arcát is megpillantotta volna. A mentők önkéntelenül is utat nyitottak, amikor az óriás termetű kormos-poros Sztekcics megjelent köztük. Szilárd léptekkel indult meg a pitvar felé. Csupán annyi ideig torpant meg, amíg az eleven lánc utolsó tagja egy veder vízzel végig nem öntötte. Akkor besietett a házba, és nemsokára meg is jelent egy hatalmas ládával. Béla ráismert. Anna néni ebben tartotta párnáit.

– Béla, adj vizes ruhát. Bent csupa füst!... – köhögött Sztekcics.

Béla a vödörkhöz rohant, s már nyújtotta is a zseb-kendőjét.

– Ó, Sztekcics drága! – sírt fel mellettük váratlanul Anna néni. – Az első szobában... Ott van a varrógép... Hozd ki. Sztekcics fiam!...

– Mi van Laji? – kapta el arcáról a vizes kendőt Sztekcics.

– A kántoréknél van...
– Nem megsebesült... golyóval?...
– Nem, nem! Csak az arca és a karja égett meg egy kicsit. És megütötte magát...

– Akkor jó... Megyek varrógép...

Béla szívszorongva nézte, mint tűnik el meghajlott hatalmas alakja a pitvar alacsony ajtajában a már szikrákat szóró tetőzet alatt.

– Gyere, Béla, vigyük a ládát a kapu elé! – mondta elkínzott gyöngye hangon Anna néni.

Béla azonban nem mozdult. Merev pillantását a pitvar bejáratára szögezte. Észre sem vette, hogy a tüzes zsindeleket és gerendákat fejszés emberek próbálják leverni a tetőről. Egyre azt leste, mikor jelenik meg vagy megjelenik-e még egyáltalán Sztekics a füsttől fátyolos ajtókeretben. Csak nagy sokára szólalt meg, mint akinek eszébe jutott valami, de szemét akkor sem fordította Anna néni felé.

– Géza hol van?

– A dolgokra vigyáz a kapu előtt... Gyere, fiam, vigyük!

A ház bejáratánál most bukkant fel Sztekics két karjában a Pfaff-varrógéppel. Ezen varrta egyszer, valaha régen a Béla és Géza úszózsákját, amelyek ott égtek a góréban valamennyi egyéb tulajdonukkal együtt. Béla szívéről nehéz kő gördült le.

– Sztekics bácsi, ne menjen többé vissza! Beomlik a tető!...

– Nem omlik. Megyek még...

– Gyere, fiam! – szólalt meg ismét könnytől rekedten Anna néni.

Béla ezúttal engedelmesen megragadta a súlyos láda egyik oldalát, és lihegve cipekedett vele kifelé a feldúlt udvar zűzavarában oda, ahol az országút szélén, a fűvön, a keserűlapik közt, az árokban összevissza hevert mindaz, ami a Mózsi bácsi és Anna néni tulajdonából megmaradt.

Mikor másodszorra a varrógépet is kicipelték, valahonét Géza is előkerült.

– Mi van Sztekics bácsival? – kérdezte öccse izgatottan.

– A házból hord ki.

– Úgy félek... – reszketett Géza.

– Ne féltsed te őt, mert... – de itt Béla hirtelen elhallgatott.

– Nem azért félek.

– Hát?

– Az előbb itt járt Mózsi bá és... né, megint jön... én inkább elbúvok...

Gézának azonban nem volt ideje elrejtőzni, mert a homályból előbukkant Mózsi bácsi, és egyenesen a két fiúnak tartott. Határozott léptein nem látszott, de hangján annál inkább érezhető volt az este óta elfogyasztott számlátlan féldecik mennyisége.

– Megöltétek, mi, az onokámat?... – hördült rájuk.

– Dejszen nincs semmi baja, csak... És ott van a kántoréknél... – védekezett Béla izgatottan.

– Ne beszélj, úrfi, asztalos-úrfi!... Tudom én, amit tudok... Ki volt az tervezve rég...

– Ne tessék ilyent mondani!... Laji a mi legjobb...

– S a házamat ki gyújtotta fel?... S a csűrömet ki égette le?... Ki tett földönfutóvá az egész pereputtyommal együtt?... Ki rogyasztotta rám vén fejjel ezt a bűdös világot, hogy most vehetem a koldusbotot, s indulhatok kéregetni?... He?...

– Én... mi... nem...

– Nem, ugye? Hát nem az a mocskos góré gyúlt-e ki először, ahol a vendég-úrfiak aludtak? He?... Te, eltakarodjatok a szemem elől! Kitakarodjatok ebből a faluból, amíg ki nem hasítom a beleteket!... Mire a nap felkel, már ne is lássalak tüktöket, mett...

A két gyermek sóbálványá meredten bámult rá. De Anna néni megszólalt.

– Jaj, édesapám, miket beszél, az isten szerelméért?... Hát nem látja, mi van? Sze mindene odaveszett, már nem is oltanak az emberek, mert nincs mit, maga pedig itt úzi az eszit! Jöjjön, legalább segítsen elhordani, amit Sztekics kihozott a házból...

– Sztekics?... Az a Sztekics is!... No, jere, hadd lássuk!...

Az összesereglett falubeliek akkorra valóban látták, hogy a Mózsi bácsiék háza táján nincs több menteni való.

A házból, a gazdasági épületekből kihordták a kihordhatót, s az izzó, füstölgő, mindegyre újból lángra lobbanó romokat átadták az enyészetnek. Megmaradt erejüket és ügyességüket már csak arra fordították, hogy a környező házakba, asztagokba bele ne kapjon a tűz. A Mózsi bácsiékért szerencsétlenségben az volt a falu szerencséje, hogy azon az éjszakán még lomb sem rezdült a mozdulatlan levegőben. A szomszéd házak tetejét vizes vödrökkel nedvesítő emberek mintegy megkönnyebbülten bámultak a tőlük nem messze függőleges izzásban tomboló pokolra. Mikor aztán éjjel három óra felé nagy csörömpölés közben berobogott a keresztúriak lovas tűzoltókocsija, már csak a hamu alatt itt-ott izzó parázfészkek elfojtása maradt hátra.

15

A kora hajnali didergésben megérkeztek a csendőrök is.

A szaporodó világosság véglegesnek mutatta a pusztulást. A kormos harmat fojtogatva vette körül az egykori ház és gazdasági épületek szabálytalan négyszögét. A sötét arckifejezésű Mózsi bácsi és a talpig füstös és kormos, bal kezén a Béla zsebkendőjéből készített mocskos kötést viselő Sztekics az udvarba igyekezett behordani az országút mentén szanaszéjjel heverő tárgyakat. Az állatokat hátravezették, és megkötötték a kertben. Anna néni az udvarban rendezgetett. A falubeliek közül senki, de senki nem volt már a szerencsétlenség színhelyén.

A csendőrökkel egyidejűleg fordult be az udvarra Sárika is. Egy pillanatig megilletődve bámulta a két kakastollas alakot, aztán odaszaladt Anna nénihez.

– Édesanya azt üzeni, tessék jönni, mert Laji megint rosszul van!

– Jaj, istenem, mit nem mondasz! Megyek, csak éppen töröljem meg a kezemet.

– Én is jönnék, Anna néni! – szólalt meg a felismerhetetlenségig szennyes Béla.

– De hát így nem jöhetsz!... – mondta ki az igazat a kerekre tágult szemű Sárika.

– Jól mondja! – erősítette meg Anna néni is. – Segítsetek inkább apámnak a béhordásnál.

– Mózsi bácsi elkerget – avatkozott a beszédbe Géza.

– Ugyan már! Dehogy kerget!... – biztatta őket kevés meggyőződéssel Anna néni, de aztán sóhajtván hozzátette: – Hát akkor legalább mosakodjatok meg itt a kútnál!... Mindjárt jövök, szakaszvezető úr – fordult a magasabb és derekabb csendőrhöz, aki mozdulatlan arccal hallgatta a jelenetet –, csak a fiam megsebesült az éjjel, és őt nézem meg...

– Jó! – mondta a szakaszvezető. – S ez a kettő ki?

– Vendéggyermek Udvarhelyről.

– Ahá!... És hogy hívják őket?

– Balázs... Balázs Béla és Balázs Géza...

– Nem István?...

– Nem.

– Ahá!... No, csak menjen!

A zavaros kútvízzel való fölületes tisztálkodás közben a Béla fél szeme egyre a csendőrökön járt. Kietlen nyugtalansággal figyelte, mint járják be lépésről lépésre az udvart, az épületek még füstölgő és forró roncsait, s mint piszkálják kibírhatatlan hosszú ideig az egykori góré helyén terjeszkedő hamufoltot, amelyből ő Sztekics utasítására még virradat előtt kiszedegette a füstös-kormos rézhüvelyeket. De hátha a félhomályban mégis ott maradt vaj egy? És miért kérdezte a csendőr, hogy nem hívják-e Istvánnak?

Mózsai bácsi ott topogott mindenütt a csendőrök nyomában. Morgós-reszelős hangját a kútig elhozta a feltámadó könnyű szél, amelybe megpörkölődött gabona és égett hús szaga keveredett. De a beszédjéből Bélának semmit sem sikerült megértenie. Úgy tűnt mégis, hogy időnként haragos, sőt rosszindulatú pillantásokat vet feljük. Ilyenkor Béla is, Géza is mindig összerezzent, míg csak rá nem jöttek, hogy Mózsai bácsi tekintete a kíváncsiaknak szól, akik vagy a Sárika beszédje nyomán, vagy csak egyszerűen a csendőrök hírének elterjedésére lassan gyülekezni kezdtek a kerítés vonalán kívül.

A kelő nap fénye már sárgult a nyugati dombok pere-

mén, amikor a csendőrök befejezték a kutatást. Mózsi bácsi kíséretében előjöttek a megmentett dolgok közt hagyott kis szabad térségre, ahol a jegyző úr és a kántor bácsi várakozott rájuk. A szakaszvezető megigazította vállán a fegyvert, és mondott valamit Mózsi bácsinak.

– Sztekics!... Sztekics!... – kiáltotta el magát rezes, rekedt hangon.

Egy pillanatig semmi sem mozdult. Jól lehetett hallani, amint valahol a szomszédban egy tojó karicsál.

– Sztekics, hé!... – ordította most el magát teljes erőből Mózsi bécsi, és dühösen nézett egyenesen a két Balázs fiú felé.

Béla belesápadt ebbe a tekintetbe. Ugyanakkor azonban megpillantotta a barátjukat is, amint az egykori csűr romjain át a kert felől közeledett. Minden jel szerint a patakon volt tisztálkodni.

A szakaszvezető megvárta, amíg Sztekics öt lépésnyire ért hozzájuk, s akkor harsogva vezényelt:

– Vigyázz!

Sztekics óriási alakja vigyázzba merevedett.

– Hol voltál a tűz kitörése előtt?

– Én...

– „Jelentem alássan...” – üvöltött rá a szakaszvezető.

– Jelentem alássan, szakaszvezető úr, én voltam istálló mellett.

– És mit csináltál?

– Jelentem alássan, fontam ostort.

– Hol az ostor?

– Nem tudom. Égett az is.

– És azután?

– Jelentem alássan, oltottam tüzet, hordtam ki bűrtort.

– És a hadifogoly? – fordult a szakaszvezető a jegyzőhöz.

– Ez!

– S maga azt mondja – kérdezte most Mózsi bácsit a csendőr –, hogy ma reggel be akarta szállítani a község házára a rekvirált gabonát.

– Folyjon ki a szemem, ha nem igaz! Sze a jegyző úr is tudja. Még az este beszéltem neki a korcsomában.

– Ami igaz, az igaz. Mondta Mózsi bácsi, ha haragudott is...

– Nem lényeges! – vágta el szavát fensőbbesen a szakaszvezető. – S nem is lett volna semmi oka, hogy a gabonával együtt a saját belsőségét is felgyújtsa.

– Nekem, szakaszvezető úr? Hogy így koldusbotra jussak? Öregségemre? Vénségemre?...

– No, igen, igen!... Különben sem volt idehaza a tűz kitörésekor... A gyújtogatás alapos gyanúja miatt őrizetbe vesszük ezt itt! – és Sztekicsre mutatott...

Sztekics hatalmas teste tetőtől talpig megremegett. Még mindig koromfoltokkal mázolt arca elsápadt. Sötét szeme lázasan pillantott körül a kerítés vonalánál álldogáló kíváncsiskodókon, mintha izmai a menekülés reményében feszülnének meg. Aztán izgalomtól rekedten csupán annyit mondott:

– Én nem gyújtottam, szakaszvezető úr!

– Kuss! Pofa be! – ordított a csendőr. – Majd a parancsnokságon járasd a szád, ha kérdeznek.

Béla úgy érezte, hogy mondania kellene valamit, de fojtogató izgalom bénította meg nyelvét. Szeme előtt tüzek cikáztak. Talán a napfény volt, melynek első sugarai most hatoltak a Küküllő partján bólogató fűzfalombokon át az üszkös gerendákkal teleszórt udvarig. De talán a góré födeléről égnek szökkenő puszkapor-láng emlékpírja vakította el most a tekintetét és perzselte hamuvá a szájában megszületni készülő szavakat.

Gézát azonban semmi sem gátolta. Minden félelmet és fáradtságot feledve szökkent hirtelen a középben álldogálók felé.

– Sztekics bácsi nem csinált semmit, kérem! Ő csak oltotta a tüzet! Tessék, kérem, őt elengedni, szakaszvezető bácsi!

– Elhallgass, te varasbéka, mert négybe hasítlak, mint a murkot! – hördült rá Mózsi bá. – S nem megmondtam-e, hogy takarodjatok innen?... Aló mars, egy-kettő!...

– Tessék őt elengedni, szakaszvezető bácsi! – ismételte meg Géza a könyörgést. – Nem ő a hibás...

– Hát ki? Hadd hallom!...

Béla a szorongás iszonyával várta öccse válaszát. Géza egy szót sem szólt. Sztekics beszélt helyette.

– Hadd el, kicsi Mirkó! – mondotta. – Majd elengednek, meglátják, semmit csináltam, és elengednek. Te csak hallgass!...

De miért mond Sztekics csak ennyit? – gondolta Béla. Miért nem mondja, hogy... És akkor villámszerűen világosodott meg előtte, hogy Sztekics nem akarja, hogy belekeveredjenek ebbe a csendőrségi históriába!... A hála, a csodálat, a szeretet felviharzó érzésével nézett fel rá.

– Igenis ő a hibás! – avatkozott a beszédbe hirtelen a kántor. – Szakaszezető úr tudja, ugyebár, hogy nekem már kezdettől gyanús volt!

– Tudom, kántor úr!

– Én, ugyebár, már akkor jelentettem, amikor ellenséges propagandát üzött a faluban azzal a Princip Gavrilóval?

– Úgy van! – erősítette meg a jegyző.

– Az ilyen ember mindenre képes, ugyebár!... Amióta kijött a rendelet a kémekkel és a gyújtogatókkal, egyfolytában figyelem... És ott volt az a temetés is!...

– Miféle temetés?

– Hát kérem, ezek a gyermekek itt eltemettek volt, ugyebár, egy román katonát odafönt a dombon. Még az ellenséges rohamsisakot is kitűzték neki!...

– No és?

– Erre is, ugyebár, ez a Sztekics bujtogatta őket!

– Nem igaz! Sáríka mondta! – kiáltotta könnyek között Géza.

– Elhallgass, te cucilista-fióka!... Mi az, már megindultál az apád nyomában?

– Ez *annak* a Balázs Istvánnak a fia? – kérdezte a csendőr.

– Igen – mondta a jegyző.

– Ahá!... És be vagytok-e jelentve a községházán?

– Én... mi... nem tudom, szakaszezető úr – dadogta Béla.

– Nem tudod?... Akkor jó lesz tisztulni, ha holnap még itt talállak, őrséggel suppolatlak haza. Értve?...

– Igenis – rebegette Béla, és szeme a Mózsi bácsi te-

kintetével találkozott. Félrenézett, és a szakaszvezetőt látta újból. Hirtelen émelygő szédülés fogta el. A reggeli szélben meglebbenő acélos kékes-fekete kakastollas kalap és mellette a hosszú hegyes szurony mintegy túlemelkedett a báméskodók fején. Maga a kövérkés, de különben nem szálas csendőr is hatalmasnak látszott, jóval nagyobbak a Sztekiacs óriási alakjánál. Lehet, hogy az üres udvar, a leégett épületek hiánya tette, de a szakaszvezető a Mózsi bácsiék telke, a falu, az egész vidék fölé nőtt, és Béla megsemmisülten érezte saját kicsiségét.

Megpróbálta szemét elfordítani ettől a csoporttól. A kerítés vonalán azonban csupa idegen arcok tűntek eléje. Csak hideg, sőt ellenséges kíváncsiság tükröződött rajtuk. Didergő bensejében egyszerre az öröm apró melege izzott fel, hiszen a kapu körül a szénakaszálásnál megismert fiatalasszonyt látta meg. Nem kételkedett: ő is ráismert. Mégsem vizsgozta reménykedő pillantását, sőt száját is elhúzta, s úgy mondott valamit a mellette álldogáló öregnek.

Sáríka furakodott át az ácsorgókon. Bizonyára idejön, és mond valamit. Talán, hogy Laji jobban van. Vagy hogy menjenek át hozzájuk a kertbe és üljenek le. Pihenjék ki magukat, mielőtt elmenekülnek ebből a faluból, ahol bármelyik pillanatban kiderülhet, hogy ő volt a szerencsétlenség okozója!... Sáríka azonban elnézett a kettejük feje fölött, s odasomfordált a kántor bácsi háta mögé, ahonnét leplezetlenül megvető pillantásokat vetett a csendőrök között álló Sztekiacsra.

– Indulás! – vezényelte a szakaszvezető.

A közcsendőr csak úgy megszokásból jókorát taszított a Sztekiacs vállán.

– Sztekiacs bácsi!... – kiáltott fel Géza.

Sztekiacs azonban ezt már nem hallotta. Csupán Mózsi bá vetett rá egy haragos pillantást.

A kis menet a kíváncsiak között megnyíló résen lassan elhagyta a romokkal, berendezési tárgyakkal fődött udvart. Még Mózsi bá is velük tartott, holott ingóságainak őrizetére senkit sem hagyott hátra. Utolsónak az udvarból apja sarkában Sáríka fordult ki. Béla tudta, hogy nem fog visszanézni, de amikor csakugyan így történt, fojtogató keserűség öntötte el.

Gézára pillantott, és még jobban összeszorult a szíve. Öccse véraláfutásos, kialvatlan szeméből kövér könnycseppek gördültek összemocskolt ábrázatára, le a piszkos ingre, a kifakult rövidnadrágra és térdig sáros meztelen lábára. Soványan és szerencsétlenül annyira hasonlított most Pistire, hogy bátyja szemébe könnyek szöktek.

A kíváncsiak maradékai is elszállingóztak. Éppen az utolsó fekete fejkendő tűnt el az épen maradt kerítésrész fölött, amikor sietve megérkezett Anna néni. Rendetlen külseje, dúlt arca fel sem tűnt már a két testvérnek. Pillantásából jól lehetett látni, hogy mindent tud, bizonyára látta, mint kísérik Sztekiecset a csendőrök. Egyenesen a testvéreknek tartott.

– S ti mit csináltok itt, fiúk?

– Lajival mi van, Anna néni?

– Elaludt, hála isten. Már a teste se olyan forró.

Ha felébred, majd ti is átjöttök.

– Mi nem, Anna néni!

– S ugyan biza miért?

– Csak!... – hallgatott el Béla komoran.

– A csendőr azt mondta, hogy tisztuljunk a faluból – szólalt meg feltűnő nyugalommal Géza, mintha percek alatt évekkel öregedett volna.

– Azt-e?... Jaj, mit fog ehhez szólni anyátok?...

Azt se tudom, mit kezdjek veletek, Béla fiam!...

– Hazamegyünk, Anna néni!

– De hogy mentek haza? Sze a szekér is odaégett.

Az állatokat nincs mivel etetni. S ilyen dologidőben nem kapok én fuvart, fiam!... Mit csinállok veletek?...

Bélában egyszerre testet öltött a csendőröktől való félelemből, a honvágyból és az Anna néni iránt érzett homályos sajnálkozásból táplálkozó hősies elhatározás.

– Majd vonattal megyünk! Most a délelőtt tízórással.

– De nincs pénzem jegyre, fiam!

– Van nekünk! – vágta ki az utolsó hősies hazugságot Béla, és a góré üszkei közt megsemmisült átalvetőre gondolt.

– Van-e? – könnyebbült meg Anna néni. – Hát miért nem mondtad eddig?... De így csak nem indulhattok útnak!...

– Délre már otthon vagyunk. S minden egyebünk elégett.

– Akár a miénk – kezdett hirtelen zokogni Anna néni, de mindjárt abba is hagyta. – Hát akkor hadd adjak legalább egy kis kenyeret és szalonnát. Maradt egy csepp még, Sztekics, szegény, azt is kihordta. Jaj, istenem mi lesz azzal is?... No, jertek, keressük meg, anyátok tán nem átkoz el egészen, ha nem mentek el üres hassal...

– Igen, Anna néni – válaszolta Béla izgatott engedelmességgel. Mindenáron indulni akart. A csendőrök bármelyik pillanatban visszatérhettek.

Aztán Anna néni megetette, és sűrű könnyhullatások közben kibocsátotta a kapun a két ágrólszakadt mezítlás vándort. Béla vissza-visszapillantott még, de nem rá, hanem tovább, a községháza felé, ahol a délelőtti napfényben mégsem látszott a szuronyok félelmes villogása. És a Sárka szösze feje sem. Útjuk most már arccal keletnek, Udvarhely felé vezetett. Amikor azonban Géza jobbkézt be akart volna fordulni a vasútállomásra, Béla megtorpant.

– Ne arra, Géza!

– De az állomás...

– Nem az állomásra megyünk... Nincs pénzünk...

Majd gyalog...

Béla nem tudta folytatni, de Géza csodálatosképpen szó nélkül mindent megértett. Nem kérdezett, nem tiltakozott, engedelmesen megindult mögötte az országút vastag fehér porában. Csupán sovány, napbarnított arcán kezdtek újból záporozni a könnyek.

– Nézd, Géza, nincs olyan messze – igyekezett öcsését vigasztalni. – És útközben majd felvesz egy-egy szekér...

– Igen – szipogta Géza.

– És itt már nem volt jó.

– Nem! Nem volt jó.

– Láttad a csendőröket is.

– Láttam.

– És hazamegyünk.

– Haza.

– Most majd mind a ketten bemegyünk a gyárba.

- A gyárba?... És én is?...
- Te is!... Édesanyám is beleegyezik most már.
- Gondolod?
- Egészen biztosan!... Már nagyon várhat minket
- Igen, Béla. Vár.
- Persze, nem lesz neki könnyű, nekünk se, de hát akármi van, a legjobb csak mellette...

Géza nem szólt semmit. Aztán egy kicsi idő múlva hátrapillantó bátyjára mosolygott. Béla meglepődve látta, hogy mennyire megszépült ettől az arca. Annyira megörvendett, hogy ő is mosolyogni kezdett.

A Küküllő felől feltámadó szél learatott és felszántott földek illatát sodorta feléjük. A folyópartig nyúló kukoricásokban lassan inogtak a magasra nőtt tövek. Messziről-messziről, talán Héjjasfalva felől vonatfüty hallatszott, a tízórás személyvonaté, de ez őket se nem bántotta, se nem érdekelte. Egyformára szabott, kissé ringatózó járással taposták az utat, ahogy szokták, egymás mögött, libasorban. Meztelen talpuk pontos lenyomata minden lépésnél ott maradt a poros úton.

Így mentek kettesben piszkosan, elcsigázottan, minden eddigi kincsüktől megfosztva, de megkönnyebbült szívvel, majdnem vidáman kelet felé, Udvarhely felé, hazafelé, édesanyjuk felé.

III

A SÁRKÁNYOK MEGHALNAK

A ládagyár közvetlenül a Szombatfalvára átvezető szürke vashíd mellett, nem messze a Szöllősy-féle szeszgyártól, a Küküllő jobb partján feküdt. Udvaráról – ha éppen nem töltötte tele kásztákba rakott fenyődeszka vagy bükkpalló – a folyón fel addig a régi vízimalomig lehetett látni, amellyel átellenben a háború előtt annyiszor fürödtek Balázsék.

Béla, miközben fekete kendős szigorú anyja mellett a gyár felé bandukolt, gyakran gondolt az elmúlt napokra. Egy-egy fa vagy ház, az itt-ott felvillanó égdarab, néhány felhőfoszlány, megszokott szögben beeső napsugár vagy ferde árnyék furcsa azonosságokat támasztott benne – mintha mindezt már egyszer ugyanitt és ugyanígy megélte volna. Ez a benyomás majdnem mindig magával sodort egy-egy hangtöredéket, amelyben anyjának évek óta nem hallott beszédjére vélt ismerni, egy-egy arcélt, amelynek vonala mintegy Pistit idézte fel, egy-egy fényuhanást, amely a pillanatfelvétel élénk mozdulatlanságával hívta elő valamennyiük közös múltjának képeit, eseményeit – vagy talán csak mindenféle alaptalan képzelgéseket.

Kiváltképp a folyó sekély iszapjának éles, fojtogató szaga bírt ilyen emlékidéző erővel. Valahányszor a hídon vagy az egyre gyakrabban üres anyagtéren megcsapta az orrát, Béla váratlanul kettős világban találta magát. Az egyik: az érzékeivel közvetlenül észlelhető jelenvaló élet, a másik: a jóllehet nem hallható, nem tapintható, de nem kevésbé valóságos környezet. Érzékeiben és eszméléseiben mindkettő külön-külön is megállotta a maga helyét, mégis oly szorosan összehangzottak, mint a zongorán a jobb és bal kéz akkordjai.

Erről a tapasztalatáról nem szívesen beszélt – még Gézával sem. Amióta anyjával együtt a ládagyárban kapott munkát, Géza pedig tovább járta az elemit, kevesebb idő jutott a közös játéokra, szórakozásra. Béla mintegy kinőtt a műhelypadláson töltött délutánokból vagy a papkerti kóborlásokból. Holott olykor legyőzhetetlenül vágyakozott volna vissza. A gyárban korabeli fiú egyetlenegy sem akadt, a véletlen csupa asszonyok és lányok közé keverte; néhány idős mesteren, kivénült segédmunkáson és rokkant kocsison kívül férfiember nem járt a telep környékén.

Anyjának hiába mesélt volna ezekről a képzelgésekről. Böske napi nyolc, tíz, sőt néha tizenkét órán át löszeres ládák oldalára parázson izzított acélsablonokkal ismeretlen rendeltetésű és értelmű jeleket égetett. Utána lankadatlanul főzött, mosott, takarított odahaza, ellátta a két gyermeket, megvarrta elszakadt ruhájukat, kenyeret dagasztott és sütött, egy-két kotlóalja csibét is felnevelt, s olykor még ki is aludta magát.

Ha Béla felnézett összezárt, keskeny ajkára, arccsontján mindjobban megfeszülő bőrére, ha el-elkapta megnagyobbodott szemének szigorú pillantását, még csak eszébe sem jutott, hogy a maga ügyeivel untassa. Anyja egy szót sem értett volna az egészből. Megvoltak a saját gondjai és álmai. Máig sem tett le arról – Béla tudta jól –, hogy férje egyszer csak hírt ad magáról, vagy váratlanul betoppan. Ez a fojtott reménykedés már-már veszedelmessé vált, ha valamely véletlen esemény vagy meggondolatlan szó tápot adott a lappangó izzásnak.

Béla most is borzadozva emlékezett a Szent Györgynapi tavaszi nagyvásárra. A hadiposztóból készült silány öltönyöket, papír talpú bakancsokat, facipőket, gyanús pótanyagokból előállított ételeket és édességeket áruló sátrak között „Maud, a csodapók” nevű jósnő a barátok templomával szemközt feszítette ki cégérét. Halványzöld alapon rikító kék és szemsértően vörös színekkel mázolt póktestű női fej csábította a vásárosokat. A szájából előkunkorgó szalag szerint a csodapók feltárta a múlt és a jövő titkait, szerelmi tanácsot adott, eltűntekről, elveszett vagyontárgyokról biztos híradással szolgált. Ponyvabejárata előtt tolongtak a fekete kendős, elnyűtt arcú asz-

szonyok, soványka lányok és mezítlábas, szurtos gyermekek. Béla is arra ment anyjával. Böske fiára pillantott, s intett, hogy kövesse.

– De édesanyám!... – ellenkezett Béla.

– Hagyj békén!... Gyere be velem!

– Mit akar, édesanyám?!

– Meg akarom kérdezni!... Hátha mond valamit.

Amióta elment, semmit sem tudunk...

– Dejszen ez...

– Hallgass!... Itt mindenki csak hazudik. Ez tán megmondja az igazat. De egyedül restellem. Gyere.

Lefizették a belépti díjat. A fűrészporral felhintett, nehéz szagú előtérben többen topogtak, de hamarosan mégis sorra kerültek. Bent a szentélyben olajmécs égett, bizonytalan fényárnyaiban Béla csakugyan megpillantott egy emelvényen elterpeszkedő pókszerű valamit, amelynek közepéből meglehetősen zilált vörös hajú női fej emelkedett ki. Nem volt ijesztő, sem tiszteletet gerjesztő, inkább kissé mulatságos. Legszívesebben körüljárta volna, hogy közelebről is megvizsgálhassa. Izgatottságában némán pihegő anyja azonban egyenesen az emelvény elé rántotta.

– Megkerül-e vagy sem? – adta fel a kérdést minden bevezető nélkül. Odakünt eleve figyelmeztették, hogy fölöslegesen ne vegye igénybe a jóslény drága idejét. A kérdés mégis rövidre sikerült, esetleg a tájékoztató szolgálatba csúszott némi hiba, mert a csodapók szemrebbenés nélkül azonnal válaszolt:

– Meg! Mégpedig mind a huszonegy csibéjével!...

Egy pillanatra süket csend támadt. A sátor fülledt homályában Béla világosan hallotta a csodapók szuszogását, kintről pedig a vásárosok moraját. Anyja töredezett körmű ujjai a tenyerébe mélyedtek. Közvetlenül ezután vérfagyasztó sikoltás töltötte be a szűk helyiséget és hatolt ki a ponyvafalakon a piactérre. Bélának mindaddig nem voltak tapasztalatai a hisztériáról. Azt képzelte, hogy valami ilyennek kell lennie.

Anyja azonban minden segítség nélkül egyedül ment hazáig. Attól kezdve odahaza sem ejtette ki a férje nevét, csak konok elszántsággal végezte a rosszul fizetett ládagyári munkát, béréből és a nagy nehezen kiharcolt

csekély hadisegélyből minden garast a fogához vert, sőt azt is megkövetelte, hogy fia az utolsó fillérig hazaadja keresetét. Ezt Béla zokszó nélkül meg is tette. Csak néha leginkább fizetési napokon fordult meg fejében hogy mire gyűjthet anyja olyan kemény elszántsággal – és bizonyára olyan hiábavalóan, hiszen kettejük keresete sem tette ki egy felnőtt férfimunkás bérét. Misselbacher úr, az üzem tulajdonosa azonban nem fizetett többet. Ha nem tetszik, le is út, fel is út. A fölös számban tolongó hadiözvegyek és árvák csak azt lesték, mikor ürül hely.

A gyárnak tisztelt apró üzemet Misselbacher úr, a segesvári tőkés és üzlettulajdonos mintegy isteni sugallatra kilencszáztizennégy tavaszán hozta létre, amikor még híre-hamva sem volt a világháborúnak, és még Balázsék sem kezdtek el a tengerre készülődni. Holmi istállókból átalakított egyetlen csarnokában mindössze egy szalagfűrész, két körfűrész, egy hossz- és egy harántgyalugép állott, valamennyi elektromos meghajtással, mert Misselbacher úr Németországból szerezte be a berendezést, a városi villanytelep viszont olcsó ipari áramot biztosított neki.

Föllendülését a hadirendelések okozták. Misselbacher úr töltényládák százezreit, ha nem millióit szállította el a Székelyudvarhelyt Segesvárral összekötő szárnyvonalon. A nyersanyagot kedvezményes áron kapta. A nem-sokára főként asszonyokból és kiskorúakból verbuválódott munkaerőt a lehető legalacsonyabb bérrel fizette. Valóságos aranybánya támadt itt, a Küküllő partján.

De a háború volt hanyatlásának oka is. Az idén, kilencszáztizennyolc tavaszától kezdve a szükséges fűrész-áru csak a legnagyobb nehézségekkel érkezett, akár az Ofától rendelte a Maros-völgyi fatelepekről, akár Feltrinelliéktől Talmácsról. Hozzá még folyvást harmadosztályú anyagot kapott elsőosztályú gyanánt, és a hadbiztosok szünet nélkül reklamáltak. Tavaly, azaz tizenhét februárja óta pedig ezek a bitang székely munkások is mozgolódnak. Egyre magasabb béreket emlegetnek, múlt május elsején egyszerűen munkába sem álltak, hanem kimentek mulatozni a Kollégium-kertbe. Még szerencse, hogy sikerült megszabadulnia a legveszedelmesebbektől,

az olyan Balázs István-féle nagyszájú, noha jódollgú izgatóktól...

Ebbe a gyárba küzdötte be magát Böske, és szerezte be Béla fiát is, amikor az újszékelyi tűzvész után mindent veszendőnek látott. Géza természetesen tovább járta az iskolát, mintha mi sem történt volna. S egy időn túl maga Böske is mintegy meghökkenve tapasztalta, hogy testet-lelket megfeszítő munkájával csakugyan egyensúlyba hozta a férjet és apát veszített... – nem, nem veszített, csupán nélkülöző család életét.

Egyetlen dolog okozott neki nyugtalan nappalokat és még nyugtalanabb éjszakákat. Az, hogy Béla nem tanul tovább, és már így is egy évet veszített!... Csakhogy a vásári csodalénnyel történt tragikomikus eset óta lassan megszilárdult benne az elhatározás. Már azelőtt is eszébe jutott néhányszor, hogy a család fejének megüresedett, nem, csupán ideiglenesen be nem töltött helyét Bélának kell elfoglalnia. Kell valaki abba az elárvult, de mindig rendben tartott műhelybe, örök kár volna a szerszámokért, sőt a megmaradt anyagért is. Ó, ha ő férfi lenne, vagy legalább cselédkedés helyett tanulhatott volna fiatal korában!...

Arra nem is gondolt, hogy István ne térjen vissza. Előbb-utóbb meg kell jönnie. Bizonyára fogságba esett, ott sínylődik valahol a jeges Szibériában, amelyről annyit hallott a gyári asszonyoktól, sőt olvasott is a Béla egyik könyvében. Ott akarták megvakítani a cár futárját, Sztrogoff Mihályt a tatárok, de nem sikerült... Szegény István, hátha ő is a tatárok közt van, azért nem ír... S ha ő tudná, mi van idehaza, biztosan pártfogolná a tervét. Bélának tanulnia kell, hogy jó bútorasztalos vagy épületasztalos vagy mind a kettő válhasson belőle.

Az apja mellett csak úgy játékból mind a három fiú, még szegény Pistike is, isten nyugtassa, elvégezte az inaságot, nem ijed meg egyik sem a fűrészről, vésőtől, gyalutól. Csakhogy ma már nem elég akármilyen jó mester mellett inaskodni, segédeskedni, felszabadulni. Hiába csúfolták emiatt az irigykedő ismerősök, különösen Csucsiné meg Dónáthné, ő csak azt tartotta: azért vannak az ipariskolák, hogy ott tudományosan kitanulhassák a mesterséget, amint az külföldön is szokás. Bélának is ott

kell tanulnia, ha sikerül összekuporgatnia a felruházásához és egyébhez szükséges pénzt, és legfőképpen, ha sikerül oda bejuttatnia. Mert az a nehéz. Ha csak ezt el tudná intézni, négy évig fele gondja volna, mert a tanítás ingyenes. Bár csak a bennlakás is az lenne!...

Terveiről mind a mai napig Bélának sem beszélt. Érezte, hogy a titkolózás miatt valami feszültség támadt közöttük. Attól félt azonban, hogy elképzeléseinek túlságosan korai szellőztetésével a megvalósulás elé emel akadályokat. Még a nyílt beszéd is a valóság rideg lehetőségével fenyegette a rejtekben táplált ábrándok érzékeny zsengeit. Nyugtalanul érezte, hogy minden huzavona ellenére is ütött a beszéd órája.

Amint munkába menet fia oldalán a Király utca macskafej-kövezetén lépegetett, váratlanul összeborzongott a nyári hajnal hűvösségében. Olyasfajta értelmetlen ijedtség fogta el, mint négy esztendővel ezelőtt ugyanezen a helyen, amikor István és a gyermekek társaságában – ő, szegény Pisti akkor még élt, és éppen miatta készülődtek a tengerpartra!... – megpillantotta az égbolton végighaladó tűzgolyót. Pedig akkor este volt, béke volt, István is mellette volt – s most ez az árva, háborús, hajnali idő mégis mintha a másoknak testvére lenne, és akár az, ismeretlen események előjeleivel volna terhes. Megigazította kontya alatt bogra kötött kendőjét – emiatt is hányszor megszólták az ismerősök, hiszen régi udvarhelyszéki szokás szerint a két csücsköt elől az áll alatt kell megbogozni! –, és Bélára pillantott, aki kezében az ebédes szilkével gondtalanul baktatott mellette.

– Gábor bátyádtól kaptam tegnap levelet – mondta ki végre.

– Gábor bátyámtól?

– Ej, hát Aranyosi Gábortól. Brassóból. A Juliska néni férjétől.

– Maga írt neki, édesanyám?

– Én... Írja, hogy jól vannak.

– Igen, édesanyám.

– Azt is megírja, amit kérdeztem.

– Igen, édesanyám.

– Nem érdekel?

– Dehogynem!

- Megtudta, hogy mi kell a beiratkozáshoz.
- Miféle beiratkozáshoz?
- Az ipariskolába. Brassóban.
- S ki akar oda beiratkozni?
- Azt akarom, hogy te iratkozz be.
- Én-e, édesanyám?
- Te. Mégpedig most ősszel. Elég, ha ez az éved elveszett.
- Nem veszett az el...
- Ne feleselj, Béla. Hát hogyan veszett volna el! Ebben a vacak műhelyben!...
- Lehet, hogy vacak. De nézze meg, hogy egy év alatt mennyire vittem! Amikor tavaly ilyen tájt beléptem, még csak „Hozd ide, te fiú”, „Vidd el innét, Béla!” voltam, de ma már a harántgyalugéphez is odaállítanak, s a bérem mindjárt annyi, mint édesanyámé. Ma szombat van, fizetés, mibe fogadjunk, hogy legalább ugyanannyit kapok?
- Te csak ne fogadj semmibe! Szükséged lesz még a pénzre Brassóban.
- Csakhogy én nem akarok Brassóba menni.
- Ugyan biza miért nem?
- Mert szeretem itt. Jó nekem itt.
- Azt elhiszem. A sok gyámoltalan asszony meg leány közt te s még egy-kettő, vagytok a királyfiak...
- Nem azért, édesanyám.
- Hát?
- Itt mindenki szeret, a pártomat fogja, tanít.
- De nem eleget, Béla fiam, nem eleget, értsd meg! Ebben a gyáracskában megtanulhatod a ládacsinálást, de hol van az attól, amit apád tud?...
- Ő sem járt ipariskolába!
- De járt, ha tudni akarod. Csak nem végezte el. És járt külföldön. És amíg ti nem születtetek meg, mindig a könyveket bújta. És tudott németül, olaszul... És tud most is, akárhová sodorta is ez az átkozott háború!...
- Csakhogy...
- Jó, jó, azért nem kell megállani. Mondhatod menet közben is. Lépj sebesebben!

– Nem akarok egészen magamra maradni!... Előszőr Pisti...

– Ó, az isten szerelmére, hallgass már!...

– ...Aztán elment édesapám, ki tudja, hol jár most is...

– Ó, Béla, Béla, miért nehezítet a szívem?...

– Laji se jött vissza, Mózsi bácsiékat se láttuk, amióta... Gézával is alig találkozom, de legalább tudom, hogy hárman együtt vagyunk este. Most azt akarja, hogy még ez se legyen! Elküldene idegenbe...

– Dejszen ott van Gábor bátyád.

– Nem ismerem. Soha életemben nem láttam. Nem is akarom.

– S ha nem is volna ott, ennek a dolognak meg kell lennie. Nem akarom, hogy világ senkije, csavargó légy, aki ma itt, holnap ott, akit akkor vesznek fel, amikor éppen szükség van, s akkor rúgnak ki, amikor jólesik.

– Mindenütt megkeresem, amennyi nekem kell.

– Mi kell egy ilyen tacsónak, ami még vagy, Béla fiam? És mit tudod, hogy mi kell egy felnőttnek vagy egy családnak? Azt akarom, hogy tanult iparos váljék belőled, s megélhess te is, megélhessünk valamennyien nemcsak a kezed, de a fejed munkájából is.

– Akkor adjon be itt Udvarhelyt valamelyik műhelybe.

– Hiszen nincsen már egy valódi mester! A fiatalokat elvitték katonának, az öregektől nincs mit tanulni. És hosszasan is tart. Az iskolában pedig négy év alatt kiadják a mesterlevelet.

– De én...

– Gábor bátyád mindent pontosan megírt. Nem vitatkozom többet veled. Ha felkészítettek és ha megszerztem a szükséges iratokat, akkor utazol.

– Inkább megszököm!

– Meg-e? Jó, hogy mondtad! Majd együtt megyünk Brassóba, hogy útközben meg ne gondold a dolgot.

– De édesanyám!...

– Egy szót se többet!...

Béla a délelőtt folyamán meglehetősen zavarodottan végezte munkáját. Ismét elhatalmasodott rajta az a különös kettős lelkiállapot. Csakhogy ezúttal a valóságos jelen

képei valami elképzelt jövővel keveredtek. Bármennyire is tiltakozott anyja tervei ellen, semmiképpen sem tudta meggátolni, hogy elméjében különböző jelenségek ne támadozzanak az egyáltalán nem óhajtott változással kapcsolatban.

Meglepetésére ezek a képzelgések nem voltak mind kellemetlenek és nyomasztóak, mint ahogyan első pillanatban hitte volna. Akadt köztük persze ilyen is, legnagyobb részben azonban nem nyugtalanították. Amint a gépfegyver-hevederek tárolására szolgáló keményfa ládák fecskefark illesztéseit enyvezte – mert egy ismeretlen öreg munkavezető ezt az unalmas munkát osztotta ki neki ma reggel –, szeme előtt a soha nem látott város épületeinek ábránd-alakzatai hasonultak egybe a fűrészporos kis csarnok vonalaival, a gépek és emberek hangja pedig távoli érthetetlen kiáltásokkal és zajokkal keveredett.

Észre sem vette, hogy az üzemben más munkanapokhoz képest szokatlanul lázas tevékenység uralkodik. Holott az utóbbi héten anyaghiány miatt akadozott a termelés. A körfűrész vagy a gyalugép néha órák hosszát állott. A műhelyek elcsendesült zugában az asszonyok, lányok némi tereferére dugták össze a fejüket. Az egyikét öreg szaki jót szundított az árnyékos oldalon, Béla pedig hosszan ödöngött a kiürült anyagtéren, ahol a fahulladék szaga a feltúrt föld illatával keveredett, és ahonét pontosan a vízimalomig láthatott.

Ma sem volt több anyag, mint eddig, az egész üzem mégis úgy dolgozott, mint az aranykor legszebb napjaiban. Csak az látszott különösnek, hogy a máskor munka közben is szívesen trécselő asszonyok és lányok lehajtott fejjel, szótlánul cipelték az anyagot, illesztették a körfűrész sebesen forgó lapja elé, vagy adták tovább a gyalugép alá. Mintha az emberi jelleg teljesen kikapcsolódott volna az üzem tevékenységéből, csak a gépek surrogása, sivítása, kalapácsok koppanása, áttételek csattogása hallatszott. Bélának, akit máskor munkaidő alatt zavart az asszonyok végeláthatatlan zsinatolása, már-már hiányzott a szokott értelmetlen fecsegés. Szinte valami rosszindulatú komorság áradt a műhely gépi légköréből, és jobban megfeküdte a mellet és tüdőt, mint a háborús

hulladékanyagokból előállított enyv fojtó szaga. Dögcson-
tokból főzik – elmékedett – vagy talán harctéri hullák
csontjaiból!... – És alig tudta visszafojtani a hányingert
keltő gondolatot.

Szerencsére rövidesen fény derült az általános szor-
galom okára. A sarkig tárt egykori istállókapu és jelen-
leg műhelyajtó napfényes négyszögében maga a tulajdo-
nos, a segesvári Misselbacher úr jelent meg. A reggel
látott ismeretlen művezető kíséretében lassan végighaladt
a csarnokon. Itt-ott megállott a munkájukat lehetőleg
még nagyobb igyekezettel végző asszonyok mellett, fi-
gyelmesen megnézte egy-egy gép működését, s néha meg-
jegyzéseket tett a művezetőnek.

Béla mindeddig csak egyetlenegyszer látta munkaadó-
ját, de szép szál magas alakjáról, egyenes tartásáról ezer
közül is azonnal felismerte volna. Kissé őszes göndör ha-
ját szabályosan hátrafésülte. Domború homloka alatt okos
barna szempár csillogott. Orra szabályos volt és egye-
nes metszésű, keskeny ajka értelemről és erélyről tanús-
kodott.

Béla nagy izgalmára, sőt ijedelmére mellette is meg-
állott. Ő sem merte tekintetét munkájáról felemelni,
szeme sarkából mégis jól látta a gyüretlen vasalású vi-
lágos nadrágot, a fényes lüszterből szabott sötét zakót,
sőt a csíkos nyakkendőt is, amelynek közepén gyöngy-
szem fénylett homályosan. Az enyv, a fűrészpor, az iz-
zadság szagán át érezni lehetett a Misselbacher úr tisztá-
tára-mosdottságának illatát. Valami kölnivíz vagy haj-
szesz keveredett hozzá, bizonyára csak nemrégiben járt
a réztányérral jelzett Kossuth utcai borbélyüzletben,
amelynek kigőzölgéseit télen-nyáron még az úttest túlsó
felén is érezni lehetett.

Misselbacher néhány pillanatig a Béla szorgosan mun-
kálkodó két kezét figyelte. Aztán anélkül, hogy fejét fél-
refordította vagy hangját megemelte volna, néhány szót
mondott a művezetőnek. Béla hiába hegyezte a fülét, nem
értette. A megjegyzés vagy utasítás németül hangzott el.
Emlékezetén végigvillant a tengerparton tapasztalt tudat-
lanságának érzése. Ismét valami tehetetlen bosszúság
bántotta, amiért legalább németül nem tud, pedig lám,
édesapja hány nyelvet megtanult, sőt őt is biztatta, hogy

lásson neki... Várta, hátha talán Misselbacher úr neki is szól valamit, mert segesvári szász létére jól tudott magyarul, de a tulajdonos a következő pillanatban továbblépett a gyalugéphez, és annak munkáját tanulmányozta szakértő figyelemmel. De vajon mit mondhatott róla a munkavezetőnek? – gyötörte Bélát a kíváncsiság.

Több mint valószínű, hogy nem róla beszélt, vagy ha igen, a megjegyzésnek nem volt különösebb jelentősége. A kisemberek sorsáról személytelenül és nem a helyszínen intézkednek. Irodákban készülnek rovatokkal ellátott névjegyzékek, s a rajtuk szereplő személyeket a végrehajtás során egyszerűen kipipálják. Ezúttal mégis lehetséges, hogy Bélát valami személyes ok juttatta egy ilyen jegyzékre. A rossz üzletmenet miatt tervbe vett létszámcsoökkentési névjegyzék átnézésekor ugyanis Misselbacher úgy látta, mintha a gyenge haditintával kétszer is leírt Balázs név csillogó vörössel csapna a szemébe. Sohasem felejtí el azt a május elsejét, amelyet Balázs István rendezett meg neki! Helyes! Menjen mindkettőt Másodsorra azonban Böske nevét kihúzta a jegyzékről.

Meggondolásait józan érvek támogatták. Az ilyen ketős elbocsátás még jobban felkavarná az amúgy is felkavarodó kedélyeket. Ezenkívül a fiú hovatovább többet keres, mint az anyja. Végül pedig, ha még sokáig tart a háború, az ilyen fickókra is sor kerül. Már is azt rebesgetik, hogy segédszolgálatra hívják be őket. Noha Misselbacher úrnak borúsabb perceiben ennél is sötétebb sejtelmek támadoztak a Vilmos császár és a Központi Hatalmak által vívott háború végéről. Ahogyan mostanában az ügyek a nyugati hadszíntéren és különösen Verdunnél állanak, abból senki jóvendómondó sem jósolna sok kellemeset. Annál ajánlatosabb tehát az üzemszükítés. És elsősorban a munkáslétszám csökkentése.

Délben fizetéskor az iroda elé kitett asztalhoz járultak a kezüket törölgető és kendőjüket igazgató asszonyok, a néhány öreg munkás és egy-két tacsó. Bélával szokás szerint aláírták a fizetési ívet, markába nyomták a neki járó hetibért, egyben azonban azt is tudomására hozták, hogy hétfőtől kezdve többé ne jöjjön.

Bélával megpördült a világ. Még azt is elfeledte megkérdezni, hogy ugyan miért ne. Csak állott enyves te-

nyerében a meg sem számolt papírpénzzel és néhány vas-
hatossal. Az eddig nem éppen vonzónak vélt telep mint-
egy az elveszett paradicsom fényében tündöklött előtte.
Hétfőtől kezdve tehát már nem dolgozik itt. Nem hallja
a körfűrészek sivítését. Keze nem érzi a kettévágott fe-
nyőpalló reszketését. Haját nem lepi be a fűrészpor. Nem
segít megrakni az állomásra induló szekereket. Nem ve-
regeti meg a lovak pofáját. Nem hallgatja az asszonyok
örökös locsogását. Kitiltották véglegesen. De vajon miért?

Körülnézett, és látta, hogy nem csupán ő az egyetlen.
Néhány ismeretlen asszony, egy öregebb segédmunkás,
két fuvaros, több napszámos is volt közöttük. Ezek ön-
kéntelenül is csoportba verődve tárgyalták a váratlan
csapást. A többiek azonban, a szerencsések, akiket kike-
rült az elbocsátás réme, mintegy szemérmesen feléjük
sem néztek, vagy éppenséggel elkerülték őket, mint a
ragályos betegségben szenvedőket, s úgy tettek, mintha
semmi közük sem volna hozzájuk.

Béla sem csatlakozott az elbocsátottak csoportjához.
Nem érzett velük közösséget, legnagyobb részüket nem
is ismerte. Saját bánata és bosszúsága foglalta le. Csupán
az fokozta nyugtalanságát, vajon édesanyját nem látja-e
az elbocsátottak között. De nem, ott volt a másik cso-
portban, éppen a pénzt számolgatta. Aztán megindult a
fia felé. Béla azt hitte, hogy most meg kell vallania a
szerencsétlenséget. Anyja azonban megelőzte. És mintha
nem is lett volna nagyon megrendülve.

- Hallom, neked is felmondtak, mint a többinek.
- Fel, édesanyám.
- Pizok ember ez a Misselbacher.
- Az, édesanyám.
- De legalább kifizették a pénzed?
- Ki, pontosan.
- Hadd lám!... Jól van, hagyd csak nálam.
- Valamit azért...
- Semmit, Béla fiam! Minden krajcárra szükség lesz,
amíg kistafírozlak.
- Minek?
- Minek, minek?... Hát nem elhatároztuk-e, hogy
indulsz Brassóba? Nem mondom, jól jött volna még egy-

két heti kereset, de tán Misselbacher is tudta, mikor csinálja ezt a rosszat, hogy jó kerekedjék belőle.

– Miféle jó?

– Most nemcsak az kell, hogy felkészítselek, de még egy csomó írást is be kell szerezni.

– Miféle írást?

– Hát amiről Aranyosi bátyád írt. Születési bizonyítvány, iskolai bizonyítvány, helyhatósági bizonyítvány. Ezért mind szaladgálni kell. S ehhez időre van szükség...

Böske elkomorodva hallgatott el. Mert az Aranyosi Gábor levele mindezekon felül még egy erkölcsi bizonyítványt is emlegetett, amelynek azt kell igazolnia, hogy a beiratkozásra jelentkező tanuló szülei feddhetetlen közéleti és hazafiúi magatartásról tettek tanúságot. Ki ad neki ilyen bizonylatot?

2

– Nem lehet, Balázné! Értse meg, nem lehet!

– De ez már a harmadik kérvény!

– Akkor sem lehet.

– Háromszor tétettek rá okmánybélyeget!

– Az a kérvényező dolga.

– A gyárból is folyton hiányzom! Ki fizeti meg nekem?

– Ne tőlem kérdezze.

– Úgy mondták, csak a tekintetes úr aláírása kell már hozzá...

– Ki mondta?...

– Itt az egyesben, egy emelettel lejjebb.

– Mit tudják azok...

– Hát akkor?...

– Akkor sem lehet!... Nézze, Balázné, megmondom őszintén, segítenék én magán. Ismerem a férjét. Amikor házasodtam, nála csináltattam a szobabútoromat, jó munka volt, ma is megvan. És kerek esztendeig várt az árával. De mégsem lehet.

- De ha így áll a dolog...
- Maga is tudja, mi itt a bibi...
- Nem tudok én semmit.

– Ugyan ne tetesse magát!... Hát azt a május elsejei tüntetést ki rendezte? S azt a kis sztrájkot a Misselbacher-gyárban? S ez még semmi. Az ember behunyná a szemét. De azok az egyesben, egy emelettel lejjebb mindezt beleírták a tényvázlatba. Itt áll, ni, feketével fehéren május elseje is, a sztrájk is, hogy fogalmazzak én ezek után kedvező véleményezést, hogy tehessem rá az aláírásomat, hogyan terjesszem elő a polgármester úrnak?... Láss be, hogy a fejemmel játszom!...

Böske elkeseredetten nézte az íróasztal átellenes oldalán ülő kefehajú idős hivatalnok villogó csíptetőjét. A csíptető mögül a barna szempár nem nézett rá rosszindulatúan, de a magas, egyszárnyú keménygallér valahogyan megmerevítette a nyakát, és mozdulatlan tartást kölcsönzött a fejnek. A fekete könyökvédős kar irományokkal fődött asztalon nyugodott, körül a falakat is fel a tetőig számozott rekeszekben porosodó okmánykötegek fődtek, súlyuk és tömegük nehézzé tette a szoba légkörét.

Az iroda egyetlen ablakát télen-nyáron szorosan zárva tartották.

Fűtőanyag szűkében a háború negyedik évében az apró vaskályhát leginkább csak ócska papirosokkal táplálták, s úgylis hiába. Tavasztól kezdve viszont a városháza épülete mögött elfolyó Varga-patak tócsáiból felrajzó legyek minden megnyíló résen át behatoltak, és megtöltötték az egész épületet. Böske azon gondolkozott, vajon a kérését oly mereven elutasító hivatalnok ráncai közt látszó sok sötét petty szintén légy piszok-e vagy csupán sűrű anyajegy.

Aztán bosszúsán üzte el magától az értelmetlen töprekedést. Kétségbeesett volt, de elszánt, és nem legyőzött. Ha kell, elmegy a polgármesterig is!... Megszerzett immár minden papirost. Helyesebben addig noszogatta, hajkurászta, ösztökélte a titokban még mindig ellenkező s a halogatás taktikáját alkalmazó Bélát, amíg az megszerezte a szükséges okiratokat. A szekrényben az ágy-nemű tisztán vasalt halmai alatt ott rejtőzött a születési

anyakönyvi kivonat, a VI. elemi iskolai osztály nem is dicstelen elvégzését igazoló bizonyítvány, az udvarhelyi illetőséget tanúsító helyhatósági bizonylat. Csak nem fog fennakadni egy ilyen nyomorult erkölcsi bizonyítványon, amelyet ez az ehezett sovány tintakukac már harmadszorra tagad meg tőle?...

– S mi volna, ha negyedszerre is megpróbálnám?

– Mit, ugyan biza?

– Hát a kérvényt! S nem vinném le az egyesbe, hanem az iktatóból egyenest ide hoznám!...

– Nem lehet a...

– De lehet. Az iktatóban egy falumbeli van, valamikor együtt cselédeskedtünk a leányiskolában. Kézbe adja nekem a kérvényt iktatókönyvvel együtt.

– No és?...

– Akkor aztán nincs szükség tényvázlatra, s a tekintetes úr odateheti az aláírását... Mert hát a férjem is várt egy évig annak a szobabútornak az árával...

– Az más.

– De meg aztán én is körülnézek odahaza, hátha akad valami, ami jól jön ebben a sanyarú háborús időben...

– Nézze, Balázné lelkem, én nem ígérek semmit, azt sem tudhatom, vajon a polgármester úr végtére aláírja-e vagy sem...

– De megpróbálja, ugye, lelkem tekintetes uram?

– Ezeket a régi kérvényeket félreteszem. Maga, Balázné, menjen, s adjon be egy újat... Előre közlöm, semmi törvénytelenségre sem vagyok hajlandó, de ha kapok egy iktatott írást, amelyen nincs rossz véleményezés, nem mondom, hogy nem terjesztem a polgármester úr elé...

– Meg tetszik látni, milyen hálás leszek a tekintetes úrnak ezért a nagy jóságáért...

– Csak ne hálálkodják előre, Balázné. És ne feledje el: nem mondtam semmit, nem ígértem semmit!...

Böske azonban úgy érezte, hogy az ígéret mégis elhangzott, és nem szabad késlekednie, hogy annak valóra váltását előmozdítsa. Az új kérvény megírása semmi fejlődést sem okozott, ismerte a szöveget a három megelőzőből – és a szabályszerűen felbélyegzett, iktatott papír

egy óra leforgása alatt ott hevert már az okmányokkal zsúfolt hivatali szoba íróasztalán. A valódi fejtörés és töprenkedés akkor kezdődött azonban, amikor ismét kint találta magát az utcán. Mi legyen az ígéret teljesítésével? Pénzt adjon? De hiszen magának is kevés van – s pénzzel nem is lehet megsérteni egy ilyen tekintetes urat. Bár amilyen keszeg és kopott, bizonyára ráférne egy kis fizetésjavítás!...

A Haab és Heitz fűszerkereskedés kirakatával szemben megtorpant. Valami eszébe jutott. Mi volna, ha ennek az ehezett tekintetes úrnak odaadná a kamarája hűsében féltve dugdosott utolsó tábla szalonnát? Disznót, igaz, már emberemlékezet óta nem öltek, de azon a híres Szent György-napi vásáron Böske még beszerzett néhány szál szárazkolbászt és két tábla füstölt szalonnát. A többit elfogyasztották a jegyre osztogatott élelmiszerek pótlására, ezt a megmaradt táblát Bélának akarta felpakolni Brassóba. Nem baj, így is az ő útját segíti elő!...

Késő délre járt az idő, nem érte meg már visszamenni a gyárba, ez a munkanap így is, úgy is elveszett. Inkább sietve megindult hazafelé. Égett a türelmetlenségtől, hogy mai kilincselésének nagyszerű eredményét és saját pompás ötletét elbeszélje Bélának. Most már semmi akadály a brassói útnak, a behatásnak... El is határozta, hogy ennek örömeire összecsap valami ebédet – amióta a ládagyárba jár, a két fiú amúgy sem eszik délire meleget! Már előre elképzelte, mekkora örömet okoz ez a bejelentése, és micsoda megkönnyebbülés lesz Bélának, ha megtudja, hogy az erkölcsi bizonyítvány ügye jó útra tért.

Lelkesülten csukta be maga mögött a kaput, és lihegve törtetett fölfelé a menedékes udvar macskakövein. Hiába szólítgatta azonban egyre hangosabb szóval fiait, egyikük sem jelentkezett. Érthetetlen ingerültség fogta el, holott tudatában volt, hogy ilyen időben a gyermekek nem is várhatták őt haza.

A második csalódás, helyesebben megrendülés akkor érte, amidőn biztonság kedvéért elő akarta venni a kamarából az ajándékot. A tábla szalonnának azonban nyoma veszett. Böskét kiverte a verejték, a lélegzete elfulladt, s mintha szívét is csak nagy távolságból és ritkán

hallotta volna mellkasában dobolni. Tisztán emlékezett, hogy a szalonnát ide akasztotta volt, a szellőző ablak előtt keresztben elhelyezett rúdra, még a madzag kettős csomójának nyomát is érezték ujjbegyei. De a rúd üresen állt, egy vékony zsíros karika jelezte, hogy csüngött valaha rajta valami.

Böske szédülten támaszkodott az üres polcoknak, és nehezen lélegzett. Nagy sokára kezdett derengeni elméjében, hogy hiszen a szalonnát jó néhány héttel ezelőtt, amikor a Bélával kapcsolatos tervei pontosabb körvonalakat öltöttek elképzelésében, ő maga távolította el a gyermekek szemének túlságosan is kitett helyről, és rejtette el a padlás egyik kéménylyukában. Egyetlen vágtagban rohant fel a hújuba, s remegő kézzel tapogatta meg a hamvas homályban rejtezkedő kincset.

Holtfáradtan ült le a konyhai kisszékre. Ebédfőzési kedve régen elszállott. Üresnek, kifosztottnak érezte magát. Két fiát mintha föld nyelte volna el. Aztán eszébe jutott, hogy hátha megint a műhely padlásán bujkálnak, s nagy nehezen hátrament a kertbe. De ott sem találta őket. Szeme megakadt az ágyásokat szegélyező salátabokrokon. Néhány fejet kihúzott. Ismét előrement a konyhába, és nagyokat sóhajtván ebédfőzéshez látott. Tojásos galuskát készített öntött salátával.

Éppen készen volt, amikor csikordult a kapu, s az udvaron Bélát és Gézát hallotta beszélgetni. Egyszerre elfeledte minden bosszúságát. Mégis, mikor az asztalhoz ültek, maga alig evett, már-már azzal lakott jól, hogy a fiúk farkasétvágyában gyönyörködött. Gézát figyelte. Vele az utóbbi két-három hétben ritkán volt együtt. Megnyúlt a kölyök, és milyen sápadt. Éjszakánként mintha köhögni is hallaná. Csak nem betegszik meg, mint szegény Pisti?... A váratlan aggodalom elszomorította. Letette a kezében amúgy is tétlenül billegő villát.

– Mi baj, édesanyám? – kérdezte Géza.

– Semmi! Egyél csak!

– A gyárban történt valami? – tette le Béla is gyanakodva az evőeszközt.

– Nem történt ott semmi.

– Csak nem adták ki az édesanyám útját is?

– Ugyan. Megint van deszka. Dolgozunk.

- Akkor miért volt már délben idehaza?
- Mert a városban jártam!... Hallod-e, Béla, azt hiszem, most menni fog...
- Micsoda?
- A bizonyítvány... Az erkölcsi bizonyítvány...
- Hát megint azért járt édesanyám?
- Azért. S most nem hiába.
- Hányszor képzelte már ezt!...
- Most nem képzelem... Most tudom.
- Honnét?
- Ajándékot ígértem.
- S azt hiszi, az segít?
- Olyan ajándékot adok, hogy azért akármit aláírnak.
- Mit, édesanyám? – kérdezte Géza, s a tányérjára ragadt maradékot igyekezett villájával összekaparni.
- Azt a tábla szalonnát... az utolsót... amit eldugtam volt előletek.
- Azért csakugyan aláírhatják.
- Ne szólj te ebbe, Géza – fortyant fel Béla.
- Előtted már semmit sem lehet mondani. Rögtön felpukkadsz, ha a brassói dologról esik szó. Nekem édesmindegy, hogy elmész-e vagy sem, sőt, inkább szeretném, ha itthon maradnál, de azért a dolgot meg lehet beszélni! Nem?...
- Nem pukkadok fel, és nekem is mindegy, hogy iskolába járok-e, vagy megint jelentkezem a gyárban, pláne mert újból van munka... Csak azt mondom, hogy ha már három ízben kijöttek a helyszínre kérdezősködni, és háromszor írták rá a kérvényekre a kedvezőtlen véleményt, akkor negyedszerre nem dobhatják félre az egészet, és nem adhatnak ki új bizonyítványt, mintha mi sem történt volna.
- Márpedig pontosan ez fog történni, fiam.
- Akkor az a bizonyítvány hamis.
- Már miért lenne hamis? Rajta lesz a polgármester valódi aláírása, rajta lesz a hivatal valódi pecsétje, az okmánybélyeg valódi lesz rajta – hol itt a hamis.... a hamisítás?
- Mert úgy csinálják meg, hogy az előbbieket megsemmisítik.

- De nem semmisítik meg.
- Az még rosszabb, mert bármikor elővehetik, és rögtön kiderül a való.
- Az nem csalás!... Nem vehettek-e fel negyedszerre új tényvázlatot?
- De nem vettek fel, ez a vicc!...
- És ha nem vettek fel? Melyik az igazabb: az-e, hogy az apád tisztességes, becsületes ember, aki egész életében a saját keze munkájából élt, senkinek a világon rosszat nem tett, mindenkin csak segített, a családjának áldozta az életét, tehát megérdemli az erkölcsi bizonyítványt, vagy pedig az, hogy apátok valami csodás iszonytató gonosztevő, akinek annyi sem jár, hogy a fiát beveggyék az iskolába?...
- Az más, édesanyám! Nem arról van itten szó!
- Hát miről, ha mindent olyan jól tudsz?... Tudd meg, ha azt a tábla szalonnát azért kellene odaadnom, hogy az írásra valaki odahamisítsa a polgármester nevét, akkor is megtenném. Meg én. S a bizonyítvány akkor is az igazat mondaná!...
- De egy ilyen bizonyítvánnyal nem iratkozhatom be.
- Miért ne?... Csak másoknak szabad hamisítani? Amíg azért a nyomorúságos hadisegélyért talpaltam, nem eltüntették-e az apátok bevonulásáról szóló papirosokat, csak hogy ne kelljen az ügyet elintézni? És amikor visszamenőleg is követeltem a pénzt, nem ellopták-e a felét azzal, hogy a hadkiegészítő későn küldte az értesítést? Ó, hagyj már békén, Béla!...
- De, édesanyám, hamis bizonyítvánnyal...
- Értsd meg, nem hamis!... Valódi. Törvényes. A tiszta igazat mondja. Én nem tudom, már egészen meg vagyok bolondulva, ha ezt sem úgy értem, ahogyan kell! Géza, te mit szólsz ehhez?
- Én semmit, édesanyám, mert Béla a fejemhez ver valamit.
- Nem verek én a fejedhez semmit...
- Akkor bizony édesanyámnak van igaza. Hogy lehessen hamis egy olyan okmány, amely az igazat bizonyítja?...
- Hallod-e, mit mond az öcséd is, Béla fiam?
- Hallom, édesanyám.

Hanem azért, amikor ebéd után, a már régen nem gyakorolt szokást követve, felmáztak a műhely padlására, a csöndes, de makacs vita csak tovább folyt a két fivér között. Végezetül Géza kereken kimondta, ami a szívében feküdt:

– Ha meglesz a bizonyítvány, nem maradhatsz idehaza. Itt az alkalom, hogy kettőnk közül legalább az egyikből legyen valami. Trógerolni akarsz egész életedben?

Béla nem válaszolt. Az egykor oly meghitt, kedves padlástér szűk, fülledt kuckóvá változott, amelyben sehogy sem lelte a helyét. Nem ragyogott rajta az egykori menedék melengető fénye. Még a fűrészporszagával keveredő felhevült légkör is nyomasztónak tetszett. Nyitott ajtaján most is ki lehetett látni a gondozatlan konyhakert csapzott ágyásaira. Az egrestövek és ribizlibokrok sötétzöld levélzete között még innét felülről is sejteni lehetett a már érő gyümölcsöt, de egyikük sem érzett kedvet, hogy megkóstolja.

A sápadt kék égen csupán egyetlen hatalmas bodor felhő türemlett magasra nyugat felé. Mozdulatlanok tűnt, az időnként odapillantó szem mégis látta folytonos örvényléseit, forgolódását, duzzadó növekedését. A világ fölött tompa nyomás lebegett, amely elfojtotta az alatt elterülő város zaját, a közeli kutyaugatásokat. Csak a szomszéd utcában nemrég épült betongyűrűs kerekes kút láncának csikorgása és vedrének koppanása hangzott fel olykor meglepő tisztasággal.

– Igazad van!... – mondta egy idő múlva Béla mintegy reményvesztetten. – Eddig még csak ment valahogy, de az ördög tudja, mi lesz...

Nem volt kedve folytatni. Eszében zavaros benyomások kavargtak, amelyek itt-ott olvasott újságcikkekből, fülében megragadt suttogásokból és híresztelésekből, harc-téri sebesültek elbeszéléseiből, sőt azok látványából állottak össze, és részét alkották annak az általános nyomott közhangulatnak, amely ezen a nyáron körülöttük mindent betöltött.

– Hogyhogy mi lesz? – kérdezte Géza, és szórakozottan tapogatta ócska fényképező masinájának érdes vászonborítását anélkül, hogy egész ittlétük alatt egyszer is kedve kerekedett volna beléje pillantani.

– Hát ez a háború... Senki sem tudja, mi lesz a vége. Azt is zúgatják már, hogy rossz vége lesz. Meg aztán...

– Nos...

– Arra gondolok, hogy az ipariskolából mégsem hívnak be.

– Téged?

– Azt is mondják, hogy segédszolgálatra. Mert már nincs ember, annyi a halott meg a sebesült. Szedik már az ilyen korúakat is. Azt mondják. Hát ezért...

Géza nem válaszolt. Édesapja járt az eszében. Elszomorodottan, mintegy akarata ellenére illesztette szeméhez a fényképező doboz homályos üvegét. Az ajtónyíláson túl látszó világ még mindig a feje tetején állott benne.

3

A legnagyobb bosszúság, már-már szégyen az volt, hogy a kérdéses tábla szalonnát végül is magának Bélának kellett elvinnie a tekintetes úr lakására. Igaz, lassacskán teljesen elfogadta az anyja érveit, és bár félig-meddig ellenkezve, de belátta, hogy az őket tisztességtelen módon háttérbe szorítók ellen minden eszközzel lehet, sőt kell is védekezniök. Amikor azonban a végrehajtásra került a sor, mégis elfogta az ijedelem.

Böske most már semmi címen sem hiányozhatott a gyárból. Ezekben a hetekben csökkentett létszámmal is ugyanannyit, sőt lényegesen többet kellett termelniök, mint az aranyidőkben. Este pedig, ezt Béla is belátta, anyja semmiképpen sem léphette át a tekintetes úr kapuját, anélkül hogy a hadiözvegyekre mindig kíváncsiak meg ne szólnák. Néma tiltakozással, mégis engedelmesen segített tehát Böskének csomagolni. A tisztára súrolt konyhaasztalon úgy kellett beburkolni az ajándéku aldozott csodálatos illatú ennivalót, hogy annak valódi mivoltát sem alakja, sem pedig a papírborításon esetleg átütő zsírosság el ne árulja.

A csomagra külső borítóként csavart Népszava látán Bélát ismét körülvette az emlékezés és a valóság feloldhatatlan vegyülete. A kezében zizegő újságlapok hangja, az asztallap deszkaillata mögül a tengerpart és a kikötő képe villant fel. Látta, amint a hajóval érkező friss lapot várják édesapjuk számára. Ugyanakkor azonban az udvarhelyi piactér is feltűnt a barátok templomával szemben, ahol a május elsejei gyülekezésem édesanyjuk az újságot osztogatta.

Ez is valami régebbi lapszám lehetett. Szeme gépiesen siklott végig az első oldalt keresztben elfoglaló nagybetűs szalagcímen: MEGTORPEDÓZTÁK A LUSITANIÁT – BELÉP-E AMERIKA A HÁBORÚBA? Igen, ennek már egy esztendeje vagy még több. Azóta Amerika rég hadat üzent, világháború lett abból, ami elől ők Moscsenicska Draga kikötőjéből sietve és hiába el akartak hajózni.

Türelmesen tartotta jobb mutatóujját a csomóra, hogy a mindegyre megcsavarodó merev papárspárgát Böske végre megbogozhassa. Anyja megforgatta az ügyes csomagot.

– No, vidd, és add át. Ne mondj semmit, azt se, hogy kitől, azt se, kinek – tudnak már mindent. Mikor átvettem az írást, megmondtam, hogy ma jön az ajándék. S azt is, hogy mi lesz. Csak láttad volna, majd a falra mászott örömeben!... És ne kóricálj sokat!

Béla kilépett az enyhe augusztusi sötétbe. Mégis összeborzongott. A bőre lehetett érzékeny – ma délben, jobb híján, lement fürdeni a Küküllőre, s úgy látszik, kelleténél többet hevert a napon. De meg a Szarkakő és a Hargita felől esténként már hűvös szelek indultak. A hegyek között készülődött a lombhullás. Csakhogy ez az ős már nem találja őt idehaza.

A kapu előtt Gézába ütközött. Szinte boldogan fogadta öccse ajánlkozását, hogy elkíséri. Szokásuk szerint libasorban haladtak végig az elcsendesült városka néptelen utcáin. A villanyoszlopok jókora távolságra álldogáltak egymástól. Gyengécske körtéik sárgás sugaraiban a környék még mogorvábbnak tetszett.

A kerítések napnyugta felé forduló oldalai bürök, csalán és székfű illatát lehelték. Itt-ott az udvarokban fel-

felugattak a házörzők. Néha kinyílt egy ajtó, a fény végigömlött a földön, emberi beszéd, víz loccsanása hallatszott. Aztán minden érzéküket lenyűgözte a dohányvirág édes-édes illata. Béla tudta, hogy ez a Gyerkes igazgató úrék virágoskertje, mégis – maga sem tudta elképzelni miért – az újszékelyi Sárka és vele teljesen összevegyülve és elkeveredve a szénacsináláskor megismert fiatalasszony jutott eszébe. Mintha csak erre várt volna, a sötétben mögötte baktató Géza is megszólalt:

- Tudod-e, kit láttam ma a piacon?
- Kit? – kérdezte Béla, de vissza se nézett.
- Mózsi bát...
- S beszéltél vele?
- Én-e? Örvendtem, hogy nem vett észre. Vagy lehet, nem is akart...
- Lehet... S nem volt vele senki?
- A kocsmából lépett ki.
- Milyen volt?
- Elég rongyos.
- Vajon mi lehet velük?
- Édesanyám mondja, hogy kalákában újra megépítették a házat.
- De nálunk azóta se voltak...
- Ne is jöjjenek!
- Miért?
- Hát Sztekics miatt.
- Igen... Vajon mi lehet vele?
- Talán már nem is él... Agyonlőtték.
- Ne beszélj butaságokat. Már miért lőtték volna agyon?...

Géza nem válaszolt. Csak léptei hallatszottak Béla mögött a sötétségben. Bélát hirtelen szomorúság kerítette hatalmába. Szerette volna a hóna alatt szorongatott csomagot a legközelebbi bokor aljába vágni és elszaladni. De hová?... Ha arra gondolt, hogy hamarosan valóban itt kell hagynia szülőhelyét, szívét még nagyobb bánat emésztette.

Zavaros érzései annyira elfoglalták, hogy még az ajándék átnyújtásának eleve elképzelt kellemetlenségeiből sem vett észre lényegeset. Valahol a tökéletesen kihalt Kossuth utca végén, közel a gyalogezred laktanyájához

végimentek egy macskakövekkel kirakott hosszú udvaron, amely a Malom utcai tímárműhelyek éles cserszagától volt terhes. Bekopogtattak – úgy, amint anyja megmagyarázta – a tornác feljáratával szemközt levő ajtón. Az kinyílt, egy kéz nyúlt ki rajta, keményen megragadta, végig is tapogatta a csomagot, majd azzal együtt visszahúzódott. Aztán az ajtó hang nélkül becsukódott. Béla még hónapokkal később is azon töprengett, vajon a valódi címen adta-e át a drága szalonnát.

Visszafelé a Barkóczy-vendéglőből zavaros zaj, kiabálás, énekszó szűrődött ki a néma utcára. A két Balázs fivér önkéntelenül is a másik oldalra igyekezett. Máris nyílt azonban a söntés ajtaja, s a világos négyszögben egy bizonytalanul lépegető alak jelent meg. A szemüket kápráztató sugárzásban is felismerték Mózsi bácsit. Mózsi bá kapatos volt ugyan, de nem részeg. Ő is azonnal felismerte a két fiút.

– Hé, ti!... – szólott rájuk rezes hangon.

A két Balázs megtorpant, de nem szólt.

– Ugyé, tük vattok?...

Béla nagyot nyelt, s érezte kezén a Géza markának szorítását.

– Mondtam volt, ugyé, hogy ne kerüljetek többet a szemem elé, mett megmellyesztelek?...

A testvérek csak dermedten álltak.

– De most az eccer megbocsátok... Vettem egy lovat, halljátok-é, egy lovat!... Hát csak azért!... De többet aztán ne lássalak... Halljátok-e?... No, futás, egy-kettő, amíg még jókedvemben vagyok!...

Egy másodperc múlva Udvarhely főutcája a két Balázs fiú lábától visszhangzott. Mózsi bácsi hosszan elnyújtott gúnyos kacagása kísérte menekülésüket.

Béla később sokat szégyenkezett ezen az értelmetlen ijedelmén... Mózsi bát, amilyen gyengén állott a lábán, akár egy ujjal is földhöz teremthette volna. Talán az egykori rémület feltörő emlékei készítették futásra őket a néma nyári éjszakában hallgató alacsony házak között minden valódi ok és magyarázat nélkül. Azt kellett tapasztalnia azonban, hogy ezentúl szülővárosát nem látta már folyvást a mélabú megszépítő ködén át. Az elválás könnyebbnek, már-már kívánatosnak is tetszett.

Ilyenfajta lelkiállapotban foglalt helyet néhány nap múltán a Segesvár felé induló hajnali vonat harmadik osztályának sárga fapadján. Vele szemben anyja üldögélt vasárnapi fekete öltözetében, kendővel bekötött fejjel. Béla csak most látta, hogy édesanyja, aki négy esztendővel ezelőtt, tengerparti utazásuk idején blúzós-kalapos városi asszonysághoz kezdett hasonlítani, észrevétlenül mint változott vissza azzá a majdnem falusi nővé, akinek őt egész kicsi korában ismerte. Talán ennek jeleként a háziszótt szürke posztóból készült átalvetőt sem szégyellte – az Aranyosiéknak szánt ajándékok mellett a saját apró dolgait is abba és nem a padláson levő utazókosárba rakta be. Így fejük fölött a csomagtartóban az átalvető feszítette duzzadt oldalait az ő sötétzöldre mázolt faládájának.

A vonat zsúfolásig megtelt városiakkal, falusiakkal, szabadságos bakákkal, gyógyultan elbocsátott sebesültekkel. Béla örvendett, hogy jó korán kiértek, s még az ablak mellett kapott helyet. A tolongás, taszigálódás, zűrzavar ellenére is nyugalom töltötte el. A készülődés bizonytalanságai után ez a szokatlanba és ismeretlenbe vezető út végre bizonyosságnak tetszett. Az anyja pár napos szabadságának kikönyörgése, a tanácskozások, hogy mit vigyenek és mit ne, az utolsó pillanatok váratlan vakrémülete, hogy a nagy nehezen összekuporgatott pénz nem lesz elegendő, hiszen az elmúlt héten hirtelen mindennek felszökött az ára, végül a Géza lehető legrosszabbkor jött lázas megbetegedése után valóságos élvezetnek tűnt a mozdony füttyére és a szerelvény rángatózó megmozdulására várni.

Búcsúztatni őket senki sem jött ki. Egyedül Gézát sajnálta. Noha egy napja láztalan volt már, anyja szigorúan megtiltotta a felkelést. Egykori osztálytársai pedig: Németh Dede, Dónáth Pali, Csucsi Karcsi valahogyan elmaradoztak mellőle, amióta a gyárban dolgozott. Noha iskolába menetelének híre végül mégis elterjedt, s egyikük-másikuk némi érdeklődéssel vagy talán irigykedéssel közeledett ismét feléje, az elszakadt szálakat nehezen lehetett összecsomózni. Az elválás és búcsú tehát váratlanul egyszerűnek bizonyult.

Nyugodtan, majdnem örömmel nézte, mint siklik el az ablak külső felén az állomás sárgára mázolt apró épülete, kissé távolabb az egyemeletes kórház, az aszott fűvű

puszta barompiac s mögötte a tűzoltók szürke deszkákkal födött gyakorló-épülete. A vonat átdübörgött a Küküllő hídján – a víz tükre sötétnek látszott, s apró reggeli párák gomolyogtak fel belőle a parti füzesek felé. A mozdony rikkantott egyet az országutat elzáró sorompónál, s nemsokára elérték a Kollégium-kertet.

A Csicsér és a Budvár alatt fújtatott már a gőzös, amikor Béla észrevette, hogy tulajdonképpen nem is a mostani, hanem a régi tengerparti utazás részvevője, annyira élénken támadtak fel benne az egykori benyomások.

Mintegy hintázni kezdett a jelen és a múlt, az érzékelt környezet és az agya mélyén rejtőző képzelte világ között. Mintha az Adria egykori kék hullámverésében ringatózott volna. Néha a habtarajok fölé emelte fejét, és ilyenkor a szem végigpillanthatott a nagy, nyüzsgő távolságon egészen a tengeröblöt körülkaroló kék magaslatokig, a dobhártyáján pedig sustorogva visszhangzott a tengert háborgató szél zúgása. Néha testtel és arccal a pezsgő zöldeskék vizek alá bukott, s ilyenkor a pillát be kellett hunyni a sós csípősség miatt, és az egész bőrfelület, sőt mélyen valamennyi szerv is megérezte a fullatag nyomást, valamint a felszín alatt uralkodó áramlások sodró erejét.

Ha szigorúbban összeszedi magát, nyilván könnyedén visszabilen a teljes jelenbe, Bélának azonban tetszett ez a tétova lengés-lebegés. Az elmúlt és befejezett dolgok bizonyosságában valahogyan még megnyugvást is talált a folyvást jelenné váló, de bizonytalanságával mindig nyugtalanító, sőt fenyegető jövő előtt. Anyja hangja csengett vissza fülében, anyját látta újra fiatalosan, a sikeresnek ígérkező tengeri kirándulás ígézetében, önmagát is mindkét öccsével a család, a béke boldog védettségében a tengernek vagy életnek nevezett kedves, de nem veszedelmes kalandra való készültükben. Sőt szemét annál inkább fordította el a vonat két oldalán visszaintő napfényes tájról a saját maga felidézett belső képek felé, minél jobban hatott rá a fülke mozgalmassága, hangja, levegője.

Körülöttük és mellettük már az elinduláskor jól elhelyezkedett két természetes fekete ruhás asszonyság és négy katona. Az asszonyságok szemmel láthatóan élelmiszert vittek a segesvári piacra. A katonákat most bocsátották el a hadikórházból – a fertőtlenítő gőzétől ráncosra gyúrt

ócska egyenruhájukban sápadtan, soványan és kezdettől hallgatagon üldögéltek helyükön. A két asszony annál izgékonyabb volt. A lábuk alatt, az ölükben, az ülésen és a csomagtartóban felhalmozott átalvetők, kosarak, fonott üvegek, zsákok miatt nemigen tudtak mozogni. Ez azonban nem akadályozta meg őket a folytonos beszédben.

Eleinte csak kettesben cseréltek eszmét – nem feltűnő hangon, inkább csak kínzó lankadatlansággal – a piaci árak várható alakulásáról, de úgy Keresztúr körül Balázs-nét is bevonták a társalgásba. Akkor már régen a háborúról folyt a szó. A négy katona azonban semmi hajlandóságot sem mutatott szakértői nyilatkozatokra, holott a két árus közül a fürgébbik és idősebbik gyakran igyekezett szóra bírni őket. De azok csak ültek némán, és bámulták a Küküllő két oldalán kanyargó alacsony dombokat.

Félfigyelmével Béla már jó ideje ennek a társalkodásnak szentelte magát. Egészen akarata ellenére. Mert amióta a két asszony elhagyta a tej-vaj-tojás várható áremelkedéseinek többé-kevésbé e földi területeit, beszédjük rémtörténetek világában csapongott. A háború valóságos borzalmi kevésbé érdekelték őket. Meg sem értették, amit a négy katona egyike, a sötét szemüveges, talán vak, őszes, idősebb tizedes olykor-olykor mégis odamondott nekik. Ehelyett zűrzavaros kísértethistóriákkal traktálták egymást – sírja alól kikelt csontvázakról, akik a doberdói csataterőről meglátogatták a kikapós hadiözvegyeket, az eltűnt fiúról, aki éjszaka szellem alakban kopogtatott szülei ajtaján, titkos jelekről, amelyeket elveszett férjek küldenek... Béla egyszerre azon vette észre magát, hogy aggodva figyelni édesanyját, vajon milyen hatással van rá az ostoba fecsegés, nem zavarja-e meg az utóbbi hetekben nagy nehezen visszaszerzett lelki egyensúlyát. Böske azonban nyugodtan ült a helyén, legfeljebb keskenyen összezárt ajka mutatta, hogy nincs ínyére a társalgás.

Az asszonyok is megérezhették, hogy a ragyogó nyár végi reggelhez nem illik a penészes kísértetvilág, s egy idő múltán visszatértek a valóságba. Ezúttal Béla sem tudta függetleníteni tőlük magát. Az egész fülkét betöltötte a kis fürgé öregasszony beszédje:

– Mert aztán, lelkem, a világ mostanság erőst elváltozott. Gonoszok lettek az emberek, de még milyen gono-

szok. Karddal meg ágyúkkal ontják az egyik a más drága vérit.

– S azt mind csak jó kedvből teszik, ugye nénémasszony? – szólalt meg bosszúsan a sötét szemüveges katona. – Azt nem parancsolja nekik senki? Fegyvert nem ad a kezükbe?...

– Azt már nem tudhatom, édes fiam. Én csak azt mondom, amit látok. A minapában is nem megöltek-e egy kofánét Szombatfalván? Otthagyták véribé fagyva. S még a ház földjét is felásták volt a pénz után. Azt mondják, valami orosz foglyok tették volna.

– Azok a hogyszórák sok gonoszt követnek el – tette hozzá a fiatalabbik és kövérebbik árus-asszony –, azok a vörösök, tudja...

– Tudom, tudom...

– S ugyan biza, honnét, nénémasszony? – kérdezte a katona.

– Vasárnap mondta a tisztelendő úr a prédikációban... S a saját szememmel is láttam...

– Ugyan mit?

– Csak ne legyen, fiam, olyan tamáskodó!... Azelőtt az ember nyugodtan beszekerezett Segesvárra, ott eladta amije volt a szász naccságáknak, s azzal mehetett is haza, nem bántotta senki. Most Keresztúr és Héjjasfalva között csak Isten kezében van az ember. Újszékely fölött van az az erdő, hát ott tanyáznak mindenféle kóborok, s mikor kicsapnak az országútra, isten örözzön tőlük.

– Én most már inkább csak vonaton járok – mondta a kövérebbik árusné.

– S tudja meg, lelkem, hogy asse biztos. Mondom, a saját szememmel láttam, amikor ezek a kóborok Bikafalvánál kisiklatták a tehervonatot. Valami gerendákat tettek éjjel a sínre, vagy kiszedték a csavarokat, másnap hajnalban aztán ott hevert az egész vonat az árokban, s a sok drága gépfegyver meg puska egymás hegyen-hátán. A halottakat a töltés oldalára terítették ki, s úgy rakosgatták vissza a belső részeit, s pászították a nyakukhoz a fejüket, már amelyikét még megtalálták.

– Istenatyám!...

– Hát azért mondom, hogy vonattal se biztos... Csak-hogy mit csinálhat az ember? Élni kell...

A vonat döccenve állott meg. Az állomásépületen Béla megdobbanó szívvel fedezte fel az Újszékely felírást. Szeme tovasiklott a környező dombokra-völgyekre. Otthonos, mégis idegenszerű érzések áradása zibongott végig egész testén. A négy katona összeszedte motyóját, és fel-tűnés nélkül elhagyta a fülkét.

A vonat újra döcögni kezdett, majd váratlanul sebes vágatába csapott át. Kétoldalt megváltoztak a dombok. Eltűnt róluk a vízmosások tarkázta agyagos kopárság. Valahogyan szelídebbé gömbölyödtek, mintegy növényzet-tel termékenyültek meg. Közöttük nem széles, de egyen-letesen learatott gabonaföldekkel, növény kukoricásokkal változatos síkság bontakozott ki. Bélát homályos vágy ösz-tönözte: milyen jó is volna ezt a tájat valamiképpen meg-rögzíteni, mindörökre megtartani magának! Milyen könnyű dolga is volt valaha a tengerparton Mikinek, egy pil-lanat alatt lerajzolta, ami megtetszett neki. Vajon nem tudná megcsinálni ezt ő is?...

– Most figyelj! – hallotta a kerékcsattogás közt anyja szavát. – Ott a dombon, a sötét fák közt, ahol a madarak köröznek, látod, az a fehér, az a Petőfi emlékmű. Ez a fehéregyházi csatatér. Itt esett el, itt tűnt el... Ott tovább annak az orosz tábornoknak a síremléke, akit Bem apó tüzei sebesítettek halálra... Segesvár közeledik. Készü-lődhetünk...

A két asszony kicipekedett a folyosóra. Béla még né-hány pillanatig a fák közt elsuhanó oszlopot figyelte or-mán a kitért szárnyú madárral. Nem sokat látott ugyan belőle, mégis szerette volna emlékei közt megőrizni. Aztán levette az átalvetőt.

Éppen saját faládáját ragadta meg, amikor a kocsí hirtelen nagyot rándult, majd féloldalra hajlott, és léleg-zetfójtó bakugrások közepette még néhány méteren át folytatta útját. Mindenfelől üvegcsörömpölés, sikongás, zúrzavaros zshivaj és zuhanó tárgyak kopogása hangzott. Béla még látta, amint anyja a két ülés közé tántorodik, aztán el kellett kapnia a fejét a kozmikus tömegként feléje zúduló zöld láda elől. Így is olyan ütest kapott a vállára, hogy néhány pillanatig elsötétült előtte a világ. Mikor ismét magához tért, anyja aggódó arcát pillantotta meg. Kint és bent szakadatlanul folyt a visítozás és tompa do-

bogás. A megbillent kocsi azonban szilárdan állott a talajon.

Merényletről természetesen szó sem volt. Csupán a segesvári állomás közvetlen szomszédságában lévő Küküllő-híd eresztékei rokkantak meg a háborús igénybevétel következtében, és rogytak be – mintegy ironikusan – az udvarhelyi kávédaráló alatt, miután a nagy gyorsvonati szerelvényeket addig hiba nélkül átengedték.

A kisiklott kocsiból előkecmergő halálsápadt vagy vörösrre pirult utasok sápítózva csoportosultak az orrával előrebukott mozdony körül, és hallgatták a vonatszemélyzet válogatott káromkodásait. Egy-két zúzott, karcolt, horzolt seben kívül emberben nem esett kár. Ruházatban és ételneműben annál több. A tejes, tejfeles üvegek és kának tartalmának nagy része az utasok ruháján szikkadozott.

Az általános kép mélabús volt, de nem tragikus. Rövidesen pallókat fektettek át a hídfő lerogyott részén. Az utasok gyalogszerrel cipekedtek a nem messze fekvő vasúti állomásig. Béla majd megszakadt zöld ládájának súlya alatt. Anyját is szinte földig húzta a megtömött átalvető.

Az augusztusi nap kegyetlen sugaraiban végre érkeztek az állomás területére. Nem is mentek tovább a raktáraknál, ott rogytak le mindketten az egyik téглаépület árnyékában. Szerencsére közel volt a vízvezetéki kút. Béla hosszasan hűsítette égő tenyerét és izzadt arcát a vastag vízsugárban – csupán azután vette szemügyre a nyomásra működő szerkezetet, amilyent Udvarhelyen még nem látott.

Letelepedtek a gyér fübe, és hátukat a falnak vetve falatoztak. A hidat javítgató munkások előttük verték fel a port, előttük füstölt és gőzölt a darut húzó-toló mozdony, de ezzel keveset törődtek. Béla fel-felbámult az állomás fölött emelkedő meredek dombra, annak is a tetjére. A dombról piros cserépfödeles kellemes kis ház nézett vissza rá! A Villa Franca, mondta róla valaki.

Béla felállt, kinyújtóztatta elgémberedett tagjait, elsétált a raktárépület túlsó oldalára, s végigjártatta szemét az erdős dombok közt épült városon. Meredek hegyháton emelkedő templom kapta meg a szemét – magasabb és szebb volt, mint az udvarhelyi, az a fehér, persze kissé

falusias. Ebben a pillanatban ötlött eszébe, hogy Misselbacher úr is segesvári. Mi volna, ha véletlenül összehalálnának?

Kora délutánra elkészült az ideiglenes híd. Béla és anyja felvergődött egy minden elképzelést felülmúlóan zsúfolt személyvonatra. Emberek, ládák, csomagok, kosarak izzó tömkelegében rázódtak, izzadtak, lihegtek Brassó felé a véget érni nem akaró úton. A kimerült mozdony a legapróbb állomásokon is hosszasan pihegett. Közben a forgalomkiesés folytán felgyúlt és a várakozás miatt felbőszült tömeg vadul rohamozta az eltorlaszolt ajtókat, az amúgy is fulladásig tömött folyosókat és fülkéket.

A zűrzavar, a felbomlás látomásszerű képei kavargtak Béla sajgó szeme előtt. Válla lüktetett – csak most kezdett arra gondolni, vajon a rázuhant láda nem sértett-e csontot. Nem tudott figyelni a vonat mellett elkanyargó tájra, amely erdős dombjaival, megművelt tág mezőivel, rétjeivel és tarlóival éppen annyira különbözött a megszőkott udvarhelyi vidéktől, mint a sínek mentén itt-ott felvillanó Olt vize a Küküllőtől.

El-elbóbiskolt a fullasztó melegben. A félig álom, félig ébrenlét állapotában zavaros képek vették körül. Tegnap, tegnapelőtti, sőt még távolabbi múltba merült tájak, történések, emberek zsibongtak le-lecsukódó pillái mögött. Néha annyira nyomasztotta ez a kavargás, hogy szinte hálás volt sajgó vállának, amiért a vonat egy-egy döccecésekor a valóságra riasztotta.

A nap eltűnt a jobbkézt eső dombsor mögött. A nyitott és kitört ablakokon át hűvösebb levegő áramlott be, és némileg magukhoz térítette az elkínzott utasokat. Béla fellélegzett. Mintha válla sem sajgott volna olyan rettenetesen. A készülődő alkonyodásban még el tudta olvasni az állomásneveket: Rákos, Apáca, Földvár, Botfalu... Mindenhol megálltak, mindenütt százak lepték el a csorgókat és kutakat. Ő azonban nem jutott vízhez. Elmondhatatlan szomjúság kínozza. De a testek és tárgyak egymáshoz sajgolt tömegéből egyetlenegyszer sem sikerült kivergődnie – nemhogy az állomási kutakig, de még a kocsijáig sem.

Az Olt elkanyarodott a töltés mellől. A szerelvény hirtelen kitáguló síkságon haladt délnek. Közelükben lassan

sűrűsödő homály takarta a talajt, de a lapály peremén karéjban álló hatalmas hegyek még aranyosan villogtak a napfényben. Béla még annak idején a Dinári Alpok karsztvidékén sem látott ilyen óriási sziklatömböket. Mintegy közvetlenül a tengerfenék simaságú talajból szökkentek fel az égnek, és bástyaként zárták le a déli látóhatárt. Még a nyelvét szikkasztó, torkát fojtogató szomjúságról is megfeledkezett. A vonat egyre közelebb hatolt a hegyekhez. Erdővel borított dombok tövében füstölgő gyárkérmények, a homályban is pirosuló tetők látszottak. Házak között csattogott el a szerelvény. A mozdony éleset, keserveset sípolt.

– Ez már Brassó! – hallotta anyja hangját a kerekek zajában, a megbolyduló utasok nyüzsgésében.

4

Egész éjszaka kínosan forgolódott az Aranyosiék apró konyhájában megvetett szükség-ágyon. Hol sérült válla sajgásai, hol a telek közvetlen szomszédságában negyedóránként-félóránként eldübörgő, hosszan sípoló, csörömpölő vonatok ébresztették fel. Rövid szunyadásait is szokatlan zajok tették nyomasztóvá. Társzekerek, tehergépkocsik vasas kerekei görögtek a hepehupás kövezeten. Hangok csattantak, jelzések süvöltöttek, harang kondult. Óraütéseket sodort magával a szél. Közelben-távolban izgatott kutyák csaholtak. És mint tévesen beállított ébresztőórák, veszetten kukorékolnak a kakasok.

Béla néha didergett, néha verejtékben úszott. Bizonyára láza van, gondolta, miközben tüzelő vállát tapogatta. Erőszakkal lehunyt pillái mögött az előző nap nyugtalanító töredék-képei kergetőztek. Mikor azonban kora hajnalban végleg megébredt, a lázas képzelődésnek egyszerre vége szakadt.

Mint valami benső jeladásra, az események emlékei szabályos logikai sorba rendeződtek. Villámszerűen pergett le előtte a megérkezés. Az udvarhelyihez képest óriási és

emberektől nyüzsgő pályaudvar. A soknyelvű beszéd. Az alacsony, mozgékony, sötét hajú, sötét bőrű és fekete szemű Gábor bácsi, aki mosolyogva siet eléje. A csomagokkal való cipekedés a vágányoktól nem messze fekvő külvároson át, ahonnet jól lehetett látni az alkonyi fényben a város fölé púposodó Cenket és a környező hegyvonalakat. A magasföldszintes házakkal szegélyezett Rézműves utca, melynek közepe táján befordultak a 21. szám vaskapuján, hátramentek a keskeny udvaron, felbaktattak néhány betonlépcsőn, és végre megpihenhettek az Aranyosiék szobakonyhás kis lakásában.

Szeretettel fogadták őket – talán édesapja kedvéért, akit Gábor bácsi az este folyamán többször is nagy megbecsüléssel, mintegy tisztelettel emlegetett. De talán anyja kedvéért is, aki iránt a vendéglátók hasonló figyelmet tanúsítottak.

Bélát csupán Juliska néni szenvedő szomorúsága zavarta. Férje villogó barnasága mellett különösen feltűnt hajának fakószőke színe, sápatag bőre, szemének vize nyőskék csillogása, leginkább azonban a vontatott beszédéből és lagymatag mozdulataiból áradó bánat. Mindent megtett, hogy jóindulatát kimutassa: Böskét könnyezve ölelgette, Béla vállát azonnal hideg borogatással orvosolta, egész háborús éléskamráját kirakta a vacsorázó családnak. Ő maga azonban szinte semmit sem evett – csak valami aszpirinemet nyeldesett kínzó fejfájása ellen. Amíg Gábor bácsi fürgén kínálhatta vendégeit, feleségének arcáról percre sem tűnt el a mélabús közöny.

Ezzel az arckifejezéssel készítette fel urát kora reggel gyárbamenetelkor. Gábor bácsi elindulása előtt még egyszer elismételte Böskének a beiratkozással kapcsolatos teendőket. Aztán sebbel-lobbal kapta kis faládikáját, mert a kisvasút, a „tramváj”, ahogyan ő mondta, mindjárt indult a Cenk északi dudorához csatlakozó Csigahegy mögött füstölgő cementgyár felé. Gábor bácsi már évek óta ott dolgozott mint karbantartó lakatos. Harctérre nélkülözhetetlen volta miatt nem küldték.

Ők ketten ott maradtak a szomorú, szótlan s félóránként egy-egy aszpirint nyeldeső Juliska nénival, akinek vendégszeretetét a kora reggel józansága sem csökkentette. Semmiért a világon nem engedte, hogy vendégei a

hazaiból fogyasszanak, mindent csak a sajátjából kínált. Tiszta törülközőt készített a vízvezeték mellett álló mosdó-állványra. Hosszasan magyarázta az ipariskola felé vezető utat. Arcát azonban változatlanul a méla bánat felhői lebegték körül. Rossz volt ránézni. Béla – akármennyire szégyenkezett saját hálátlansága miatt – igyekezett lehetőleg elkerülni a pillantását.

Valamivel nyolc óra előtt fordultak ki a vaskapun. A délkeleti friss szél messze sodorta a város felől a pályaudvar komisz kőszénfüstjét, az üzemek kipárolgásait, a cementgyárból kiáradó sűrű fehér port. Az ég tisztán ragyogott. A Rézműves utca hosszán végig lehetett látni a közelinek tetsző emelkedést megkoszorúzó Fellegvárig. Béla csodálkozva nézte a reggeli napban vöröslő bástyafalakat és a föléljük emelkedő, sárgára meszelt épületeket. A távolabbi dombokon házak fehérlettek, a Cenk hatalmas púpjának város felé eső oldala azonban még haragosan sötét árnyékot vetett a távolban húzódó utcákra. A levegő, a nyári ragyogás ellenére, élesen hatolt a tüdőbe. Béla vasárnapi ruhájában is össze-összeborzongott.

A hosszú Szentpéteri út végén jól látszott az iskola kétemeletes épülete. Böske idegesen fordult a fiához:

- Aztán te csak ne sokat beszélj az irodán!
- Én-e, édesanyám?... Dejszen én...
- Hát csak úgy mondom... Kivált apádról ne ejtszót.
- Miért ne?
- Tudod te azt jól!... Ha kérdez valamit az igazgató, te csak azt ismételd, hogy apád iparos, asztalos iparos, s mindjárt négy esztendeje a fronton van.
- De hiszen ez az igazság, édesanyám.
- Persze hogy ez!... S kinek mi köze, hogy miért hívták volt be?... Erről hát egy szót se!
- Eszem ágában sincs, édesanyám.
- Hát azért... S a bizonyítványról se járasd a szád.
- Azt én a legszívesebben összeszakítanám. Abból még baj lesz.
- Csak ne jósolgass! Nem lesz baj! Nincs annak semmi bibije. Tisztára hivatalos és igazi bizonyítvány az.
- Majd meglássuk.

– Mit látsz meg, te Béla? Jézusisten, hogy ki tudod hozni az embert a béketűrésből!... Ugye tudod, hogy a bizonyítvány nélkül nem vesznek fel?

– Tudom.

– Hát akkor mit űzöd az eszedet?

– Inkább maradtam volna otthon!

– S ezt most mondod, ugye, annyi költség és fáradtság után, mikor még ott is halhattunk volna a Küküllő hídjánál!... Nem törödsz te semmit az anyáddal, Béla!

– Bocsásson meg, édesanyám!

– Nem akarod látni, hogy mindent csak értetek csinállok!... Amióta Pistikém, szegény, meghalt, amióta apád ki tudja hol van, él-e még, magamra még egy percig sem gondoltam, csak rátok kettőtökre!... Nincs már nekem ebből az életből semmi. Jobb volna, ha én is ott feküdném a temetőben. S amikor értetek küszködöm és kínlódom, az a hála, hogy még csak nem is segítesz nekem.

– De segítek, édesanyám. Ne tessék már megint sírni.

– Jó, jó!... Add ide azt a zsebkendőt!... Csakhogy akkor hallgass rám egy kicsit, s ne ellenkezz mindenben.

– Igen, édesanyám.

– Igen? Azt mondod, hogy igen?

– Nem, dehogyis, nem ellenkezem...

– Hát azért... S figyelj ide! A bennlakásba csak azokat veszik fel, akik bemutatják a vagyontalansági bizonyítványt.

– De hiszen a ház Udvarhelyt a miénk!

– Csakhogy a bizonyítványt mégis megszereztem!

– Maga, édesanyám? És ezt is úgy, hogy...

– Sehogyan úgy!... Beadtam a kérést, kiadták az írást... Csak így!... Tehát erről se beszélj! Se a házról, se apádról, semmiről!

– Nem beszélek, édesanyám.

– No, itt vagyunk! Ne hozz rám szégyent, fiam! Béla szorongva lépte át a vasrácsos kerítés kapuját. A baloldalt kerttel, jobb felől vörös salakos játszótérrel határolt kétemeletes szép új épület láttán, mintha számára tilos területre tévedt volna, elfogta az idegenség. A tisztára sikált széles lépcsők, a lengőajtók, a nagy ablakok elutasító közönnyel néztek rá. Még a mészből, fertőtlenítőből, porból, enyvből összeállott iskolaszagot is nyugtalaní-

tónak érezte. Hirtelen vágyakozás fogta el Misselbacher úr ládagyára után.

A kongó, hatalmas épületben látszólag senki sem tartózkodott. Béla és Böske egy ideig elveszetten ödögött az üres folyosókon emeletre föl, emeletre le. A nagy hármasalblakok keretében hol a Cenk kopár sziklacsúcsa, hol a Fellegvár sárga épülettömbje integetett nekik. Másodszor jutottak le már a bejáratig, amikor egy Béla-forma fiú lépett velük szembe.

– Az irodát keressük... – csapott le rája Böske megkönnyebbülten.

– Az első emeleten... – hordozta végig rajtuk olajzöld szemét a fiú. Majd homlokából kisimította sötétbe hajló haját, és csengő hangon közölte: – Tessenek velem jönni...

Előttük lépett be a tágas helyiségbe, melynek közepét zöldposztós hosszú asztal foglalta el. Erre keresztben állott az igazgatói íróasztal. A belépőt eleinte elvakította a három ablakon is besugárzó fény, s mikor magához tért, első pillantása önkéntelenül is az igazgató feje fölött függő óriási olajfestményre esett. Süvegesen, kardosan, csizmásan életnagyságú szakállas férfiú nézett alá a mintegy elébe járulókra. A keret alatt nagy betűkkel ez a felírás állott: Báró Szterényi József országgyűlési képviselő. Béla meghökkenően bámult vissza rá. Észre sem vette, hogy az asztal mögött irományaiba temetkezve csíptetőt viselő ószes, alacsony és örökösen szivarozó ember üldögél. Csak a hangjára riadt fel.

– Jól van, Olaru fiam! Elmehetsz – mondta vezetőjüknek. Az megfordult, bólintott nekik, és kisietett az ajtón.

A szivarozó férfiú, akiben Béla az igazgatót sejtette, ismét írásaiba temetkezett.

Böske megköszöri a torkát. Erre az illető letette a nehéz nikotinszagot árasztó szivart, és fémkeretű orrcsíp-tetője fölött mintegy meglepetten nézett rájuk.

- Hát kegyedék mit akarnak?
- Iratkozni jöttünk, kérem szépen – rebegette Böske.
- Máris? Ugyan mi ütött kegyedékbe?
- Udvarhelyről jövünk, kérem szépen.

– Az nem baj, no. És valakinek csak kell elsőnek lennie! Szóval elhozta a fiát. Pedig ahogy nézem, egymaga is idetalált volna... Adja csak ide azokat az írásokat!...

Béla szívét váratlan ijedelem szorította össze. Az igazgató úr nikotinsárga ujjai között kinyíltak, meg-megzizentek, fel-felkunkorodtak a Böske táskájából előkerült és szorgosan összehajtogatott okmányok. Az igazgató úr kínos lassúsággal tanulmányozta végig valamennyit, mintha rejtett hibákat akart volna felfedezni bennük. Bélának úgy tűnt, hogy különösképpen a jóviseleti bizonyítványánál időzik el sokat, annak aláírását, pecsétjét vizsgálgatja, még az ablak felé is tartja, hátha felfedezi valahol a lehetséges vakarást.

Béla már nem is tudta tovább nézni. Elfordította a fejét. Tekintete makacsul tapadt a sarokban álló meggyesínű zongorára, amely oldalán ismét csak a báró Szerényi réztáblás névjegyét viselte, hiszen ő volt az ipariskola legfőbb szervezője és pártfogója. A zongorán iratcsomók állottak szép rendben. Béla nem merte levenni róla a szemét. Mostanra már a papírzizegés is elmúlt. A feszültség szinte elviselhetlenné nőtt. Mégiscsak odapillantott, ahol az igazgató úr kékes füstfelhőt fújt maga köré, és utána sebesen körmölt valamit az előtte fekvő könyvbe.

– No, Balázsné – bökte ki végül, és csíptetője fölött Böskére pillantott –, a fiú be van írva. Első helyre, ahogyan jelentkeztek... – De a bennlakásban nincs hely, egyetlenegy hely sincs...

– De hát hogy lehet az, igazgató úr, ha már az elsők voltunk?...

– Az úgy lehet, hogy a tavalyiaké az elsőbbség, aztán a Brassó megyeieké, aztán a háromszékieké meg a csíkieké. Udvarhely aztán jönne, ha jöhetne... Miért nem adta be a fiút az ottani ipariskolába?

– Az agyagipar. Asztalosság a szakmánk.

– Igaz, igaz. De akkor sem vehetem fel! Tessék, itt a vagyontalansági bizonyítvány. A többi nálunk marad.

– S akkor mi mit csináljunk?

– Azt már én nem tudom, Balázsné. Keressen szálást a fiúnak. Valami rokonnál. Effélénél... De nem akármilyent!... Ez nem inasiskola!...

– Jaj, igazgató úr, mi lesz most a fiammal?

– Vigye haza, ha nem megy másképp!... Nem kell itthagynia... Habár, úgy látom, jófejű fiú... De én azonnal törlöm is erről a szép első helyről...

– Azt már nem, igazgató úr kérem!

– Akkor hát viszontlátásra az első tanítási napon. No, isten kegyedéssel!... A kapu alatt a hirdetőtáblán elolvashatják, mi mindenre van szüksége a tanulónak, azt szerezzék be. Egyébről az iskola gondoskodik.

A lépcsőkön lefele, de a hirdetmény olvasása közben is Béla azon töprengett, vajon a bennlakás megíúsulása nem volna-e eléggé nyomós indok az egész iskolai terv feladására. Bármilyen kedves volt a Vadász igazgató úr mélyről jövő hangja, bármilyen megnyugtató tudott kelteni villogó csíptetőjével, bármi sebesen be is írta őt elsőnek az 1918–19-es iskolaév tanulói közé, mégis idegennek, betolakodónak, tilos területen járónak érezte magát.

A hirdetmény mellett kifüggesztett tanrend is megriasztotta. Magyar, német, számtan, mértan és ábrázoló rajz, szabadkézi rajz, mintázás, természettan, vegytan, szépírás, egészségtan, könyvviteltan és költségvetésan, faipari technológia és gépismeretek, szakrajz és szerkeztan – és mindez heti ötvennégy, vagyis napi kilenc órában, amelynek kétharmada műhelygyakorlat!... Béla tudta, hogy ilyesmire soha nem lesz képes. Újból elfogta a menekvés sürgető vágya. Még az sem tudta vigasztalni, hogy a tanrend tudósítása szerint mindkét nyelvet a szivarozó, orrcsíptető, alacsony, tömzsi és minden külső jel szerint jóindulatú Vadász igazgató úr tanítja, vagy hogy a szabadkézi rajz tanárának olyan furcsa kettős neve van, mint teszem Sipos-Schmidt!...

Böske is végzett a másik jegyzék tanulmányozásával... lábravaló... törülköző, ó... munkaköpenyt kell venni s egy inget még... – mormogta maga elé elmélyülten.

– Édesanyám!...

– Mi kell? – horkant rá Böske, mint akit álmából ébresztettek.

– Nem volna jó mégis visszakérni azokat az iratokat?

– Elment a szép eszed?... Életemben nem hallottam még ilyent!...

– De hol fogok lakni?...

– Hogy hol?... Kigondoltam én azt is! Tudtam, hogy ide csak a protekciósok jutnak be. Megbeszéltem ma reggel Juliska nénéddel. Náluk maradsz kosztra-kvár-télyra. Hallod! Gábor bátyádéknál! Ez el van intézve, s többet szó se essék róla. Értetted?

– Igen, édesanyám.

– Délután megyünk, s megvesszük, ami kell. Az esti személylyel pedig indulok haza.

5

Néhány különös nap következett – tele az ismerkedés meglepetéseivel, a semmire nem kötelezettség felszabadult érzésével, s ugyanakkor a gyökértelenség fulasztó lebegésével.

Béla csak most értette meg, milyen szorosan kötődik otthonához, a családhoz, egész Udvarhelyhez. Nappal még csak elfoglalta magát Brassó új színeivel, szagaival, zajaival, amikor azonban esténként bebújt az Aranyosiék kisdud konyhájának ablak felőli sarkában most már véglegesen felállított ágyba, szeme előtt elhagyott életének emléktöredékei táncoltak álmatlan órákon át. Szinte halotta anyja zsörtölődését. Géza mindegyre felnőttebbé váló beszédét, a ládagyári gépek sivítását-kattogását. De mindez nem lehetett valóság. Lényegében egymagára maradt egy már álmképektől alig-alig zavart, kézzel tapintható tárgyi világban.

Aranyosiék minden különösebb ceremónia nélkül maguk közé fogadták. Béla nem tudta, hogy anyja miféle egyezséget kötött velük, ők azonban természetesnek találták a váratlan családi szaporulatot. Úgy is bántak a hirtelen megnyúlt kamasszal, mintha mindig is ott lábatlankodott volna a szoba-konyna szűk térségében vagy az egyetlen lombos diófával dicsekedő keskeny udvaron.

Juliska néni a maga örökös fejfájásaival és búsongásaival mindenesetre nyomasztó jelenségnek látszott – az emberben néha a vér is megfagyott, ha rátekintett, és olykor még Gábor bácsi szakadatlanul tevékeny vidámsága is le-lehervadt. De ő sem volt harapós vagy gonosz indulatú, s szívesen tűrte, hogy Béla hosszú órákat kóboroljon a Schiel-gépgyár, a Scherg-posztógyár, a Schlandt-börgyár környékén vagy a közeli Csigahegyen.

A dombtetőről messze el lehetett látni. Kelet-északkelet felé tyúkborító alakú hegyek határolták a Barcaságot. Délnek vezetett a vasút és a jegenyék közé szorított egyenes országút Predeál felé. A Csigahegy tövében, a nyersanyagként mélyen lemetszett domb túlsó oldalán a cementgyár hatalmas kettős kéménye eregette a sűrű füstöt, melynek pora vastag rétegekben rakódott le a környék házfödelein, fáin, épületein, vagy sodródott el a szél szárnyán egészen a legtávolabbi városrészekig.

Gábor bácsi két ízben is magával vitte a gyárba Bélát. A kisvasúttal indultak. Béla sokáig nézegette a sárga kocsikon levő jelbetűket, melyek a négyszögletesre álcázott furcsa kis mozdony két oldalán is megismétlődtek. Mi lehet az, hogy B H H É V ? – gondolkozott. „Az csak annyi – nevetett vissza Gábor bácsi –, hogy Boldogtalan Halandó, Hogyan Érsz Vissza? – mert régi is már a szerkezete, meg a hadi szén sem fejleszt elegendő gőzt.” A Béla hitetlenkedő pillantására mégis elárulta a köznapi megoldást: Brassó–Háromszéki Helyi Érdekű Vasutak. A Brassót még csak értette Béla, sosem tudott azonban rájönni, mit keres az elnevezésben Háromszék.

A kaput őrző szuronyos öreg baka ügyet sem vetett rá, amikor Gábor bácsi oldalán a többi munkás között belépett a gyár területére. Ott sem sokat zavarták. Nyugodtan bejárhatta a sűrű cementporral fődött részleget – mégpedig a véletlen következtében a termelés menetével ellenkező irányban. A csomagolónál kezdte, majd elhaladt a silók mentén a cementmalomig, onnét tovább a klinker-rakodóig. Már-már el is fáradt, de nagyon érdekelte a két méltóságosan mozgó forgókemence. Felső végükön mindenféle ülepítők, malmok zúrzavarába keveredett – ijedezve kívánta, bár soha meg ne kezdte

volna ezt a kóborlást Gábor bácsi nélkül, amikor a golyósmalom közelében éppen rábukkant.

Helyesebben Gábor bácsi fedezte fel Bélát, aki a fülíg szurtos, olajjal kent ruhás, alacsony alakban alig ismert rokonára és szállásadójára. Gábor bácsi a ládikájából elővételten vele egy darab ragacsos fekete kenyeret, amelyet Juliska néni csipkebogyó ízzel, vagyis hecsempecsel kent volt meg vékonyan. Aztán sietve visszakúszott a valami meghibásodás folytán leállított forgómalom dobjába.

Béla letelepedett egy napsugártól meleg mészkősziklára. Elnézte a sodronykötélpálya lassú mozgását. Majd szeme tovasiklott a Cenk kopár innenső oldalán a távolabbi erdős hegyhátakig, s azokon is túl egy hol felfénylő, hol fehér gomolyfelhőkbe burkolózó hegycsúcsig, amilyenhez hasonlóan magasat még világéletében sem látott.

Emlékeztette is ez a csúcs valamire – különösen amikor fehérlő szikláit nem takarta köd –, csak éppen kenyérmajszolás közben nem jött rá, hogy mire. Nem ez a lármás, gépzajos vidék, nem a mézpor, szénpor, a hegyek felől olykor hirtelen lecsapó hűvös szél motoszkált gondolatai mélyén, hanem valami egyéb. Aztán hirtelen rájött, hogy Cherso, vagyis Krk szigetének hármaspúpja kísért vissza a mindörökre eltűnt múltból.

Szemét sokáig nem tudta levenni a távoli kék égre magasodó jelenségről. Hazafelé a gépgyárból Gábor bácsinak is mesélt róla. Sőt néhány nap múlva külön nagy kerülőt tett a Fellegvár dombja felé, hogy onnét ismét szemügyre vehesse. Másodnaponként reggel ugyanis a Juliska néni kérésére kannával a kezében tejért gyalogolt fel az úgynevezett Bolgárszeg legvégébe, ahol a város már elveszett a déli hegyek erdős csúcaiban. Tejet a háborús idők miatt csak így lehetett szerezni, de ő szívesen vállalta a kirándulásnak is beillő hosszú utat.

A kerülőt hiába tette azonban. A könnyű északnyugati szél már kora reggel hömpölygő felhőgomolyokat pörgett a város fölé. A messzi hegyek eltűntek a mindenfelé kavargó szürkességben. Csalódottan baktatott át a belváros gránitkövekkel kirakott üzleti negyedén, el a méltóságosan komor Fekete Templom mellett, végig a hulla-

dékokkal telehányt Graft-patak partján, s meglepődve vette észre, hogy mennyire elváltozik a város arca!

Nemcsak az egymáshoz szoruló magas épületek látszottak idegennek. A köztük siető emberek is mintha mélységesen különböztek volna az otthoniaktól. Ruházatuk városiassága is más volt. Bélát mégis leginkább beszédjük ejtette zavarba. Hiába hegyezte a fülét, szavaikból alig értett valamit. A tükörlakáik mögött üres vagy szegényes kirakatokat mutogató nagy boltok és áruházak cégtáblái után próbált tájékozódni: Kamner és Jekelius, Hesshaimer, Reiser, Zeidner, Scheeser, Vestemean, Berbecar, Cioflec – olvasgatta a szokatlan neveket. Egyszerre ismét elfogta az egyedüllét, a magára hagyatottság érzése.

Sietve igyekezett tova a sötéten fölėje tornyosodó házak között. Csak a Bolgárszeg otthonosan alacsony, rendezetlenségükben mégis különös házai között nyugodott meg kissé. Itt még az érthetetlen beszéd sem zavarta. Később jelek segélyével vidáman értekezett a tejet nagy sajtárban kevergető és az ő kék zománcos bádogedényébe átöntő görnyedt, alacsony nénivel. Sőt búcsúzaskor büszkén köszönt vissza neki az újonnan megtanult két szóval: „La revedere!” Éppen csak sejtette, hogy az annyit jelent, mint: viszontlátásra, és talán a földig érő fekete szoknyát, sötétbarna selyemblúzt és erősen a homlokába húzott, szintén sötétbarna fejkendőt viselő néni kineveti. De ez nem következett be. Szinte vidáman ballagott házáig a sötét ég alatt. Két kezében sűrűn cserélgette a súlyos edényt. Fogója erősen vágta a tenyerét, holott zseb-kendőt is tekert rá. Mikor belépett a Rézműves utca huszonegy vaskapuján, csepegni kezdett az eső.

Így csepegett, zuhogott, záporozott szinte szünet nélkül az iskola kezdetéig. Béla életében nem látott még ilyen kitartó esőzést, nem érzett maga körül ennyi vigasztalan nedvességet olyan időszakban, amikor naptár szerint még nyárnak kellene lennie. A felhők alacsonyan szálltak. Az egész világ sáros, hideg nyirkossággal telt meg. Otthon ilyenkor elbújt volna valahová olvasni, itt nem volt erre mód, csak az Aranyosiék apró konyhájából lehetett elkeseredetten kifelé bámulni. Juliska néni örökösen bánatos jelenléte is elvette mindentől a kedvét.

Ugyanezt a nyirkosságot lehetett érezni a különböző famegmunkáló gépekkel felszerelt tágas tanműhelyben is, ahol Vadász igazgató úr az egybegyűlt ipariskolások előtt évkezdő ünnepi beszédét mondta. A ruhák gőzölögtek. A magas ablakokat befutotta a pára. A nyárral, háborúval, a négy esztendeig tartó zűrzavaros állapotokkal elrakoncátlanodott kölykök nyugtalanul izegtek-mozogtak. Folytonos zsongás-susmotolás gomolygott fel a magas mennyezetig.

Béla nem is tudott a beszédre figyelni. Az első sorokban álldogált a hozzá hasonlóan tétova és gyámoltalan újonnan beiratkozottak között. Senkit sem ismert. Nem is nagyon merészelt a mellette állókat megszólítani. Ha szóltak hozzá, tétován felelt. Ő, aki eddig olyan biztosan mozgott az otthoni világban, néhány nap leforgása alatt elvesztette bátorságát. A zszibongó, nyugtalan környezetben inogni érezte talpa alatt a földet. Hallott ugyan valamit a Vadász igazgató úr mély basszusán nehéz időkről, a harctéri nagy áldozatokról, a kötelességteljesítésről, mégis inkább csak fel-felvillanó orrcsíptetőjét látta, majd fel- és aláhanyatló jobbját, amely mintha egy láthatatlan szivarrudat igyekezett volna elkapni a nyirkos levegőben.

A beszéd végeztével a terem megbolydult. A tanulók egymást taszigálva, ordítózva tolongtak az osztályterembe vezető kijárat felé. Béla megrettenve nézte a féktelen tombolást, amelynek okát hirtelenjében fel sem ismerte. Csupán sodródott ő is az utolsó sorokkal. Egyszerre megszólította valaki. Az öröm fellobbanó melegével ismerte fel azt a fiút, aki annak idején megmutatta nekik az igazgatói irodát.

– Ülj velem egy padba! Jó? – kérdezte az, és vidám szemét egyenesen Béla felderülő arcára szögezte.

– Jó!...

– Az én nevem Olaru.

– Tudom. Mondta akkor az igazgató úr.

– Persze! De ha akarod, szólíthatsz Ovidnak is.

– Ha te is akarod.

– Téged hogy hívnak?

Béla megmondta. Azon gondolkozott, vajon a vad viháncolásban, vasalt bakancsok és ócska cipők csattogásában a másik megértette-e. Osztálytársa azonban kemé-

nyen megragadta a kezét, és szó nélkül vonszolta maga után, fel a széles lépcsőfeljáraton egészen a második emeleti osztályteremig. Az utolsó előtti padban két szomszédos üres helyre bukkantak. Lihegve és nevetve néztek egymásra.

A teremben kettejükön kívül huszonöt-harminc kamasz lármázott. Voltak köztük városiasan öltözött fiúk, de jó részük falusi gúnyát viselt. Béla és padtársa az idősebbek közé tartozott. Náluk nagyobbak is akadtak – rekedtes hanggal, a felső ajkukon pelyhedző bajusz árnyékával, nyútt öltönyeikből feltűnően kinyúló tagokkal. A lárma és tombolás leginkább ezektől származott. A többiek némi félnék idegenkedéssel, de tisztelettel is nézték őket.

– Senkit sem ismerek – mondta mosolyogva Ovid.

– Én sem – vallotta be Béla.

– Te mi leszel?

– Bútorasztalos... Édesapámnak műhelye van otthon.

– Az enyém faszobrász... Szenteket faragott a Miklós-templomba... Tudod, ott a Porond téren...

Béla megrázta a fejét. Csak később jutott eszébe, hogy tejvívás közben mégis járt arrafelé.

– De most az olasz fronton van...

– Te is faszobrász leszel?

– Mit tudom én? Anyám megmutatta Vadász igazgató úrnak, amit faragtam, s ő tanácsolta, hogy ide írasson be. Meg hogy a nyelvet is megtanuljam.

– Dejszen úgy beszélsz, mint én vagy akárki.

– Eredj már!... Folyton csak csúfolnak. Majd meglátod.

– Én nem foglak csúfolni.

– Vaj ki tudja?...

– S ti ismeritek az igazgató urat?

– Nagy kiránduló. Minden vasárnap felmegy a Pójánába vagy tovább. Ott jár el a ház előtt, s be szokott jönni egy pohár vízre. Forrás van a kertben.

– Hol?

– A Bolgárszegben. Arra vezet az út a Keresztényhavasra is.

– Tudom.

– Egyszer elviszlek.

– Jó!...

Ebben a pillanatban nyílt az ajtó. Középtermetű, barna bőrű, kissé kiálló arccsontú férfi jelent meg a küszöbön. Éles pillantású, sötét szemét végighordozta a handabandázókon. A lárma egy lélegzetvételnnyit alábbhagyott, aztán teljes erővel újból kitört. A férfi nyugodtan lépett fel a dobogóra, és szótlánul várakozott. Béla most látta, hogy magasra csukódó fekete inget visel nyakkendő nélkül. Ritka szálú haja simán hajlott hátra domború homloka fölött.

– Az osztályfőnök... Sipos-Schmidt, a rajztanár – mondta visszafojtott hangon Olaru, aki látszat szerint mindent tudott.

– Két neve van? Milyen furcsa... Miért? Itt azonban megszűnt a padtársa tudománya.

A lárma váratlanul alábbhagyott. A legnagyobbak egyike megpróbálkozott ugyan még egy szilaj kurjantással, de az belehalt az általános csöndbe. Érces hangján csak ekkor szólalt meg Sipos-Schmidt:

– Ez többé elő ne forduljon! Önök elég nagyok már, hogy megfelelően tudjanak viselkedni. Elvárom, hogy mindig rendet tartsanak. Válasszanak felügyelőt, vagy egyezzenek meg és vonják felelősségre a lármázókat, de amikor én belépek, itt csend és rend várjon. Ha nem, itt hagyom magukat és lássák!... Megértettük egymást?

Egy pissenés sem volt a válasz.

– Helyes! Most felolvasom a névsort.

Béla saját nevére figyelt fel legelsőként. Utána sorjában hangzott a vékonyabb-vastagabb „jelen” a különböző padokból. Czimbó, Dietrich, Erőss... Fehér, Griffel, Hatházi, Házi... Katona, Kádár, Kolozsi, Kuharcz... Nágel, Neumann, Olaru, Orbán... Pláninger, Strat, Sükösd, Szabó... Trócsányi, Velits, Vigofszky, Vociu... – figyelte Béla a neveket. Meg sem jegyezte őket, azt sem tudta, melyik kié, és hogy valamennyit hallotta-e elejétől végig.

A tanár becsukta zsebkönyvecskéjét, s újból körülnézett.

– A nyár folyamán két tanárunk ismét bevonult. Én helyettesítem őket. Nemcsak a szabadkézit, de a mér-

tani rajzot, sőt a szépírást is én tanítom. Tehát sok közülünk lesz egymáshoz!... A rajzokat és dolgozatokat ott-hon javítom. Önök közül kettő-kettő mindig elhozza őket a lakásomra. Lássuk csak! – Újra kinyitotta a zsebkönyvet – a rajzokat Balázs Béla és... mondjuk Olaru Ovid a füzeteket pedig, hm, Czimbor és Orbán hozzák el majd hozzám. Ezzel be is fejeztük. A mai napon mindenki szabad.

Erre a bejelentésre ismét ablakrezegető üvöltés volt a válasz.

A dübörögve kivágtató osztály mögött Béla és padtársa utolsónak hagyta el a termet. A kapunál tétovázva állott meg. Hazamenésre semmi sem biztatta. Juliska néni nem várja még, de ha várná is, szenvedő arcának láttán az élettől is elmenne a kedve. Pedig levelet kell írni, megígérte volt anyjának, hogy mindenről hűségesen beszámol. Éhes is volt. A tízórai gyanánt kapott ízes kenyert még a reggel megette. Nem is köménylevest, de szalonnát vagy tojást akart volna – jaj, de keserves ez a hadikoszt ebben a nagy városban, ahol mindenért sorba kell állni, és még jegyre sem adják ki, ami az embernek jár. Talán ezért olyan elkínzott folyton Juliska néni!... Hirtelen megsajnálta, és szégyenkezni kezdett.

Körülnézett. Időközben az eső elállt, a felhők megvékonyodtak, sőt a Fellegvár fölött mintha ki-kivillant volna az égboltozat kékje.

– Gyere velem! – szólalt meg mellette Ovid.

– Hová?

– Lógjunk egyet. Úgy sincs mit csinálni. Béla beleegyezett.

Megindultak a Vasút utcán felfelé. A gyalogjáró aszfaltja és a kocsiót gránitkövei már szikkadoztak a könnyű szélben. Elhagyták az üres pékséget, amelynek ajtaja előtt eldobált papír és mindenféle egyéb szemét jelezte a kora reggel lezajlott kenyérosztást. Elhaladtak a még üresebbnek ható mézárszék előtt, amely kínosan felsikálva hirdette, hogy hetek óta nincs mit kimérnie. Végigmentek a házaktól körülöntött, szűk református temető kőfala mentén. A főposta és a pénzügyigazgatóság épületének háta mögött tágas kopár rétre jutottak, melyet a város felől két sor lombos gesztenyefa között elhúzódo

magas sétány határolt. A sétatér mellett vezették el a kisvasút vágányát, amely a rét túlsó oldalán egyrészt a Főtér, másrészt az Óbrassónak vagy Bertalannak nevezett régi városrész felé ágazott el.

– Ez a négy kerülete van Brassónak: a Belváros, a Bertalan, a Bolgárszeg, ahol mi lakunk, és a Bolonya, ahol ti laktok. Mind B-vel kezdődik – nevette el magát Ovid –, akár a te két neved! Jól beletalálsz majd!...

– Meglátjuk...

– Jártál már nálunk a Bolgárszegben?

– Jártam.

– De nem arra, ahol most én viszlek. Gyere csak! Nézd, milyen szépen kisütött a nap!...

Béla legszívesebben mégis hazafelé vette volna az útját, de szégyellte új barátjának megvallani, hogy iszonyúan éhes. Korgó gyomorral és szikrázó szemmel szótlanul követte őt a sétatér nyugati végződésénél emelkedő dombhátak kanyargós sétányain. Egy katonai járőrön kívül senkivel sem találkoztak. Az erdei út nedvesen tapadt a talpukhoz. A vízzel terhes lomblevelek egy-egy szélsuhanásra sűrű csöppeket rázogattak a nyakukba. De a fák közén át szinte közvetlen a lábuk alatt ki-kibukkanó háztetők, tornyok és utcák, szemben velük pedig a meredeken égnek ugró Cenk sziklabordái fényesen verték vissza a déli nap sugarait. A látvány lenyűgözte Bélát. Csak ne lett volna olyan éhes!

Fárasztó kapaszkodó után bedeszkázott ablakú-ajtájú épülethez értek. Falán mint himlőhelyek látszottak a becsapódott fegyvergolyók.

– Ez a Warte... Nagy csaták voltak itt tizenhatban

– magyarázta a sietségtől és emelkedéstől lihegő Ovid.

– Mindenfelé csupa halott hevert az oldalon. A saját szememmel láttam... Csoda kilátás esik innét. Kukkants csak ki a kerítésen!...

Most a másik oldalról mutatkozott meg a város. Egykét párhuzamosan kanyargó hosszú utcán túl nagy épületek terpeszkedtek. Magas kürtők köpték a sárgásfehér gőzt. Roppant kémények eregették a teljesen kitisztult ég iránt a füstöt. A város peremén a pályaudvar és a rendező szürke kőszénfelhőket lengetett maga körül.

– Ott laksz te – mutatott le Ovid. – Ahol pedig

azt a nagy hegyet látod, arra kezdődik Csík és Háromszék, meg a te valódi hazád is ott van valahol...

– Ühüm – válaszolta Béla, s egy pillanatra ismét honvágyat érzett. És az éhség mindennél jobban kínozza.

– Gyere, itt lemegyünk a hátsó ösvényen, s egy pillanat alatt a kert végében vagyunk.

Béla váratlan megkönnyebbülést érzett. Mintha ez az Ovid, akivel tulajdonképpen csak reggel óta ismerik egymást, már évek óta jó barátja lenne. Szinte vidáman szólt vissza neki:

– Adsz-e valamit enni? Mert mindjárt éhen halok!...

– Gyere csak!

Nevetve merültek el egy agyagos talajú ösvény kőkénybokroktól és bodzacserjéktől övezett keskeny alagútjában. Gyomok kigőzölgésétől, párolgó földtől volt nehéz a levegő. Vigyázni kellett, hogy el ne csússzanak a meredeken. Remegő térddel bukkantak ki a szűk völgy peremén. Béla körülnézett, és meglepetten kiáltott fel:

– Dejszen innét hordom a tejet!...

– Ez a nagynénim, a Veta néni háza. Az egész Bolgárszeg csupa rokon. Gyere, ott túl az már a mi kertünk...

A kertben a nagynénihez öltözékben is, tartásban is nagyon hasonlatos idősebb asszony állott. Zöldes szeméről, őszesbe hajló sötét hajjáról, de különösképpen a magas fekvésekben csengő hangról Béla azonnal felismerte új barátja anyját.

Gyanakvó, haragos pillantása nyomán a Béla amúgy is kipirult arca szinte izzani kezdett. Pedig nem sejtette az ellenséges fogadtatás okát. Ovid mulasztott esetleg valamit, talán a vizes ösvényeken, sáros utakon csatakoszá vált ruházata bosszantotta fel anyját. – Béla csupán a taglejtésekből és az ide-oda villanó tekintetéből következtetett mert a barátjára zúduló éles szóáradatból mit sem értett. Néha feléje is repült egy-egy pillantás. A ládagyárban hónapokkal azelőtt valami alkatrészt égettek ki benzinlámpával műkölapon, onnét pattant a füle tövére egy felhevült darabka, csak az égette még így!

A szóözön egyszerre abbamaradt. A haragos néni sarkon fordult, és kissé kacsázó léptekkel megindult a me-

nedékes kert alján álló földszintes ház felé. Ovid zavartan topogott.

– Hallottad? – mondta aztán némi restelkedéssel.

– Igen. Csakhogy nem értettem.

– Nem-e?... Hogy hát miért nem jöttem azonnal haza fát vágni.

– Honnét tudta meg?

– Vadász igazgató úr megint felsétált a Pojánába...

– S most mi lesz?

– Elmegyünk a kuckómba. Itt van mindjárt a ház mögött.

Béla roppant barátságosnak találta a ház oldalához ragasztott alacsony, egyablakos gerenda-szobácskát. Mintha odahaza lett volna a műhelypadláson. Csakhogy itt a falakon ceruzával és szénnel készült különös arcok függtek. Bélát valami régi könyvben látott bizánci szentképekre emlékeztették. A kecskelábú asztalon faragó szerszámok és faforgács között hosszú testű, megnyúlt arcú apró szobrok álltak.

– Ezeket te csináltad?

– Még ennél is többet.

– Ügyesek.

– Ó, semmi az egész... Ha időm van, kettőt is megfaragok egy nap.

– Kitől tanultad?

– Apámtól... és magamtól...

– Bár én is tudnék!...

– Próbáltad?

– Ühüm... De még a rajz sem megy... Irigyellek...

– S anyámra nem haragszol?...

– Amiért összeszidott?... Nem is értettem... Csakhogy...

– Mi van?

– ... csakhogy megszakadok az éhségtől...

– Istenem!... S az anyám mérgében azt mondta, hogy úgy van jól, hadd böjtöljek estig... De várj egy kicsit!...

Ovid kiszaladt. Béla ismét körülhordozta szemét a rajzokon és szobrokon, s ugyanaz a furcsa fájdalmas vágyakozás fogta el, mint az előbb. Mennyire szeretett volna, mint valaha Pisti is, így rajzolni vagy faragni. Milyen

tehetetlennek érezte magát, valahányszor a kést vagy a bicskát kézbe fogta! Képzeletében mindig ragyogó világgossággal jelent meg az ábrázolni vágyott tárgy vagy alak, az eredmény azonban torz báb vagy csonka fadarab lett csak.

Ovid nagy bögre tejjel és hatalmas darab hideg puliszkával tért vissza. Látszott rajta az igyekezet, szeretne volna feledtetni a fogadtatás kellemetlen emlékeit. Félre-söpört az asztalon egy csomó forgácsot és néhány szobrocskát, s letelepedett Béla mellé a keskeny padra. Felváltva húztak nagyokat a friss reggeli fejéből, és törték melléje a morzsálódó sárga masszát. Béla soha jobbat nem evett.

– Anyád mégis adott? – kérdezte végül.

– Nem a... – rázta meg sötét haját a másik. – Csak elvettem a kamrából... Büntetésül, amiért úgy rád kiabált...

– S ha észreveszi?

– Majd kiabál még egyet... Szokta.

– Azt hittem, csak miattam...

– Felejtsd el!... Gyere, mutatok még valamit!

A szobácska ferde tetőgerendája mögül óvatosan húzott elő két papírsárkányt. A kisebbik négyszögletes volt és egészen új. A másik akkora lehetett, mint Béla, és hatszögletű barna felületén fehér ragasztások villogtak.

– Mi ez? – kérdezte Béla.

– Tavaly tavasszal tilos volt sárkányozni. Azt mondták, jeleket adunk a kémeknek vagy kiknek... De én mégis feleresztettem. Aztán az őrség a Cenkről meg a Wartéről belepuskázott. A kötelet nem találták el, és gyorsan lehúztam. Pedig erős szél fúj. Azóta sem sárkányoztam. Te szoktál?

– Én soha...

– Gyere, eresszük fel őket!... Jó szél fúj...

– S most lehet?

– Mit tudom én!... Kevés erre a katona... Mindenkit kivittek a harctérre. Ukrajnába, Tirolba... S mintha még láttam volna sárkányokat... Gyere, no...

– De én nem tudok...

– Majd megtanítlak. Fogd meg azt a kisebbiket, ott a közepén, ahol meg van csomózva... Indulj csak előre...

A meredek kert legmagasabb pontján, ahol a szilvafák között kis kerek üresség mutatkozott, jól lehetett érezni a völgyön végigfújó szél suhanását. Béla meglepődve tapasztalta, hogy Ovid útmutatásai nyomán milyen könnyedén kap szárnyra a szélirány ellen lendített hosszú farkú papírnégyszög, és milyen sebesen siklik ujjai között a vékony zsinór! Már a ház fölött lebegett, már kiszállt volna a völgy fölé is, akkorra azonban az egész gombolyagnak vége lett.

– Kösd meg ahhoz a cövekhez, ott, ott a lábadnál... Most pedig gyere, segíts felengedni ezt a nagyot – mondta Ovid.

A hatszögút már nem lehetett néhány könnyed karmozdulattal a levegőbe lebbentem – legalább két ember volt hozzá szükséges. Béla állott meg széllal szemben, és tartotta a makacsul rángatózó nagy papírfelületet. Nyolctíz méterre tőle háttal a szélnek Ovid leste, mikor feszül meg kellően a zsinór, mikor lesz egyenletes a szél. Aztán a figyelmeztető kiáltás után simán meghúzta a kötelet, és néhány lépést tett visszafelé. A sárkány a levegőbe emelkedett. Negyedóra múlva jó magasan a másik fölött fénylett a nyugat felől visszasütő napban.

A két fiú letelepedett az immár teljesen felszikkadt fűre. Csend volt. Béla egy ideig a sárkányokat figyelte. Aztán pillantása végighaladt a Cenk déli kopár oldalán, fel egészen a napfényben fürdő sziklacsúcsig, amely körül kiterjesztett szárnyú madarak lebegtek, akárcsak ott-hon a Szarkató fölött. Majd megkereste a szemben levő dombvonulatot, amelynek élén barátjával idáig jöttek. Elnézte a völgyet színig megtöltő házakat, a Szent Miklós templom aranyos födelét, a Fekete-templom egyetlen tornyának magasan tartott fényes gombját, majd a meszeségből idelátszó napsugaras Barcaságot, amelynek levegőjét a nedves földből felszálló sűrű párák tették ködössé.

A két sárkány mintegy mozdulatlanul állt a levegőben, csupán bojtos farkuk kígyózott olykor az egyenletes szélben.

Milyen csodálatos kép! Ha ezt valami módon meg lehetne örökíteni!... – gondolta.

Bélát keserves hangulatok is kínozták.

Azelőtt is megesett, hogy éjszakánként fel-felriadt, de az ébrenlét néhány percnél sohasem tartott tovább. Hol voltak azonban most az egykori békés udvarhelyi éjjelek? Az Aranyosiék kis konyhája mintha nem csupán magába gyűjtötte, de meg is sokszorozta volna a zajokat. Az északról délre, a nyugatról keletre dübörgő katonavonatok zöreje ilyenkor szinte elviselhetlenné vált. Olykor mintha a szerelvények hang-léggöre megváltozott volna. A korábbi ércesen-keményen robogó zörejeket észrevétlenül valami nehézkes vonszolódás váltotta fel, mintha a kifulladás mozdonyok csak kínos lassúsággal cipelnék a mögójük akasztott végtelen kocsisorokat. A füttyök fájdalmas vontatottsággal jajongtak. A gőz süvöltésébe soha nem hallott fenyegető mellézkörejek vegyültek.

Egyszer, jóval éjfél után, talán éppen az iskolakezdés napját követő éjszakán lövöldözést hallott az állomás feől. Visszafojtott lélegzettel figyelte, mint hallgat el és kezdi újra, mint hullámszó előre-hátra, mint keveredik hozzá valami távoli zavaros zaj, akár a gátját áttörő áradat zúgása.

Reggel a Rézműves utcában mind csak azt beszéltek, hogy az éjszaka a nagyállomáson fellázadt egy menetszázad. A tizenhatos szám alatt két csinos kisasszony lakott, sok ismerős járt hozzájuk, köztük tiszték is. Ez a két kisasszony tudott meg mindent elsőnek. Most is ők mesélték, hogy a csíkiakat az éjjel akarták indítani az olasz frontra. Ezért tört ki a lázadás. Egy csomót elfogtak és lefegyvereztek. Sebesültek, sőt halottak is vannak. Sokuknak azonban sikerült elmenekülnie Háromszék felé, de még itt a városban is bujkál közülük egy-kettő. Annyira ki vannak éhezve, hogy tartani lehet tőlük.

Béla azonban nem ezektől félt. Tulajdonképpen nem is félt, csak nyugtalan volt minden porcikájában. Mintha a köréje tornyosuló új és új benyomások izgatónak vagy mérgezőnek módjára felkavarták volna egész lényét. Holott az iskolát, amelytől otthon nagyon tartott, alap-

jában véve kellemesnek találta. Legalábbis nem érzett döntő különbséget a régi és a mostani között.

Igaz, az ipariskolában fontosabb volt a gyakorlat, mint az elmélet. Csakhogy ez Bélának nem okozott nehézséget.

Először is nagyon megszerette a ragyogó új berendezéssel felszerelt tágas tanműhelyt, amelynek falán a gépeket magyarázó képek függtek. Az volt a benyomása, hogy pusztán elolvasásuk is képesíti már akár a fahajlító gép, akár a hántoló, akár a fűrészgép kezelésére. A szakoktató, két idős asztalosmester, nem volt ugyan különösképpen jóindulatú a zajongó és rendetlenkedő ifjak iránt. Béla azonban már az első napokban kiérdemelte elismerésüket, hiszen apja műhelyéből, főként a Misselbacher-gyárból tekintélyes tudást hozott magával. Amíg a gyalut ütemesen taszította oda és vissza a neki kiosztott széldeszán, Béla szívesen figyelte a magas terem visszhangzó zajait: a kések csikorgását, az áttételek surrogását, a fűrészek sziszegését, a gyaluforgács suhanó tekeredését, mindenekelőtt pedig a folyamatos emberi zajongást, amely a gyárra emlékeztette, és amelytől értelmetlen szorongásai egyszeriben elcsillapodtak.

Ezért is hallgatta örömmel a csengő szavát, valahányszor gyakorlati órát jelentett. Csodálkozott, ha a többiek csak ímmel-ámmal igyekeztek elsajátítani az ott előadott ismereteket. Béla számára a fa mindig is rejtélyes tulajdonságokkal rendelkezett, amelyeket a kezébe adott szerszámok segítségével ő volt hivatva napvilágra hozni. Apja odahaza persze csak a megszokott házi szerszámokkal dolgozott. Mégis mennyi minden született meg egy-egy diórönkből vagy néhány körisdeszkából!... Bútorok, állványok, dobozok jelentek meg szeme előtt. Orrát kellemesen csípte a pác szaga, a politúr kigőzölgése. Ujjbegye alatt bársonyos felületek siklottak. És mindenütt az arány, a célszerűség, a beosztás uralkodott.

S mi mindent lehet majd teremteni itt, ezekkel a ragyogó gépekkel, ha majd kezelésüket és használatukat elsajátítják!...

Ezt az érzést igyekezett szembeszögezni álmatlan éji órái idején azzal a másikkal, amely osztálytársaival volt kapcsolatos. Saját félénk tartózkodásában is lehetett a hiba, de kezdettől fogva úgy kezelték, mint valami jött-

mentet vagy betolakodót. Nem is volt egészen városi, mint a brassóiak, nem is volt falusi, mint a környékről bekerültek – ez a sem hús, sem hal mivolta valahová a középre, tehát légüres térbe kényszerítette. Pártot kellett volna vállalnia erre vagy arra, ez azonban egyelőre nem sikerült. Mindehhez még hozzájárult az Ovid és közte szövődött kapcsolat. Ezt a barátságot a véletlenek egész sora idézte elő – de létrejött és megvolt. Senki sem tehetett róla, legfeljebb a következményeit viselhette.

Béla be nem vallott irigységgel bámulta osztálytársai önfeledt hancúrozásait. Csínyjeiket sem nézte elítélő szemmel, sőt szívesen követte őket az iskolával szemközt fekvő roppant ülepítő medencék gizgazos útvesztőjében, vagy a Csigahegy város felé néző fenyveserdejében megrendezett kóborlásaik során. Bátran küzdött abban a csetepatéban, amelyet a künnlakók vívtak egy délben az ebédelni induló bennlakókkal, akiket kosztjukra való célzasként csak „fuszulykások” jelzővel gúnyoltak, de akik mégis közirigykedés tárgyaiként szerepeltek, mivel kenyéradagjukat mindennap rendszeren megkapták, és ezzel el is hengegtek.

Valódi vágyakozásai mégis másfelé vonzották. Ezeken a vonatfütyös, fegyverzajos, lövöldözős éjszakákon jutottak ismét és ismét eszébe a Tötössy Miki tengerparti rajzai, az Ovid szobrocskái, legfőként pedig a Sipos-Schmidt tanár úr lakásán látottak.

Hamarosan eljött ugyanis az ideje, hogy az első mértani rajzokat Oviddal ketten a tanár úr lakására szállítsák.

Házi feladat volt, szorgalmi lecke. Amíg az Aranyosi házaspár a szobában aludta vasárnap délutáni álmát, Béla a konyhában igyekezett a vizenyős tussal kihúzni a gyöngye papírra rajzolt ábrákat. Hamar bealkonyodott. Borús volt az idő, de már a napok is rövidültek. A gázt mégsem akarta meggyújtani, inkább sietett, hogy minél hamarább befejezze a munkát. Örvendett is, amiért olyan jól sikerült. Csupán másnap, a többi rajz összeszedésekor hökkent meg. A sajátja valahogyan szegényesnek, elhanyagoltnak látszott. De már meg sem nézhette közelebről. Pontosán kettőkor jelentkezniök kellett a tanár úr lakásán.

Hónuk alatt a papírba göngyölt csomagokkal sietve talpaltak lefelé a végtelenbe nyúló Hosszú utcán az óváros felé. A poros úttestet földszintes kőházak szegélyezték. Magas kapuzatukról, széles udvarukból, nagy gazdasági épületeikről jólét sugárzott. Alább a látóhatár kitágult. Az utca végén a Bertalan-templom sárga tornya, mögötte a felleg-sapkát viselő gömbölyded Feketehalmi hegy látszott.

– Sokáig esős idő lesz! – mondta Ovid.

– Honnét tudod?

– Felhő van a Feketehalmi hegyen.

– A cipóm mindjárt átereszi a vizet – búsulta el magát Béla.

– Anyám ígérte, hogy újat kapok... De most haragszik.

– Miért?

– A sárkányok miatt... Mert megint kutattak... Csakhogy még jobban eldugtam mind a kettőt.

– Kik kutattak?

– Ej, hát a rendőrség, a detektívek...

– S most mi lesz?

– Majd megbékél... Attól még nyugodtan járhatsz hozzánk.

– Nem a... Rám is haragszik. Nem tudok szót váltani vele.

– Majd megtanulsz! Beszélj velem többet!

– Hát nem beszélek?...

– Közben megtudtam, miért van két neve.

– Kinek?

– Ejnye, hát neki, ahová megyünk... Árva volt Sipos, aztán egy Schmidt nevű brassói pék örökbe fogadta. Azért viseli mindkét nevet...

– Honnét tudod?

– Anyámtól... Beszélget ő velem, ha haragszik is... Béla visszanezett. Már a Cenk sziklahomlokát is felhő takarta.

– Siessünk! Még megázunk!

A Sipos-Schmidt tanár úr lakásául szolgáló ház éppen olyan volt, mint a többi a Hosszú utcából. Csak a gazdasági épületeket alakították át két tágas műteremmé. Ovid a kígyót ábrázoló kovácsoltvas kopogtatóval eré-

lyesen megzörgette a sötétbarnára mázolt kaput. Nyurga, kissé szeplős, kék szemű lányka nyitotta ki. Bélának első pillantásra Sárika jutott eszébe. Szőke haját koszorúba fonva viselte. A hangja azonban másként csengett. Főleg pedig Béla ismét nem értette, hogy mit beszél németül Oviddal... Az udvar háttérében ajtó nyílt, s a küszöbön magas termetű szikár öregasszony jelent meg.

– Ella – szólta a lányra –, hozd ide a fiúkat!

Béla boldogan tapasztalta, hogy végre megért valamit.

– A fiam éppen ebédel. Mert ő délben a műteremben kotyvaszt magának – tette hozzá némi bosszúsággal. – Így szokta meg Párizsban... Addig maguk jönjenek be, és faljanak valamit a konyhában... – Ella, teríts meg nekik.

Béla megilletődve kanalazta a sűrű daralevest a kék virágos porcelántányérból. Az asztal fölött a falon hasonló mintás cserépkancsók függtek. Az asztalon, a tállal színtén kék mintás szőttesek – mennyire különbözött ez a tágas, szépen berendezett, mégis egyszerű helyiség az Aranyosiék szűk konyhájától.

A leves után laskát is kaptak. Béla csak később tudta meg, hogy az ebéd a rajzvivők kiváltsága, ezért irigykednek rájuk az osztályban. Ovid azt is megsúgta, hogy Ella egy rozsnyói áramfejlesztő telep felügyelőjének a lánya. Távoli rokon, aki itt jár iskolába. Ő szolgált fel az asztalnál, és az ebéd végeztével ő szaladt át a műterembe megnézni, hogy a tanár úr készen van-e. Béla önkéntelenül is rajta-rajtafelejtette a szemét. Különösen a homloka fölött koszorúba font haját kedvelte. Ilyen fésülködést odahaza soha nem látott.

Sipos-Schmidt tanár úr a kettős műterem képekkel, rajzokkal borított, mégis kopár előszobájában várt rájuk. Támlátlan kis széken ült, foga között rövid szárú pipa füstölgött, ritka szálú hátrafésült haja meg-megcsillant domború homloka fölött. Először a Béla csomagjában lévő rajzokat vizsgálta át. Olykor egy-egy megjegyzést mormogott összeszorított foga közt. Ismét és ismét rágyújtott a kialvó pipára, aztán piros ceruzával osztályozott. Béla meghökkenően tapasztalta, milyen szigorú. A szíve is elszorult, amikor saját rajzára került a sor.

– Hm! Hát ezt majd én fogom kitisztázni, ugye?...
– szögezte éles, sötét szemét a vörösre piruló fiúra.

– Igen, tanár úr kérem – dadogta Béla.

– Mit hallok? Csakugyan?...

– Nem, nem úgy értettem – hebegett zavarodottan Béla –, hanem...

– Nos, jól van. Ezt nem osztályozom. De holnap makulátlan legyen ám!

– Igenis, tanár úr!...

– Na, azért!...

Béla szeretett volna a gipszfoltos deszkapadló alá süllyedni, vagy legalábbis a hatalmas árkusok között elbújni. Az is emésztette, hogy a tanár úr Oviddal valahogy egészen másként viselkedett. Ismeretlen értelmű megjegyzések hangzottak el festészetről, szobrászatról. Ovid mintha minden izgalom nélkül válaszolgatott volna rájuk. Bélát nem annyira barátja fesztelensége izgatta, mint inkább a tanár magatartása. Úgy társalgott a kiskorú tanítvánnyal, mint valami egyenrangúval. Minden erejét megfeszítette, hogy megjegyyezzen valamit a párbeszédjükből. De alig sikerült.

Pillanatnyi csend támadt. Sipos-Schmidt egy asztalkára tette a rajzokat, és felállt.

– Akkor hát jertek – mondta. – Nézzünk be a műterembe.

Bélát bent is az az előbbi érzés gyötörte. Mintha Ovid könnyed otthonossággal mozgott volna a falhoz támasztott, a déli falon függő vagy a két állványon lévő festmények és az összevissza álló szobrok között. Mintha Sipos-Schmidt tanár úr ugyanazzal a meghittséggel társalgott volna vele. Őt észre sem vették.

Ám lázadozása csakhamar elpárolgott. Lenyűgözték, meghökkenették, sőt mintegy visszaretentették a látottak. A nagy méretű vásznanon nem az eddig megszokott ábrázolások vártak rá. Visszaemlékezett Telek Antalra; annak festményén a napfényben fürdő kiöntéses udvarhelyi rétet egy szempillantás alatt fel lehetett ismerni, még a vasúti töltés oldalán legelésző tarka tehenet is odafestette! De itt?

A vásznak világos vagy sötét háttere előtt rózsaszínű, fűzöld, okkersárga karcsú alakok hajladoztak, emelked-

tek egymással párhuzamosan vagy összefonódva. Távol-ságot és mélységet köztük nem lehetett megkülönböz-tetni. Az orr, a fül, a száj alig-alig látszott a fejformá-kon. A végtagoknál is hiányoztak a részletek, csupán az ízületek főbb töréseit mutatták.

Más képeken még alakokat sem látott. Csupán színes négyszögek, körök, egymást metsző vonalak vagy a töb-bit mintegy egyensúlyban tartani látszó pontok ragyog-tak. A fából faragott és fényes sötétre csiszolt szobrok is csak a női test magasba nyúló vagy ívben meghajló vo-nalát árulták el. Ruhát se lehetett észrevenni rajtuk, de póreségük nem keltette a meztelenség képzetét.

Béla tétován révedezett ide-oda a nagy műteremben, és nem tudta, mit mondjon. Igaz, a másik kettő sem kér-dezett tőle semmit. Úgy érezte, hogy mit sem ért az egészből. Mégis, később, mikor elalvás előtt behunyta a szemét, képzeletében váratlanul megjelentek a műterem-ben látott képek és szobrok. Egészen magától értetődő-nek tetszett kecses hajladozásuk. Vonalaik szelíd össz-hangja természetesként hatott. A színek mintha nem is a szemet, de valahogyan mélyebben, magát az egész tes-tet nyugtatták volna meg.

Csak a szobrokban volt valami nyugtalanító. Álmat-lan éjszakáin a feketére fényezett alakokhoz önkénte-lenül is élő testek képzete társult. Mintha az újszékelyi fiatalasszonyt látta volna hajlongani villával és gereb-lyével a kezében. Sáríka is meg-megjelent, és nedves in-gecskéje szorosan tapadt sovány alakjára. A kis rozs-nyói Ella arcát ugyan nem lehetett megkülönböztetni, de koszorúba font haja pompásan egészítette ki fejének to-jásdad vonalát. Béla ilyenkor sokáig nem tudott elszen-deredni.

Ha pedig huzamos ideig nem aludt, okvetlenül eszébe jutott a látogatás vége felé elhangzott néhány szó. Si-pos-Schmidt tanár úr ugyanis váratlanul mégis hozzá fordult:

- Az apád ugye Balázs István?
- Igenis, tanár úr.
- Székelyudvarhelyről...
- Onnét, tanár úr.

– Igen, igen... Persze – az a fő, hogy végül minden rendbe jött...

Sipos-Schmidt tanár elhallgatott. Vajon mit akart ezzel mondani? Béla nem merte megkérdezni. Csak leste, hogy hátha meghall még valamit. De hiába. Most pedig éjszakánként azon töri a fejét, hogy mi rejtőzhetett a ki nem mondott szavakban. Talán semmi, de akkor honét tudja az apja nevét? És mi az, hogy végül minden rendbe jött?... Éji nyugtalansága azonban nem csillapodott.

Ma korán hajnalban mégsem emiatt ébredt.

Gábor bácsi tegnap este megkérte, hogy a tejért még virradatkor, iskolakezdés előlit menjen el, mert sikerült valami új őrlésű lisztet szereznie, és Juliska néni okvetlenül kalácsot akar sütni. S ha már tejért megy, adja le ezt a kis négyszögletű csomagot a Gőzfürdő utca 6. szám alatt, úgyis útjába esik. Kopogtasson hármat az ablakon, ott lakik egy régi barátja a Scherg-gyárból, az átveszi a csomagocskát. És kész. De azért nézzen körül, nem kell éppen hogy lássa valaki. Ugye, érti ezt Béla? Béla értette is, meg nem is.

Az út a hűvös hajnalban felvidította. Még alig szürkült, amikor áthaladt a kihalt városon. A kékes fényt árasztó utcai gázlámpákat éppen akkor oltogatták a vékony rudakkal felszerelt, öreges mozgású alkalmazottak. Némely üzlet előtt hosszú sorokban álldogáltak a fejken-dős asszonyok – zsebongó trécselésük komornak, szinte fenyegetőnek tetszett. Béla tudta, hogy Juliska néni is itt áll valamelyik emberkígyóban szappanért és petróleumért. Két acélsisakos német őrzéssel is találkozott. Szeges csizmáik hosszasan csattogtak a kövezeten. Béla olyasmit hallott, mintha Vilmos császárt várnák Brassóba, talán azért járják ilyen sűrűn az utcákat...

A Gőzfürdő utca 6. számnál minden úgy zajlott le, ahogyan Gábor bácsi mondotta. Béla már nem is bánta, amiért nem kérdezősködött a csomag tartalma után. Így sokkal kalandosabb volt az egész – titkos küldetésben érezhette magát, amely tele van veszedelemmel, de a végrehajtásért kitüntetés és dicsőség jár. Tőle függ egy ország jövője, avagy egy nép jóléte, a jók jutalma és a gonoszok büntetése, ezért kellett vigyáznia az utasítások

pontos betartására. A tett láza örömmel töltötte el, és amikor a kinyíló ablakon át benyújtotta a kis négyszögletű csomagot, egyszerre eltűnt belőle minden nyugtalanság.

Vidáman, füttyörészve sietett felfelé a Bolgárszeg kanyargós utcáin. Balkézt maradt el mögötte az aranyozott tornyú Szent Miklós-templom. A növekvő világosság megcsillant a magasba emelt kettős kereszteken és a templom tövében elterülő temető fehér sírkövein. A Pojánát határoló dombok éle is világos volt már. A völgyben azonban még az éjszaka ködei terjengtek. A szél füstszagot sodort magával.

Béla meggyorsította lépteit. Fázott egy kicsit. Attól is félt, hogy elkésik az iskolából. Feszülten figyelte: jönnek-e vele szembe iskolába készülő tanulók? Egyelőre azonban az alacsony házak között csak munkába siető asszonyokkal és férfiakkal találkozott. A falusiasan apró ablakok legtöbbször még a petróleum sárgás lángjától fényltek, nem lehetett tehát olyan késő!

Befordult a Veta néniék háza előtt, és Ovidba ütközött.

– Már az iskolába mész? – kérdezte meghökkenően, és a kék zománcú tejesedény megcsörrent a kezében.

– Ugyan már! Anyám küldött át Veta néniékhez sóért. Gyere velem.

Az alacsony deszkakaput Béla taszította be. Ő ment elöl a menedékes udvaron át. Ugyancsak ő lépett be a gerendás alacsony konyhába, ahol Veta néni nagy sajttárban kevergette a tejet.

Béla bátran köszöntötte. Ma reggel minden olyan frissen, vidáman ment, hogy még a számára idegen nyelv féllelmeiről is elfeledkezett. Sőt olyan szavak és fordulatok tódultak a nyelvére, amelyekről nem is sejtette, hogy tudja. Könnyedén és dadogás nélkül válaszolgatott a hozzá intézett kérdésekre. Veta néni nem csodálkozott, de Ovid elfütytyentette magát.

– Ejha!... Bedűtöttél!... Egészen jól beszélsz!...

– Én?... Ugyan!... – pirult el a füle tövéig. És ettől kezdve csakugyan dadogni kezdett. Amíg Veta néni sórt mért egy papírba, egészen el is hallgatott. Még akkor sem szólalt meg, amikor a konyhába egy termetre is, arckifejezésre is Ovidhoz hasonló fiú lépett be.

– Az unokatestvérem, Gavril – mutatta be Ovid.

Béla azonban csak valami érthetlent mormogott.

– A Saguna gimnáziumba jár... Ott a Gőzfürdő utca elején.

Béla még mindig nem tudta legyűrni hirtelen támadt félszességét, bár a másik fiú barátságos pillantásokat vetett rá.

– Azt hiszem, itt az ideje, hogy induljunk! – folytatta Ovid. – Csak éppen beadom ezt a sőt, s mehetünk együtt mind a hárman. Legalább segítünk Bélának cipelni a tejet.

Béla vidám volt, jókedvű, de az úton lefelé csak hallgatta a két unokatestvér tereferéjét, a viláért meg nem szólalt volna.

Mikor a Saguna gimnáziumnak a régi városkapu felé néző bejáratánál elbúcsúztak, Ovid azonnal meg is róttá.

– Mit hallgatsz, mint egy kuka? Ha nem hallottalak volna Veta néninél, azt hinném, süketnéma lettél!...

– Mindegyre elbotlik a nyelvem.

– Hát aztán?... Az enyém nem botlik el?... Amikor annyit sem tudtam, mint most te, már arra tanítottak, hogy „Mit sütsz, kis szűcs...”

– Csakhogy ilyenkor mintha az eszemből is elpárologna minden...

– Hát majd én megtöltöm! Akarsz komolyan tanulni?

– Persze!

– Akkor odaadom a régi elemista könyveimet. De máskor aztán kinyisd a szád!

– Jó, jó! Kinyitom.

Nevetve néztek egymásra.

Éppen annyi idejük maradt, hogy a kék zománcú edényt hazaszállíthatták. A sietségben néhány csepp tej így is végigfolyt az oldalán. Juliska néni azonban csak bánatosan nézegette, és semmit sem szólt miatta.

Béla sebbel-lobbal szedegette össze iskolai holmiját, s megkönnyebbült szívvel ugrált lefelé a hét betonlépcsőn. A vaskapunál vidáman integetett Ovidnak, aki a két csinos kisasszony háza előtt, a tizenhatos számnál várakozott reá.

Szeptember második harmadában az idő kiderült.

– No, Bélus – biztatta Gábor bácsi egy reggel az elszontyolodott fiút –, ez jó jel Brassóban. Szép és hosszú lesz az ősz! Egyelőre nincs gond felsőkabátra...

– De tessék nézni, milyen ágrólszakadt vagyok! Vadász igazgató úr már szólt is...

– Hm! Csakugyan! A ruhád olyan, mint valami ócska német katonazubbony.

– Az is! Abból szabatta anyám.

– Apád valami régi ruhájából nem lehetne?...

– Kértem, de nem ír róla semmit. S tudom, hogy ahhoz nem nyúl egy világért... Csodálom, hogy elküldte azt a báránybőr mellényt, amit édesapám télen visel a műhelyben!...

– Róla ír-e?

– Most megint mintha híreket kapott volna. Emberek jöttek a frontról...

– Jönnek, jönnek... Vége is lesz hamarost...

– A háborúnak?

– Torkig van már mindenki... A fázással, az éhezéssel...

– Nem is tudom, vajon édesapám még...

– Te, ilyesmit ne írhatsz az anyádnak, mert belehal!

– Dehogyan írok, Gábor bácsi!... Csak megköszöntem a mellényt!

– Azért!... Gondolom, induljunk! Juliska nénéd, szegény, megint ott gyúródik valami sorban! Mondtam, hogy inkább együk meg, amit anyád küldött, de az neki télire kell. Talán igaza van. Vedd azt a mellényt, ha velem akarsz elindulni!...

A vaskapu előtt Gábor bácsi balra tért a kisvasút állomása irányában, Béla viszont jobbra, a kisasszonyok háza előtt fel a Rézműves utcán, mert még iskolakezdés előtt be akarta dobni levelét a főpostán.

A Pojána előtt emelkedő dombláncolat élén akkor vilant meg a nap fénye. A rózsaszínű sugárzást ezüstös ragyogás árnyalta. A hóharmat! Béla tudta, hogy a felmelegedő levegőben később majd leolvad a gerincekről és

dombhátról. Éles hűvössége azonban egyelőre itt terjengett az árnyékos völgy házai között.

Béla összeborzongott. A bőrmellény kellemesen körülfogta ugyan hátát és derekát, de rövidnadrágos combja és lába didergett. Sőt az orrát is tűrhetetlen hideg facsarta. Bedugta elől a mellény bolyhos kivágásába, és mélyen tüdejére szívta a meleg birkaszagot. Apja jelent meg képzeletében, amint a gyalukést élezi a kézzel forgatott kőszőrükövön. Még a csikorgást, sőt apja hangját is tisztán hallotta. Mélyen elszomorodott.

A Gácsmajornál vette észre, hogy az ide-oda kanyarodó Vasút utca mentén tízméterenként acélsisakos német őrszemek állanak. A feltűzött szuronyok fokán fűrészkes rovátkolás futott végig – talán, hogy fájóbb és nagyobb sebet szakítson. Béla újra megborzongott – még a báránybőr mellény alatt is.

Az őrszemlánc egészen a postaépületig tartott. Sőt a lépcsőkön felmentében a Kapu utca felé húzódó sorukat is megpillantotta. Bedobta levelét az előcsarnokban álló barna faládba, és máris indult volna az iskola felé. De az örök nem engedték. Minden kísérletre csak marokra fogott fegyverük taszításával válaszoltak. Béla néhány sors társával együtt tehát türelmetlenül topogott a lépcsőn.

Az ottrekedtek véleménye az volt, hogy Vilmos császár utazik át a városon, azért zárták le a közlekedést. Mások szerint az éjjel megint valami lövöldözés kezdődött a Fekete utcai laktanyában, ez az oka a dolognak. Béla inkább a német császárt választotta volna, akinek sisakos, kipördört bajszos arcmását a háború kezdetétől annyiszor mutogatták mindenfelé. Csak attól tartott, hogy elkésik az iskolából.

Nemcsak percek, de már a negyedórák is teltek. Nemsokára becsengetnek, és ő még mindig itt topog a postaépület lépcsőjén. Az örök vállán mozdulatlanul meredezitek a fűrészfokos szuronyok. A kihalt úttesten semmi mozgás. Elkésik az első mértanirajz óráról, és amilyen Sipos-Schmidt, ezért szorulni fog. Nem az igazolatlan órától – inkább tanárának gunyoros modorától félt. Kicsúfolja, az egész osztály előtt nevetségessé teszi. Izzadni kezdett a bőrmellény alatt.

Egy óra is eltelhetett a tehetetlen várakozásban. Végre a Kapu utca torkában megjelent egy hörgő-zajongó gépkocsi. Motorházán géppuska meredezett. Teherkocsi követte tele fegyverekkel. Utána kisebb, nyitott személykocsi jött, és egy jóval nagyobb is. Ennek az utóbbinak hátsó ülésén egyetlen személy ült.

Akármilyen gyorsan haladt a menet, a csúcsos sisakú, kezében rövid cifra botot tartó bajuszos alakban Béla fölismerni vélte II. Vilmost, a német császárt. Egyesek ugyan kételkedve sugdosták, hogy ez inkább Mackensen tábornagy, a többség mégis a császár mellett szavazott Ferdinánd bolgár cárt látogatta meg, mert ott a Cserna és a Struma folyók körül nagy a baj. Erősen támadnak az angolok és a franciák. Ingadozik a bolgár front. De ez persze csak szóbeszéd. Az újságok semmit sem írnak róla.

Az iskolából Béla természetesen elkésett. A bejárat előtt tétovázott néhány pillanatig. Jobb volna az egész napot ellógni – úgyis beírták a hiányzók közé!... Dobogó szívvel mégis felbaktatott a lépcsőn, lábujjhegyen végigsietett a néma folyosón, és megtorpant az ajtó előtt. Aztán mintha a halántékának fordított pisztoly ravaszára tette volna a kezét, lenyomta a kilincset.

Sipos-Schmidt tanár úrral találta magát szemben.

– Csakhogy szíveskedtél megérkezni!

– A német császár... az őrség... tanár úr kérem...

– dadogta Béla.

– Micsoda?... És a többiek miért nem késtek?

– Levelet küldtem... a főpostán...

– No, eredj a helyedre!...

Béla égő arccal helyezkedett el a padban. Amíg rajzeszközeit készítgette, Ovid fél szájjal odasúgta:

– Nem írt be!... Őt sem akarták engedni, de valahogyan mégis átjött...

A Béla szívéen előmlött a megkönnyebbülés.

– Láttad a német császárt? – suttogta Ovid.

– Olaru!... Csend legyen!... – szólt rájuk a tanár.

Béla igent intett. Persze hogy látta!...

A szünetben néhány percig ő volt az osztály érdeklődésének központja. Hatházi, a nála fejjelel magasabb, már pelyhedző bajuszos, nagy hangú fiú egyenesen meg is kérdezte:

– Csakugyan láttad?

– Láttam.

– És milyen?

Béla egy pillanatra elgondolkozott. Csakugyan milyen is? Hatalmas és áhítatot gerjesztő, mint ahogyan az uralkodókat szokták ábrázolni? Vagy mint ahogyan a képek-ről alátekint?... Nem! A gépkocsi mérhetetlenül széles ülésén inkább töpörödöttnek hatott. És valahogy mereven tartotta a kezében azt a rövid pálcát.

– Hahaha! – nevetett fel vastagodó hangján Hatházi.

– A végén még kiderül, hogy nem is őt láttad.

A körülállók nevettek. Béla vállat vont.

– Egy valódi császár nem ilyen – szögezte le Hatházi. Béla kénytelen volt ezt is elismerni.

– Nagy számár vagy, te udvarhelyi! – zárta le a beszélgetést a másik. – Mert mit láttál? Egy sisakot? Egy felpödört bajuszt? No és?... Gyertek, fiúk, ez nem tudja, hol lakik az isten!...

Az osztály zajongva szerteszaladt. Béla kettesben maradt a barátjával.

– Elhoztam a könyvet! – mondta Ovid.

– Muti!

Ovid sok használatból szakadozott első elemi osztályos olvasókönyvet halászott elő padja mélyéről.

– Egy kicsit piszkos. De még az enyém volt. A pincéből kotortam elő.

A címlap hiányzott. Béla sietve lapozott bele. Meglepték a szokatlan betűk. Versen akadt meg a szeme. Megpróbálta kisilabizálni – legalább az első szakaszát:

Cine e la uşă, cine?

Mama e, din piaţa vine.

Iat-o c'un coş încărcat!

Oare ce ne-a cumpărat?...

A „mama” és „piaţa” szavakból valamely bevásárlási tevékenységre következtetett, de a négy sor értelme mégis homályban maradit.

– Sosem fogok megtanulni – csukta be a könyvet lemondóan.

– Dehogynem! Hiszen olyan könnyű!

- Neked... De én még olvasni sem tudok.
- Majd segítek.
- Csakhogy addig nem megyek hozzátok.
- Miért?
- Hogyne! Hogy anyád leharapja a fejem!...

Mindketten nevettek. De azért Béla kissé merengve dugta a könyvet a sajátjai közé.

A második órát Sipos-Schmidt tanár úr váratlanul szabadkézi rajzra változtatta. Az osztály nagy derűltségére óriási sütőtököt helyezett a tanári asztalra. A fiúk azt a feladatot kapták, hogy füzetükben igyekezzenek minél pontosabban felvázolni a hatalmas gyümölcs körvonalait.

– Egyébként mindenki úgy csinálja, ahogy neki tetszik. Azért szabadkézi rajz a neve – mondta Sipos-Schmidt. Arcáról nem lehetett megállapítani, hogy vajon ezt tréfának szánta-e.

Béla oldalvást Ovidra pillantott. Irigykedve látta, milyen magabiztosan veszi kézbe a ceruzát. Könnyedén összeráncolt homlokából, feszült, mégis öntudatos arckifejezéséből mintegy előre érezhető volt a siker.

Béla sóhajtva szögezte szemét a zsíros fénysugarakat táncoltató kövér tökre. Kékeszöld héja betakarított őszi kukoricások fanyarul édes légkörét árasztotta a fehérre meszelt kopár osztályterembe. Fent és lent behorpadó, oldalvást nekigömbölyödő testén ki-kidudorodtak a gerezdek. Aki rápillantott, kések belemélyedő hasítását, a belső rész kivillanó sárgáját, a sütés édeskés illatát, majd a nedvesen lisztes hús szétmorzsolódását érezte az ínyén.

Ha ezt mind bele lehetne rajzolni abba a körvonalba! – gondolta Béla. Hirtelen különös érzés kerítette hatalmába. Mintha a Sipos-Schmidt tanár úr műtermében lett volna. Szeme előtt szokatlanul megnyúlt alakok hajladoztak, korongok forogtak, vonalak fonódtak egymásba. Az asztalon terpeszkedő tököt is egész másként látta már. Valahogyan eltűntek a részletek: a szár, a gerezdek, a bőr foltjai. Helyettük a gömbölydedség, a kerekdedség, sőt a súlyosság benyomásai erősödtek fel, és mintegy mind kifejezést követeltek. Máskor ez talán lehetetlen volt. Bélának azonban most mindennél egyszerűbbnek tűnt a megoldás.

Összeráncolta a homlokát. Feszülten nézett az asztal felé, hogy előbbi érzését minél pontosabban felidézhesse. Aztán kezébe vette a ceruzát, és rajzolni kezdett. A gyenge minőségű háborús grafit akadozva siklott a szálkás papíron, de Béla észre sem vette. Annyira elmerült szorgalmas tevékenységében, hogy csak a tanár szavára tért magához. Sipos-Schmidt megállott a padja mellett, néhány pillanatig figyelmesen nézte a munkát, majd szokott érces tenorján megszólalt:

– Hm!... Érdekes!... És ezt te csináltad egyedül?

– Én, tanár úr!

– Saját magadtól?

– Igen, tanár úr.

– Miért éppen így?

– Nem tudom, tanár úr... Csak azt képzeltem, hogy...

Most Béla is meglepetten nézett az előtte heverő füzetre. Mint valami idegen kéz munkája, a papíron éles kontúrokkal három ellipszis metszette egymást. Nem lehetett róluk azt állítani, hogy az asztalra kitett tököt ábrázolnák, viszont a nézőben pontosan olyan benyomást keltettek, mint az. Az Ovid rajza kétségtelenül szebb volt, jobb volt, de a Béláéban akadt valami különös. Az osztálytársak is érdeklődve figyelték a párbeszédet.

– Szoktál máskor is rajzolni?

– Csak próbáltam, de nem sikerült.

– Érdekes... Magam is hasonlót rajzoltam volna!

Béla szerette volna megmondani, hogy éppen ez az!... Amikor a tököt rajzolta, a tanár úr festményei jártak az eszében. De nem volt biztos a saját érzéseiben. Szégyenkezett, nem akart valami ostobaságot mondani. Hallgatott hát félszegen.

– Hát csak próbálkozz tovább – mondta Sipos-Schmidt.

– Igenis, tanár úr – felelte Béla.

– Majd mutasd meg, amit csinálsz! – szólt vissza neki elmenőben. – És ha valami baj volna, csak szólj nekem – tette hozzá némi habozás után. – Érted?

– Igenis, tanár úr – mondta Béla, de nem értette.

A szünpercben egy pillanatra ismét köréje gyűltek a fiúk. Rajzáról megoszlottak a vélemények. Az idősebb-

beknek, a brassóiaknak, az osztály vezetőinek, akik már jártak a műteremben, általában az volt a véleményük, hogy amit a tanárjuk csinál, az tiszta hülyeség. Hatházi és Katona – mindkettő fejjel magasabb akár Béla, akár Ovid – harsány kacagás közben biztatták Bélát, hogy csak mázolja tele ilyen tojásokkal a füzetét, mert az éppen jó lesz, s azt is mondták, mire. A kisebbek és különösen a faluról csak most városra került fiúk azonban komolyan vették a tanár szavait, és bizonyos megbecsüléssel nézegettek osztálytársuk felé.

Ennek a megbecsülésnek halvány melegében sütkérezett az erre következő két gépismereti órán is. Még az sem esett nehezére, hogy figyelemmel kövesse a Karres nevű öreg asztalosmester magyarázatait a fúrógépről. Karres apó kitűnő szakember lehetett. Előadókészséget azonban sohasem sajátított el. A pedagógiáról pedig azt sem tudta, mi fán terem. Magyarázatai ennél fogva teljes sikertelenség jegyében zajlottak le. Nyilván pompásan ismerte a fúrógép minden csínját-bínját, használatára a fiúkat meg is tudta tanítani, az elméletnél mégis csődöt mondott. Százszor elismételte és tanítványaival is elismételtette, hogy a fúrógép a fúrás műveletéhez kialakított különleges szerszámgép, szerszámát, a fúrót a főmozgást végző forgó főorsóba erősítik... – ennél tovább azonban nem sikerült jutnia. A tanulók zajongtak, rendetlenkedtek, Béla bosszankodott is, sajnálta is az öreg Karres bácsit, szerette volna megérteni a gépet – közben azonban örömmel gondolt arra, hogy a rajza megtetszett Sipos-Schmidtnek.

De vajon mit akart azzal, hogy csak szóljon neki, ha valami baj van?... Öröme egyszerre semmivé lett. Valami névtelen nyugtalanság férközött gondolatai közé! Most már idegesítették a Karres apó ismételtetései és osztálytársainak oktalan zajongása. Igyekezett figyelmét a gépre összpontosítani. Fülében azonban újra meg újra visszacsendültek azok a talán semmi nyomatókkal nem bíró szavak, amelyek mégis aggodalommal töltötték el.

Az utolsó óra német volt. Béla azt remélte, hogy az majd véget vet ennek a tompa fogfájáshoz hasonló zsi-bongásnak. Szerette a Vadász igazgató úr lelkes előadásait. Nem szabályokat magoltatott, hanem igyekezett

megteremteni a gyakorlati nyelvtudás legelemibb feltételeit. Fantasztikus módon az is megfordult néha a Béla fejében, hogy legközelebbi találkozásukkor már nem kell Ella és Ovid mellett a néma harmadik szerepét játszania. El-elképzelte a meglepetést, amelyet a megtanult német szavak kiejtésével okoz majd.

Óra végén, mielőtt az osztálykönyvet becsukta volna, Vadász igazgató úr csíptetője fölött végigpillantott az izgő-mozgó termen, amelynek láthatólag elege volt már a mai ötórás oktatásból. Tekintete Bélán állapodott meg.

– Balázs! Gyere be az irodába! – vetette oda neki.

Rögtön aztán megszólalt a csengő. Vadász igazgató úr sietve kiment az osztályból. Mögötte egymást taszigálva tódultak ki a fiúk. A könyveit idegesen kötözgető Bélával csak Ovid maradt hátra.

– Miért hívott? – kérdezte.

– Honnét tudhassam?

– Megvárlak.

– Jó!... Fogd a könyveimet!...

Vadász igazgató úr az íróasztala mögött ült, az iratok között turkált, hevesen szivarozott – éppen úgy, mint a beiratkozás napján. Akárcsak akkor, jó ideig várakoztatta a kínosan álldogáló Bélát, aki a bőrmellény alatt ismét az izzadságot érezte csorogni a mellén és a hátán. Végre letette a csípős füstű szivart, és orrcsíptetője fölött Bélára nézett.

– No, te Balázs, hm!... – köszörülte meg végre a torkát. Ismét felvette a szivart, és nagy füstfelhőt fújt maga köré. Egy ideig újra a papírjait rendezgette. Majd csak annyit mondott: – Hallod-e?

– Igenis, igazgató úr – felelte kissé rekedten Béla.

– Apád neve ugye István?... Balázs István?...

– Igenis, igazgató úr!...

– Asztalosmester...

– Az, igazgató úr...

– No hát... Egy írás jött a napokban Udvarhelyről... Azt közlik, hogy apád szociáldemokrata... Mit tudsz erről?

– Semmit, igazgató úr.

– Persze, persze, honnan is tudhatnál?... De azt is írják, vinné el az ördög, hogy botrányt okozott...

- Az én apám, igazgató úr?... Soha!
- Jól van, na, jól van... Nem arról van itt szó, hanem hogy tüntetést rendezett egyszer május elsején.
- Ő vitte a vörös lobogót...
- Majálisra mentünk, igazgató úr kérem... Nem volt ott semmiféle lobogó!...
- Lehet, lehet... Az ilyen névtelen levelekben sohasem lehet megbízni. A legaljasabb szándékokból születnek. Mindig is utáltam az olyanokat, akik nem írják oda a nevüket. Csakhogy vannak dolgok... Hallod-e, fiam?
- Igenis, igazgató úr.
- Vannak dolgok, amelyeket... Itt például azt írja, hogy az a bizonyítvány, tudod, az erkölcsi bizonyítvány, hogy apád mindig hazafias magatartást tanúsított, az nem felel meg a valóságnak.
- Én nem tudom... Édesapám mindig... ő soha...
- Elhiszem, fiam, elhiszem... A fene egye meg az ilyen alakokat... Van nektek otthon valami haragosotok?... A szomszédban?... A környéken?...
- Nem... Nincs... Én nem tudom...
- Igen, igen... Honnét is tudnád? Csak úgy kérdeztem... Csakhogy most már utána kell járni. Ezt a levelet máskor szó nélkül tűzbe hajítottam volna, de nehéz idők járnak. Mindenfelé kémeket meg hazaárulókat kutatnak. Tele vagyunk besúgókkal. És ez a névtelen gaffickó mindezt közölte az ottani hatóságokkal... itt írja, ni! Ha én most azonnal nem intézek legalább kérdést hozzájuk, holnap már itt a miniszteri biztos, és úgy kivágnak, mint a huszonegyet, ha még rosszabb nem lesz... Érted?
- Értem, igazgató úr.
- Elhiszem, fiam. Olyanok az idők, hogy ti is mindent értetek már... Hát én csak azért hívtalak, hogy te is tudj róla... Hogyha tőlem függ, ennek a levélnek nem lesz következménye... Csakhogy persze... No, majd meglátjuk... Addig is végezd rendben a dolgodat, mert a jóviselet és az előmenetel sokat nyom a latban. Különösen a jóviselet... és a hazafias magatartás... No, eredj!...
- Béla kóválygó fejjel hagyta el az irodát. Hát ez volt a baj, amelyre Sipos-Schmidt tanár úr célzott!... Ő már,

úgy látszik, tudott róla! De ha el is mondja neki, mit tudna segíteni?... És egyáltalán kinek mondhatná el?... Vadász igazgató úr maga a jóindulat, és íme, mégis kénytelen figyelembe venni a névtelen levelet. Az sem fontos, hogy ki az az irigyük vagy haragosuk, aki bosszút akar állni. A lényeg a bejelentés. Most majd kutatni-keresni fognak, rájönnek, hogy a bizonyítványt többször megtagadták, éppenséggel azért, amivel a névtelen bejelentés vádolja őket. Talán még a szalonna-ügy is kiderül, s ekkor bizonyosan kicsapják az iskolából, és ki tudja mit kezdenek még vele!...

Sápadtan és némán vette át könyveit izgatott barátjától.

- Nos, mi az? Mit mondott? – sürgette Ovid.
- Semmit... Valami levél jött...
- Apádról?
- Igen... Nem! Nem! Otthonról!...
- Anyáddal van baj?
- Vele – hazudta is meg nem is Béla.

Nem tudta, nem merté bevallani barátjának izgalma valódi okát. Valami szégyenleteset érzett az egészben. Mintha sarat dobtak volna feléje, és annak foltja máris látszanék arcán. Homályos meggyőződése szilárdan kitarzott amellett, hogy az erkölcsi bizonyítványban foglaltak mindenben megfelelnek a való igazságnak, egy félelmet gerjesztő gondolat egyre azt susogta a fülébe, hogy a névtelen feljelentő mégsem hamisította meg a tényeket. Május elseje igaz volt, amit édesapja tett, igaz volt, a bizonylat megszerzése igaz volt. Nincs mit tenni, csak kivárni, hátha csoda történik!

- Beteg? – sürgette tovább Ovid.

– Igen... Meg aztán... De már valamivel jobban van...

– Hát akkor ne izgulj! Jere fel hozzánk! Olyan az arcod, mint a meszelt fal!... Aztán együtt jövünk délben egészségtanra.

Béla köszönte, de nem ment. Egyedül kívánt maradni, hogy kavargó gondolatai között rendet teremtsen. Egész délután az újra és újra feltámadt izgalommal birkózott. Azon töprengett, vajon mit is kellene cselekednie? Kivel oszthatná meg ezt a mellére terpeszkedő rettenetes terhet?

Az egészségtant előadó bajuszos egészségügyi őrmester, aki az iskolától alig két utcányira levő gyalogsági laktanyából járt át helyettesíteni, kétszer is ráordított, amiért nem figyelt, a kérdésekre sem tudott felelni. Az osztály kuncogva vette tudomásul megaláztatását. Mi lesz, ha ezek megtudják az őt fenyegető veszedelmet vagy szégyent?...

A megváltás csak este következett el. Hármásban üldögéltek a kis konyhaasztalt megvilágító gázlámpa kékes-fehér fényében. A likacsos üvegbura belsejében izzó Auer-harisnya egyik oldala szakadt volt, a láng egyenetlenül égett, s olykor ijesztő nagyokat pöffentett. Béla szinte félt tőle. Juliska néni az előbb csukta be az udvarra vezető ajtót, úgyis hiába próbálta kiszellőztetni a forró zsír szagát. Márton kenyér volt a vacsora, Béla máskor kimondhatatlanul élvezte volna. Ma azonban még az evés gondolata is émelyítette. A tanulás sem ment.

Juliska néni szorgalmasan kötögetett. Ismét rendeletbe jött, hogy legkésőbb szeptember végéig minden háziasszony köteles egy hósapkát és két pár érmelegítőt beszolgáltatni. Gábor bácsi a saját készítésű polcon szigorú rendben kezelt néhány könyve közt motozott, végül újra elmélyedt Shackleton délsarki expedíciójában. Hosszú csend után ő szólalt meg.

– Mégis meglesz a sztrájk – mondotta, mintha csak a korábbi beszélgetést folytatná.

– Nehéz lesz – felelte Juliska néni, s nyugodtan tovább kötögetett.

– Különösen a Schielben mozognak... Tíz órát akarják dolgoztatni őket béremelés nélkül... Mert hogy a fronton rosszul mennek a dolgok...

– S akkor jobban fognak menni?...

– Schieléknek meg Scheeseréknek meg Kocsiséknek mindenesetre...

– Csakhogy statárium van...

– Akkor is meglesz!... Inkább a frontra vigyék őket, ott legalább naponta osztnak menázsit, azt mondják...

– Ti tudjátok jobban... Csak éppen a fejem ne fájna mindig... S ma még a fülem is egyfolytában zúg...

Béla saját gondjai közepette csak félig értette a társalgást. Mégis úgy érezte, hogy itt az alkalom, könnyíthet

a szívéen. Nem várta meg, amíg Gábor bácsi ismét a könyv fölé hajlik, hanem megszólalt. Az első tétova szavak után áradatként patakzott belőle a beszéd. Gábor bácsi meglepetten figyelt fel.

– Haza akarnál menni? – kérdezte végül. – De hát mit keresel otthon? És egyáltalán miért mennél haza? Hátha semmi az egész...

– De a bizonyítvány...

– Ugyan mit!... Amíg az igazgató ír, vagy amíg válasz érkezik, régóta egyébvel fogunk törődni...

– De kicsapnak...

– S ha ki?... Nem vagy még hadköteles, nem visznek a frontra.

– Mit csinálok mégis?

– Majd beszerezlek hozzánk segédmunkásnak!...

Olyan dolgod lesz, mint még soha...

– Csakhogy édesanyám...

– Várj te, Béla, várj te – szólalt meg Juliska néni anélkül, hogy a csillogó kötőtűk megálltak volna a kezében –, hiszen még nem történt semmi...

– De azért csak írd haza – mondta Aranyosi. – Jobb, ha tőled tudja meg a dolgot.

– Most mindjárt írok.

– Csak óvatosan! Nem kell úgy megijeszteni, ahogy téged megijesztettek.

– Böske nem ijedős! – mosolyodott el Juliska néni.

– Azért csak vigyázz!... S egy kicsit nézzen körül, ki lehet az a jó emberetek, akinek névtelen levelekre van ideje... S még egyszer mondom, ne ijesztegesd anyádat. Van szegénynek elég félnivalója...

Mikor végül mindhárman lefeküdtek, Bélát pihentető nyugalom fonta körül. Elaludni mégsem tudott. Nyitott szemmel bámult a konyha zsírszagú sötétjébe. Csak az ablak és az ajtó felső üvegének világosabb négyszögeit tudta megkülönböztetni. A sötét lassan megtelt láthatatlan rózsaszínben, derengő zöldben és átlátszó sárgában hajladozó alakokkal, körökkel, tojásdad körvonalakkal, egymást metsző görbékkel, és mindezeknek valami különösen fontos jelentősége volt. Szinte égett a vágytól, hogy papírra vesse őket.

Aztán hirtelen elszenderedett.

Béla hajlamos volt arra, hogy vágyait valóságnak vegye. Helyesebben: az elérendő fényes cél káprázatában alig vetett számot az odáig vezető út gödreivel, bukatóival.

Az olvasókönyv birtokában már a nyelv urának érezte magát. Nem mintha naponta csakugyan nem tanulmányozta volna, de mert az eredményt egyenlő arányúnak képzelte saját nekiszánásával. Meghökkenéssel és elkeseredetten tapasztalta azonban, hogy az elvesztegetett idő mindig több, a kimerítő erőfeszítés mindig nagyobb, mint a végrehajtott cselekedet. Most értette csak meg igazából Juliska néni tréfás, de bizonyára komolyan gondolt panaszát, hogy egész nap csak készíti az ételt, és egy fél óra alatt felfalják!... De ő talán még ennyire sem jutott. Mindennap forgatta az összevissza gyúrt lapokat, kóstolgatta az ismeretlen ízű és hangsúlyú szavakat. De amikor arra került a sor, hogy az Ovid anyja előtt legalább egy üdvözetet kinyöggjön, megnémult. Ennél is jobban leverte, ha a hozzá intézett szavakból mit sem értett! Ezért volt óvatos a Sipos-Schmidték Ellájával, és hagyta, hogy Ovid vigye a szót.

Még jobban nyugtalanította a rajzolás. Amióta azon a szabadkézi órán kiderült, hogy valami homályos ösztönzés következtében papirosra tudja tenni a benne feltámadó benyomásokat, újra meg újra gyakorolni igyekezett ezt a nem sejtett képességét. Itt is kiderült, hogy a jó szándék nem elegendő. Voltak napok, amikor a kiterített füzet lapján minden erőfeszítés nélkül megjelent egy-egy kép – talán egy ember, vagy az Aranyosiék udvarát beárnyékoló öreg diófa ábrája, vagy a Cenk púpjának vonala, egy felhő vagy egy ház. Máskor fél óráig méregette ceruzáját a fehér lapokhoz anélkül, hogy bár egy vonalat sikerült volna húznia.

Azt tapasztalta, hogy Ovid nem szenved hasonló tehetlenségi időszakok miatt, s nem is rohanja meg olykor a rajzolási kényszer. Mintha csak a Küküllőt látta volna bővizű tavaszokon, amint nyugalmasan hömpölyög med-

rében – látszólag se nem apad, se nem dagad, és hullámzó habjai nyugodtan sodródnak lefelé. Ilyenformán hatott rá barátjának mindig kész, mindig bő áradású képessége arra, hogy rajzoljon, faragjon, általában, hogy bármit csináljon, legyen az favágás, sárkányeregetés vagy a szerkezettan elemeinek elsajátítása. Bélának mindenért kínosan meg kellett izzadnia.

Egy szombaton Ovid csak ennyit vetett oda neki, hogy másnap mindjárt ebéd után találkozni a felhagyott kőbánya fölött a Fellegvár nyugati oldalán és majd rajzolni fognak. Mintha csak az ember azt úgy előre el tudná határozni!...

A hely kiválasztása ellen nem volt kifogása. A folyvást beomlással fenyegető szakadékos meredeken kevesen jártak. Valószínűleg osztálytársak sem bukkannak rájuk – már persze a kinnlakók, mert a „fuszulykások” kimenője csak később kezdődik.

Mióta kitudódott, hogy Béla éppen olyan hülyeségekkel kísérletezik, mint Sipos-Schmidt, egyre csak gúnyolták mindkettőjüket ezért a furcsa rögeszméért, a rajzért meg a faragásért. Mire kell az asztalosnak az ilyen irka-firka? – kérdezte többször is Hatházi, és az osztály többsége igazat adott neki. Ha a gyalut jól kezeli, az enyvezése tart, a politúrja mint a tükör, az éppen elég, sőt csakis ez a fontos. A többi hülyeség!...

Béla tétovázva mondott neki ellent – magában olykor még el is ismerte a másik érveit. Apja kitűnő asztalos, de rajzolni vagy festeni soha nem látta. A Hatháziék gúnyolódása nem csökkentette ugyan agyában és ujjaiiban a rajz után való legyőzhetetlen bizsergést, de valahogyan szégyenlőssé tette, mintha bűnös vagy tilos dolgot művelnének ők ketten, amiért megérdemlik nemcsak a többiek gúnyolódását, de a világ megvetését is...

A domboldal kókadt fűvű peremén ültek. A vékony barnásfekete földréteg alól fehérén világított elő a domb mészkő-tömbje. Lábuk előtt húzódott a keskeny gyalogösvény, amelyen a nem szédülős emberek jártak át a Gács-majorból a Kőbánya utcába. Alatta nyolcvan-száz méteres mélység ásított. A domb talpától idáig termeltek valaha a követ a városi építkezésekhez, de mészégetőkhöz is. Aztán valamiért abbahagyták az egészet.

Béla a térdére tette a füzetét, úgy bámulta a mélység fölött pirosuló tetőket. A házakon túl jól ki lehetett venni a vasúti töltést. A sínek itt váltak ketté: nyugaton Fogarasnak és Nagyszebennek, északon Segesvárnak. Balra egészen közelinek tetszett a gömbölyű Feketehalmi hegy. Jobbra a Szentpéter községe fölött emelkedő erdős dombok előtt szélesen és mélyen terült el a Barcaság. Repülőgépről éppen ilyenek lehetett volna látni apró négyzetekre felszántogatott roppant talajával, itt-ott kis facsoportokkal, házakkal és a messzeségben a botfalusi cukorgyár kettős kéménye tövében meghúzódó sárgás épületekkel.

Az egészet selyemködökkel átszótt világoskék égboltozat fődte. A delelőn túljutott nap nyáriasan melengette a tájat. Észak-északkelet felé fehér gomolyfelhők ritkás tömegei lebegtek.

És csend volt.

Még jól el sem helyezkedtek, amikor négy-öt hadifogoly bukkant fel a szakadék peremén. Elöl-hátul szuronyos őr kísérte őket a Fellegvár felé. Egykori egyenruhájuk rongyokban lógott. Lehetetlen volt eldönteni, hogy milyen nemzet katonái. Béla orrát messziről megcsapta a mosdatlanság, a piszok, a penész illata, amely a napsütötte őszi talaj édesen langyos légkörében fojtogatva terjengett körülöttük. A foglyok oda sem pillantottak, ahol füzetel a térdén a két fiú üldögélt, Bélának mégis elszorult a szíve. Meghökkenve látta, hogy a foglyok és őrzőik arckifejezése között alig van különbség. Egyformán öregek, borostásak, elnyűttek, fáradtak, közbömbösek valamennyien.

A csoport eltűnt az egykori várak peremén körbefutó sétány fenyői közt. Béla sebesen munkához látott, talán, hogy feledje a kínos látványt. A füzet első, második, harmadik lapja hamarosan megtelt körvonalakkal, egyenesekkel, ellipszisekkel, kígyózó kacskaringókkal, amint azokat pillantása az eléje táruló roppant barcasági síkból, a Feketehalom és Szentpéter fölé domborodó emelkedésekből, az ég gomolyfelhőiből kiszűrte.

Át-átpillantott az Ovid serényen készülő rajzára is. Csodálkozva látta, milyen szép szabályosság alakítja ott a könnyen felismerhető és az eredetivel mindenben egye-

ző ábrázolást – a sajátja pedig mennyire vad, vigasztalan, és talán nem is hasonlít ahhoz, amit pedig utánozni szeretne. Egyáltalán mik ezek a körvonalak és mozgások?... És mi itt a sarokban ez a felmeredő két furcsa egyenes?... Csupán később jött rá, hogy önkéntelenül az örök szuronyos puskáját biggyesztette oda.

Nemsokára megint megzavarták őket. Ezúttal a sétány felől közeledett három velük egykorú fiú és három lány. A fiúk a helybeli nyolcosztályos középiskola égszínkéi diáksapkáját viselték. Felsőbbrendűségük tudatában egyszerűen keresztülnéztek a maguk között csak „inasok” néven emlegetett ipariskolásokon. A lányok közül kettő pepita szoknyát és piros kabátkát hordott, arcban is hasonlítottak, a harmadik alacsony volt, kövérkés és jelentéktelen. De egyikük sem hordta fönn az orrát. Sőt elhaladtukban egyik pepita szoknyás mintha még oda is bólintott volna Ovidnak.

– Ismerem őket – mondta a Béla pillantására.

– Honnét?

– A tej... a tej...

– Mi az, hogy a tej?

– Hát nem tudod, hogy a Bolgárszegben mindenki rokon?... A tejet régebben ők is Veta nénitől vették. Csakhogy Gavril minden reggel elhozta a városba... Én is vele jöttem, amikor kedvem volt. Onnét ismerem őket.

– S kicsodák? – nézett Béla a mélyben eltűnő piros kabátkák után.

– Az apjuk igazgató az Osztrák–Magyar Bankban, ott a Kapu utca elején az a nagy szürke, tudod... úgy hívják, hogy Brossek. A kicsi kövér valami kereskedőnek a lánya a Kolostor utcából...

– A gimnazista pofák?...

– Nem ismerem őket!...

– Fenn hordják az orrukat.

– Fenn... Amikor kirándulni mennek vasárnaponként a Pojána felé, mindig csúfolkodó nótákat fújnak...

Béla elgondolkozva bámult maga elé. Hirtelen honvág fogta el az egykori udvarhelyi béke és egyszerűség után. Ovid mintha csak eltalálta volna a gondolatát, megkérdezte:

– Kaptál-e választ anyádtól?...

- Kaptam – felelte Béla vonakodva.
- S mit ír?
- Hát... nem sokat.. .
- Mégis!
- Várj csak... azt hiszem, itt a levél...

Béla lassan végigforgatta a füzet lapjait. Hamarosan rábukkant a barnás gubacs-tintával rótt girbegurba sorokra. Ovid felé nyújtotta a gyűrött kockás papírt, majd némi szégyenkezéssel visszahúzta, és inkább ő olvasta fel a kérdéses részt – legalább nem látszottak a helyesírási hibák:

„Kelt levelem Székelyudvarhelyt, 1918. szeptember 28-án. Édes fiam! Tegnap elmentem ahhoz, akitől a bizonyítványt kaptuk, tudod te, a szalonnát vitted volt neki, azt mondja, csak legyek nyugodt, minden rendbe jön, a polgármester úr elrendelt valami vizsgálatot, de abból semmi sem lesz, ő csak igazán tudja, mert az ő bőre forog kockán, ne is törődjem az egésszel, csak éppen a szalonnáról ne beszéljek, hát te se tedd, édes fiam, remélem, eddig se járt el a szád, de hogy ki akart minket bemártani, azt máig sem sikerült megtudni, Géza azt mondja, valaki irigykedett reánk, amiért el tudtál menni az iskolába, én nem tudom, ki lehet, de Géza esküszik, hogy a Németh Dede anyja, mert az ő fia csak kifutó Rössler és Gábornál s egész nap nagy láncokat meg vasakat hurcol, hát az lehet, mert irigyek az emberek, a más javát nem tudják elviselni...”

Béla abba hagyta. A többi úgyis csupa intelem! Egy ideig csend volt. Csak az állomás felől sodorta feléjük a szél a mozdonyok füstjét és az elősistergő gőz éles sziszegéseit.

– Szóval egyelőre semmi baj – szögezte le Ovid.

– Semmi – felelte Béla. Bensejében azonban ismét terjedezni kezdett az a megnevezhetetlen nyugtalanság, amely a bizonyítvány emlegetésekor mindannyiszor elfogta.

A napfényes őszi vasárnap déli békéje foszladozni kezdett. Már a rajzolásra sem ösztönözte semmi. Tétován nézte, mint egészíti ki Ovid újabb és újabb részletekkel a füzetében kialakuló tájképet. Maga is igyekezett eszébe

vésni az eddig észre nem vett vonásokat, amelyeket a Feketehalmi hegy felé hajló nap most kiugrasztott a tájból

Egyszerre mindketten felfigyeltek.

A felhagyott kőbánya mélyén tompa lárma visszhangzott. A keményre döngölt keskeny ösvény kanyarulatánál valami vörös csillant. Hogy is mondta Ovid?... a Broszer lányok?... nem... a Brossek lányok! Valaki vagy valami elől menekültek. Nem messze tőlük letértek az ösvényről, s egyenesen a meredek domboldalnak fordultak. Hajuk összeborzolódott a futástól. Egyszer sem tekintettek vissza.

Csaknem mögöttük a lármázó csoport is megjelent. Valakik dulakodtak. Béla nem értette, mi történik, csupán a hideg futott végig a hátán, ha arra gondolt, hogy a szakadék pereme milyen közel van a verekedőkhöz. Ovid talpra ugrott.

– Ezek a sagunások!... – kiáltotta. – Gyere!...

– Mit avatkozol bele? Hadd a fenébe!...

Ovid egy pillantást vetett a menekülő piros kabátos lányok után.

– Gyere csak! – ismételte meg.

Néhány pillanatig közvetlen közelről figyelték a komolynak ígérkező püfölést. A kék sapkások ellenfelei számbeli fölényben voltak. Amazok védekezni is alig tudtak.

– Elég volt már!... Hagyjátok abba, hé! – kiáltott rájuk hirtelen Ovid.

A verekedők egy szemvillanásra megtorpantak, aztán újból rákezdték.

– Nem halljátok?... Hagyjátok abba!... – kiáltott rájuk ismét Ovid.

Erre mégis elengedték a zilált, kivörösödött kék sapkásokat. Egyikük arcát kék foltok tarkították. Kábultan igyekeztek ruhájukat helyrerángatni, és vad pillantásokat vetettek a körbenállókra.

– Mit avatkozol bele? Mi közöd hozzá?... – állott Ovid elé dühösen egy magas, barna fiú.

Béla meglepődve ismerte fel benne barátja unokafivérét.

– Azért avatkozom bele, mert úgy tetszik! – mondta Ovid.

– S ha orrod tőle fokhagymás?

– Akkor bemondlak Veta néninek...

Egy pillanatra csend volt.

Gavril megvetően nézett végig rajta.

– Árulkodsz?

– Nem árulkodom. Csak nem akarom, hogy ezek mondjanak be, s aztán megint a nyakunkra hozzák a rendőrséget.

– S mi tőrjünk, ugye, hogy mindenféle nótákat fújjanak a fülünkbe?...

Ovid bosszúsan nézett végig a három kék sapkás diákon.

– Hagyjátok őket a fenébe...

– Mit parancsolgatsz itt nekünk, te... te ipariskolás...

– Nem parancsolgatok, hanem kérlek... Te is tudod... A sárkányokat nálatok is keresték!... S ha Veta néni megtudja...

– Jól van, na!... Csak azt nem értem, mit véded ezeket a nyavalyásokat... Aha... – mosolyodott el gonoszkodva –, a piros ruhás kislányok...

– Fogd be a szád!... – dühödött meg Ovid.

Béla gyors pillantást vetett a Fellegvár felé. A három lány nem látszott már.

– Haha! – kacagott fel diadalmasan a másik. – No, bocsássátok szabadon a jómadarakat... De aztán egy se kerüljön a kezem közé, mert...

A három megtépzott diák lesunyt fejjel indult meg a sétány fenyőfái felé. Üldözőik némán néztek utánuk. Majd beszélgetve, egymást taszigálva indultak vissza a felhagyott kőbánya meredélyén. Gavril még egyszer hátrafordult.

– A kisasszonyok, remélem, megköszönik nekem, amiért nem készítettük ki a kék sapkásokat... – mondta csúfondárosan.

– Marha! – zárta le a beszélgetést Ovid.

Béla mint néma szemlélő csak feléből-harmadából értette az elhangzott szavakat, de a párbeszéd egésze felől semmi kétsége sem lehetett. Csupán a piros kabátos kislányok szerepével nem volt tisztában, óvakodott azonban, hogy bosszúsan töprengő barátjától valamit is kérdezzen.

Annyi bizonyosnak látszott, hogy a mai foglalkozásnak ezzel vége.

Indulásra készen éppen füzeiteket rendezgették, amikor a fenyőfák irányából lábdobogás, kitartó beszédhang hallatszott. A közeledőkben rögtön felismerték a három kék sapkást. Béla azonban elképedten látta körülöttük és mögöttük saját osztálytársait. Már messziről észrevette Hatházit és Katonát, de ott lármázott és gesztikulált szinte valamennyi kinlakó. Kádárt, Kuharczot, Trócsányit mindenesetre megfigyelte még. Miképpen kerültek ezek össze, mit akarnak a gimnazistáktól az ipariskolások, holott köztudomás szerint soha nem állhatták egymást?... Egy pillanatra végigvillant agyában, hogy a kék sapkásokat talán most az ipariskolások is eltángálják. De azonnal rájött, hogy másról van szó!

Hatházi egyenesen Ovidnak rontott. Most látszott csak, hogy mennyivel magasabb nála. Hangja keményen csengett.

– Hol vannak? – kérdezte.

– Kik?

– Ne tetesd magadat!... A sagunások, akik az előbb itt verekedtek!...

– Mit tudom én... Elmentek...

– Elmentek, elmentek... de ti itt ültök, és láttátok...

– Mi közöm hozzájuk!...

– Van közöd... Az unokatestvéred is ott volt!...

Hadd hallom, merre mentek?

– Hagyj békét!...

– Persze! És hagyjuk, hogy ezeket itt verjék!... No, mi lesz?

– Ide figyelj, Hatházi! Ne dőlj be ezeknek!...

– Hanem neked, ugye? Véded az unokatestvéredet!...

De ha lekenek egyet!...

– Hozzá ne nyúlj! – ugrott oda Béla.

– No nézd csak!... – nézett le rá az elképedt Hatházi. – A harisnyás székely!... A Tojás!... Még ez meri kitátani a pofáját!... Te hallgass, amíg jó dolgod van!... Vagyis ne hallgass, hanem köpd ki, amiről kérdeztelek!...

Béla nem válaszolt.

– Úgy?... A Tojás a barátjával tart!... Akkor hát előre, és mutasd az utat!...

– Eszemben sincs!

– Nincs-e?... Szóval, te Tojás, te is a sagunásokkal tartasz, mint az a másik?...

– Nem tartok senkivel!

– Ugye, hallottátok, fiúk, amit mondott?

A körülállók zsvajogtak.

– Mit érdemel ez az áruló? Mit érdemel ez a záptojás?

A zsvajgás fülsiketítő lett.

– Lássátok el egy kicsit a bajukat!...

Bélát megragadták. Ütések zuhogtak a fejére, a háttára. Ordítást, kiáltozást hallott. Mintha szeme világát is elveszítette volna, hirtelen elsötétült előtte a világ.

Örvény kapta el, forgatta-forgatta, de ő egy pillanatig sem szűnt meg gondolkozni. Folyvást attól rettegett, hogy valamiképpen lesodródik az ösvényen túl tátongó szakadékba. Vagy már le is sodródott volna, és ez a zuhanás? De nem! Amint a forgatag körben dobálja, a lába olykor még földet ér. Tehát meg is tudna kapaszkodni!... Aztán minden szilárd talaj kihullott alóla. Feje valami keménynek ütközött, és végre csakugyan elveszítette az eszméletét.

Az öntudatlanság talán egy másodpercig sem tartott. Mikor kábultan felült, fülében még visszhangzott a távolodó csapat kiabálása. A feje sajgott, heves hányingerrel küzdött. Nem akart maga köré tekinteni, attól rettegett, hogy ismét elájul. Szemét egy ideig a késő délután fátylaiba burkolózó, magas kék égre emelte, mintha annak aranyos felhőitől várt volna megnyugvást. Végre összeszedte magát, és körülnézett.

Az ösvény pereimén Ovid üldögélt. Kabátjának mindkét zsebét letépték. Egyik ruhaujja is szakadтан lógott. Arcán körmök nyoma látszott. A domboldal talajának barnás pora fődte tetőtől talpig. Körülötte apróra tépett papírtól fehérlett a föld. Béla előtt csak lassanként derengett föl, hogy a kettejük szétszagotott füzeteit látja.

Így üldögéltek jó ideig szólásra, moccanásra, gondolkodásra képtelenül. Ovid végre összeszedte magát.

– Gyere, tisztogassuk le egymást! Aztán majd hazakísérlek.

Béla megpróbált talpra állni. Másodszori kísérletre odabicegett barátjához. Sziszegve, nehézkesen, új és új szédülések közepette úgy-ahogy rendbe hozták egymást. Már éppen oda akarták hagyni az egész napi munkájuk roncsaival teleszórt terepet, amikor az ösvény aljában szuronyos örök kíséretében ismét néhány hadifogoly jelent meg. Nem előttük haladtak el, hanem meglehetősen távolságban egyenesen nekivágtak a domboldalnak a vár felé.

Béla elborult szemmel bámulta vontatott cammogásukat.

Egyszerre összerezzen. A Feketehalmi hegy felől visszaszűtő nap fénye mintha ismerős mozgásra hívta volna fel figyelmét.

– Sztekics!... Sztekics!... – akart volna felkiáltani, de nyállal-porral tele szájában eltöredezték a szavak. Már ugrott, hogy utánuk rohanjon, sajgó lába azonban nem engedelmeskedett. Mire összeszedte magát, a menet eltűnt egy kiugró szikla mögött. Béla érezte, hogy ismét szédül.

Néhány pillanattal később teljesen magához tért. Nyilvánvaló, hogy csak a képzelet játszott vele. Bicegve indult meg az ösvényen barátja után.

9

Reggelre csak a feje búbján domborodott egy daganat – itt ütötték meg valami kemény tárggyal. A bal füle kissé beszakadt, és olykor-olykor vérzett. A többi zúzódás, sérülés, sajgás nem látszott a ruha alatt. És a szűnni nem akaró kínzó fejfájást sem láthatta senki. A háziak este későn érkeztek haza. Gábor bácsi még virradatkor bement a gyárba. Juliska néni pedig szokása ellenére ágyban maradt. Nem kellett tehát kíváncsi kérdésekre felelnie. Csúppán az út volt nagyon kínos az iskoláig.

Az osztályban egyenesen padja felé tartott. Úgy érezte, mintha vigyázó vagy kutató pillantások kísérnék. Szégyellt körülnézni. Szeme sarkából úgy látta, mintha még a fuszulykások között sem uralkodnék a szokott lármás zajongás. A tegnapi csetepaté hőseiből pedig csak egyet-kettőt pillantott meg, azok is rögtön kisomfordáltak a folyosóra. Mellette a padban üres volt a hely. Már azt hitte, hogy Ovid nem is jön, amikor végre megérkezett. Kinőtt, ócska öltönyt viselt. Arcán jól látszottak a karmolások.

– Mi van? – kérdezte Béla.

– Semmi. Anyám csak ezt az ócska ruhát adta, mert hogy ő nem varr! És az este óta egyfolytában agyon akar verni, amiért mindig ilyen dolgokba keveredem.

– De hiszen nem csináltunk semmit!...

– Veta néni most majd panasza megy a Szent Miklós-templom papjához, az neki unokatestvére. A Saguna gimnázium igazgatója viszont nagybátyja a papnak. Mondtam, hogy nálunk mindenki rokon...

– S az unokatestvéredéket is megverték?...

– Utolérték őket a kőbányában... A végén a patrul is beavatkozott... Ezért haragszik anyám...

– De hát ehhez semmi közünk!

– Mondtam én is. De ő csak haragszik... Itt mi van?

– Tudja a fene!... Mind olyan csendesek.

– Hatháziék is?

– Még be se jöttek az osztályba.

– Készülnek valamire...

Most tódult be egyszerre a tegnapi csapat. Bélának ideje sem volt megkérdezni, hogy ugyan mire készülének. Hatháziék tüntetőleg nem néztek feléjük. Egymás között pusmogtak és egyezkedtek. Bélát váratlan szédülés fogta el. Csak nem valami új verekedést tervelnek?

Régóta becsöngettek már, Vadász igazgató úr szokása ellenére mégis késlekedett. Az osztályban egyre erősödött a zsongás, noha tompább volt, mint egyébkor. Nem is lehetett lármának nevezni. Bélában valami kelletlen érzés támadozott – csak gépiesen ismételte a német lecke szavait: „*Womit kann ich Ihnen dienen? Bitte, hier ist die Speisekarte...*” – anélkül, hogy értette volna. Megköny-

nyebbült, amikor huszonöt-harminc perc elteltével az igazgató sebbel-lobbal felviharzott a katedrára.

Néhány másodpercig iratai között tett-vett. Kinyitotta, majd ismét becsukta az osztálykönyvet. Kétszer is megtörölte aranykeretű orrcsíptetőjét. Közben jobbjával folyton olyan mozdulatokat tett, mintha az asztalpárkányra helyezett szivart emelné az ajkához. Végre lekapta ornyergéről a csíptetőt, és rövidlátóan, haragosan pillantott el a feléje meredő fejek fölött.

– Hát, kérem – tört ki váratlan hévvel –, ez mégis pimaszság!... Nem múlik el egy iskolakezdet valami disznóság nélkül!... Álljanak fel a kinnlakók!...

Béla a többiek együttes dübörgése közben nehezen talpra kecmergett.

– Leülni!

A leülés még nehezebben ment. Vadász igazgató úr bosszankodva nézett a késlekedőre.

– Azt hittem, legalább ebben az évben csend lesz!... De nem!... Vannak köztetek elvetemedett gazfickók, akik... No, de majd én megmutatom!... Ki volt tegnap a Fellegváron?... Felállni!...

Béla már ismét mozdult volna, de Ovid pillantása megállította. Hatháziék közül sem moccant senki.

– Úgy?... Talán bizony arrafelé sem jártatok?... És a térparancsnokság csak úgy a levegőből szedi az egészet?... Azért hívatnak már kora reggel oda, hogy mesékkel traktáljanak, ugye? Nem elég, hogy minden recsegropog, nemsokára az egész világ a fejünkre dől, a drágalátos csemeték még a katonáékkel is meggyűjtik a bajomat... Most, a Szerényi báró úr látogatása előtt!... Ki kezdte a verekedést?...

Az osztályban pissenés sem hallatszott.

– Ovid, én jelentkezem! – súgta Béla.

– Megörültél? Nem kezdte te semmi verekedést!... Vadász igazgató úr öklével az asztalra csapott.

– Mindent tudok, gazfickók! Azt is, hogy az egyik sagunásnak betörték a fejét, és azok most a miniszter úrhoz mennek panaszra! És kártérítést követelnek!... Még egyszer és utoljára kérdem: ki kezdte a verekedést?...

Ekkor állott fel Hatházi.

– Balázs kezdte, és Olaru – mondta magabiztosan, és egyenesen a Vadász igazgató úr csíptetőjére nézett.

Az osztályban csend lett. A fejek mind az ő padjuk felé fordultak. Vadász igazgató úr egy hosszú másodpercig szintén reájuk meresztette villogó szemét.

– Egyszóval ti ketten! – mondta aztán haragosan. – És miért nem jelentkeztek?

– Nem kezdtük a verekedést, igazgató úr kérem – mondta izgatottan Ovid.

– Nem-e? Ugyan már!... És mi az a karcolás ott az arcodon?

– Ott sem voltunk, ahol a sagunásokkal verekedtek – bökte tó a fülig piros Béla.

– Vagyis te sem voltál ott?... No, Hatházi?...

– Ők kezdték a verekedést!... Itt mind megmondhatják, igazgató úr kérem.

– Úgy van!... Ők kezdték!... Ők ketten!... Hatházi igazat beszél!... Ők voltak!... – tört ki a lárma a kinnlakókból.

Béla elképedten bámult rájuk. Nemcsak Trócsányi, Kádár és Kuharcz, de Katona, Kolozsi, Sükösd mind haragosan bizonygatta, hogy csak ők ketten hibásak! Szinte meg sem tudta egymástól különböztetni az arcokat, annyira egyformák voltak. A sok kitátott száj, égő szem, kipirosodó homlok – de különösen a valamennyiükből feléjük áradó megmagyarázhatatlan káröröm már-már felismerhetetlenné tette az egyes személyeket.

– Csend legyen! – csapott ismét az asztalra Vadász igazgató úr. – Hogy történt a dolog, Hatházi?

– Az úgy, igazgató úr kérem, hogy amikor mi nem is voltunk ott, Balázs és Olaru felbirtatták a sagunásokat, hogy verjék meg a kék sapkásokat.

– Kiket?

– A gimnazistákat... Aztán a sagunások lent a kőbányában minket is dobálni kezdtek...

– S ti nem dobáltátok vissza?

– Sokan voltak, igazgató úr kérem! Elszaladtunk...

– Ti elszaladtatok?... Egy követ sem dobtatok?

– Bizonyisten, igazgató úr!... Ugye, fiúk?

– Igen! Úgy van!... – zajongtak a többiek.

– Csend legyen!... S aztán ki verekedett, ha ti elszaladtatok?

– Ők ketten, igazgató úr kérem. Tessék csak rájuk nézni! Rajtunk egy karcolás sincs!... Az úgy volt, hogy amikor mi elfutottunk, ők akaszkodtak össze a sagunásokkal.

– Mit szólsz ehhez, Olaru?

– Egy szó sem igaz belőle, igazgató úr.

– És azok a nyomok rajtatok?

– Ők vertek meg minket, igazgató úr, Hatháziék!...

– Mi?... Halljátok, fiúk?... – kiáltott fel Hatházi.

– Nem igaz!... Hazudik!... Nem igaz!... – zajongtak a többiek.

– Csend legyen, ha mondom!... Óra után egyenként bejöttök az irodába. Majd kiderítem én a dolgot... Most pedig felelés... Hadd lám, akik olyan jól verekednek, tudják-e a leckét?... Balázs, a katedrához!

Béla persze egyetlen szót sem tudott a pincér és a vendég párbeszédéből. Be is írták neki a szekundát. Égő arccal, vörös füllel bicegett a helyére. Útközben a Hatházi diadalmas pillantásával találkozott.

Az utolsó óra Sipos-Schmidté volt.

Béla többször is igyekezett felfigyelni a magyarázatra, de mindannyiszor azonnal visszasüllyedt nyugtalanító érzéseibe. Tisztán emlékezett, hogy az igazgatói irodában a díszruhás bárói kép előtt lezajlott kikérdezés vagy inkább kihallgatás után két óra műhelygyakorlat következett. Még most is orrában volt a gyalupadra felhúzott barnás nehéz tölgyepalló kesernyés-édes illata. De egész idő alatt mint valami lázas betegség borzongatta az a kérdés, vajon mi lesz most. Az volt a benyomása, hogy Vadász igazgató úr készpénznek veszi a Hatháziék arcátlan hazugságát. Hiába tudták ők ketten, hogy a dolgok másképpen történtek – hiszen ha józanul utánagondolt, másként nem is történhetek volna –, ha egyszer a Vadász igazgató úr fejében így rögződtek az események! Az egyszerű és kézenfekvő igazság, úgy látszik, vereséget szenved a képtelen és bonyolult hazugsággal szemben! Kiáltani vagy sírni szeretett volna tehetetlenségében. Ehelyett csak elborult szemmel ödöngött a zajos tanműhelyben, s egyetlen valóságos emlékként a déltájt besütő napsugárnyaláb

aranyos fűrészpör kavargása maradt meg benne, mert annyira hasonlított az udvarhelyi műhelypadláson valamikor látottakhoz.

Óra után Sipos-Schmidt magához intette. Egy pillanatra rászögezte sötét szemét, aztán érces hangján csak enyhit mondott:

– Ezt most velem hazahozod! – és rámutatott az asztal sarkán álló füzetcsomóra.

Bélának már csak a messzire nyúló tágas és üres Hosszú utcában jutott eszébe, hogy a füzeteket tulajdonképpen Orbánnak kellett volna a tanár lakására vinnie! Miért választotta ma mégis őt?

Tömör gumis vaskeréken katonai tehergépkocsik csörömpöltek szembe velük. A kocsik felkavarta porban acél-sisakos németek gyalogoltak. Egyenruhájuk viseltesnek látszott, arckifejezésüket szürkévé tette a por. Csupán a fegyvereiken tündökölt az újdonság. Sipos-Schmidt foga közé szorított pipával nézte őket, és jó ideig semmit sem szólt. Csak az utca közepe táján fordult Bélához:

– Mit rajzoltál mostanában?

– Otthon, ahol lakom, a konyhai edényeket... és az udvaron a fát... S tegnap délután a Fellegvárról a kilátást, tanár úr kérem.

– S miért nem mutatod meg?

– Nem lehet. Összetépték a fiúk.

– A fiúk?

– Igen, tanár úr, tegnap a verekedésnél.

– Hja, a verekedésnél... Hadd hallom, mi volt ott?

Béla elmondta. Sipos-Schmidt figyelmesen hallgatta. Közben meg-megállt, hogy pipáját meggyújtsa, de mindig intett, hogy Béla csak folytassa. Mikor befejezte, megkérdezte:

– Miért haragusznak rátok azok a Hatháziék?

– Ha én azt tudnám! – sóhajtott fel Béla.

– Talán te nem szereted őket!...

– Az is lehet, tanár úr kérem... Pedig az elején...

– Nos!

– Tetszik tudni, barátkozni akartam velük. Nagyon egyedül voltam. Eljöttem Udvarhelyről...

– Tudom!

– De ők nem akarták. A többi székely fiút mind bevették fuszulykásnak, vagyis bennlakónak, azok össze is tartanak. Egyedül én maradtam künt. A kinnlakók nem vettek be maguk közé. Harisnyásnak csúfoltak, pedig soha életemben nem viseltem.

– Nem rossz viselet!... Télen meleg, nyárban hűvös. Szép a csíki, mert pirossal cifrázzák. Nálatok fekete a dísz, ugye?

– Fekete, tanár úr!...

Már közeledtek céljukhoz. Béla azon vette magát észre, hogy titokban arra gondol, vajon most is meghívják-e ebédre. Másként addig kell várnia, amíg Gábor bácsi megjön a gyárból. Pedig a verekedés valódi történetének elmondása egyszerre könnyített a szívéen, s most annyira megéhezett, hogy még a feje zúgásáról is megfeledkezett.

– No, és aztán?

– Aztán összebarátkoztam Oviddal...

– Miért?

– Nem tudom, tanár úr kérem. Ő is akart barátkozni velem.

– Őt sem szeretik a többiek?

– Nem tudom... Ő nem itt lakik, hanem fent a Bolgárszegben... Talán azért...

– Értem... És csendesebb is.

– A többiek, már a kinnlakók folyton csatangolnak, meg az utcán kódorognak, ő pedig inkább farag otthon vagy rajzol. ..

– Tehetséges gyerek!

– A többiek csúfolni szokták, hogy miféle asztalos lesz belőle, de ő nem bánja...

– Téged most is csúfolnak?...

– Csak amióta rajzolni kezdtem, tanár úr kérem.

– S mivel csúfolnak?

– Azt kiabálják utánam, hogy „Tojás”...

– Mi az, hogy tojás? Valami disznóság?

– Dehogyan, tanár úr kérem! Csak azért mondják, mert olyan tojás alakú fejeket rajzolok, mint a...

– Mint én, ugye, ezt akartad mondani? – nevette el magát Sipos-Scihmidt.

Béla elnémult.

– Nincs semmi baj! – mondta mosolyogva a tanár.
– Az emberek általában gúnyolódnak azon, amit nem szoktak meg... Nyomd csak le a kilincset... Nem nyílik?... Zörgess!...

Béla megragadta a simára csiszolódott vasat. Az ütemes jeladás hosszan visszhangzott a belső boltozat alatt. Néhány pillanat múlva visszasiklott a retesz. A kapu megnyílt, és az úttestről visszaverődő fény Ella alakját villantotta ki a bejárat sötét háttéréből. Bélát elfogta a bátortalanság. Vadász igazgató úr szekundája jutott eszébe. Nyelve a szájpadról távozott.

– Ebédeltetek már? – kérdezte Ellát a tanár.

– Már rég, Jancsi bácsi!

Béla most hallotta először tanárja keresztnévét. Rend szerint senki sem, ő maga sem használta, mintha kettős vezetékneve teljesen kielégített volna minden szükségletet. Most is csak ilyen bizalmas alakban hangzott el, hogy „Onkel Hans”. Bélának közben fel sem tűnt, hogy megéri, és gondolatban rögtön Jancsi bácsinak fordítja.

– Mondd meg anyámnak, hogy a műteremben eszünk. Te csak a húst hozd fel a pincéből. Te pedig, Balázs, vidd be a műterembe a füzeteket.

Béla már nem érezte idegenül magát a rajzok, a szobrok között. Sőt az volt különös, hogy első látogatásakor miért találta annyira szokatlannak a mester alkotásait. A csupán körvonalakat mutogató rózsaszínű, zöld vagy cinóberpiros alakok ezúttal egészen természetesnek hatottak. Szinte megdöbbenve fedezte fel, hogy a feketére fényezett hosszú faszobrok pontosan ugyanazt a benyomást keltik, mint az előbb Ella, amint ott állt a bejáratnál rá sugárzó fényben.

Nemsokára Sipos-Schmidt is megjött. Kabátját és széles karimájú puhakalapját egy székre hajította, s bontogatni kezdte a kezében tartott, ecetszagot árasztó törlőruhát.

– Ide nézz, Balázs fiam! Valódi disznókaraj! Ilyet rég nem láttál, mi? Elsen bácsi hozta, az Ella papája, Rozsnyóról. No, most bekapcsoljuk a villanyfőzőt, a serpenyőt megforrosítjuk, s olyant ebédelünk, hogy a fülünk is kétfelé áll...

Béla megilletődötten nézte tanárja szakértő ténykedését. Egy pillanatig sem töprengett azon, minek köszönheti

a kitüntetést. Megbabonázva bámulta a serpenyőben sercegve-pattogva sülő két szeletet, és mélyen beszívta a piruló hús csábító kigőzölgését. A mester tágra nyitotta a műterem ablakát, de azért maradt bent még annyi illat, hogy egy húsfélét régen látott udvarhelyi ipariskolás jólakhasson vele.

Ebéd után Béla idegesen tett-vett a rajzok között. Sipos-Schmidt azonban bölcs volt, és rászólt a kétségbeesett arcú, ténfergő fiúra:

– Eredj hátra az udvarra, ott megtalálod, ami kell, aztán gyere vissza.

Béla boldogan fogadta az utasítást. Csupán akkor veszítette el bátorságát, amikor belépett a kérdéses helyiségbe. Udvarhelyen ugyanis nem ismerték az angol rendszerű vízöblítést. A Rézműves utcában sem volt teljes csatornázás. Valahányszor tehát arra kényszerült, hogy meghúzza a láncot, a lezúduló víz zuhogása fojtogató ijedelemmel töltötte el.

Fülében a Niagara fenyegető harsogásával rémülten rohant ki a szűk helyiségből. Jóformán be sem csapta maga mögött az ajtót, s máris szembe jött vele Elsen Ella. Béla fülig pirult. Pedig Ellát csak azért küldte a tanár úr mamája, mert almával akarta megetetni a friss disznóhús után, amit az ő bolond fia csak így eszik kenyérral és nyers uborkával vagy paradicsommal, minden körítés nélkül, ahogyan Párizsban szokták!

A fényes piros almák rágcsálása egy ideig mentesítette Bélát az Ellával való társalgástól. Első zavarodottsága múltával kiderült, hogy nagyjából érti a hozzá intézett szavakat. De hiába próbált legalább gondolatban választ lelteni rájuk. Mintha csak gúnyt akarnának űzni belőle, gépiesen egyre a csúfos eredménnyel zárult lecke mondatai zszibongtak agyában: „*Womit kann ich Ihnen dienen? Bitte, hier ist die Speisekarte!...*” – de ezt mégsem válaszolhatta Ellának!

És közben szeretett volna beszélgetni vele. A koszorúba feltűzött szőke haj, a kissé szeplős bőr, különösen pedig a mester szobraitra emlékeztető karcsú termet nyugtalanító izgalmat keltett benne. Jólesett volna sokáig üldögdélni mellette, vagy talán megfogni a kezét, és elindulni vele messze, esetleg ki a Fellegvár napsütötte dombolda-

lára, ahol... Vagy legalább mondhatna valamit neki. Úgy kezdhethetne esetileg: „*Bitte, liebes Fräulein...*”

Kínos helyzetéből Sipos-Schmidt mentette ki. A műterem ablakán szólt ki utána. Béla megkönnyebbülten és mégis vonakodva indult befelé. Ella mosolyogva intett utána. Béla gyámoltalanul elpirult. „Majd legközelebb! – biztatta magát – Akkor a fejem sem fáj. És bizony isten beszélni kezdek veled!...”

– Itt az ideje, hogy visszamenj az iskolába – mondta a műteremben Sipos-Schmidt.

– Igenis, tanár úr.

– És próbáld megbékélni Hatháziékkel! A gonoszok veszedelmesek.

– Megpróbálom, tanár úr.

– Még a Sagunából is telefonáltak Vadász igazgató úrnak... nem mondta?

– Nem, tanár úr!...

– És arról a hogyhívjákáról... a bizonyítványról nem mondott semmit?

– Nem, tanár úr.

– Hm! Pedig kapott valami választ Udvarhelyről...

– És... és... tessék mondani... az valami rossz?

– No, csak ne sápadozz, ne ijedezz!... Mi rossz lehetne benne?... Hogy apádnak vagyona van?

– Nincs neki, igazán nincs neki, tanár úr kérem!

– Vagy hogy... persze itt másról van szó... A hazafiságról... hogy a te apád...

– Igen... talán... tetszik látni...

– Csak semmi izgalom, fiam!... Nem eszik ma már olyan forrón a levest! Mással van most elfoglalva a többség...

– Igen... csakhogy... mégis...

– Mondom, ne izgulj! Majd megtudom, mi van abban a válaszban, s akkor meglátjuk... Most pedig szedd a lábad...

Béla már az ajtónál volt, amikor a tanár ismét utána szólt:

– Te milyen vallású vagy?...

– Én, tanár úr...

– A plébános úr átírt miattad, és Vadász igazgató urat az is bosszantja.

- Miattam írt át?
- Amiért vasárnaponként nem jársz templomba.
- Otthon sem szoktunk.
- De hittanórán se voltál.
- Nem, nem voltam, tanár úr kérem. Gábor bácsi...
- Hát csak menj el hittanra meg a templomba is...

A templomban nézd meg a szép üvegfestményeket. Sok mindent lehet belőlük tanulni... És ahelyett, hogy verekedj, inkább rajzolj vagy olvass... Szoktál-e olvasni?...

– Szoktam, tanár úr. Csakhogy amióta Brassóba kerültem...

– Ott van a kezed ügyében egy csomó folyóirat... Érdekes dolgok is vannak benne... Mire kiolvasod, majd kapsz valami jobbat. No, de most egy-kettő, indulj, mert elkésel.

A délutáni foglalkozás nagyon elhúzódott. Karres apónak az általános figyelmetlenség miatt négyszer-öttször meg kellett mutatnia ugyanazt a dolgot. Eleinte csupán bosszantotta a tanítványok rakoncátlan viselkedése. A szájról szájra suttogott hírek és híresztelések, az egyre-másra közzétett és ellentmondó hatósági rendeletek, a drágulás az egész várost megbolondította már, nem csoda, ha a gyermekek is nyugtalanok lesznek! De az a derengő felismerés, hogy a fiúk izgalmának oka egészen más, egyenesen feldühítette. Na, várjatok!... Amit eddig még sohasem csinált: elővette a noteszét, és válogatás nélkül írta be a rossz jegyeket. Így szerzett Béla egy második szekundét is a mai napon.

Az őrmester úr egészségtanórája már a teljes felbomlás jegyében kezdődött. Ő azonban éppen eleget hallott, sőt tudott a fronton és a hátszágban kitört lázongásokról, fegyelemsértésekről, s nem habozott letörni a nyilvánvaló rendbontást. Pláne, hogy nem elkeseredett fegyveres felkelőkkel, csupán éretlen kölykökkel akadt dolga.

- Vigyázz! – ordította el magát.

A fiúk talpra ugrottak.

- A padokból jobbra és balra egy-egy lépést ki!

Némi csapkodás, lökdösődés, lábtiprás után ez is megtörtént.

- Feküdj...

Elképedt tétovázás következett, de a fiúk hamarosan hasmánt kerültek a padok közé. Béla minden testrésze sajgott, fején a daganat ismét erősen lüktetett. Ovid is kínosan sziszegett.

Az őrmester néhány lépést tett a padlón heverő tanítványok között, és a magasból harsány hangon magyarázott:

– Titkos rendelet érkezett, amelyet mindenkinek tudnia kell. Terjeszteni azonban a legszigorúbb büntetés terhe mellett tilos. Vagyis arról, amit itt elmondok, pofa be, mert ha kiderül, az illetőt először én veszem kezelésbe, aztán mehet a rendőrség elé! Tehát: az ország különböző vidékeiről, leginkább a fogolytáborok környékéről lázas megbetegedéseket jelentenek. Ez egy pandémiás... értitek?... pandémiás járvány, a neve spanyolnátha, mert ott kezdődött. Igen veszedelmes és aránylag gyakori komplikációja a tüdőgyulladás, mely rendszeren a harmadik-ötödik napon jelentkezik, de még a látszólagos javulás, a láztalan szakasz után is... halljátok, bikficek?... Nahát... Akkor is bele lehet halni, amikor azt gondoljátok, hogy meggyógyultatok. De azért nem kell begyulladni. Szigorúan tilos az oktalan pánikkeltés. Fő a gyakori kézmosás, szájoöblítés, tiszta levegő és a jó táplálkozás! Halottátok?... Csak semmi pánik!... Fel!...

A fiúk talpra ugrottak. Ruhájuk, arcuk a padló porától volt mocskos.

Már alkonyodott, amikor Béla az iskola kapujában elbúcsúzott Ovidtól. Néhány lépést tett az ülepítő medencék irányában. Összeborzongott, mintha láza lett volna. Talán máris megkapta a spanyolnáthát, hiszen hányszor eljárt a Fellegvárhoz, ahol az elítélt hadifoglyok sínylődnek, köztük talán Sztekcics is!... Megtapogatta az ütőerét. Mintha gyorsabban verne!

Észak-északkelet felől hideg szélrohamok hajlítgatták a Vasút utca bal oldalán húzódó jegenyesor öreg fáit. A délután folyamán váratlanul megváltozott az idő – talán azért is volt tegnap és ma egész délelőtt olyan nyomasztóan meleg!... Most már a bőrmellény alatt is borzongott. A komor égen sötét felhőgomolyagok hömpölyögtek Szentpéter irányából. Egy-egy hideg esőcsepp is érte az arcát. Vagy már hó lenne? Vizsgálódva meresztgette szemét, de

a kihalt Rézműves utcán az idegesen hüppögő utcai gázlángok kékesfehér fénykörében csak por és szemét kavargott.

Az üres konyhában a takaréktűzhely be volt gyújtva, a gázlámpa is égett, de valami szokatlan rendetlenség várta. Könyveit éppen lerakta az ablakpárkányra, amikor a szobából Gábor bácsi lépett ki. Sötétes bőrű arcán feszült aggodalom látszott.

– Juliska nénéd nagyon beteg – mondta.

Béla agyán az őrmester szavai villantak át.

– Egész nap láza volt, még csak egy pohár vízért sem tudott felkelni – folytatta Aranyosi. – Borogatást tettem rája, ecettel is ledörzsöltem, s most egy kicsit nyugodtabb. Ettél-e valamit?

– Nem vagyok éhes, Gábor bácsi!

– Csak egyél, mert... Tudod, Béla – tette hozzá, és arckifejezése feszült lett –, arra kérlek, üldögélj el mellette. Tegyél a homlokára hideg borogatást, s adj innia, ha kér. Ma éjjel semmiképpen sem maradhatok itthon. Megteszed?

– Persze, Gábor bácsi.

– Mondtam neki, de csak nézett rám, mint aki nem érti. Szerencse, hogy hazajöttél. Már nem is tudtam, mihez fogjak. Nem akartam egyedül hagyni...

– Nagyon rosszul van?

– Nagyon... És okvetlenül mennem kell... Neked megmondhatom, Béla... Ma éjjel döntünk véglegesen... Érted?

– Értem, Gábor bácsi.

– Vigyázz rá. Lehet, éjjel itthon vagyok, lehet, csak reggelre, és te elmehetsz majd az iskolába. Egy éjszaka nem a világ. Csak most előbb egyél!

– Eszem mindjárt, Gábor bácsi.

– Ha pedig, mit tudom én, véletlenül késnék, vagy nem jönnék haza, tudod, ez is előfordulhat, és Juliska nénéd rosszabbul lenne, akkor fuss el oda a Gőzfürdő utcába, ahová egyszer elküldtelek volt, s mondd, hogy tőlem jöttél.

– S ő... az illető segít?

– Orvost küld... pénzt ad, ha kell... Te csak keresd Bota bácsit!...

– Úgy hívják?

– Ezen a néven keresed... A szalonna, amit anyád hozott, a kamarában lóg... Egyél belőle, kenyér is van elég... Szóval megbízhatom benned?

– Meg, Gábor bácsi.

Aranyosi visszament a beteghez. Béla éppen sebbel-lobbal végzett az evéssel, amikor ismét megjelent, Béla meglepődve látta, hogy ünneplőjét öltötte magára.

– Hideg van odakünt, Gábor bácsi – mondotta. – Tessék felvenni a mellényemet.

– Nagy az nekem! – nevette el magát Aranyosi. – De van itt egy bekecs... A hegyekben havazni fog ma éjjel... Te se sajnáld a tüzelőt, még ha meg is fagyunk a télen... Már aki megéri!... – tette hozzá komoran. – Hát vigyázz Juliska nénédre, Béla fiam! – és megveregette a vállát.

Béla megvárta, amíg nyikordul a vaskapu, aztán benyitott a beteghez. Párás, fülledt félhomály fogadta. A konyhába vezető ajtót nyitva kellett hagynia, hogy lásson valamit. Juliska néni hanyatt feküdt a párnán, és nehezen lélegzett. Homlokán fénylett a fehér borogatás.

– Gábor! – szólalt meg gyöngé hangon.

– Én vagyok itt – felelte Béla.

– Cseréld ki, Gábor, a borogatást... Úgy fáj a fejem.

– Azonnal, Juliska néni.

Ügyetlenül az ágy mellé helyezett fehér zománcos mosdótálba merítette a törülközőt, majd nagy nehezen elhelyezte a Juliska néni homlokán. A beteg arcáról, egész testéből csak úgy sugárzott a forróság.

– Köszönöm... Gábor! Úgy fáj a fejem. Ne menj el!

– Nem megyek el – mondta Béla riadtan. Letelepedett a sarokban álló nádfonatú székre. Egy pillanatig sem vette le a szemét Juliska néni elkínzott arcáról. Hallgatta a beteg nehéz lélegzetvételét, és odakünt a diófát hajtogató szél meg-megújuló süvöltözését. Váratlan rémület szorította össze a szívét.

Félóra-óra telhetett el így. Kérés nélkül többször is megcserélte a borogatást Juliska néni homlokán. Sőt egy ízben vizet is adott neki. Fokozódó nyugtalansággal tapasztalta, hogy a láz nem csökken. Mi volna, ha átszaladna a kisasszonyokhoz a tizenhatos szám alá?... Vagy el kel-

lene mennie a Gőzfürdő utcába?... – töprengett kétségbeesetten. – De vajon magára hagyhatja-e a folyvást nyugtalankodó és őt megismerni makacsul nem akaró beteget?

– Gábor! – szólalt meg egyszerre Juliska néni, de hangja ezúttal szokatlanul lágy volt.

– Tessék, Juliska néni!

– Emlékszel, Gábor, amikor Borosnyón voltunk látogatóban nálunk?...

– Igen, Juliska néni – mondta kétségbeesetten Béla.

– S hogy énekeltek a legények... nem is a legények, hanem a leányok... Emlékszel?...

Béla nem mert válaszolni.

– Hogy is fűjták?... Várj csak...

Béla legnagyobb rémületére Juliska néni reszkető, de tiszta hangon énekelni kezdett. Minden szavát érteni lehetett.

Lemberg mellett van egy kerek erdő,
Közepében egy gyászos temető.
Abban fekszik százhuszezer baka,
Eltemette gyászos Galícia.

Béla megkövülten figyelte. Amikor elhallgatott, kint újult erővel rohant a diófának, a házfödélnek a szél. Juliska néni azonban nem hagyta abba.

Galícia földje takar engem.
Szemfödelem rongyos köpönyegem.
Galícia földje borult reám,
Sírhat, ríhat szegény édesanyám.

Hát sohasem lesz vége? – gondolta Béla. És vajon nem kellene-e mégis elrohannia. Bota bácsiért, hiszen ez a legborzasztóbb, ami csak bekövetkezhetett... De megmeredt, mert ezúttal a saját nevét hallotta.

– És a vége, Béla, a vége milyen szép és bánatos!... Figyelj csak!

Édesanyám ne keressen engem,
Hisz a sok közt úgyse talál engem.
Nincsen kereszt síromnak elején,
Mint a vadak, elásva fekszem én.

Hangja végletesen elgyöngült, de csodálatosan ki is tisztult. Szeméből eltűnt a zavarodott kifejezéstelenség, s mintegy megkönnyebbülten nézett a fiúra.

– Béla fiam, adj egy kis vizet... ne is vizet, abból az áfonyalapi teából adj az asztalról!...

Béla boldogan itatta meg. Juliska néni friss borogatással a homlokán fáradtan dőlt hátra a párnán. Az erőfeszítés mintha visszakényszerítette volna ebbe a világba. Értelmes tekintettel nézegetett maga köré. Aztán csendesen elszunnyadt. De teste változatlanul tüzelt.

Egy idő múlva Béla felkelt, és lábujjhegyen kiment a konyhába. Az ajtót nyitva hagyta, hogy a beteg minden moccanását figyelhesse. Leült a bizonytalanul égő gázlámpa alá. Minden porcikája sajgott. Különösen a daganat kínozza. Ismét borzongott, mintha láza volna. Jó lenne lefeküdni! Mit tegyen, hogy itt az asztalnál el ne nyomja az álom?...

Pillantása a Sipos-Schmidt tanár úrtól kölcsönkapott folyóirat-csomóra esett. Szórakozottan lapozni kezdte. Később folytatásos regényre bukkant benne. Az Ezüst Flotta kincse, írta Orbán Dezső. Fokozódó érdeklődéssel merült el a kalandos történetben. Kint a szél tépdeste a diófát. A másik szobában Juliska néni nehéz légzése hallatszott. Ő pedig fáradságot, fájdalmat, borzongást nem érezve olvasott a gázlámpa kékes fényében.

Így talált rá Gábor bácsi, amikor hajnaltájt megérkezett.

10

Béla a következő napok zürzavarában mintegy elvesztette tájékozódását. Eddig az élet folyóhoz hasonlított, amely szabályos áradással sodorja előre egymáshoz hasonlatos és többé-kevésbé egyforma jelentőségű hullámait. Most azonban a folyamat megszűnt. Helyette egyes események emelkedtek ki a sodrásból, s élesen elkülönültek. A maga önállóságában mindegyik sajátos törvényekkel rendelkezett, független jelentőséggel bírt. Kapcsolatot alig

lehetett teremteni közöttük. Ahhoz pedig a Béláénál sokkal több tapasztalatra lett volna szükség, hogy a köztük esetleg mégis meglévő fontossági sorrendet megállapíthassa.

Az iskolával ment még a legkönnyebben. Az izgatott légkör váratlanul megenyhült. Az órarend, mint valami természeti törvény, ismét szabályszerűen mozgatta a hatóterébe eső testeket és tárgyakat.

A felkorbácsolt hullámokra ömlő olaj állítólag az iskola fővédnökének, báró Szterényi József Brassó megyei képviselőnek tervbe vett látogatása lett volna. Ezt az iskolában szélteben-hosszában suttogták, és nagy megtiszteltetésként könyvelték el. Ovid szerint azonban – akihez a Bolgárszeg titkos útjain mindig eljutottak ilyen meglepő és felnőttes értesülések – a képviselő urat tulajdonképpen a kerületében tapasztalható nyugtalanságok és gyári megmozdulások miatt küldték el Brassóba. Pusztán véletlen, vagy egyenesen félrevezetés, ha az iskolájukba is el látogat.

Béla mindenesetre úgy érezte, mintha vele most kevésbé törődnének. Igaz viszont, hogy a szokatlanságuknál fogva sokkal jelentősebb események mögött az iskolai munka is másodrendűvé csökkent. Az idő elromlott. Az átvirrasztott éjszakát követő reggel fújt a szél, hideg eső csapkodta az utcát, a felhők talpig betakarták a Cenket. Béla végigreszkette az utat a Rézműves utcától az iskoláig. A borzongás nem kívülről befelé, hanem megfordítva járta be egész testét. Zavaros emlékek kavarodtak fel benne Pisti betegségéről, a sok álmatlan éjszakáról, az akkor mindnyájukat fojtogató félelemről, amelyet mindeddig sikerült ugyan tudatának mélyére szorítania, de íme az első megrendülésre egyszerre napvilágra szökkent. Ismét és ismét végigtapogatta ütőerét, amely a sebes járáson kívül nem jelzett egyebet. Ilyenkor ijedelme csillapodott, anélkül, hogy véglegesen megszűnt volna.

A Juliska néni betegsége sok olyasmire hívta fel a figyelmét, amit mostanig észre sem vett. Eddig eszébe sem jutott, ki beteg, ki nem. Először a szomszédságban fedezett fel házakat, ahol beteget ápoltak. Aztán az iskolában figyelt fel a hiányzókra. Első nap csupán Dietrich nem jelent meg. A következőn már Eröss, sőt Griffel is hiány-

zott. Majd Velits és Pláninger csatlakozott hozzájuk. Ovid mondta, hogy Veta néni szintén ágytak esett.

Mindez az őrmester úr közléseit erősítette meg. Béla ugyan utasítás szerint nem beszélt, érzelmei mégis hasonlítottak a pánikhoz. Azt is tapasztalta, hogy a Rézműves utcában és környékén általános a vakrémület. Mindenki csak a spanyolnátháról suttogott, amely ellen nincs védekezés. Az orvosokról kiderült, hogy tehetetlenek a járvány erejével szemben.

Juliska néniről sem lehetett tudni, vajon ellenáll-e a kór vad rohamainak. Béla szíve el-elszorult a sajnálattól – szinte végigszenvedte vele a lázas önkívület vergődéseit. Ugyanakkor egyre fokozódó élénkséggel gyűlölte is Juliska nénit, hiszen mértéken felül nyugólódott. Fejfájós panaszaival egészséges korában is megkeserítette a környezete életét. Most azonban egyenesen a kétségbeesésbe sodorta a körülötte szökdöső két embert.

Úgynevezett nehéz beteg volt, aki sohasem találta jónak, ami éppen volt, és mindig az ellenkezőjét követelte annak, amit kapott. Béla borzadva figyelte, mint önti Juliska néni a borogatásos tálba a valódi citromból készült és valódi cukorral édesített limonádét! Holott citromot már évek óta senki sem látott; ezt az egy darabot Gábor bácsi valami német katonától cserélte egy tökéletes állapotban levő meleg téli alsónadrágért. A cukrot pedig, amely helyett jegyre régóta már csak melasznak nevezett barna ragacsos anyagot osztottak a népnek, Gábor bácsi az Eitel és Ziriakus fűszerkereskedő cég főnökétől kunyerálta ki, s viszonzásul egy konyhaasztalt borított be cinezett bádoggal, természetesen a sajátjából... Ha az ember arra gondolt, hogy szegény Juliska néni nemsokára amúgy is boldogabb hazába költözik, akkor persze elnéző szelídséggel tűrte az ehhez hasonló kedélyhullámzásokat. Ha azonban az esetleges felgyógyulás jutott eszébe, legszívesebben azon nyomban saját kezűleg fojtotta volna meg a kellemetlen zsarnokot.

Váltakozva ápták betegüket. A sztrájk következtében Gábor bácsinak nem kellett naponta pontosan bejárnia. Béla nem nagyon volt tisztában azzal, hogy voltaképpen mi is történik a Cementgyárban, a Schielben és Schlandtéknál. Pontosán megértette, hogy a sztrájkot az

elviselhetetlen munkakörülmények és a gyári katonai parancsnokok esztelen zsarnokoskodása ellen szervezték. Azt is tudta, hogy a háborús törvények szerint ez főbenjáró bűntett, és vezetői a legsúlyosabb megtorlásnak teszik ki magukat. Többé-kevésbé sejtette, hogy Gábor bácsi azzal a bizonyos Bota bácsival együtt szerepet játszik a sztrájk előkészítésében, sőt vezetésében. Mindez azonban úgy jelentkezett tudatában, mint a betegápolás gondjának egyik része, vagyis hogy csupán az iskolai elfoglaltságtól mentes időszakban kellett Juliska nénit ellátnia, a fennmaradó hosszú órák alatt pedig Gábor bácsi mindent magára vállalt. Hogy emellett hogyan intézte el a sztrájjal kapcsolatos egyéb kötelességeit, az nem fért a Béla fejébe. Igaz, igyekezett is nem gondolkozni ezen.

Egy késő este Gábor bácsi megkérte, hogy menne el a Gőzfürdő utcába, és hozna el valami csekély pénzüsszeget, amelyet Bota bácsi már korábban megígért. Most derült ki, hogy a Juliska néni váratlan betegsége minden mozdítható tőkét felemésztett a házban. Még azt is, amit Gábor bácsi az előrelátható munkabeszüntetés idejére korábban félretett. A szombati bérfizetésre számítani nem lehetett. Azt is suttogták, hogy a cementgyári urak tárgyalni sem akarnak. Csak azt várják, hogy megérkezzék a katonaság, s úgy kényszerítik majd vissza a sztrájkolókat a kőbányába és a gépek mellé. Akkor aztán a főkolompókat mind egy szálíg eltávolítják.

Mindennek előjele az Aranyosi házban uralkodó szabályszerű ínség volt.

Béla egyfolytában sohasem éhezett még ennyit. Ha Juliska néni egészséges, még a pénztelenséget is könnyebben legyűrik, mert gazdasszonyi leleményével olyan tartalékokat is mozgósított volna, amelyekre ők ketten nem gondolhattak. Így azonban néhány nap elmúltával táplálkozásuk gerincévé a délben vagy este elfogyasztott híg köményleves lett, amelybe csupán akkor aprítottak némi ragacsos fekete kenyeret, ha egyikük vagy másikuk sorba tudott érte állani. Ha olykor-olykor Ovid nem hoz neki némi ennivalót az iskolába, Béla nyilván felfordul az éhségtől.

Annyira jutott, hogy levélben panaszolta él anyjának tarthatatlan helyzetüket, és kertelés nélkül arra kérte,

küldjön sürgősen valami élelmiszert. Hogy gyorsabban járjon, a levelet nem a Szentpéteri út sarkán levő kék postaládába dobta, hanem kigyalogolt vele az állomásra. Be akarta várni a Segesvár felé menő gyorsvonat mozgópostáját.

Ő érkezett-e túlságosan korán, vagy a Predeál felől közelgő szerelvény késlekedett – mindenképpen hosszú ideig ödögött a sivár csarnokban, amelynek töredezett üveglakait por és pókháló homályosította. A szuronyos ór vonatérkezés előtt senkit sem engedett ki a peronra. Béla nem is kísérletezett, mert hideg volt. Az észak felé védtelen pályaudvaron heves szél sodorta a kénzagú kőszénfüstöt.

Szórakozottan böngészte a hadikölcsön-jegyzésre és a Vöröskereszt-adakozásra biztató falragaszokat. Elnézte az utasokat, akik a két jegypénztár apró ablakánál szorgalmasan tülekedtek. Végül betévedt a harmadik osztályú váróterembe, amelynek fapadjain sűrűn gubbasztottak egymás mellett a csukaszürke egyenruhás közkatonák. Legtöbbjük szunyókált, némelyek ettek, többen lehúzták vedlett bakancsukat, és a kapcát igazgatták vagy a lábszárvédőt tekerték feszesre. Voltak, akik csak ültek és bámultak maguk elé, mintha semmi sem érdekelné őket abból, ami körülöttük történik vagy történni fog.

Apja jutott eszébe. Önkéntelenül is ezekkel az ágrólszakadt, sovány, kifejezéstelen tekintetű bakákkal azonosította őt, noha utolsó bevonulásakor sem látta katonaruhában, s még ha erősen akarta, sem tudta volna elképzelni. Ezek a borostás arcok, kajla sapkák, ócska köpönyegek mégis éles fájdalommal hívták fel figyelmét arra a mindeddig gondosan titkolt körülményre, hogy anyja legutóbbi leveleiből már hiányzott a megszokott bizakodás a férje közeli hazatérésében.

Vajon csakugyan?... – tolakodott fel elméjében a makacs kérdés, amelyet azonban nem mert végiggondolni.

Szerencsére jelezték a vonat érkezését. Sebbel-lobbal kirohant a nedves vágányok közé, hogy levelét a postakocsi rekeszébe dobhassa.

Megrettent, mert a váróterem egész tömegét látta maga után zúdulni. Az álomtól még kába katonák ócska hátizsájkukkal, átalvetőjükkel bajlódva tülekedtek a kijárat

felé. Az öreg szuronyos őrt egy pillantás alatt félresodor-
ták, s egyetlen vad rohanásban törtettek a gyorsvonat ki-
világított kocsisora felé! Kocsi-vizsgálók, kalauzok igye-
keztek szapora kiáltozással féken tartani őket. Béla meg-
értette, amit a makacs tülekedők nem szándékoztak
tudomásul venni, hogy erre az úgynevezett futárvonatra
csak különleges utazási engedéllyel lehet felszállani. A
személyvonatokon döcögő, várótermekben kókadozó vagy
éppenséggel a szabadban ázó-fázó bakákkal azonban az
állomási őrség sem bírt. Mindenkinek tisztulnia kellett az
útjukból. Egymást tépve, acsarkodva, rekedt ordítások kö-
zepette mászták meg az esőtől nedves, a predeáli hágón
hulló hótól síkos lépcsőket. Betaszították az ajtókat, fel-
tolongtak a folyosókra, s rövid idő alatt a lövészárkok,
latrinák, kórházak – vagyis a vér, a mocsok, a rothadás,
a háború, a halál orrfacsaró és lélekdermesztő bűzével
töltötték meg a viszonyokhoz képest tisztán tartott sze-
relvényt.

Bélának annyi szerencséje volt, hogy eleve a mozdony
mögé kapcsolt mozgóposta felé szaladt. Másként talán ma-
gával sodorja vagy el is tapossa a tömeg. Így is dobogó
szívvel bámulta a háta mögött zajló feltartóztathatatlan
rohanást. Helyéből mindaddig moccanni sem mert, amíg
a vonat ki nem gördült az állomásról. Észre sem vette,
hogy a permetező őszi esőben bőrig ázik, és a szíve mind
nehezebb és nehezebb.

A levél elküldése megnyugtatta. Szinte szívesen szá-
molta a napokat levele feltételezett kézbesítéséig és a
mindennél bizonyosabbra vett csomag megérkezéséig. Jó
kedve csupán akkor apadt el, amikor a magának adott
újabb és újabb határidők is elteltek. Csomagnak híre-
hamva sem volt. Egy szeles, csepegős estén levél jött he-
lyette. Az sem anyjától, hanem Gézától.

*„Édes Béla!... – írta öccse. – Anya azért nem tud
válaszolni, mert elvágta a kezét a körfűrészsel. Nemcsak
a kórházba meg ide-oda kellett szaladgálnia vele, de Mis-
selbacher is azonnal ki akarta vágni. Még szerencse, hogy
amikor kiderült a dolog, az asszonyok nagyon felmérge-
lődtek, és az egész gyár leállt. Állt is egy fél napig. Akkor
M. úr meggondolta magát, mert ismét van anyag és sok*

a rendelés. Azt mondták, hogy jó, de állítson helyettest. A helyettes én vagyok. Az iskolával nem tudom mi lesz. Gyermek azzal fenyeget, hogy megbuktat vagy kirúg. Egyelőre mindennap bejárok a gyárba. Anya, amióta a keze fáj, ismét volt érdeklődni a bizonyítvány ügyében, mert valami kopók itt szimatolták a szomszédoknál. Mind édesapám után kérdezgettek, hogy mit tudnak a Balázs magatartásáról meg ilyesmiket. De a tekintetes úr nincs már a hivatalban. Akármilyen öreg volt, behívták katonának. Azt mondják, büntetésből, de lehet, csak a többivel együtt, mert még a gyárból is elvitték az öreg mestereket és a hivatalnokokat. Hát ez van idehaza, Béla. Anya felkötve hordja a karját, és bal kézzel főz, ha van mit, én meg segítek a ház körül, amikor hazajöttem a gyárból. Az idő rossz, folyton esik. A Hargitán, azt mondják, havat láttak. Anya azt izeni, öltözz fel jól, vigyázz magadra, mert itt is tele van a megye spanyolnáthával. Úgy hullanak az emberek, mint az őszi légy. Úgy mondják, Mózsi bácsit is eltemették Újszékélyen. Itt pedig a Csucsi Karcsi mamája halt meg. Vigyázz magadra, a báránybőr mellényt le ne tedd, azt mondja édesanyám. Sokszor csókol szerető öcséd, Géza.”

Bélát mintha föbe ütötték volna. Semmi sem nyugtalanította, legkevésbé a csomag elmaradása. De a bizonyítvány körül nem csillapuló huzavona új táplálékot adott félelmeinek, s ismét szaporítani kezdte álmatlan éjszakáit.

Igyekezett nem gondolni a lehetőségekre. Eszmélése mélyén azonban lassan gyökeret eresztett valami néma meggyőződés, hogy voltaképpen áltatja magát, mert minden rosszul fog végződni. Egy régi álma jutott eszébe: a sínek között sétál apjával Udvarhelyt a Kollégium-kert mögött, s a kanyarban feltűnik a robogó mozdony. Hallja ugyan apja kiáltását, mintha még kezének rántását is érezné, de mint ahogy az álmunkban lenni szokott, nem tud elmozdulni a sínről. A mozdony egyre nő, növekedik, minden bizonnyal elgázolja... Csakhogy a rémálomból egyetlen visítással fel lehet ébredni. A valóságból viszont nem.

A váratlan megkönnyebbülést Juliska néni állapotának jobbra fordulása okozta. Nem hirtelen, de megnyug-

tató fokozatossággal csökkent a láz. A köhögés alábbhagyott. Az étvágy visszatért. Sőt még a kínzó fejfájások is elmaradtak. Mintha valamilyen titkos kapcsolat kormányozta volna, az idő jóra változott. Igaz, többé már nem a nyárias enyhesség, éjszakánként be kellett csukni ajtóablakot, sőt a tűz is elkelt volna. Nappal azonban vidáman sütött be a nap az ócska csipkefüggönyön egyenesen a betegágyra, ahol párnával megtámasztott háttal félig még feküdt, félig már ült Juliska néni.

Gyógyulásának legbiztatóbb jele volt, hogy azonnal aggodni kezdett férje és Béla hogylétéért, s ezzel megszaportotta az utóbbi feladatait. Juliska néni még túlságosan gyöngö volt a felkeléshez, óhajait, elképzeléseit és panaszait tehát Bélának kellett kiviteleznie. Ez minden iskolán kívüli szabad idejét igénybe vette. Sőt olykor még igazolatlan órákat is eredményezett. Oviddal szinte csak az osztályban és a műhelyben találkozott, a nyelvóráként hasznosított sétákat abba kellett hagyniok, de most még beszédre sem jutott vele ideje. A beteg állapotában bekövetkezett örvendetes változás után pedig Gábor bácsi is mind többet maradozott el hazulról. Igénybe vette a sztrájk. A gyenge kosztolás folytán beesett barna arca egyre gondterheltebbé vált. Csupán akkor derült fel, ha a beteg ágya mellett tartózkodott.

Béla azonban észrevette, hogy csak erőlteti a vidámságot. A konyhában azonnal elkomorult. Néha hosszú negyedórákat töltött maga elé meredt pillantással a kis asztalnál. Béla szerette volna lerajzolni. Eleinte félt, hogy Gábor bácsi megneheztel. De az még szemét sem emelte rá. Így hát négy vagy öt vázlat is került a füzetébe. Az erősen meghúzott fekete körvonalak zárt szigorúságukkal visszaadtak valami jellegzeteset a modell lelkiállapotából.

Gábor bácsi egyetlenegyszer kapta fel a fejét hosszas merengéseiből, és eltűnődve nézegette Béla rajzait.

- Hm! – mondta. – Te tán kicsúfolsz engem?
- Én nem, Gábor bácsi! – védekezett Béla.
- Hát nekem ilyen tojás a fejem?
- Azt ne tessék úgy venni!... Én azt csak úgy képzeltem...
- Hát elég csúfnak képzelted... Na, azért ne szomor-

kodj!... Lehet, csakugyan ilyen vagyok!... Nem is csodálnám...

– Miért, Gábor bácsi?... – kérdezte Béla.

– Miért?... Annak ezer és egy oka van... Figyelsz?

– Hogyne figyelnék, Gábor bácsi!

– Rosszul áll a sztrájk, Béla fiam! Ezek a hóhérok jobban bírják, mint mi! Az emberek elveszítették a türelmüket. Nincs pénz. Éhezünk. S hozzá még ez a járvány! Úgy hullanak, mint a legyek, s kinek van ma költsége temetésre?... Most csapnak le aztán ránk!

– Kik?

– Ganzerték a Cementgyárból meg Schielék és Schlandté. A főkolomposokat, ahogy ők mondják, behívják katonának... A többivel aztán könnyen elbánnak...

– De az... izé... a behívót honnét tudja Gábor bácsi?

– Én már meg is kaptam!... De, pszt! Egy szót se Juliska nénéd előtt! Nem szabad fölöslegesen izgatni! S amúgy sem vonulok be. Addig talán megpuhulnak az urak...

– S ha nem?

– Majd meglátjuk akkor.

– De eljön a patrul!... Édesapám mindig mondta...

– Az akkor volt! Most már, lehet, nem is jön...

– Miért ne jönne?...

– Változott a világ... Baj van a frontokon...

– Attól Gábor bácsit még elvihetik!

– Talán már csak napok kérdése... A németek még ellenállnak, de a bolgárok hamarosan beadják a kulcsot!...

– Az újságok semmit sem írnak...

– Az újság semmit sem tud, s ha tud is, a cenzúra nem engedi.

– S akkor Gábor bácsiék honnét tudják?

– A rossz hír mindig sebesen jár. Szélnél is sebesebben. Pedig ez csak Ganzertéknak rossz hír!

– S nekünk jó?

– Nekünk jó, Béla fiam! Hát ezért fütyülök arra a behívóra... Érted?

– Értem, Gábor bácsi.

– Persze, ha valami mégis történnék... mert meg-

hetik valami... akkor se veszítsd el a fejed! Tudod, hol lakik Bota bácsi, ugye?

– Tudom, Gábor bácsi!

– Nohát!... Most pedig feküdjünk le, mert későre jár.

Azon az éjszakán Béla megint nem tudott elaludni. Forgolódásai közepette ismét a bizonyítvány kísértetével viaskodott. És sehogyan sem tudta eldönteni, vajon jó-e vagy rossz az a baj ott lent a bolgár fronton, holott tudta, hogy ha erre a kérdésre válaszolna, azonnal elszenderednék!

11

Az iskolában fárasztó sürgés-forgás uralkodott. Bizonyosnak látszott, hogy báró Szterényi nemsokára megérkezik. A Hatházi-féle csoport ugyan azt rebesgette, hogy voltaképpen nem is az országgyűlési képviselő, hanem IV. Károly osztrák császár és magyar király látogatja meg Brassót és vele együtt a Faipari Szakiskolát. Ovid azonban már az első híresztelésnél kijelentette, hogy mindez marhaság, Sipos-Schmidt tanár úr szintén megmondta, hogy legföljebb Szterényi báró jön. Az sem egészen bizonyos. Az is kérdéses, melyik terembe látogat majd el.

De azért mind a négy osztály a nagy eseményre készült. Ez viszont – Béla megkönnyebbülésére – háttérbe szorított minden egyebet.

Hatháziékkal a korábbi nem éppen szívélyes, de legalább semleges viszony természetesen nem állott helyre, sőt kifejezetten tartózkodóvá, gyanakvóvá változott. Mégis kikerülhetetlen volt, hogy a magas látogatás előkészületeinek izgalmai közepette szót ne váltsanak, bizonyos ténykedéseket együtt el ne végezzenek, egyes dolgokat meg ne beszéljenek. Egyetlen kérdést nem érintett maga a banda vezére, Hatházi sem. Ez volt a fellegvári verekedés és benne s utána az ő szerepük.

A Veta néni temetésekor pedig majdnem-majdnem barátilag viselkedtek.

A Gábor bácsival folytatott esti beszélgetés másnapján Béla alig várta, hogy közölhesse Oviddal a Juliska néni gyógyulásáról szóló örömhírt. Ovid azonban nem jelent meg az előadások kezdetére. Hiányzása a sok távollevő beteg között fel sem tűnt. Csupán Béla aggódott barátja miatt. Csak nem kapta meg ő is a járványt? Délfelé azonban megjelent Ovid mindennapi ruhájában, de karján fekete karszalaggal. Mindössze annyit mondott, hogy Veta néni halt meg, és mindjárt bement az igazgatói irodába.

Később mesélte el Bélának, hogy Veta néni egészen jól volt. Fel is kelt az ágyból, sőt a kertben is sétálgatott a napon. Délután négy óra felé Gavril szaladt át hozzájuk, hogy anyja ismét rosszul lett, s jöjjenek hamar. Mire átmentek, Veta nénit már magas lázban találták. Alkonyodáskor elveszítette az eszméletét, és éjjel egy órakeresztvenedett. A doktor nem is láthatta. Tüdőgyulladás – azt mondták.

Veta nénit a Porond-tér fölött baloldalt a dombon emelkedő, fényes tornyú Szent Miklós-templomban ravalozták fel. Az összesereglő gyászolók között Béla némileg elveszettnek érezte magát. Fekete ruhás öregasszonyok, szakállas agg férfiak, apró gyermekek bámészkodtak a templomhoz vezető kövezett ösvényen. Béla senkit sem ismert közülük. A hozzá hasonlóan megjelent néhány kinnlakóhoz csatlakozott. A fuszulykások közül egyet sem látott. A tömegben éppen Hatházi mellé sodródott. Kissé kényelmetlenül érezte magát. Ellensége nem sok ügyet vetett rá.

– Szépen fénylik ez a torony! – mondta Béla mögött valaki, talán Katona.

– Az orosz cár adta rá az aranyozást! – vágta ki tudományára büszkén Hatházi.

– Ne mondd!

– De bizony!... S még bent az ikonokat is, tele csupa zafírral meg smaragddal...

– Á, nem lehet!... A cárt még tavaly tavasszal elkergették...

– Azelőtt adta, te hólyag!... Még a háború előtt...

– Igaz volna, hogy az idén nyáron agyon is lőtték?

– Azt beszélnek... Ott forradalom van!...

Béla tovább nem hallotta a párbeszédet, mert a templom bejáratához értek.

A kőfalak közé az esőzés óta beszorult a hideg. Béla érezte, mint hatol át ócska cipőjének többszörösen megfoldott talpán és veszi be magát csontjaiba. Körös-körül a fekete kendős, görbe derekú nénik és ráncos arcú férfiak orrukat fújták, köhécseltek, torkukat köszörülték. A ravatal mellett pap és sekrestyés ügyködött rejtélyesen. Ténykedéseikből Béla semmit sem hallott, látni sem látott. Boldog megkönnyebbülés fogta el, mert a menet végre megindult kifelé. Az élen vitt nyitott koporsó látán mégis megriadt. Elfordította a szemét.

Csupán akkor mert ismét felpillantani, amikor megkerülték a templom falát és az elől haladó pópa és sekrestyés páros énekszava eltompult a hűs, éles, őszi hegyi levegőben. A templomkert százados fenyőinek ritkás sorai közt átsütött a nap. Az arcára eső sugarak Bélaiban az élet édességének és szépségének váratlan érzéseit ébresztgették. Csontjaiból is lassan kiolvadt a hideg. Maga körül sorban fölismerte az osztálytársakat. Ovid kissé távolabb ballagott unokafivérével és a többi sagnással.

A templomtól nem messze a domb másik felén feküdt a temető. A kisdud magasból le lehetett látni a kihalt Porond térre, a környező, világosra meszelt házakra, a följük emelkedő meredek dombhátakra, amelyeket mintha mind könnyű bronzporral fújt volna be egy láthatatlan festékszóró.

Béla elengedte maga mellett a menetet, a merev papírvirágokkal díszített zöld koszorúkat, a sodródó kíváncsiakat. Osztálytársait is. És azt kellett észrevennie, hogy Hatházi, de Kolozsi és Sükösd és a többiek egy csomóban álldogálnak fellegvári ellenfeleikkel, a sagnistákkal. Látszólag minden veszélyezettség nélkül beszélgetnek velük.

Bélát első pillanatra előntötte a bosszúság. Nem elég, hogy az iskolában őt és Ovidot mártották be, de most mindehhez itt kell álldogálnia külön és egymagában, amíg az ütlegek és az azokat követő kínos órák és napok okozói kedélyesen paroláznak! Aztán némi tétovázás után odasomfordált, és elvegyült a beszélgetők között.

Így senki sem talált abban különöset, ha a báró úr jövetelének előkészületeit az egész osztály egyforma buzgalommal folytatta.

Azt gyakorolták, miként sorakozik majd fél az osztály, az első osztály a báró úr fogadására a kaputól a bejáratig vezető keskeny aszfaltcsík két oldalán, amikor a lépcsőfeljáró félemeleti ablakán kikiáltott valaki, hogy Béla menjen fel az igazgatói irodába.

Bélán ijedelem rángott végig. Az utóbbi napokban mintha elfelejtette volna minden aggodalmát. Az idő szép volt. Juliska néni már tett-vett odahaza a lakásban. Gábor bácsi sem beszélt fenyegető kilátásokról. Most azonban egyszerre minden elsötétült körülötte. Dobogó szívvel sietett fel a lépcsőn. Mielőtt bekopogott volna, megállt, és mélyet lélegzett.

Kopogására nem érkezett válasz, Béla mégis sietve benyitott. A báró úr díszruhás képe alatt örökös szivarfüstjébe burkolózva csakugyan ott ült Vadász igazgató úr. Csillogó orrcsíptetője fölött kutató pillantást vetett a belépőre, majd ismét irományaiba temetkezett. Béla óvatosan az asztalig merészkedett, és ott szótlánul megállt.

Vadász igazgató úr ide-oda csapkodott, újra meg újra hatalmas füstfellegetek fújt maga köré, meg-megköszöri a torkát, majd csíptetője fölött ismételten megnézte a riadtan, szívdobogva előtte álló Bélát, akinek homloka lassan gyöngyözni kezdett. Végre szokatlanul recsegő hangon megszólalt:

– S ti egyáltalán hogyan képzelitek ezt a dolgot?

– Mit, igazgató úr kérem? – kényszerítette ki magából Béla a szavakat.

– Ezt... ezt... ezzel a bizonyítvánnyal!...

– Melyik bizonyítvánnyal?

– Ne játszd nekem az ártatlant, te csaló!... Az anyád ideállít a beiratkozáskor ezzel a... ezzel az erkölcsi bizonyítvánnyal, hogy a te apád... khm... hogy hát igen, minden rendben van... és... khm... te, ne akard azt mondani, hogy nem tudsz róla semmit!...

– Nem tudok, igazgató úr kérem!

– Hm! Meglehet! Csakugyan meglehet! Hiszen nem neked kellett utánajárni. De akárhogy is, itt van előttem,

itt ni, az udvarhelyi polgármester értesítése, hogy Balázs István asztalosmester, lakik Szent Imre utca ennyi és ennyi, ez a te apád, ugye, évek óta felforgató tevékenységet folytat a szegényebb sorsú városi lakosság körében, hivatalos eljárás nem indult ellene, de a katonai hatóságok különleges menetszázadba osztották be... Hát ehhez mit szólsz?

– Ott azt mondja, hogy nem volt ellene eljárás.

– Nem volt, nem volt!... Persze hogy nem volt! De hol van itt, kérdem, a hazafias magatartás? Sehol! Sőt ellenkezőleg! Felforgatás! Bujtogatás! Márpedig a rendelkezés világosan előírja, hogy a tanintézetbe csak kifogástalan, hazafias magatartású szülők gyermekei vehetők fel!...

– Édesapám két esztendeje a harctéren van.

– Ezt már mondtad. S ameddig egy közönséges névtelen vagy akár aláírt feljelentésről volt szó, figyelembe is vettem. Csakhogy ez a polgármesteri átirat azt jelenti, hogy az a bizonyítvány, amit anyád nekem ideadott, hamis. Érted? Hamis! Mármost én mit csináljak veled?

– Nem tudom, igazgató úr.

– Nem tudom, nem tudom, könnyű ezt mondani!... De ha most megjön Szerényi báró, nem állhatok eléje azzal, hogy nem tudom!... Nekem haladéktalanul intézkednem kell. Ilyen esetekben az igazgató kötelessége az illetőt eltávolítani az intézet keretéből, függetlenül az esetleg megindítandó bünvádi eljárástól... Érted?

– Értem, igazgató úr.

– No, hála isten!... És milyen tanuló vagy?

– Hát...

– Nálam egyszer beszekundáztál németből, de azért a jegyeid jók. Gyakorlatban pedig kitűnő vagy... De ez nem segít rajtad!... És aztán itt van ez az átkozott verekedés!...

– Annak már régen vége, igazgató úr kérem.

– Vége hát, mert félretettem. De most majd előveszik!... És miért nem jársz hitoktatásra? A plébános úr ismét átirta, hogy egyszer sem voltál misén és a hittanórákról rendszeresen hiányzol.

– Mi odahaza...

– Persze, otthon, ahol apád a munkásokat lázítja No, de hagyjuk ezt... Csakhogy ezeket az írásokat is előveszik most ám!... És egyáltalán hogyan akarsz így jó asztalosmester lenni?

– Nem akarok asztalosmester lenni.

– Hát mi az isten csodája?

– Festő... vagy szobrász...

– Hát ez aztán újdonság!... Hát ezt én eddig még nem tudtam!... Festő... Vagy szobrász!... Nagyszerű!... Akkor miért nem iratkoztál valami festőiskolába, legalább nem foglalnád el itt a helyet!... He?... Hadd hallom!...

– Akkor még nem tudtam, hogy szeretek rajzolni!

– Nem tudtad!... Nagyszerű!... És később rájöttél!... A rajzórákon, mi?...

– Igen, igazgató úr kérem.

– Ó, ez a Sipos-Schmidt!... Ezzel is micsoda keresztet vettem a vállamra!... Értsd meg, hogy az országnak, ha fenn akar maradni, nem festőkre meg szobrászokra, hanem asztalosokra, kőfaragókra, lakatosokra, esztergályosokra van szüksége!... Festészet!... Marhaság!... És mit mond Sipos-Schmidt tanár úr az... izé... a „műveidről”?...

– Hogy csak rajzoljak szorgalmasan.

– Persze úgy, mint ő?... No, igen, az ő festményei!... De most nem erről van szó. Ez nem művészképző, hanem ipariskola. Itt asztalosokat nevelünk, nem hóbortos festőket. Aki festő akar lenni, keressen magának más intézetet... Hallod?...

– Hallom, igazgató úr!

– Csakhogy ott nincs ám tandíjmentesség meg mi egymás!... Most jut eszembe, áldott szerencse, hogy az internátusba nem vettelek fel! Még csak ez hiányoznék!... Mit is akartam mondani? Ja, igen, a tandíjmentesség!... És mihez kezdel, ha nálunk nem maradhatsz?... Mert ha Sztérényi báró úr tudomást szerez erről a dologról, s az lehetetlen, hogy tudomást ne szerezzen, akkor nem maradhatsz nálunk!... Nos, hadd hallom!...

– Nem tudom, igazgató úr!...

– Írj anyádnak, hogy azonnal jöjjön érted.

– Elvágta a gép a kezét, nem jöhet.

– Affene!... Hát akkor... Vedd tudomásul, hogy máától kezdve nem vagy az intézet növendéke!...

– Én... én...

– Várj, várj, ne sápadozz!... Ezt csak hivatalosan mondom... arra az esetre, hogyha... No, mindegy! Ezután is rendesen jársz iskolába. De azonnal írsz az anyádnak, hogy szerezzen be egy új bizonyítványt. Abban az legyen, hogy apád hősiesség harctéri magatartásával tanúságot tett igaz hazafiúi mivoltáról... Érted?

– Értem, igazgató úr.

– Akkor ismételd el!... Úgy!... Tehát tovább jársz az iskolába, de hivatalosan nem tudok rólad. Ha megjön az új bizonyítvány, az egészet elfeledjük.

– Igenis, igazgató úr – dadogta Béla.

– Eridj vissza az osztályba, s ne beszélj a dologról!

Vadász igazgató úr ismét meggyújtotta nehéz szagokat árasztó szivarját, s hatalmas füstfelhőt fújt maga köré. A kékes ködök mögött még a Szterényi báró úr díszruhás alakja is eltűnt. Szúrós, fenyegető szemét Béla mégis a hátában érezte.

Az iroda előtt a rája várakozó Ovidba botlott. Az osztály felé menet néhány szóban elmondta a történeteket, eszébe sem jutott az igazgató úr hallgatási intelme. De ez talán fölösleges is volt. Mintha valami titkos szikratávíró közvetítette volna, az egész osztály máris tudomást szerzett a dologról! A teremben Hatházi toppant eléjük.

– No, mi az, Tojás? Kicsaptak? – kérdezte tömören.

Béla felnézett a jó fejű magasabb fiúra. Valahogyan még hatalmasabbnak, diadalmasabbnak látta, mint eddig. Barna szeméből hideg fölény s valami megsemmisítő gúny sugárzott.

– Szó sincs róla! – avatkozott közbe Ovid.

– Nem téged kérdeztelek! Hallom, Tojás, kicsaptak-e?

Türelmetlen hangja parancsolóan csengett, és kihívó vidámság bujkált benne.

– Nem, nem csaptak ki – felelte Béla, s egy pillanást vetett a Hatházi háta mögött szórványosan gyülekezőkre.

– Hát akkor?

A Hatházi magas, vállas alakja mintegy betöltötte a teret. Kissé széthúzódott ajka mögött megvillantak az

erős, egészséges fogaik. Szája szögletében eltitkolhatóan megvetés látszott. A kissé kiálló arccsontokon megfeszülő bőr fényét Béla elviselhetetlennek találta. Mintha nem is osztálytársával állott volna szemközt. Az eddig ismert vagy ismerni vélt alak hirtelen valaki mássá változott. Volt benne bizonyos lenyűgöző erő, amelynek Béla nem tudott sem nevet adni, sem ellene szegülni. Mintha a többiekben feltámadó kíváncsiság vagy talán idegenség vagy ellenségeskedés most mind a Hatházi alakjában sűrűsödött volna egyetlen megtestesüléssé, amely ellen védekezni nem is lehetett. Még egyszer felpillantott osztálytársa mosolygó arcára, magabiztos és nyugodt szemébe. Hirtelen düh fogta el.

– Nem, nem csaptak ki! – ismételte meg, és sarkon fordult.

Hatházi harsányan nevetett mögötte. És a többiek vele nevettek.

– Ne is törődj vele! – biztatta később a padban Ovid.

– Bánom is én!... Csak mi lesz ezután?

– Mi legyen?... Megszerzitek azt az írást, és kész.

– Ha az olyan könnyen menne...

– Miért ne?... Ma már nem eszik olyan forrón a kását, mint ahogy főzik...

– Nem ismered te a hivatalokat!... Meg aztán miniket odahaza mindenki úgy ismer, mint... És ha haza kell mennem, az anyám kétségbeesik.

– Hadd el már! Gábor bátyád megígérte, hogy legrosszabb esetben beszerez a gyárba.

– Az ő szekere rúdja is kifelé áll... Sztrájkolnak... S aztán megint más mesterséget kezdjek?

– Megtanulod hamar... Lám, már románul is tudsz.

– Azt, amit a románok elfeledtek.

– A többit is megtanulod.

– Hogy aztán, ha nem vagyok veled, ismét elfelejtsem...

– Látom, nagyon el vagy keseredve.

– El.

Voltaképpen csak most érezte a csapást. Különös módon szinte még hálát is érzett a Hatházi nyers, durva, de legalább nyílt közbeavatkozásáért – valahogyan napvi-

lágra szabadította a mélyben titokban áskálódó szörnyetegeket. Miközben szótlanul üldögélt a padban, s az előadók szavai megértetlenül és hatástalanul peregtek le róla, a barlangjukba visszakényszerült fenevadak mégis ismét tombolni kezdtek.

Nem mert körülpillantani. Az osztályból bizonyára kérdő, kíváncsi vagy gunyoros pillantások röpöntenek a kicsapott diák felé! A mindenki számára jól látható szégyenbélyeg ott virít a homlokán. Néha önkéntelenül oda is kapott, hátha ledörzsölhetné!... És azt a levelet feltétlenül meg kell írnia az édesanyjának, pedig tudja, mekkora izgalmat okoz majd vele, és talán egészen hiába. Esetleg megkéri Gábor bácsit, hogy ő írja meg, hátha az jobb lesz!... De mindegy. Minden mindegy... És csak nem merte felemelni a fejét a padról.

– Majd feljössz hozzánk! – vigasztalta Ovid. – Nem ma, mert a temetés óta még mindig nagy a zűrzavar. Esetleg holnap.

De Bélát ez sem vigasztalta.

Lehajtott fejjel ballagott ki a kapun. Csak akkor nézett fel, amikor Sipos-Schmidt osztályfőnök úr rászólt:

– No, Balázs! Csak szaporán! Kísérj el hazáig.

Béla engedelmesen követte. Hosszú ideig szótlanul lépkedtek egymás mellett végig a Vasút utcán. Már a református temető kőkerítése mentén ballagtak az őszi, de meleg napfényben, amidőn a tanár újból megszólalt:

– Hallom, festőművész szeretnél lenni, mi?

Béla nyaka tövéig elpirult. Sipos-Schmidt egy pillanatra megtorpant, hogy meggyújtsa rövid pipáját.

– Nemes cél! Sose feledkezz meg róla! De csak tanuld ki szépen az asztalosmesterséget... Legyen kenyér a kezekben. Anélkül még festőinas sem lehetsz.

– S a tanár úr?

– Az én apám napszámos-fuvaros volt Barcaújfalu-ban. A betevő falatot is alig kereste meg. Amikor meghalt, egy ostor meg egy rongyos ruha maradt utána. Ha a másik apám örökbe nem fogad, sohasem vehettem volna szemet a kezembe, sohasem jutok ki Párizsba... S így is mi lett belőlem? Tanár a brassói ipariskolában... Hát csak tanuld ki előbb a szakmát...

– Tanulnám is, ha engednének...

– Igen... hallottam... S mit gondolsz, megszerzitek azt a bizonyítványt?

– Azt már nem tudhatom, tanár úr!

– Addig még sok víz lefolyik a Dunán. Sok minden meg is változhatik. S ne feledd, hogy Vadász igazgató úr nem rossz ember. Csakhogy őt is nyomják felülről meg mindenhonnet... Hárman is ugornának a helyébe, ha a báró úr véletlenül elejtené. Nem lehet tőle emberfelettit kívánni. Sőt segíteni kell neki. Azért nézzetek jól utána, hogy meglegyen az az újabb bizonylat.

– Még ma írok édesanyámnak.

– S aztán csak gyere el hozzám a válasszal. Lássuk meg, mit lehet tenni... Na, itthon is vagyunk. De ma anyámmal ebédelsz, mert nekem dolgom van...

Az ebéd csendben zajlott le. Bélát a bánat és a reménykedés váltakozó hullámverése merítette alá, vagy kapta magasba. De erről szót sem ejtett, hiszen talán anyanyelvén sem tudott volna számot adni csapongó érzéseiről, hát még másként, és különösen Ella jelenlétében.

Azt remélte, hogy az étkezés végeztével majd behívják a műterembe. Ezúttal azonban Sipos-Schmidt tanár úr nem mutatott hajlandóságot a további tárgyalásra. Ella azt javasolta, hogy sétáljanak egyet. Neki úgyis dolga van a bertalani állomáson. Valakivel gyógyszerert küld a zernesti vonaton Elsen bácsinak Rozsnyóra, Béla kísérje el. Béla minden szót megértett. Vajon sikerült volna valamit németül is megtanulnia? Egészen felvidult.

A nap kellemesen sütött. A lakástól az állomásig szinte azt lehetett hinni, hogy még nyár van. Járókelő kevés mutatkozott, az úttest porát azonban gyakran verték fel magas kerekű német katonai szekerek. A tüzérlaktanya sárgára meszelt kétemeletes épülete körül élénk mozgolódás látszott. A kitárt kapuszárnyak mögött Béla járkáló alakokat, csoportba verődött katonákat pillantott meg.

Mind ez ideig ki sem nyitotta a száját. Ella viszont mondta a magáét. Nem nagyon törődött azzal, hogy kísérorje figyel-e rá vagy sem. Béla mégis úgy tapasztalta, mintha óvatos lassúsággal ejtené a szavakat s olyan dolgokról csevegne, amelyeket nem esik nagyon neheze megértenie. Vagyis, ha sikerült elkapnia a beszélgetés fő tárgyát, akkor könnyűszerrel megbirkózott a vele kapcsol-

latos mellékkérdésekkel. Az ellenkezője természetesen katasztrófális tévedésekhez vezetett. Egy ízben huzamos ideig úgy vélte, hogy Ella a szembejövő fogatok elhanyagolt állapotát fejtegeti, mígnem egy váratlan fordulatnál kiderült, hogy az utcát lezáró zömök egytornyú bertaláni templomról van szó.

Ella azonban ezért sem nevette ki. Keskeny, tojásdad arcán a déli nap fényében jól látszottak a bronzvörös szeplők. Bőre sem volt túlságosan finom. Nap égette, szél fújta, valami friss egészség ragyogott mégis róla. Koszorúba font hajának nem hivalkodó szőkesége a fésű és kefe szorgalmas használatáról tanúskodott. Virágmintás szoknyát, fehér blúzt, tarka kartonkötényt, úgynevezett dirndlit viselt. Bélát az egész napi ijedelem, izgalom, nyugtalanság után szelíd enyhülés fogta el. Szívesen mendegélt volna így Ella oldalán tovább, egyre csak tovább a város hirtelen bezáruló végén a vasúti síneken át egyenesen északnak vivő poros országúton egy meghatározatlan, mert meg nem határozható cél iránt.

Ella azonban a sorompónál magától értetődően fordult balra az állomásépület felé. Hátuk mögött elmaradt a mély országúti árok, ahol a sebtében felhányt vékony földréteg alatt a tizenhatos harcok hullái heverték. Szemben velük a tatárjáráskori öreg templom tartotta román stílusú sárga tornyát a délutáni nap tányérja felé. Nagy fehér óralapján tisztán látszottak a kecses fekete mutatók. Háromnegyed kilencet jeleztek, ahogyan még tizenhatban egy puskagolyó megállította, s azóta sem került pénz vagy mester a megjavításukra.

A bertaláni vasútállomást éppúgy megtöltötték az utazásra váró, elnyűtt és elcsigázott katonák, mint múltkorjában a másikat. Ella rövidesen felfedezte azt az idősebb nénit, akivel a gyógyszert kívánta elküldeni. Szorgalmas megbeszélésbe merültek, amelyből Béla – őszinte megrökönyödésére – egy árva hangot sem értett. Már régen maguk mögött hagyták az állomásépületet, amikor minden bátorságát összeszedve odafordult Ellához, hogy megkérdezze.

A nyelve eleinte a szájpadrálásához tapadt. Mellét, hónalját kiverte a kínos verejték. A már régóta készített

szavaik gőzként párologtak szét a fejéből. A torkán rekedtes hang tört elő. Ella meg sem értette, mit akar. Dühösen megismételte a kérdést, noha jól tudta, hogy a nyelvtani szabályok üvegcserepként recsegnek fogai közt. Ellának azonban eszébe sem jutott, hogy kinevesse.

– Ó... – mosolyodott el könnyedén –, szászul beszéltünk... Otthon mindig így beszélünk...

Béla csupán kézmozdulattal kérdezte, hogy mi az a „szászul”?

– Hát szászul... szász nyelven!... – nevette el most már magát Ella. – Ahogy a szászok között szokás!... Érted?...

Béla bólintott.

– Németül csak az iskolában tanultam meg... és csak az urak beszélnek úgy egymással... Mi, falusiak, csak szászul, mindig csak szászul...

– Mi... milyen... hogyan van?... – nyögte ki nehezen Béla.

– Nem tudom megmagyarázni... Másfélék a szavak... minden... van egy tréfa... Várj csak! – és Ella körülnézett. – Ott arra a boltra németül is ki van írva: „Zigarrentrafik”, látod?... ott, ott... vagyis, hogy szivarosbolt, no, most már azzal csúfolnak minket, hogy szászul kitekerjük a betűket, s azt mondjuk: „Zagirrentrifak”, hát ez a szász nyelv.

Mindketten nevettek.

– Szeretném... én... német tudni... csak... – nyögte ki ismételt pirulások közt nagy nehezen Béla.

– Az is elég! – vigasztalta Ella.

– Nem elég... nehéz! – bizonygatta Béla.

– Nehéz, persze, hogy nehéz. De az életben minden nehéz. Ha könnyű volna, én is otthon ülnék azon a szép Rozsnyón, a vár alatt, s nem itt ebben a bűdös Brassóban... Ó!... tudod mit – tette hozzá felvidultan – másszunk fel ide a Gespreng-domb tetejére, onnét már majdnem hazáig látunk...

Béla örömmel bandukolt a kislány oldalán a kopár köves dombon fölfelé. Szeme jó kedvvel kalandozott az Ella karcsú vagy talán sovány alakján. A haját szépnek

találta. Még a szeplői sem voltak ellenszenvesek. Különösen azonban a hangját hallgatta szívesen, amint folyton folyvást mondott, mesélt neki felében, háromnegyedében, olykor csak negyedében felfogott dolgokat Rozsnyóról, Brassóról, a környékről, az Elsen családról, Schmidtékről.

Nem is a beszédjének értelme, hanem egész lénye, a jelenléte volt fontos. Ez mintegy kitörölte elméjéből az utolsó napok nyomasztó emlékeit. De ami még jelentősebb: érzelmei közül kilúgozta a névtelen félelem, sőt rettegés minden szennyét. Legszívesebben megfogta volna a kezét, hogy így menjenek fel kettesben a dombra.

A domb túlsó oldalán – akár a Fellegváron, akár a Csigahegyen – a kőbánya szakadéka éktelenkedett. Lent a laposban sekély tavacskák tükrei csillogtak. Ez volt a „Gespreng”, a Fortyogó – az az időszak forrás, amely eső időjárásakor bőven bugyborékolta vizét a hepehupás aljban. Nem messze a téglagyár vörös kéményei és pirosas cseréppel fődött színei látszottak. Mögöttük következtek a bükkal-fenyővel benőtt hirtelen felszökkenő dombok.

Béla csak most vette észre, mennyire megsárgított már mindent a közelgő hegyvidéki ősz. Egy-egy magányos fa lombzatának enyhe elszíneződését szinte észre sem vette még a szem. De amint így messziről és együtt figyelte, már semmiképpen sem lehetett tagadni az erdők aranyló elbarnulását. A fenyők sötétzöldje még csak jobban kiemelte a változást.

Balkézt a Cenk sziklacsúcsban végződő elefántszerű háta vágta el a szemhatárt. A barnuló dombok fölött azonban messze el lehetett látni. Ott a kékes párák mögött hótól fehérén csillogott a Keresztényhavas, amelynek Cherso szigetéhez hasonló látványát Béla mostanában annyiszor nélkülözte. Már csak azért is hálásnak kellett lennie Ellának, hogy ide hozta magával.

Önmagának is megmagyarázhatatlan merészséggel melléje lépett és megfogta a kezét. Ella nem rántotta el. Sőt egy pillanat múlva csöndesen a vállának támaszkodott. Béla fél szemmel még nyakának aranyosan göndörödő pihéit is látta.

Béla meg is írta, el is küldte anyjának a levelet. De ez nem nyugtatta meg.

Juliska néni gyöngén, kókadtan, soványan, de szorgalmasan tett-vett a házban, és látszólag sikerrel hadakozott a teljes anyagi csóddal. Gábor bácsi igyekezett segíteni neki. Tejet szerzett valahol a Szitás utcában, és másodnaponként maga ment érte, mert akkor hitelbe is adták. Bélának ezzel nem volt gondja. De ez nem nyugtatta meg.

Sokszor eszébe jutott a séta Ellával a Forráshegy tezején. Ilyenkor kellemes borzongás futott végig sovány testén, s mintha még a kislány nyakán göndörödő szőke pihéket is látta volna. De ez sem nyugtatta meg.

Az osztály incselkedése is bántotta. Hiába mondta Vadász igazgató úr, hogy csak járjon tovább az iskolába, mint annak előtte, ez az „annak előtte” többé egy pillanatra sem tért vissza. Most már nem csupán a fejét magasan hordó és széles vállát fölényesen megfeszítő Hattázi vagy a vele egykorú, egymagasságú Katona, de az eddig közömbösen viselkedők, sőt még a fuszulykások is szentül meg voltak győződve, hogy Bélát kicsapták, és eltávolítása csak napok kérdése.

Az ok tekintetében megoszlottak a vélemények. Egyesek szerint a fellegvári verekedés után két sagunás elpatkolt, s ezért Bélát nem csupán kicsapták, de hamarosan le is tartóztatják. Nagy pártja volt annak a hiedelemnek, amely szerint Béla „cserélt gyermek”, vagyis ellopta valakinek az okmányait, és így iratkozott be. A szorgalmas templomjárók és hittanlátogatók viszont az isten kezét és a plébános úr közbenjárását emlegették.

Mindez elviselhetetlen léghört teremtett körülötte. Sandán vagy gyanakodva néztek rá, de a tekintetét kerülték. Senki sem szólt hozzá, s ha ő szólított meg valakit, az elfordult. A játékaikból tüntetően kihagyták. Feleléskor eszükbe sem jutott, hogy súgjanak. A tanműhelyekben eldugták előle a gyalut, a vésőt, a kézfűrészt. Már nem is úgy emlegették, hogy Tojás, hanem a háta mögött, sőt jelenlétében is mindenki csak Záptojásnak

csúfolta. A közhangulat szokott túlzásának törvénye szerint odáig vetemedtek, hogy a Szerényi-féle fogadtatás gyakorlása közben senki sem akart a kapunál vele egy sorban állni – szégyenszemre szinte egyedül maradt, míg a többiek viháncolva mind a keskeny aszfaltcsík szemközi oldalán tolongtak.

Csupán Ovid tartott ki mellette változatlanul.

Barátja zöldes szemében mindig biztatás lobogott. Ovid pontosan megérezte, hogy nyíltan nem szállhat szembe a Bélát ostromozó tengerárral, de mindent megtett, hogy súlyos csapásaitól megvédje. Ösztönös készséggel rendelkezett erre. Visszahúzódott az engedékenység vagy gyávaság látszata nélkül. Kitartó volt, noha semmi remény nem biztatta. Szilárdan állt a rengő talajon is. Mindezzel mérhetetlen vigaszt tudott nyújtani akárkinek – legfőként pedig Bélának.

Kétszer-háromszor is elvitte a maga kis kuckójába. Próbált vele rajzolni. Kezébe adta a faragókést, s igyekezett ellesetni vele a szobrocskák titkát. Végül egy délután, amikor a Hatháziék komiszkodása minden képzeletet felülmúlt, azt javasolta, hogy a délutáni órákat egyszerűen lógják el!

– Tudod mit, te To... tudod mit, Béla? – folytatta kissé zavartan. – Felmászunk a Cenkre. Ha beáll az őszi esőzés, úgysem lesz alkalom.

– De ezt te csak miattam teszed!...

– Hát aztán!... Igaz, nem szeretem a hiányzást, mert Vadász igazgató úr mindjárt befúj az anyámnak...

– No, látod-e?

– Csakhogy ezt a bolondokházát sem szeretem! Jöj-jön már egyszer az a Szerényi vagy akárki, csak vége lenne!...

– S az igazolatlan órák?

– Majd íratok anyámmal igazolványt.

– S aláírja?...

– Most igen... Amióta Veta néni... Egyszóval megyünk!...

A Cenk sziklatetején a kőmellvéd mögül Béla mint térképet látta maga alatt a napfényben csillogó várost. Sorban ráismert a tarka cserepes Tanácsházra, a Fekete-templom komor kötömbjére, a Kolostor utcára, a Kapu

utcára. Iskolájuk épületét is látta – innét fentről sem szűnő keserűséggel. Apró fekete hernyó gyanánt a Hétfaluba vivő kisvasút gőzölt a Cementgyár felé, amelynek két hatalmas kéményén még mindig nem tört fel a megszokott szürkésfehér bodor füst. Fülük mellett a Barcaság és a háromszéki róna felől egymásba ütköző szelek sutorogtak, legyezték izzadt homlokukat, és borzolták szét a két fej szőke és sötét hajzatát. Több mint háromszáz méter magasban álldogáltak Brassó főtere fölött – messze-messze el lehetett látni innét a négyszögekre osztott földeken túl egészen a széleken mintegy feltüremelő párás szemhatárig, ahol aztán már minden ködbe burkolózott.

– Erősödik a szél – szólalt meg Ovid.

– Megint eső lesz.

– Lehet. Északkelet felől fúj... Tudod mit, Béla? Menjünk le, és sárkányozzunk még egy utolsót!...

– Mehetünk.

A hegy kopár déli meredekjén, az úgynevezett Lovag úton ereszkedtek alá. A város felől a feljutás másfél óránál is többet tartott. Most húsz perc alatt a Porond térre s onnét újabb tíz perc alatt az Ovidék kertjébe jutottak. De még mielőtt a kuckó mestergerendája mögül előhúzhatták volna a sárkányokat, megjelent Ovid édesanyja.

Béla hökkenten akart visszalépni. Aztán mégis megtorpant. A fekete kendős, gyászruhás, idős asszony kissé meggörnyedt alakjában nem volt semmi fenyegető. Fiához hasonló zöldes szeméből nem csillogott feléje a szokott ellenséges láng.

– Sárkányt akartok eresztetni? – kérdezte fiától csöndesen.

– Igen, édesanyám!

– S ha baj lesz belőle?...

– De hiszen a múltkor sem...

– Nem, nem... De azóta sok minden történt.

– Hát, ha édesanyám gondolja...

– No, csak eresszék fel... De előbb egyetek valamit... Ugye, éhes vagy, édes fiam? – fordult egyenesen Bélához.

Béla nyelt egyet, és ismét tétovaság fogta el. De azután eszébe jutott az Ellával való társalgása, és bátorsága visszatért. Nem is habozott már felelni.

A sötét ruhába öltözött, meghajlott alak lassan elment a ház irányába.

– Amióta Veta néni meghalt, mind csak ilyen – mondta Ovid.

– Talán ne is eresszük fel a sárkányokat...

– Már miért ne? Anyám nem haragszik érte... Csak hát...

– Mi az?... Most mire gondolsz?...

– Tudod, mindig akadnak jóakarók, akik fel-feljelentgetik az embert...

– Tudom!... Én ne tudnám?...

– A szomszédok... irigyek...

– Még a sárkányozásért is?...

– Azért is!... Fújják a régi nótát, hogy jeleket adunk...

– Kinek?

– A fene tudja... Aztán jönnek a detektívek, kérdezősködnék, és megint elmennek... No, gyere, kezdjünk hozzá, mielőtt elül a szél!...

Kihozták, és a falhoz támasztották a két papírsárkányt. Megérkezett Olaru néni is. Egy-egy karéj feketés hadikenyeret és hozzá jókora darab, bőrbe tömött, braszóiasan: burduf-túrót hozott.

Amíg ettek, fekete köténye alá rejtett kézzel hosszasan álldogált mellettük, majd csak annyit mondott:

– Egészségekre! Ha víz kell, benn van a házban. Béla szerette volna megköszönni az enivalót, de nem tudta megszólítani. Most jött csak rá, hogy Ovid sohasem mondta ki előtte anyja keresztnevét. Amíg bosszús volt és ellenségesen viselkedett, eszébe sem jutott megkérdezni, most pedig már szégyellte volna. Aztán rájött az egyszerű megoldásra, hogy Olaru néninek szólíthatja. De ő már a ház körül járt.

A meredek kert mentén egyenletes zúgás-búgás közegette fújdogált a könnyű szél. Füstök kesernyés illata, porszag adott neki valami kielemezhetetlen ásványos jelleget. Hűvösnek nem lehetett mondani, mégis hiányzott belőle a nyári bársonyosság, amely legelső ittlétékor Béla arcát simogatta, testét kedvesen körülölelte, s mintegy a természet óvó melegével nyugtatta meg. Most mintha tit-

kolt hideg rejtőzött volna látszólagos közömbössége mögött.

A tető kis laposán a szél nekirontott a Béla sárkányának. Az rövidre fogott pórázán vadul rángatózott.

– Nézd, mintha élne – mondta Béla.

– Mint a kutya, (ha sétálni viszik – nevette el magát Ovid. – Csak el ne ereszd, mert sohasem szedjük össze!...

– Csendesen, hé, csendesebben!... – szólt a sárkányra Béla.

A zsinór sebesen surrant át tenyerén – vigyáznia kellett, hogy le ne dörzsölje róla a bőrt. Soha még ilyen jó szelet: a négyszögű alkotmány minden rándulás-ingadozás nélkül emelkedett ferde síkja mentén a magasba. A két évi vakációban is éppen így sikerült! – jutott eszébe, miközben az utolsó méterek tekeredtek le a keményen fogott és mégis folyton forogni engedett fadarabról.

Csuklójában, vállában, egész testében érezte már a szél hatalmas erejét, amely szinte őt is felragadta a talajról, és amely odafönt a sárkánynak valóságos életet és hatalmat kölcsönzött. Nem volt már az a vékony, egysíkú, gyámoltalan papírlap, amelynek súlyát a kéz meg sem érzi és engedelmesen lapul el a földön, valahányszor elbocsátjuk örvét, hanem jól kivehető feje annak a szemmel nem látható, de minden egyéb érzékszervvel annál jobban érezhető roppant szélszörnyetegnek, amely a kifeszült zsinór mentén a földtől egészen a napfényben csillogó téglalapig nyúlt, és haragosan csóválta a farkát, amiért felbocsátóját nem tudta magával ragadni.

Béla szinte megilletődve bámult fel rá. Alig tudta a huzal végét a cövekhez erősíteni.

Az Ovid nagy hatszögű sárkánya nemsokára szintén az övé mellett és fölött lebegett. A szél még mindig egyenletesen fújt kelet-északkelet felől. A dombok tetején, különösen a Pojana élet határoló peremen lassan hajladoztak a zöldből a sárga és vörös különböző árnyalataira átváltó fák. Suhogásuk azonban nem hatolt le a völgybe, ahol még viszonylagos szélcsend uralkodott.

A Bolgárszeg hegynek tartó szűk utcái, tágas kertjei is hallgattak. Nagy néha hangzott csak fel egy-egy elvétett kutyaugatás vagy a tyúkok távoli karicsolása. Ovid összehúzott szemöldökkel nézte barátja merengő arcát, és vidám elégtételt érzett. Majd csak lesz valahogy!... Persze vannak a világon olyanok, akiknek a fehér is fekete! Ezeken nem lehet segíteni!

A völgyekbe szorult mozdulatlan légtömegek tompított csöndjében a két fiú figyelmesen hallgatta az egyhangú zöngést, amellyel a megfeszült zsinegek közvetítették a magasban lebegő két sárkány üzenetét. Ha fülüket a zsinórra tették, a zenehang hirtelen felerősödött. Egy időn túl emelkedő vagy süllyedő árnyalatokat is meg lehetett benne különböztetni.

– Énekel a sárkányom... – mondta Ovid.

– Az enyém is! De még milyen szépen!

– Mintha csak élnének!... El is határoztam: a télen csinállok még egy nagyobbbat... A műhelyben van elég hulladékléc merevítőnek... Majd segítesz. Jó?...

– Jó!... De ha kicsapnak?...

– Butaság!... Azt a bizonyítványt...

Ebben a pillanatban a környező dombok valamelyikének peremén lövés dördült el. Ovid összerándult, és elhallgatott. A visszhang sebesen görgött tova az erdős hegyhátak között. Még el sem halt, amikor felcsattant a második és harmadik is.

– A sárkányokra lőnek... – suttogta Ovid.

– Nem találják el!...

– Most közelebből, mint a tavaly... Hallod?...

Gépfegyver ropogott. Rövid sorozatokkal a fejük fölött keresgélte a két sárkány testét. Az eddig egyenletesen feszülő zsinegek meg-megrándultak, mintha élő testet ért volna ostorcsapás. A nagy hatszögű sárkány izgatottan csóválta a farkát. A Béláé is nyugtalanul lendült ide-oda.

„A sárkányok meghalnak” – gondolta Béla, s égnék fordított fejjel meredten bámulta az ártatlan lények kínos vergődését. Csaknem egyidejűleg Ovid is felkiáltott:

– Meghalnak a sárkányok!... Lelövik őket!... Ó!...

A két sárkány még mindig a naptól fényes magasságban ringatózott. Testük meg-megvonaglott. Bizonyára

golyó ütötte sebek keletkeztek rajta, hiszen a zsinórok zengésébe is vegyült már valami jajongó hang. Ám még mindkettő ellenállott, még mindig nekifeszült a szélnek, s ha ingadozva-lengedezve is, bátran tartotta a magasságot.

Aztán a nagy sárkány egyszerre megrándult – talán a zsineget rögzítő csomót találták el. A hatszögű test ferdén megcsúszott, és élettelenül zuhanni kezdett élével a föld felé. Bojtos farka kígyózva csapkodott utána. A zsineg ostorként vágott vissza a levegőben, majd ernyedten a kisebbik sárkány testére tekeredett. Az szintén megingott, és egyensúlyát veszítve sebesen körözni kezdett. Ovid kétségbeesetten kapott a zsineg földi végéhez, de a keringő test mozgása minden alanti erőfeszítésnél hatalmasabb volt. A körök mindjobban tágultak, a sárkány farka egyre szertelenebb íveket írt le, végre a négyszögletű lap hevesen a föld felé csapott, és eltűnt valahol a házak és fák közt.

– Húzd!... Próbáld a zsineget húzni!... – lihegte Ovid.

Két-három méter után azonban a zsinórok mozdulatlanul feszültek meg.

– De a sárkányok... – kezdte Béla.

– Azoknak vége... Most már csak... Ide figyelj, Béla!... Lerohanok, s ahol bírom, minél távolabb, elvágom a zsinórt, hogy a nyomán ne találhassanak idáig... Várd meg, amíg leérek, majd fütyülni fogok, s akkor húzd a zsineget. Érted?

– Persze! Siess!

Ovid lerohant a kerten, ki az utcára.

Béla izgatottan leste, vajon a lövöldözésre nem jelenik-e meg Olaru néni fekete kendős alakja. De sem ő, sem más nem vette komolyan a csendzavarást. A gépfegyverzaj nyomtalanul halt el a homályosodó dombok között. Ismét hallatszott egy-egy magányos eb csaholása. Ember nem mutatkozott.

Dobogó szívvel igyekezett kiszámítani, vajon milyen messzire jutott el Ovid a kanyargó utcák és összevissza kertek szövevényében. És mikor húzhatja már meg a zsinórt? Néha úgy tetszett, mintha elenyésző távoli fütyűszó érne füléhez. Ilyenkor megrántotta az izzadó tenye-

réhez simuló véget, de semmi se moccan. És ha nem sikerül Ovidnak elvágnia? És ha nem hallja meg a jelt? És ha közben idáig érkeznek?

Minden érzékét megfeszítve figyelt. Füttyjel nem hallatszott. Kétségbeesetten rántott egyet az ostorként összefonódott kettős köteléken. Az megmozdult. Kínosan-keservesen, ki tudja milyen háztetőkön, sövényeken, lombos faágakon át, de mégiscsak vonszolódni kezdett. Béla minden erejét megfeszítve húzta maga felé a fonadékot, amely renyhe karikákban tekeredett lába elé. Nem törődött az útközben felszedett tüskékkel-tövisekkel, amelyek behasogatták ujjbegyeit, felvérezték tenyerét, csak azon imádkozott, hogy valahol véglegesen el ne akadjon. A zsinég azonban jött – akadozva, vonakodva, fojtogató izgalmakat okozva, de jött. Szinte nem is akart hinni a szemének, amikor a lejtős oldal fái közt egyszerre kibukkant fordított kígyónyelvhez hasonló kettős sziszegő vége.

Tekerni kezdte a horzsolt tenyere miatt itt-ott bevérződött zsinórt. Még félig sem volt készen, amikor már mellette állott az izzadt, lihegő Ovid.

– Nem az utcán jöttem – mondta –, hanem Veta néniék kertjén át. A kicsi sárkány éppen oda esett. Gavril eldugta. Nem volt itt senki?

– Senki.

– Édesanyám se?

– Ő se.

– Hadd, majd feltekerem. Ne az úton menj haza, hanem a Warte felé, tudod, ahol először jöttél hozzánk!...

– Hát akkor megyek is.

– Reggel találkozunk az iskolában. De erről a dologról egy szót se!...

– Ne félj!...

Béla az ösvény kezdeténél visszanézett. Ovid akkor cipelte a zsinörgöngyöleget a kuckó felé. A ház mellett Olaru néni fekete fejkendős alakja jelent meg. Béla sietve ugrott be az ösvényt szegélyező bokrok árnyékába.

– Béla!... Ide hallgass, Béla! Összeomlott a bolgár front!... – rázogatta Aranyosi Gábor a fiú vállát a kora hajnali sötétben.

Béla kábultan ébredezett. Azt sem tudta, hol van. Agyában még mindig a sárkányozás emléktöredékei kavargtak. Egy pillanatra eszébe jutott, hogy milyen későn aludt el az este, és hogy a valóság reá váró újabb megpróbáltatásai előtt milyen boldogan menekülne ismét az álom öntudatlanságába. Szerette volna, ha megfordulhat a keskeny szalmazsákon, amelynek közepén kellemes gödröt ásott ki már testének. Szerette volna fejére húzni a takaróul szolgáló szőrös pokrócot, amelyről a huzatnak használt lepedő mindig lesodródott. Szeretett volna tovább aludni. De Gábor bácsi nem hagyott neki békét.

– Ébredj már, Béla! Hallod-e, mit mondok? A bolgár csapatok visszavonulnak. Azt beszélük, hogy leteszik a fegyvert...

Béla nehézkesen világosodó elméjében lassacskán megragadtak a Gábor bácsi szavai. Csakugyan, mintha az utóbbi napok zűrzavarai közben már hallott volna, sőt újságokban is látott volna elszórt közléseket, amelyekre természetesen ügyet sem vetett. Hogy az Antant csapatai mindenütt támadnak, de a Központi Hatalmak védelme sziklaszilárd... Hát most a bolgárok... De hát mi köze neki a bolgárokhoz?...

– Most már ugrálhatnak Ganzerték meg a többiek!... De fogadok, nem is ugrálnak már!... Még tiszta szerencse, hogy nem dültünk be nekik... Most már mi győzünk... Érted?

– Igen, Gábor bácsi.

Bélában valami homályos sejtés kezdett derengeni. Hogy az a változás talán az ő baján is segít. Vagy legalábbis elvonja róla a figyelmet. Az iskolában mással fognak törődni. Szó sem lesz kicsapásról.

– Most aztán mind jöhet, de mibe fogadjunk, hogy nem is jön meg már a báró úr a brassói sztrájkokat kivizsgálni!... Megbújik ő a likában, mint a többi...

Bélának egyszerre kiment az álom a szeméből. Hiszen ha nem jön Szterényi báró, akkor Vadász igazgató úr sem fog majd... Fellángoló örvendezéssel figyelte Gábor bácsit.

– Most még elszaladok a tejért. Te addig gyújts be. Ha Juliska nénéd felébred, ne engedd kikelni az ágyból, add oda neki azt az áfonyalapi teát, hadd igya meg előbb!... Ha megjöttem, akkor majd felkelhet. Aztán pedig bemegyek, s körülnézek a gyárban. Most kezdődik az igazi!...

Béla begyújtott a kis konyhai takaréktűzhelybe. Kezét dörzsölve melengetőzött a kettős kályhalyukon kisu-gárgzó sárga fényben. Hűvös volt. Odakint mintha szél tépegette volna a diófa hulló leveleit. Néha eső is kop-pant az ablakon. A tegnapi sárkányrepítő szél meghozta tehát a rossz időt.

A szobából nem hallatszott mozgás. Béla a tűzhely szélére helyezte a teásbögrét. Kellemes izgalom ömlött el rajta. Boldogan bóbiskolt a hulladék fenyőléc pattogó melegében. Talán el is aludt. Arra riadt fel, hogy Gábor bácsi felrántja az ajtót, és szinte bebukik a szobába. A kezében lóbált világoskék zománcú tejesedény oldalán a tűzfénynél is jól látszottak a végigömlött tejsöppek.

– A járőr... itt az utcában... – lihegte. – Szinte a sarkamra tapostak, amikor befordultam... a házsza-mokat nézegetik...

Megnyílt a szoba ajtaja. Juliska néni kérdezte álmos, gyöngye hangon:

– Mi az?

– Pszt!... A patrul... Talán nem ide jönnek... De valahogy... és éppen most...

– Miért jöttél haza?...

– Nem tudtam máshova... Gyanús lett volna, ha szaladok...

– Bújj el.

– Várjunk, hátha továbbmennek...

Mindhárman hallották a vaskapu ismert csikorgását.

Bakancsok topogtak a nedves kavicsoson. Lélegzet-vissza-fojtva várakoztak arra, aminek kikerülhetetlenül be kell következnie, de amiről az ember megsemmisülten mégis

azt reméli, hogy nem fog megesni, nem eshetik meg, hiszen...

A lépések most már a feljárat betonlépcsőit csikorgatták. Zseblámpa fénye villant az ajtó üvegére. A kilincset kopogtatás nélkül keményen megrántották. Az ajtó nyílásával egyidőben hűvös esőillat, ázott katonaruha, vizes bakancs, zsírozott fa és vas szaga tódult be a konyhába. A halványan derengő égbolt háttérében két katona alakja rajzolódott ki. Egy tömpe ujjú kemény kéz gyűrött papírdarabot tartott a lámpa éles fénykörébe.

– Aranyosi Gábor!

Senki sem válaszolt. A fénykör végigvillant a konyhán, és Gábor bácsin állapotodott meg. Béla most látta, hogy arcán fényes csöppek gyöngyöznek. Eső? Verejték?...

– Miért nem jelentkezik, ha szólítják?...

– Én, kérem... És maguk kicsodák?

– Tábori csendőrség.

– Mi tetszik?

– Elővezetési parancs!

– Az nem lehet... Amiért a férjem sztrájkol... – szólalt meg az ajtókeretben különös sípoló hangon Juliska néni.

– Semmiféle sztrájk, asszonyosság!... – mondta a megszólított katona. – De aki a behívóra nem jelentkezik a csapattestnél, az dezertőr...

– Te behívót kaptál? – fordult férje felé Juliska néni, és a hangja ismét olyan különösen sipított.

– Elég a prézsmítálásból, asszonyosság!... Gyűjtsanak már valami világot, hogy ne fogyasszam ezt a drága elemet, aztán indulás.

– De engem nem lehet behívni! Felmentésem van!

– Azt majd a hadbírótság előtt magyarázzad, testvér!... Ott most nincs sok teketória. Egykettőre halálra ítélnék, aztán kegyelemiből mész a frontra.

Béla kezében megállott az Auer-harisnya felé közelített égő gyufa.

– De hiszen a front... a bolgár front összeomlott... – bökte ki önkéntelenül.

– No, hallj oda!... Szóval itt még rémhírterjesztés is folyik!... Gyűjtsd meg már azt a lámpát, te hírharang! – reccsent Bélára a katona.

A Béla keze önkéntelenül előrelendült, és az üveg-
bura alatt már néhány másodperce gyülekező világító-
gáz nagy pukkanással vetett lángot. A katonák önkén-
telenül is visszaléptek. Gábor bácsi megmoccant, mint
aki egérutat keres. A szoba ajtajában azonban Juliska
néni állott, az udvarhoz vezető konyhaajtót pedig a két
tábori csendőr torlaszolta el.

– Csak semmi heveskedés, testvér! – szólt rá a ma-
gasabbik. – Öt éles van a Mannlicherben!... No, ké-
szülj...

– De hát nem hallják, hogy a front... a bolgár
front... – kiáltott fel kétségbeesetten Juliska néni.

– Az még nem biztos, asszonyosság! S ha egy front
összeomlik, marad még elég... ha pedig mind összeom-
lik, akkor a maga férje hamarabb szabadul... De akár-
hány front omlik össze, behívók mindig voltak, és mindig
is lesznek. És nem lehet velük tréfálni. No, induljunk,
Aranyosi!... Végy magadra valami felöltőt, mert a tér-
parancsnokság pincéje hideg.

Juliska néni megbabonázva nézte, mint indul ki férje
a két csendőr között az ajtón. Gábor bácsi a küszöbön
megfordult és visszaszólt.

– Béla, legyen gondod rá!...

Bélának összeszorult a torka.

– Hamarosan megjövök – folytatta Gábor bácsi. –
Juliska szívem, ne búsulj, hamarosan megjövök!...

– Elég a beszédből, Aranyosi! Előre, indulj!... –
szólt rá a csendőr.

De Juliska néni sem ezt, sem azt nem hallotta. Csak
elmeredt szemmel bámult a nyitva maradt udvari ajtó
felé, amelyen süvöltve áradt be a hajnalt jelentő nedves
szél, és vadul lobogtatta a félelmetes hosszú lánggal égő
gázlámpát.

Úgy kellett visszatámogatni az ágyba. Semmit sem
szólt. Egész testében reszketett, és folyton kiverte a liba-
bőr. Meredten bámult a konyhába vezető ajtó felé, mintha
minden pillanatban férjét várná. A Béla izgatott és gyá-
moltalan kérdéseire nem adott választ. De valahányszor
felkelt volna mellőle, hogy legalább vizet hozzon vagy a
homlokára borogatást készítsen, kétségbeesett makacsság-

gal ragadta meg a fiú jobbját, és továbbra is az ágy mellé kényszerítette.

Lassanként teljesen kivilágosodott. Béla az eső csepergésében, a diófa hervatag lombját tépdeső szél sustorgásában is hallotta, amint a közelebbi szomszédság lakói sorban eltávoznak, ki munkába, ki sorba állni kenyérért, petróleumért, szappanért. Most órákig üres lesz a környék, tudta jól. Szeretett volna legalább egy percre kiszaladni a kapu elé, hogy megszólítson, behívjon valakit. De vajon kit hívhatott volna?

Megdöbbenéssel vette észre, hogy az utcából szinte senkit sem ismer. Az új családi környezettel, az idegen iskolával, a rázúduló különös benyomások, sőt csapások fürgetégében nem akadt ideje a közvetlen közelében elterülő vidék kikutatására. Vele egykorú fiúk és lányok sem laktak a néhány alacsony földszintes házból álló Rézműves utcában. De vajon ki lehet a 25. szám alól az a fekete ruhás öreg, aki a Seewaldt malomban dolgozik? Vagy a két kisasszony a 16. szám alatt, ahol a nagyobbiknak kisgyereke van? De hiába, mert senki sincs idehaza, és Juliska néni lankadatlanul fogja a kezét!...

Bélát éhség kínozza. Didergett a hevenyészve magára hányt ruhában. Szeme előtt ellenőrizhetetlen képtörések táncoltak. A fegyveres tábori csendőrök. A nedves-ség-csöppek Gábor bácsi homlokán a villamos zseblámpa fénykörében. A levegőben vadul köröző és a házak közé szárnyaszegetten lecsapó sárkány. Olaru néni, amint kilép a házból. Aztán ismét Gábor bácsi. Most mintha a hangját is hallaná: „Legyen gondod rá...” De hogy lehessen rá gondja, mikor semmit sem szól, nem is panaszkodik, csak hever, hever elmeredt kék szemmel, és nehezen liheg.

Béla félt. De félelemnél erősebb fáradtság nyugózta minden érzékét. Az az egy vigasztalta, hogy Juliska néni a rosszullét semmi viharos jelét nem adta. Sőt mintha még izzadó kezének szorítása is enyhült volna valamelyest. A borús ég homályos derengéséből nem tudta megállapítani, milyen későre járhat. Talán már jól benne vannak a délelőttben. Talán már a szomszédasszonyok hazatértében is reménykedhetnék!... Meg kellene néznie a konyhai nagy ébresztőórát...

Jó ideig hallgatta még a Juliska néni csöndesen sípoló lélegzetvétélét. Talán maga is el-elbóbiskolt, mert arra riadt, hogy feje előrecsuklik. Igyekezett magához térni. A szobában világosabb volt, mintha odakinn szakadoznának a felhők. Juliska néni félig háttal neki csöndesen szunnyadozott. Hála isten, elaludt! – gondolta Béla, és igyekezett zsibbadt kezét kivonni a Juliska néni ernyedt szorításából. Várakozáson felül jól sikerült.

Lábujjhegyen az ajtóig settenkedett, s egy pillantást vetett a feldúlt konyhába. A tűz régen kialudt, és pállott éjszakai bűz terjengett. Az óra azonban állott, úgy látszik, este elfeledték felhúzni. Most kell megkeresnie a szomszédokat, gondolta. Talán a két kisasszony is felébredt, azok mindig olyan későn fekszenek le, mert sok a látogatójuk, majd csak megmondják, hány óra, talán át is jönnek egy kicsit...

Visszalopakodott a szobába. Meg akarta magát nyugtatni, hogy Juliska néni csakugyan alszik. Már egészen az ágyig jutott. Már kinyújtotta kezét, hogy a válláról lecsúszott kék paplant megigazítsa, amikor nem is a szemébe, inkább a tudatába hasított a Juliska néni mozdulatlansága. Maga sem tudta, miért, a vállához kapott. De Juliska néni erre sem moccant. Gyöngéden megrázta. A fej egy kicsit félrecsuklott, és úgy maradt rezzenetlenül.

Elájult!... gondolta Béla. De a gondolat mélyén egy másik rettenetes felfedezés lappangott. Látott már ugyan halottat, szegény Pisti viaszsápadt fejét egy fehér kispárnán, de szeme előtt mind ez ideig nem halt meg még senki. Tulajdonképpen most sem volt közvetlen tanúja a Juliska néni halálának. Mégis itt halt meg mellette. Amíg szunyókált, végig az ő kezét szorongatta. És ez a tudat megborzasztotta.

Az egész ugyanakkor hihetetlennek tűnt. Az ágyban fekvő test semmiben sem különbözött attól, amelyet néhány órával ezelőtt a konyhába kilépni látott, aki tegnap még ebédet főzött, és megkérte, hogy hasogasson fel néhány régi bogot a színben. Lehetetlen, hogy meg ne forduljon s egy korty teát ne kérjen. Vagy legalább a fejfájásáról ne panaszkodják!...

Mindez mégsem következett be.

Juliska néni meghalt.

Béla rémulten ugrott talpra.

Csak az udvaron az arcába csapódó esőben tért magához. Visszasietett, bezárta a konyha ajtaját, a nagy kulcsot pedig, ahogy szokták, a szán szemöldökfájára helyezte. Hátha közben hazajön Gábor bácsi – gondolta izgatottan. Aztán átrohant a sáros, csúszós úttesten a tizenhatos számig. Ott azonban heves, kétségbeesett kopogtatására senki sem válaszolt. Még egy kapunál próbálkozott. Egy harmadiknál is. Az egész Rézműves utcában halotti csend uralkodott.

Sipos-Schmidt tanár úr jutott eszébe. Ő majd megmondja, hogy ilyenkor mit kell csinálni. Iszonyatos éhség kínozza. Ha arra gondolt, hogy ezért vissza kellene térnie az elhagyott és félelmetes lakásba, mégsem kívánta az ételt. Úgy, ahogy volt, rendetlen öltözetben, fődetlen fővel rohanni kezdett a csatakos, elhagyott Rézműves utcán, ki a Szentpéteri útra, tovább az iskola felé. Észre sem vette már, hogy mindenfelé dermedt némaság uralkodik, mint ha valami megdöbbentő közlés hallatára a lélegzet egy pillanat töredékére megreked.

Az iskolában senkit sem talált. Most jött rá, hogy dél régen elmúlhatott. Menjen ismét haza? Próbálja meg a szomszédokat? Vagy talán eddig Gábor bácsit is elengedték, ha már a bolgár front is... De Gábor bácsi azt mondta, hogy ha valami baj van, akkor egyenesen Bota bácsihoz siessen!...

Félig öntudatlanul gyalogolt végig a városon, a tél-túl felhúzott redőnyű boltok között, az esőtől fekete gránitköves elhagyatott piactéren át. A felhők talpig takarták a Cenket. A Bolgárszeg fölött emelkedő dombok, ahonnét tegnap a sárkányokra lóttek, ugyancsak ködfüggöny mögé rejtőztek. Csupán a Graft-patak hídján mellett emelkedő évszázados juharnál vette észre, hogy tetőtől talpig vizes. A makacs következetességgel suhogó szél jeges kézzel nyúlkaált be ruhája alá, s didergő bőrét tapogatta. Olykor mintha kövér hópelyhek is keveredtek volna a ferdén sodródó esőfonalakba, de amikor jobban odapillantott, csak kövér cseppek táncoltak a szeme előtt.

És valahogyan mégis hálás volt ennek a zord időjárásnak, az arcát csapdosó esőnek, a testét fagyasztó szélnek. Legalább nem kellett Juliska néniére gondolni, aki

mozdulatlanul, mereven hever a Rézműves utcában, és aki többé nem panaszkodik Gábor bácsinak a kínzó fejfájásokról...

És vajon mi történt Gábor bácsival?

És mi lesz, ha Bota bácsit nem találja otthon? Ha ma reggel őt is elvitték a tábori csendőrök?

Gémberedett ujját alig tudta behajlítani. Remegett a keze, amikor az ablakot a szokott módon megkopogtatta. Egy pillanatig visszatartotta lélegzetét. Csend volt. Csupán a szél zúgott. És a szél süvöltése olykor-olykor mint-ha különös hangokat sodort volna magával. Hosszan elnyújtott jajongó füttyöt, távoli puskaropogást – éppen olyant, aminőt tegnap délután hallott... Vagy nem is tegnap délután, hanem azokon az álmatlanul átforgoló-dott éjszakákon, amikor...

De ekkorra mégis megnyílt az ablak.

Ez a gesztenyeszín körszakállas, kissé kopaszodó, keszeg és jobb vállát némileg magasba tartó ember csakis Bota bácsi lehetett. Béla napvilágnál soha nem látta, de fátyolos baritonjáról ezer közül is ráismert volna.

– Mit mondasz?... Juliska meghalt?... Kerülj a ház mögé, mindjárt beeresztelek...

Bélát valami nagy elgyengülés fogta el. Most, hogy a terhet letette a szívről, szeretett volna elnyúlni itt az ablak alatt az ereszről kínos kitartással csöpögő tócsában, a sáros-csatakos földön, és nem tudni többé semmiről. De azért engedelmesen megkerülte a házat, türelmesen várakozott a barnára mázolt alacsony kapu előtt, és szótlanul követte a bal lábára kissé bicegő Bota bácsit, aki egy üveges verendaféleire vezette.

Béla minden elkínzottsága ellenére is csodálkozva nézte az állványokat megtöltő száz- meg százféle kaktuszt. Ilyet sohasem látott életében. Az egyik sarokban kis munkapad állott – rajta szerszámok, néhány olajfoltos rajz és egy gyorsvonati mozdony majdnem kész modellje. Vajon ki lehet, mi lehet Bota bácsi?... Soha nem jutott eszébe, hogy Gábor bácsit megkérdezze. Most pedig... És már el is beszélte neki a ma reggel történetet. Bota bácsi feszült figyelemmel hallgatta.

– Valami pénzt tudok adni – mondta aztán elgondolkozva. – Azzal el lehet rendezni a temetést... És azt

te el tudod intézni?... Dehogy tudod!... Mit csináljak veled?...

– Nem tudom, Bota bácsi – mondta Béla, de most már nem érzett semmi nyugtalanságot. Még Juliska néni-től sem borzadt. Sajnálni kezdte inkább.

– Vannak rokonok... Borosnyón... Juliska szegény szintén Bota lány... De hát amíg azok idejönnek, ha egyáltalán megjönnek... Nekem pedig nem ajánlatos kijárni, ha Gábort is elvitték, ahogy mondod...

– De Gábor bácsit éppen otthonról vitték el – jegyezte meg félénken Béla.

– Ejnye, de igazad van! – nézett rá vidám mogyorószín szemével Bota bácsi. – Akkor hát menjünk. Csak előbb megírunk egy táviratot a borosnyóiaknak... S azt mondod, hogy csak úgy csendesen elaludt?... Pedig, isten nyugtassa, életében nem volt soha csendes. Mindig a fejét fájlalta, és senki sem hitt neki. S most mégis...

Egy órával később együtt fordultak ki a főposta épületéből. A kora alkonyodást a felhők még sűrűbbé tették. Béla rettegve gondolta, hogy most haza kell menniök s be kell nyitniok a szobába, ahol... De milyen jó, hogy ez a körszakállas, bicegő Bota bácsi vele van, és minden szükségést elintézik... És hátha talán eddig Gábor bácsit is eleresztették!...

Szótlatlanul baktattak egymás mellett a kihalt Vasút utcán hazafelé. A Gácsmajor kereszteződésénél feltűnt előttük a kenyér alakú lapos Malomhegy, amelynek aljában a Szitás utca húzódik el. A szél hirtelen erős fegyverropogást sodort feléjük. Ez már valóság volt, nem képzelet.

– Azt mondtad, hogy összeomlott a bolgár front... – mormogta maga elé Bota bácsi. – No, csak siessünk!...

14

Béla és Bota bácsi kettesben léptek ki a református temető kiskapuján. A kilincs hangos csattanással csapódott be mögöttük – annak világos jeleként, hogy az egy-

házfának a legtökéletesebb beosztás ellenére sem jutott borraival. Bota bácsi az utolsó pillanatig egyre abban reménykedett, hogy a borosnyói rokonok mégis megérkeznek, és akkor a temetési költségek elrendezésében más elveket lehet érvényesíteni.

A borosnyói rokonok azonban nem adtak magukról életjelt.

Bota bácsi bölcsen úgy vélekedett, hogy ebben a hirtelen megbolydult világban senkinek sincs kedve holmi vonatozással vagy szekerezéssel vásárra vinni a bőrét. Az állomások tele csellengő katonákkal, akik örömben vagy elkeseredésükben szívesen lődöznek a levegőbe. Nem is mindig állanak a józanság határán innen, s olyankor nem lehet tudni, vajon a levegő helyett nem másfelé irányítják-e a Mannlicher csövéit. Még náluk is megmondokoztatóbb a tehervonatokra és raktárakra szemet vető ögyelgők sokasága, akiknek kezében a feszítővas mellett könnyen megvillan a bicska. Ezek nem az éhező szegények, akiket a négyéves háború vad szenvedései minden erőszaktételre feljogosítanak, hanem a merész fosztogatók, akik a rend lazulásának első lehetőségeit szeretnék lefölözni.

A temetésig tartó két nap alatt ezeknek a kezén jelent meg a Rézműves utcában a kissé homokos, de kitűnően habzó lila színű katonai mosdószappan. Ilyenhez hasonlót még a 16. szám alatt lakó két elegáns kisasszony sem látott már legalább egy esztendeje. Lepedővásznakat mutogattak végszám. Fehér lisztet és cukrot zsákszámra. Még csokoládén is csodálkozhattak az édességtől régen elszokott szemek. Persze, mindebből se Béla, se Bota bácsi nem szerzett. Ők, ami pénzt Bota bácsi összekapart, az utolsó vashatosig a temetésre költötték.

Közben pedig a nagyállomáson, a Malom-hegy mögött elhúzódó fővonalon, a Bertalanban, mint valami roppant tűzijáték kellékei, szakadatlanul ropogtak a fegyverek. A borosnyói rokonok pedig csak nem érkeztek meg kellő időre.

Egyáltalán senki sem érkezett meg.

A temető hosszú kőkerítése mentén Béla még mindig fel s alá tekingetett a cseperkélő borús ég alatt. Maga sem tudta, miért. Gábor bácsiról semmi hír, de semmi!

Ovid már tegnap lerohant, és közölte, hogy nem tud elmozdulni otthonról, mert anyja szintén ágynak esett, és nincs, aki ápolja. De Sipos-Schmidt tanár úr miért nem jött el? Miért nem jött el legalább – vagy talán legfőként! – Ella?... Ezek persze mind hiábavaló, fölösleges kérdések. Nem jöttek el, akárcsak a borosnyói rokonok, és ezzel kész. Ezért kellett mindent kettesben elintéznük. Ezért állottak csupán ketten az agyagos-sáros temetőben, amíg szegény Juliska nénit elhantolták. Ezért biceg most mellette a körszakállas Bota bácsi, és mormol olykor maga elé valamit!

A Gácsmajor sarkán Bota bácsi megtorpant.

– Én most, Béla fiam, itt elmegyek jobbkézt. Benézek a Schergbe. A posztógyárban dolgozom, ha nem tudnád, már amikor nincs sztrájk, vagy nem áll a gyár... Te mihez kezdel?...

– Holnap elmegyek az iskolába, hogy lássam... Aztán...

– Aranyosít biztosan kieresztik... Vagy meglép magától, hiszen most már... Hát, a viszontlátásra, fiam...

Béla a szeme sarkából látta, mint biceg át a nedvesen csillogó úttesten. Valahogy szeretett volna utána szólani, de szégyellte. Kietlenül egyedül maradt. Mindeddig volt kire támaszkodnia, volt kitől tanácsot kérnie. A halál és temetés megrázkódtatásait majdnem-majdnem könnyű szívvel viselte el, hiszen a körszakállas bicegő Bota bácsi mindent tudott, mindent elrendezett.

A lelke mélyén valahol még neheztelt is rá, amiért ilyen kurtán-furcsán elbúcsúzott tőle. Igaz, az elmúlt két napban többször is emlegette a saját sürgető dolgait, sőt egy-két órára magára is hagyta Bélát a szúrós levelű kaktuszok között a befejezetlen mozdony-modell társaságában. Béla nagy önzésében meg sem kérdezte, hova megy, mit csinál – mint ahogy eszébe sem jutott megkérdezni, miként kerül étel az asztalra.

Most azonban itt volt előtte a nagy kérdés: mi lesz ezután?

A választ mindeddig halogatta, sőt még a kérdést sem engedte magában felmerülni. De amint a cseperésző esőtől nedves ruhában befordult a széles-sáros Szentpéteri útra, egyszerre megrohanták az aggodalmak.

Az út közepén ázott köpönyöges, félrecsapott sapkás osztag menetelt viszonylagos rendben, de összevissza horodott puskákkal. Az emberek borostás arca komor volt. Nemigen beszélgettek, inkább csak cigarettáztak. Az útnak azon az oldalán, ahol Béla is haladt, gépfegyveres század állomásozott. A sovány lovacskák hátáról nem szedték le a felszerelést, de a bakák ott heverték az árok nedves, csatakos peremén. Kenyeret és szappant kínálgattak a fiúnak, dohányt vagy cigarettát kértek cserébe, sőt még pénzt is elfogadtak volna. A Béla zsebében azonban még egy vashatos sem árválkodott.

Ez, ez lesz a legnagyobb nehézség, a kosztolás! Legalábbis, amíg Gábor bácsi hazaérkezik. Mert ellakik ő továbbra is a konyhában, bármennyire riadozik a szegény Juliska néni emlékeitől. El is gondolja szépen az egészet, hogy Gábor bácsi mindent rendben találjon. De pénz nélkül, minden nélkül hol szerez majd ennivalót?

Egyelőre ott vannak a szekrényben a Gábor bácsi és Juliska néni jegyei, azokat be lehet váltani. Igaz, ehhez is pénz kellene, de hátha valamelyik szomszéd, talán a két kisasszony a tizenhatos szám alól felébe megcsinálja!... És ír az anyjának, hogy küldjön csomagot. És addig Gábor bácsi hazajön. Meg se várja az anyja levelét, amelyben az új bizonyítványnak kell érkeznie, hanem most azonnal ír, csak aztán próbálja meg elintézni az élelmiszerjegyeket. Alig várta már, hogy begyűjtson a kis konyhai takaréktűzhelybe, megszáritkozzék és leüljön levelet írni a hüppögő gázláng alatt.

A Rézműves utcában csend volt. Még az eső permevezését is hallani lehetett a keréknyomoktól felszántott vizes úttesten. Béla önkéntelenül is meggyorsította lépkeit. A tizenhatos szám ablaka előtt azonban meg kellett állnia. Belülről hevesen kopogtak. Rögtön nyíltak is már a csipkefüggönyös ablakszárnyak. Az egyik kisasszony hajolt ki rajta. Szépen feltornyozott frizurája körül kellemes virágillat lengedezett. A szája is, az arca is üdén piroslott, valószínűleg a jószagú festéktől. A blúza sem volt nyakig csukott, mint ahogyan azt Béla másutt látta, hanem jó darabot szabadon hagyott a nyakából is, a vállából is. Egészében vonzó, sőt csábító jelenségnek tetszett. Béla érezte, hogy egész testében elpirul.

– Jaj de jó, hogy jön, fiacskám – mondta izgatott megkönnyebbüléssel. – Egész délelőtt vártam, már éppen el akartam menni hazulról.

– A temetés most volt... csak az előbb – dadogta Béla.

– És egyik sem ment oda a rokonokból?

– Senki... egyik sem...

– Pedig azt mondták!

– Hát megjöttek?

– Még a délelőtt... Vagyis maga nem tud semmit.

– Semmit.

– Egyszóval megjöttek. Két szekérrel. Látszok is a nyomuk. A kulcsot tudták, hol van. Mi mondtuk, hogy ma van a temetés, ma délben. Erre mondták, hogy majd valaki odamegy, de mind nem maradhatnak, mert veszélyes járni az országúton. Tele van kóbor katonákkal meg fegyveres rablókkal.

– És hol vannak?

– Amikor megtudták, hogy Aranyosi urat elvitték a csendőrök, akkor azt mondták, nem hagyhatják a házat isten számára, itt úgyis minden a szegény Juliskáé, ha őrizetlen marad, széthordják a kóborok.

– De hát itt vagyok én... És Gábor bácsi!...

– Mondtuk mi is, de nem lehetett velük beszélni. Bementek a lakásba, egy pillanat alatt mindent felpakoltak a két szekérre, és el is hajtottak. Sietni kell, mondták hogy még napszállta előtt Borosnyóig jussanak...

– Az én... az én holmimat is elvitték?...

– Nem tudom, fiacskám. A kulcsot visszatették a helyére.

– Igen. Nagyon köszönöm. Akkor én...

– Várjon csak, kedves. Faljon valamit, mert mindjárt el kell mennem.

– Nem. Köszönöm. Nem.

– Ahogy akarja. De este benézhet hozzánk...

– Köszönöm szépen. Kezét csókolom.

Egyetlen lélegzetvétellel tette meg a huszonhárom számig lévő néhány háznyi távolságot. Szeme mindegyre az ázott úttestet mélyen felszántó keréknyomokon járt. Alaposan felhasogatták a több napos eső miatt átnedvesedett földet. A vaskaput elfelejtették becsukni. Ő sem

törődött vele. Két lépéssel szökkent fel a betonlépcsőkön. A kulcs könnyedén fordult a zárban. A kilincs is engedelmesen mozdult, mintha mi sem történt volna. A kitáruló ajtó mögött azonban tökéletes üresség fogadta. Csupán a padlón gyülemllett majdnem bokáig érő sár és szemét.

Mintha természetek rohanták volna meg a lakást, s utána rögtön porrá omolt volna minden, az egykori berendezési tárgyaknak nyoma sem látszott. A konyhából az asztalok, a székek, a szobából a két ágy, a szekrény, s a falról a hímzett terítő és a haldokló szarvast ábrázoló olajnyomat is eltűnt. De leszerelték a gázégőket is. Mindössze a konyhai takaréktűzhely fölött maradt meg a szabad gázcsap. Magát a tűzhelyet és az ezüstösre festett szobakályhát azonban szintén elvitték. Az ablakokról eltűntek a függönyök. Csupán az egyik sarokban függött a Gábor bácsi katonai szolgálatának emlékére készült fénykép.

Béla saját fekhelyét kereste. Ott azonban az egykori szalmazsákot idéző aranysárga törmelék között csupán a sötétzöldre mázolt faláda állott. Tetején szabályos rendben elhelyezett könyvei, írószerei és egyéb apró tulajdonai sorakoztak. Leguggolt ágya egykori helyén, és sietősen mindent számba vett. Még egy ceruzája sem hiányzott. Rajzolószerei érintetlen szabályossággal feküdtek vigyázva egymásra halmozott füzetek mellett. Ruhája, fehérneműje érintetlen volt.

Csupán most vette észre, hogy a szemközt levő sarokban ugyanilyen vigyázattal helyezték el a Gábor bácsi egykori katonaládáját. Két falba vert szögön holmi ruhák és felöltők függtek. Alattuk az állványon szokott rendben álltak a könyvek. A katonaláda mellett még valami szerzőszámok is heverték a földön, ezeket szemügyre venni azonban Bélának nem volt már türelme. Poharat, csuprot vagy edényt keresgélt, hogy kiszáradt torkát egy korty vízzel nedvesítse meg. De semmi hasonló sem akadt a pusztázásban.

Nem csupán szomjúság, az éhség is kínoztta. Bezárta a lakást. Átment a keréknyomoktól felszaggatott úttesten, és bekopogott a tizenhatos szám ablakán. Ismét kopogott. A csipkefüggöny azonban ezúttal nem nyílt meg. Letörten

tétovázott egy ideig. Aztán elhatározta magát: otthon keresi fel Sipos-Schmidt tanár uralt. Lehetetlen, hogy ő ne segítsen!

A Szitás utca és a Hátulsó utca felől nyugatról kerülte meg a Fellegvár dombját. A felhőktől homályos úton kevesen jártak, a város fölött mégis az izgatott méhkas zajához hasonló nyugtalan zsongás terjengett. Bélának már-már fel sem tűnt, amikor a szél meg-megismétlődő fegyverropogást sodort feléje hol az állomásról, hol a hegyek felől.

A Hosszú utcai ismert kapun hosszasan kopogott. Kétségbeesetten már abba is hagyta volna, amidőn a boltozat alól léptek csoszogása hallatszott, és megmoccant a kilincs. A sötét keretben a tanár úr édesanyja jelent meg.

– Te vagy az, fiam? – mondta. – Ne haragudj, de gondolkoztam, vajon nyissak-e ajtót. Sok nemszeretem ember kószál mostanában errefelé. Én pedig magamban vagyok...

– A tanár úr nincs itthon?

– Nincs, fiam...

– Hát akkor... akkor később jönnek...

– Elutazott, fiam... Távirattal hívták a fővárosba...

Még tegnap...

– Igen... persze... akkor hát...

– No, csak kerülj beljebb!

– De én...

– Gyere csak! Legalább van, aki megeszi az Ella részét!

– Az Ella részét?...

– Most egy órája vitte haza Rozsnyóra az apja. Nem is tartóztattam... Talán jobb is, ha az emberek ilyen zivataros időkben együtt vannak... No, kerülj beljebb!...

Béla elszontyolodva követte a konyhába az öregasszonyt. Némán megült a kisszéken, és nézte, mint teríti fel neki a tarka háziszóttos abroszt s rakja rá a fehér porcelántányért, a csillogó evőeszközöket. Időtlen idők óta nem volt része hasonlóban. Mondhatatlan nyugalom fogta el. Tudta, hogy a ruhája csatakos, a cipője ázott, az arcán eső és könnyek nyoma – semmiképpen sem illik ebbe a tiszta, meleg környezetbe, mégsem bánta. Csupán hálát érzett az öregasszony iránt, aki minden különösebb sür-

gés-forgás nélkül tálalta ki először a paradicsomlevest, utána a krumplinudlit, amit odahaza édesanyja mindig csak angyalbögyörőnek nevezett.

Béla mohón és sokat evett. Étvágya láttán az öregaszony láthatóan örvendett is. Béla egy pillanatra elfelejtkezett arról, hogy voltaképpen kicsapott ipariskolás, hogy Juliska néni a református temető szegény-sarkában nyugszik, hogy Gábor bácsit elvitték, és hogy két katonaládán kívül a házban semmi sem maradt. Csupán az étel illatos gőzeit, csodálatos ízeit élvezte, csupán az őt figyelő öreges barna szempár melegében sütkérezett.

– És most mihez kezdel? – kérdezte barátságosan a tanár úr anyja, amikor az utolsó tésztadarab is szétolvadt a szájában.

Béla egy pillanatra meghökkent. A már egyszer eldöntöttnek látszó kérdés újra teljes élességében vetődött fel. Abban a lakásban, amelyben immár se bútor, se kályha, a korábbi elhatározás nem valósulhat meg. Elméjének fel sem derített zugocskájában az a gondolatfoszlány gomolygott, hogy milyen jó lenne itt maradni, ebben a takaros konyhában étkezni, a műterem egyik sarkában aludni, hiszen Ella most elment... ismét iskolába járni, a házimunkában is segíteni... Csakhogy a tanár úr anyja egy szó célzást sem tett erre. Még viselkedéséből sem lehetett arra következtetni, hogy hasonló ötletek az ő agyában is megfordulhatnának... Sőt maga mondta az előbb, hogy jobb az ilyen zivatáros időkben, ha...

Egyszerre megszületett benne a döntés.

– Azt hiszem, egyelőre hazautazom – bökte ki megkönnyebbülten.

– Talán az a legokosabb... A vonatjárást tudod?

– Ó, az a legkönnyebb!... Segesváron átszállók és...

Csakhogy. ..

– Nos?... Mi a baj?...

– Tetszik tudni, Gábor bácsi... és pénzem sincs.

– Hm, az nagy baj!...

Béla szeme előtt váratlan gyorsasággal vált semmivé az előbbi csodás elhatározás. Pedig milyen jó lett volna letennie szívéből minden gondot: az iskolai fájdalmat, a gonosz egyedüllétet, a fázás és éhezés kísérteteit!

– Majd kölcsönadom a pénzt... – szólalt meg ismét a néni. – A fiam meghagyta, hogy segítsek rajtad, amennyit tudok... Hát én ennyit tudok...

– Köszönöm szépen – rebegette Béla.

– Otthonról majd megküldöd. Felírod a címet, és megküldöd. Vagy megmondod édesanyádnak, küldjön helyette valamit, lisztet, szalonnát, ha akad neki odahaza...

– Igen, néni kérem...

– S a fiam még azt izeni, hogy csak rajzolj szorgalmasan... Ha majd csillapodnak a dolgok, szívesen foglalkozik veled...

– Igen, néni kérem.

– Hát csak írd fel a címet. Addig hozom a pénzt...

Az utcán Bélát félelmetes borulat fogadta. A Barcaság felől roppant felhőgomolyok hömpölyögtek a Cenk és a hegyek irányában. A ködök mindent földig eltakartak. Béla egyenesen haza és onnét mindjárt az állomásra rohant volna. Mégis legyőzte magában ezt a menekülési rémületet. Borulhat, zuhoghat, alkonyodhatik, legalább egy szót kell váltania Oviddal, el kell mesélnie neki, mi történt, meg kell mondania, mit határozott.

Sokáig járkált a borús alkonyodásban az Olaruék háza körül, de még a kertkapun sem tudott bejutni. Az egyik szoba ablaka világos volt, de sehol senki sem mozdult. Végre az elhagyatott szűk utcaközben megjelent valaki. Béla első örömeiben azt hitte, hogy Ovid, csupán azután derült ki, hogy Gavril az, a sagunás, aki miatt a fellegvári verekedés kitört. Tőle tudta meg, hogy Olaru néni még mindig beteg. Bent fekszik a házban, és Ovid lement a városba orvosságért. Ki tudja, mikor kerül haza.

Béla egy ideig még a kerítés mentén ténfergett. Majdnem egészen besötétedett, a betegszoba ablakának fénye egyre erősebben tündökölt a homályban, de Ovid csak nem jött. Keserű elhatározással indult meg hát a város felé.

A csomagolás gyorsan ment – minden holmija befért a zöldre festett katonaládába. Rácsattintotta a lakatot, s arra gondolt, valami híradást kellene hagynia Gábor bácsinak. Mit képzelsz majd róla, amikor hazatér és benyit az üres lakásba? Némi tétovázás után újból ki-

nyitotta a ládát, s egy füzetlapra ceruzával sebtiben a következőket írta:

„Kedves Gábor bácsi! Ne tessék haragudni, hogy hazautaztam, de amikor Juliska néni meghalt, még aznap, ahogy Gábor bácsit elvitték a csendőrök, és amikor a borosnyói rokonok összeszedték a bútort, nagyon egyedül maradtam, és már nem tudtam, mihez kezdjek. Juliska nénit eltemettük a református temetőbe, a parcella számát nem tudom, azt megmondhatja Bota bácsi, ő adott pénzt mindenhez. Eddig a percig mind vártam, hogy Gábor bácsit mégis eleresztik, ha minden úgyis összeomlik már, de tovább nem tudok várni, reggelre még enni-valóm sem lenne. Amikor egy kicsit megnyugszik a világ, visszajövök, csak előbb írok, addig Gábor bácsi biztosan idehaza lesz, és akkor tessék nekünk rögtön írni. Szeretettel csokolja öccse, Béla.”

A „rögtön”-t még kijavította „rögtön”-re, a „csokolja” első magánhangzójára is kitette az ékezetet, hadd legyen helyesen „csókolja”, aztán a levelet odatűzte a Gábor bácsi ládájának fedelére. Még egyszer és utoljára kifi-gyelt a sötét udvaron szemerkélő esőbe, de sem a vas-kapu nem nyikordult, sem a Gábor bácsi ismerős léptei nem hallatszottak a nedves lépcsőn. Akkor hirtelen félni kezdett a kopár lakásban. Sebbel-lobbal összeszedelőzködött. Végleg eloltotta a hevesen pislogó gázlámpát. Reszkető kézzel kétszer is ráfordította a kulcsot a zárba, aztán eldugta a szokott helyen, és sietve kibaktatott az utcára.

Mintha idegen tájra jutott volna, szinte meg sem ismerte a nedves-kopár, ellenséges Brassót. Az utcai világítás alig működött. Sárban és vízben gázolt előre. Az ott-hon könnyűnek tetsző láda keservesen húzta a vállát. Az út üresnek látszott, de kapuk aljából, sövények tövéből itt is, ott is batyut vagy csomagot cipelő sötét alakok bukkantak elő. Számuk egyre szaporodott. Az állomás közelében Béla már nagy néma karaván kellős közepén lihegett ládájának súlya alatt.

Egy óránál is többet tülekedett a pénztár előtt vadul tolongó tömegben, amíg leszaggatott gombjai feláldozásával sikerült jegyet váltania. Kimerülten üldögélt ládá-

ján a száradó ruhák és izzadó testek kigőzölgésétől fulasztó váróteremben. Szemét sem merte lehunyni, nehogy maradék pénzét, jegyét, talán ládáját is elrabolják. Csak bámulta a nyüzsgő, lármázó utasok handabandáját, készülődéseit, és hallgatta a szörnyűbbnél szörnyűbb meséket lázadásokról, kivégzésekről, rablásokról, halálesetekről.

Éjfél fellé döcögött be a segesvári személyvonat. Béla később is csodálkozott, hogy a fékevesztett közelharcban ép csontokkal verekedte be magát egy harmadik osztályú kocsiba. Az ordítózó, őrzőgő dulakodásban ládáját sikerült a két padosor között a földre ejtenie. Azontúl pedig megült rajta mozdulatlanul, míg feje fölött ádázul csatáztak a többi utasok.

Sokáig állt még a szerelvény. Egyesek szerint nem is indulhatott, mert előttük Földvárnál kisiklott egy katonavonat, és senki sem menekült meg élve. A katonavonat azonban mégiscsak megérkezett, s éppen a szomszéd vágányon állt meg. Ugyanabban a pillanatban a személyvonat mozdonya éleset füttyentett, és nagyot rántott a szerelvényen.

Kiszámított dolog lehetett, mert az ellenvonat indulását a leugráló katonák tiltakozó ordítása fogadta. Egyesek fel is szökkentek a lépcsőkre, de a gyorsuló mozgás láttán hamar visszaléptek. A marhakocsik ajtajában álldogálók észveszejtő tüzet nyitottak a levegőbe. A személyvonat utasai rémülten sunyták le fejüket. Az eddigi harcias zsvajt egyszerre néma csönd váltotta fel. Az egyre sebesebben száguldó kocsisor mellett pedig vadul lövöldöztek a bakák.

Nehézkesen, rángatózva haladt a vonat az éjszakában. Hosszasan álldogált piros szemaforoknál, kitérőkön, talán nem is létező megállók előtt. Valahányszor állomásra érkezett, megismétlődtek a felszállók és leszállók harcának vérfagyasztó jelenetei. Itt is, ott is fegyverropogás verte fel az éjszakát, s olykor érthetetlen tüzek lobbantak fel. Rakétákat láttak magasba ívelni – piros, zöld fényük hosszú másodpercekre ismeretlen és idegen tájakat világított meg. Aztán még feneketlenebb sötétbe fúrta be magát a csigalassúsággal gördülő szerelvény.

Reggel hét óra volt, amikor bedöcögtek Alsórákosra. A mozdony vizet vett. A vasutasok veszekedtek valamiért, és nem jeleztek indulást. Béla álmatlanságtól zúgó fejjel bámult ki az ablakon, melynek mocskos üvegét valaki leeresztette már.

Csak nagy nehezen értette meg, mi az a változás, amelyet már egy idő óta érez. Odakinn felszakadoztak a felhők, és a dombok pereme fölött frissen mosdatott ragyogással jelent meg a nap. Az állomásépület cserépfödele párosan villogott a ráeső sugarakban. A fák arany-bronz koronáját mintegy kifényezték. A völgy barnászöldes talaja könnyedén gőzölgött, mintha a mélyén forrna valami.

Béla mintegy félig álomban vette le lábáról a lakatot. Kihúzta a felül óvatosan becsomagolt írószereket. Térdére fektette a füzetét, és valami legyőzhetetlen kényszer parancsára rajzolni kezdett.

Útitársai nem sokat törődtek vele. Keze sebesen siklott a papíron. Nemcsak az alsórákosi állomást látta maga előtt. Ovid is, Sipos-Schmidt is ott lebegett gondolataiban. Gábor bácsi és a kisasszony a tizenhatos szám alól. Ella is. Hatházi is. Juliska néni is. A sárkányok. Olaru néni. Minden.

Ha az utazók megnézik, bizonyára mosolyognak a körökön, ellipsziseken, csigavonalakon, egyeneseken. Talán ki is csúfolják. De senki sem nézte. És ő csak rajzolt, egyre rajzolt. S várta, hogy továbbinduljon a vonat.

TARTALOM

I. A hárompúpú hegy	5
II. Libasorban	117
III. A sárkányok meghalnak	241